

NATUURKUNDIGE BESCHRYVING

E E N E R

UITMUNTENDE VERZAMELING

V A N

ZELDSAAME GEDIERTEN,

Bestaande in

O O S T - E N W E S T I N D I S C H E

VIERVOETIGE DIEREN, VOGELN EN SLANGEN,

Weleer leevend voorhanden geweest zynde, buiten den Haag, op het KLEINE
LOO van Z. D. H. den Prins van ORANJE-NASSAU,

D O O R

A. V O S M A E R,

*In zyn leven Raad van Z. D. H., Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Konst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Academie,
en Correspondent der Koninglyke Academie der Wetenschappen
van Parys, Lid der Koninglyke Academie van Madrid,
van het Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen, en
van de Holl. Maatschappye te Haarlem.*

Met naar 't leven Getekende en Gecouleurde Afbeeldingen.

T E A M S T E R D A M,
B y J. B. E L W E,
M D C C C I V.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 230

LECTURE 10

RELATIVITY

Special Relativity

Galilean Relativity

Newtonian Mechanics

Galilean Transformation

Relativity of Simultaneity

Time Dilation

Length Contraction

Velocity Addition

V O O R B E R I C H T.

*D*e **DIERKUNDE** (Zoölogie) is een deel van de Natuurlyke Historie, 't welk inzonderheid op eigen onderzoek steunt, en dus, in den uitgebreidsten zin van het woord, best kan geoëffend worden, ddár waar groot vermogen en een byna over de geheele waereld verspreid gezag, de dierlyke voordbrengzelen van byna de geheele waereld, 't zy leevend, in Vorstelyke Menageriën, of dood en opgevuld, in aanzienlyke Cabinetten heeft by een gebragt. Geen Schryver, die over deze stof wil handelen; kan daar in wél slaagen, zonder zyn werk, zo veel als in 't midden eener ryk voorzienne Diergaarde, te ontwerpen; ten einde elk Dier, het welk hy beschryft, voor zich te hebben; deszelfs levenswyze en zo zeer onderling verschillenden aart naartegaan, en naar de natuur zelve te beschryven; of zo dit hem al, door gebrek aan leevende voorwerpen onmoglyk zy, dan moet hy echter de wel bewaarde en natuurlyk opgevulde huiden der Dieren, welken hy beschryft, voor zich hebben, ten einde de naauwkeurigste afmeetingen en beschryvingen van het geheel voorkomen des Diers te kunnen geeven.

Deze moeilykheid om in het vak der Natuurlyke Historie uittemunten, heeft ook het getal der Schryvers over dezelve, in vergelyking met dat, welk men in andere wetenschappen aantreft, niet zeer doen aanwasfen. Immers daar; in dit soort van onderwys, de ondervinding wel voornaamentlyk de beste Leermeester is, moet men of door uitgebreide Reistogten, of door de gunst van zeer voornaame lieden, welke diergelyke Menagerien en Cabinetten kunnen bekostigen, daar toe in staat gesteld worden; en wanneer men ook slechts een kort overzicht over de Geschiedenis van dit gedeelte der Natuurlyke Historie werpt, zal men aldra ontdekken, dat eene of andere, of wel beide deze vereischten by de weinige Schryvers, welke in dit vak voorhanden zyn, plaats gehad hebben.

De Natuurlyke Historie is nog daar en boven gelyk aan de Muziek, daar in, dat het nieuwste altyd het beste is, en het oude in verval en misachting brengt; echter met meer grond, wyl de Natuurlyke Historie op ondervindingen en waarneemingen rust, die eene langheid van tyd vereischen, alvoorens men verzeekerd kan zyn, niet in sommige opvattingen te dwaalen of misleid te worden. ARISTOTELES welke, toen de Waereld, na sommiger meening, reeds 3590 Jaar gestaan had, het eerst begon, de kundigheeden die veelen voor hem in het Ryk der Dieren verkreegen hadden, by een te verzamelen, en in een Werk te samen te brengen, konde, hoe zeer hy ook den grond tot nader onderzoek in de wyd uitgestrekte Weetenschap der Natuurlyke Historie van de Dieren gelegd heeft, en hoe zeer zyne naarforschingen met Alexanders Schatten ondersteund werden, welke daar aan niet minder dan 800 Talenten of ongeveer 720,000 Dalers te koste lag, echter zo veel niet weeten als zyn opvolger Plinius, by de Romeinen, die, zyn' arbeid ten gronde leggende, dien omtrend in het 70ste Jaar onzer Jaartelling, met de kundigheeden van een tydyak van omtrend 470 Jaaren met veel minder moeite konde verbeteren en vermeerderen. Op dezen volgde, na 130 Jaaren, OPPIANUS, en 20 Jaar laater de Griek ÆLIANUS, welke, onder de Regeering van Keizer Heliogabalus, al mede niet veel meer dan enkele aantekeningen, rustende op hier en daar opgespeurde berichten, daar by te voegen had. In dezen staat bleef die Weetenschap tot in de zestiende Eeuw onzer Jaartelling, wanneer COENRADUS GESNER, of GESNERUS en ULYSSES ALDROVANDUS dezelve ongemeen vermeerderden, en een geheel nieuw en vollediger aanzien deeden verkrygen, welken hernieuwden staat derzelve, men den Middentydschen der Natuurlyke Historie zou kunnen noemen, en met den arbeid van den Engelschen JONSTON, die veelal op de waarneemingen der Ouden steunde, beflooten wordt.

Na hem kwam men allengs, door de uitbreiding van Zee- en Landreizen, tot meer eigene naarspeuringen en verbeteringen, waar toe de beroemde ontleedkundige HENDRIK RUYSCH in Holland, BRISSON en WILLOUGHBY in Engeland, SAMUEL HALLEN en ERXBEN in Duitschland, en de Ridder KAREL LINNÆUS in Zweden, niet weing toebagten. Inzonderheid stak deze laatste door een nieuw en regelmatig Systema van Clasificatie, welk, door het uityoerig Werk van wylen den yverigen Natuurkenner HOUTTUIN, ook in Nederland be-

bekend werd (*), in dit meer en meer uitgebreide vak van Kundigheeden een helder lichtenden Fakkel aan, by wiens licht de volgende Natuuronderzoekers, als waren PENNANT in Engeland, FABRICIUS en KRAMER in Duitschland en de eenige BUFFON, de Aristoteles van onzen leeftyd, in Frankryk, de onuitputtelyke Schatten in het Natuur-Ryk verder ontdekten; welke laatstgenoemde deze Weetenschap in den staat gebragt heeft, dat ze in deze dagen, alleen door beschaaving, en in geringe nuances, te verbeteren valt.

De uitgestrektheid en volledigheid, zo der Menagerie als van het Cabinet van Dierkunde en Natuurlyke Historie, 't welk de Koningen van Frankryk, sedert eenige Jaaren, zo aanzienlyk hadden doen aanwasfen, als ook 's Konings ryke Bibliotheek, waar van de Geleerden gebruik konden maaken, stelden dezen Wysgeer, benevens den doorkundigen DAUBENTON, in staat, om hunne Natuurlyke Historie tot een allervolledigst en onsterffelyk werk te doen worden.

Eene diergelyke en niet min gunstige gelegenheid tot het naarforschen van den aart en levenswyze, of immers tot de naauwkeurige beschryving van een aantal vreemde Gedierten, welken zo wel in Oost- als Westindien, en elders, in verre afgelegen Oorden der aarde, huisvesten, is ook aan den kundigen Schryver dezes werks, wylen den zeer geleerden Heer ARNOU VOSMAER te beurt gevallen; daar hy, by zyne uitgestrekte geleerde Briefwisselingen met de voornaamste Natuurkundigen in het vak der Diergeschiedenis, en zyne uitgeputte lecture der werken van de aloude en latere Zoölogisten, ook nog door het dagelyks beschouwen en bezigen van het schoonste Cabinet, 't welk, na dat van den Koning van Frankryk, door geheel Europa beroemd was, in zyne geliefde Studie ondersteund werd; als zynde hy Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunstcabinetten van den Prins van Oranie, aan wien, menigvuldige reizen, leevende Dieren, van de zeldzaamste soort, door de Gouverneurs onzer Oost- en Westindische Coloniën, ten geschenke gezonden, en onder des Schryvers kundig opzicht gesteld werden. Welken post van Directeur hy niet alleen zo getrouw waarnam, dat geen ander Cabinet in netheid en orde destyds by dat des Prinsfen te vergelyken was, maar ook tevens zyne geleerde pen besteedde om het zelve tot eene voorraadplaats van elders vergeefsch te zoeken.

(* Dit Werk, onder den Tytel van Natuurlyke Historie of Uitvoerige Beschryving der Dieren, Planten en Mineralsen, volgens het stelsel van den Heer Linnæus, met naauwkeurige afbeeldingen, 37 Deelen in 8°., is by den Uitgever dezes te bekoomen.

kene kundigheeden, en tot een leerschool der Natuurlyke Historie van verscheidene zeldzaame en, tot heden, of in het geheel niet, of enkel op gebrekkige berichten der Reizigers, onvolkomen beschreevene Dieren te doen dienen; waardoor en zyn naam en tevens de roem van dit zo heerlyk Cabinet, 't welk de Fransche natie, zich naderhand by derzelyer inval in deze Republiek, toegëeigend heeft, alom met glans bekend geworden is.

Het is hier de plaats niet, om dit voor ons zo nadeelig verlies te betreuren. Wy zullen ons alleen vergenoegen met de vruchten van dien ryken stam, het eenige wat ons van deszelfs voorgaanden luister nog is overgebleeven, aan het leer- en leesgierig Publiek, tot een geschikt Geheel gevormd, aan te bieden; daar deszelfs beroemde verzamelaar en opsteller, door den dood op den 14^{den} van Louwmaand des Jaars 1799, te midden zyn'er yverige poogingen om het zelve tot volkomenheid te brengen, is weg gerukt.

Wy geeven hier derhalven eene uitvoerige beschryving van verscheidene Viervoetige Dieren, Vogelen en Slangen, welke meereendeels allen leevende in de Diergaard van den Prins van Oranje, op het Kleine Loo buiten den Haag, aanwezig geweest, en door den Schryver in alle hunne byzondere eigenschappen met de naauwkeurigste oplettendheid waargenomen, onder zyn opzicht door de kundige en meesterachtige band der Kunstenaars A. SCHOUMAN, T. P. C. HAAG en anderen getekend, voords, zo door den beroemden Kunstgraveur SIMON FOKKE als anderen in het koper gebragt, als ook, onder het oog des Schryvers, na de natuurlyke voorwerpen zelve, met de eigene kleuren, door deskundigen geënlumineerd of verlicht zyn.

Ontfangt dus, geëchte Nederlandsche Leezer! deze zo kostbaare als zeldzaame verzameling, en laat zy u, by derzelyer leerzaamheid, en voor den wettgierigen onderzoeker aangenaamen inhoud, tevens tot een aandenken verstrekken, zo van den ryken Schat, waar op wy Land weleer zich beroemen kon, als van den yver en verdienste uwer Landgenooten, welke de nagedachtenis van dit Cabinet, door hunne schryf- en tekenpen voor de vergctelheid bewaard hebben.

I N H O U D.

VI E R V O E T I G E D I E R E N.

- N°. 1. Africaansch breedsnuitig Varken of Bosch-Zwyn.
2. Guineesch Juffer-Bokje.
3. Africaansch Basterd-Mormeldier.
4. Oostindische groote en langstaartige vliegende Eekhoorn.
5. Americaansche langstaartige Aap-soort, genaamd *Bosch-Duivel*, of *Slinger-Aap*.
6. Een, tot nu toe, onbekende vyfvingerige Luiaard-soort.
7. Americaansche *Slinger-Aap-soort*, genaamd *de Plaiter*.
8. Africaansche Kat-soort, genaamd *Bizkaan-Kat*.
9. Americaansche langstaartige en Eekhoornachtige klauwen hebbende Wezel *Potto*.
10. ——— Gebulte Stier, genaamd *Bison*.
11. Oostindische Krokodillen-dooder, genaamd *Ichneumon*.
12. ——— nog niet beschreevene Bosch-Hond.
13. ——— nog niet beschreevene Bosch-Kat.
- 14, 15. Aap-soort, genaamd *Orang-Outang*.
16. Harte-Bok, genaamd *Coudou*.
17. Eland, genaamd *Canna*.
18. Bosch-Buffel, genaamd *Gnou*.
19. Hartebok, genaamd *Pronkbok*.
20. Africaansch Diertje, genaamd de Groenglanzige Mol.
21. Kameel-Paard (*Camelopardalis*) (a) en Geraamte (b)

I N H O U D.

V O G E L E N.

- N°. 1. Americaanfche Trompetter.
2. ——— langftaartige Ys-Vogel.
3. Americaanfch Ys-Vogeltje, hebbende byna geen' ftart.
4. Ooft-indifche Ys-Vogeltjes.
5. Americaanfche Lyster, genaamd *Querciva*.
6. ——— Rots-Haan.
N° 7. Ooft-indifche Papegaay-foort, genaamd de groote purper-roode *Loeri*.
8. Africaanfche Roof-Vogel, genaamd *Sagittarius*.
9. Ceilonsfche Kaneel-Duif.
10. Africaanfche of Kaapsfche en aldaar genaamde *Bosch-Kalkoen*.

S L A N G E N.

- N°. 1. Surinaamsfche Ratelflang.
2. Langftaartige, ruw-gefchubde Slang-Hagedis, Tab. I.
3. Platftaart Slangen, Tab. II.

B E R I C H T V O O R D E N B I N D E R.

By het Inbinden van dit Werk, moeten de Stukken volgens de bovenstaande Rangfchikking op 'elkander volgen:

- 1°. De Viervoetige Dieren.
2°. De Vogelen.
3°. De Slangen.

B E S C H R Y V I N G

van een onlangs nieuw ontdekt en nog geheel onbekend foort van

A F R I C A A N S C H
BREEDSNUITIG VARKEN,

O F

B O S C H - Z W Y N ;

In de afgelegenste deelen van Africa gevangen, en overgebracht in de Diergaarde

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
M D C C L X V I.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET AFRICAANSCHIE

BREEDSNUITIG VARKEN, *

O F

B O S C H - Z W Y N .

Tot nog toe zou men hebben kunnen denken, een denkbeeld willende formeeren van die schepfelen welke onder de benaming van Zwyn bekend zyn, dat men zich maar behoefde voortestellen een dier welks buitenste lynen van het hoofd, nagenoeg in een ongelijk zydigen driehoek, t'faamen liepen: doch welke lynen aan het einde, by den mond van dit dier, rond en afgesneden, en zich dus als eene afgesneden kegel, vertoonden. Maar de Natuur is, om zo te spreken, als kwiftig met haare gaaven, nimmermeer ontbreekt het haar aan uitzonderingen, of afwykingen, in haaren anderszins gewoonen loop. Geneegen zynde om de voorwerpen als schakels aan elkanderen te hechten, vormt zy onderscheidene *classen* en geslachten, zonder dezelve te bepalen. Van daar ontmoet men die byna onzichtbaare overgangen van plant en dier: en hier door ontstaan die gevoelige aandoeningen der
ziel,

* Ik heb het deezen naam gegeven wegens dit zyn allereerst in het oogloopende kenmerk, en vermits hetzelfde, als noch geheel onbekend zynde, geenen naam gegeven is.

ziel, welken de beschouwing daar van in elk vernuftig mensch voortbrengt.

Het geslacht der Zwynen breid zig tot nog toe niet ver uit. Ons Europees (*a*), ongetwyfeld een afftammeling van het wilde Bosch-zwyn (*b*), is by ons huysfelyk geworden, en dus, zynen wilden aart verlooren hebbende, heeft het daardoor onbegrypelyke veranderingen ondergaan. Elk onderscheiden gewest heeft echter zyne eigene foorten, die de zorgvuldige Natuur, in het wild woonende, bewaard, vermengingen van verscheiden landiaart geeven somwyl bastaarden, dan dit moet men als door dwangmiddelen tegen de natuur aanmerken.

In het westelyke van Afrika valt het *Guineesche Varken* (*c*), kennelyk aan deszelfs puntige ooren, en welks afbeelding by JOHNSTON *Tab. XLVI.* volgens BRISSON goed is, doch hy had tameelyk mogen zeggen.

America heeft het zoogenaamde *Muskus-zwyn*, de *Tajacu* of *Tajafu* (*d*), 't welk den gewaanden navel op de rug draagt.

In Afie, op *Bouro*, een der Molukkische Eilanden, vind men het vreemde *Babyrosfa-zwyn* (*e*), kennelyk aan de naar boven zich omkrullende tanden van het boven Kaakbeen, waardoor het een wonderlyk aanzien heeft.

Zie daar nu de vier tot heden bekende Varkens, en welken wy nu met een vyfde uit de Vorstelyke diergaarde zullen verryken.

De

(*a*) BUFFON. *Hist. Nat. Tom. V. Tab. XVI. Ed. quarto.*

(*b*) ——— ——— ——— ——— *XIV. p. 99.*

(*c*) LINN. *Syst. ed. X. p. 50. sp. 2.* BRISSON. *Quad. ed. quarto p. 109.* MARCGRAAF *Brasil p. 230.*

(*d*) LIN. *Syst. edit. X. p. 50. sp. 3.* BRISSON. *Quad. ed. r. p. III. sp. 6.* BUFFON. *Hist. Nat. Vol. X. p. 21. Tab. III. &c.*

(*e*) VALENTYN. *Besch. van Oostind. Tom. 3. p. 268.* LINN. *Syst. Ed. X. p. 50. sp. 4.* BRISSON. *edit. q. p. 110. sp. 5.*

De kenmerken van het Zwynen-geflacht, 't welk zich van alle anderen afzondert, bestaan voornaamelyk in eene min of meer rolronde neus (van welk kenteeken zich onze nieuwe foort afzondert) die knor- of kraakbeenig is. Gelyk mede in de vier ter weêrzyden wyduitfteekende slagstanden, en in de in tweën gefpleeten voeten en twee los by hangende nagels.

Gelyk nu de Natuur uitzonderingen gemaakt heeft in den breeden Muil van deeze nieuwe foort, en in de ontbeering der voortanden, (van al 't welk wy nader fpreeken zullen) zo geeft zy ook fomwyl fpeelingen. Hiertoe kan men dat Ras brengen van 't gemeene Zwyn, 't geen de hoeven der voeten niet gefpleeten, maar in eene hoof heeft t'faamen gegroeid, en het welk in Poolen, Zweeden enz. gemeen genoeg word gevonden, en aan ARISTOTELES (*f*) reeds bekend was.

Voor zo ver ik zien kan, is dit Zwyn, 't welk wy te befchryven voorneemens zyn, in Europa voorheen nog niet gezien, of by iemand der hedendaagfche, veel min aan de oude Schryvers bekend. Men meent echter hier tegen in te kunnen brengen, als of KOLBE, FLACCOURT, BUFFON en ADANSON, van vreemde Zwynen fpreekende, die zy, of ter loops gezien, of waarvan zy eenige Deelen in kabinetten ontmoet hebben, mogelyk deeze onze vyfde foort reeds zouden hebben in het oog gehad; dan de waarfchynlykheid, veelmin de zekerheid, komt my niet voor hier in te blyken.

„ KOLBE (zegt men) maakt onder de Africaanfche dieren gewag „ van een Africaansch Bosch-Zwyn, en ik denk geenszins dat in „ Africa ons Europeefch Ras (of Wild-zwyn) wild zal gevonden „ worden.”

De

(*f*) ARIST. *de Hift. animal. lib. II. cap. I.*

De opmerkende Heer KOLBE, een Duitscher van geboorte, zal zekerlyk het wilde Zwyn wel gekend hebben; maar zie hier ten overvloede zyne eigene woorden, welken tegen de bovenstaande stelling voltrekt aanloopen.

„ *De Wilde Varkens* (g) worden hier niet veel gevonden, niet
 „ zo zeer, om dat zy van andere wilde roofdieren verflonden en
 „ verſcheurd worden, maar myns bedunkens liever, om dat 'er
 „ geen Bosſchagie omtrent dit Voorgebergte is, waar in zy haar
 „ verblyf zouden kunnen zoeken. Daar en boven *zyn zy van de*
 „ *Europeaanſche gantsch niet onderscheiden*, ten ware men wilde zeg-
 „ gen, dat zy in de koude landen, alwaar zy hun onderhoud ry-
 „ kelyk kunnen vinden, grooter en vetter wierden, 't welk ik noch-
 „ tans acht, ſchoon zulks veel tot de zaak doet, dat geen we-
 „ zenlyk onderscheid maakt.”

By FLACCOURD (b) vind ik geene meerdere drangredenen dat hy ons Zwyn op 't oog gehad hebbe; maar mogelyk, en zulks noch duister, de *Babyroſa*.

De Heer BUFFON (i), ſpreekende van een gedeelte der Kaakbeenen, Staart en Voeten van een vreemd Zwyn van 't groene Voor-
 gebergte, (*Capo verde*) welken in het kabinet des Konings bewaard worden, zegt, dat 'er *voortanden* in die kaakbeenen zyn: deze ontbreeken immers in ons Varken.

De Heer ADANSON (k) in zyne Senegalsche reizen, naar eene vooraffpraak van zaaken welken hy aldaar ontmoette, zegt: „ J'ap-
 „ perçus un de ces énormes fangliers particuliers à l'Afrique, &
 „ dont je ſçache pas qu'accun naturaliste ait encore parlé. Il ve-
 „ noit

(g) KOLBE. *Besch. van de Kaap. Holl. uitg. Tom. I. p. 196.*

(b) FLACCOURT. *Hist. de Madagascar. p. 152.*

(i) BUFFON. *Hist. Nat. Tom. XIV. p. 409. &c.*

(k) ADANSON. *Voyage du Senegal. p. 76, 77.*

„noit tête baisée sur moi, & m'auroit infailliblement atteint si je
 „ne l'eusse, pour ainsi dire, averti & détourner ses pas, par quel-
 „que bruit que je fis en le couchant en joue. Il étoit noir com-
 „me les sangliers d'Europe, mais d'une taille infiniment plus hau-
 „te. Il avoit quatre grandes defences, dont les deux supérieures
 „étoient recourbées en demi-cercle vers le front, où elles imi-
 „toient les cornes que portent d'autres animaux.”

Wat gevolg zal men nu uit deeze beschryving trekken: is ons Zwyn van zulk eene vervaarlyke grootte? Is de vreemde gedaante van het hoofd niet alleen dat geene 't welk het eerst in het oog loopt? En zou de Heer ADANSON, die dat Zwyn van zo naby zag, dat hy vier slagstanden en de kleur ontdekte, die zonderlinge gedaanten van het hoofd niet aangeteekend hebben? Ik wil niet spreken van den afstand van Senegal met het land der Caffers, en de rivieren welken als zo veele affcheidingen maaken in dat uitgebreide waerelddeel.

Dit verwonderingswaardige Schepfel, thans het onderwerp dezer beschryvinge, is met een der Oostindische schepen, genaamd de ERF-PRINS, in het voorgaande jaar 1765. van de Kaap de Goede Hoop overgezonden aan ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STADHOUDER enz. enz. enz. deezer Landen. Wy zyn de kennis en bezitting daar van verschuldigd aan den Wel Ed. Geftr. Heere RYK TULBAGH, buitengewoon Raad van Neêrlands Indie, en Gouverneur van gemelde Kaap de Goede Hoop, wiens altoos voortduurende beleefde oplettendheden, ter bevordering der algemeene Natuurkunde, onder de gewigtige begunstiging der Edele Oostindische Maatschappye, zo meenige aangenaame als wonderbaare voorwerpen, aan de Vorstelyke Verzamelplaatsen der Natuur edelmoediglyk geschonken heeft.

Wegens de woonplaats van dit Zwyn vind ik in eenen brief van den Heer Gouverneur der gemelde Kaap aangeteekend , „ dat „ deze Varkens het meest gevonden worden , en dit gevangen „ was , tusſchen het Land der Caffers en dat van de groote Na- „ maquers ; zynde omtrent twee honderd uren van de Kaap de „ Goede Hoop afgeleegen. Met verdere byvoeging , dat dit het „ eerſte van dezelfs foort is , 't geen aan gemelde Kaap leevende „ gezien was.”

In het jaar 1758. , en dus nu reeds agt jaaren geleden , is my voor het Kabinet , door den zelve Ed. Heer Gouverneur , onder verſcheiden andere zeldzaamheden (de zaak nu van achteren beſchouwd) het geheele vel van het zelfde dier toegezonden , dit was toen zekerlyk maar alleen afgevild en by gelegenheid van een binnenlandſche reize aan de Kaap gebragt. Ik ontſing te dier tyd het zelve onder de benaaming van *Hartlooper* , zonder verdere byvoeging. Het vel van het lyf , hoewel bereid , was , door gebrek aan genoegzaame voorzorge , geheel bedorven , zo dat ik daar van maar alleen het hoofd en de voeten koſt behouden , welke deelen , door de uitgenomen beenderen , zeer ſterk ingedroogd zynde , de waare gedaante van dit dier bedekten , en toen ter tyd niets dan alleen eene onzekere beſchouwing toefonden. Dit gedroogde vel van 't hoofd toont echter in verſcheiden opzichten te verſchillen , met dat van het leevende dier ; dan hier alleen met de historie te doen hebbende , zullen wy die achter de beſchryving van het leevende Varken aantekenen , en nu van deeze uitweiding wederom tot ons leevende voorwerp overgaan.

By , dezelfs aankomſt , alvorens het in de Vorſtelyke Diergaarde , het groote Loo genaamd , een groot uur van hier en dicht by Voorburg gelegen , wierd overgebragt , noopte my de nieuwsgierigheid hetzelve van naby te beſchouwen. Op het voorplein van het Stadhouderlyk Hof alhier in een houten hok gebragt , en door een?

Brief

Brief van den Ed. Heer Gouverneur reeds van de tamheid van dit dier onderrecht zynde, liet ik de deur van zyn Kot openen, en wel dra bediende het zich van deeze zyne vryheid. My met eenige Hofbedienden genoegzaam voor het hok bevindende, gaf het in het uitloopen geen den minsten schyn van kwaadheid; 't liep, vrolyk huppelende, snuffelende of het eenig voedzel konde vinden, en nam 't geen wy het gaven greetig aan. Na hetzelfde een' korten tyd alleen gelaaten te hebben, vond ik by myne te rug komst, het zeer druk bezig met in den grond te graaven, alwaar het, niet-tegenstaande die met kleine steenen zeer vast belegd is, een ongelooflyk groot gat gemaakt had, om, zo als wy naderhand ontdekten, zich meester te maaken van een riool, 't geen al zeer diep onder den grond doorliep. Ik gaf last hetzelfde in deezen zynen vruchtelloozen arbeid te stooren en weder in zyn kot te brengen, hetgeen, doch niet dan door behulp van verscheiden bedienden en niet zonder zeer veel moeite, veel geschreeuw en tegensporreling, gelukte. Nu in zyn kot zynde, het welk met hout tralywerk voorzien was, gaf het zyn ongenoegen door een langduurend, zeer hard en lamentabel geschreeuw te kennen, 't welk dikwyls met dat van een fors schreijend kind, en veele onderscheiden toonveranderingen, die somwylen zeer belagchelyk en als klaagend waren, vry veel overeenkomst had.

Uit deeze aantekeninge kan men genoeg opmaaken dat het van eene zeer goede geartheid is. Hiertoe zal mogelyk de langduurigheid der reize en het gezelschap van het scheepsvolk wel iets hebben toegebracht, ten ware men liever wilde veronderstellen dat het op de binnenlandsche reizen in de Africaansche Boschen jong gevangen is; want het blykt my dat hetzelfde alhier in grootheid merkelyk is toegenomen.

Nu nog leevende, heeft het den geheelen voorgaanden winter,

welke al vry zwaar geweest is, hoewel meest in een hok beflooten, zeer wel doorgebracht.

In vaardigheid schynt het onze inlandfche Varkens te overtreffen, jaagende dikwyls, meer uit dartelheid dan om dezelve eenig leed te doen, de kleine Bengaalfche Reen, de *Axis* van PLINIUS (*).

Het laat zich zeer gaarne, 't zy met de hand of met een' ftok vryven, en wel hoe harder hoe liever. Op deeze wyze kon men het best doen ftilstaan, wanneer ik hetzelve liet afteekenen.

Geplaagd of te keer gegaan wordende, wykt het achterwaards te rug, deszelfs hoofd altoos naar den tegenftand die het ontmoet wendende, en daarmede fterk fchuddende en flaande.

Lang opgeflooten geweest en losgelaaten zynde, is het zeer blyde, loopt, fpringt en jaagt de Reen en andere dieren met een' opfteekenden ftart, welke anders regt neêr hangt.

Het geeft een fterke reuk van zich, doch welken ik niet aan eenige zaak in juiste overeenkomst kon bepaalen of verveelende bevinde, maar met de hand aangeraakt zynde, riekt het zeer fterk naar de groene Kaas die men *Schabsieger* noemt.

Het neemt, gelyk alle andere Varkens, allerlei graanen tot zyn voedzel. Zyn fcheepskost was de *Mays*, afval van groenten, enz. zo lang men die had, doch in de diergaarde gerst en boekweit van de andere dieren geproefd hebbende, verkiest het deezen, gelyk mede de wortels van gras en andere planten, die hy met den voorkant zyner snuit, en met zyn pooten greetig opwroet. Roggebrood bemind het boven alles, waarom het elk die het heeft gelyk een hond naaloopt.

Als het eet ligt het zeer veel voorover op de omgeboogen Kniën, het zelfde doet het drinkende, voor al als het water in de diergaar-

(*) BUFFON, *Hift. Nat. Tom. XI. p. 397. edit. quarto.*

gaarde wat laag is , slurpende hetzelfde van de oppervlakte. Het schynt den stand van op de kniën der voorvoeten te liggen als een rustende en gemakshalve te verkiezen; ten minste ik heb het dikwyls in deezen staat gevonden.

De zintuigen van het gehoor en van den reuk zyn , gelyk by al de dieren van dit geslacht , zeer sterk , zo niet sterker. De minste beweging word het door de eersten gewaar , en door de anderen snuffelt , wroet en speurt het alles op en om.

Deze twee zintuigen vergoeden het bepaald gezicht van dit dier , 't welk , door de kleinheid en den stand der Oogen , niet zo wel rondom zien kan , vermids dezelve veel meer boven in het hoofd en dichter byeen geplaatst zyn dan in de andere Zwynen , maar daar en boven ook nog door twee ter zyden of onder de oogen staande ooglappen , die veelen voor een dubbeltal van ooren aanzien , min of meer belemmerd worden.

In oordeel of snedigheid van begrip , zo als men 't noemen wil , overtreft het de Europeeschen , 't welk reeds door eenige aangehaalde , maar noch meer door veelvuldige kleinigheden dagelyks kan worden gezien.

Ten aanzien van het hoofd heeft het eene schrikkelijke gedaante. De plat-en breedheid van de neus , gevoegd by de ongewoone lengte van den kop , breedten finoel , zonderlinge ooglappen , puntige uitpuilingen ter zyde boven den bek , en zwaare slag-tanden , doen het monsterus schynen...

B. E. S. C. H. R. Y. V. I. N. G.

van het Africaansche Breedsnuitig Varken.

Vermits hier achter by *Tab. 1.* eene zeer goede afbeelding van het dier gevoegd is , zo zullen wy in de beschryving niet anders zeggen dan alleen dat geene 't welk tot meerdere opheldering noodig is.

Van.

Van de gedaante en grootheid zal men het best kunnen oordeelen, als wy zeggen: dat de lengte van het begin der neus tot aan het begin van den staart is 4 voeten en ruim 3 duimen. De hoogte van het ligchaam, van tusfchen de fchouderbladen tot den grond 2 voeten en 3 duimen. Van het midden der lendenen tot den grond 1 voet 11 en $5\frac{1}{2}$ agtste duimen. De grootfte dikte van het lyf 3 voeten en 1 duim. De kleinste dikte by de dyën 2 voeten 10 en 4 agtste duimen. Het Hoofd, van het begin der neus tot tusfchen de ooren, 1 voet en ruim 3 duimen. Breedte van het hoofd tusfchen de ooglappen aan den bovenkant $9\frac{1}{2}$ duimen. Breedte der neus tusfchen de flagtanden 6 duimen $7\frac{1}{2}$ agtsten. Lengte van den staart 10 duimen en $6\frac{1}{2}$ agtsten. Deze voetmaat is de Rynlandsche.

De gedaante van het lyf is na genoeg aan ons gemeene Huis-zwyn. Het fchynt my kleiner, de rug van boven platter, en korter van voeten.

Het hoofd is, ten aanzien van andere Zwynen, mismaakt, zo in gedaante als grootte. De snuit is zeer groot en breed, plat gedrukt en zeer hard. De neus is beweeglyk, ter zyde wat neêrbogen en fchuins afgefneeden. De neusgaten zyn groot, staan wyd vaneen en zyn onzichtbaar of men moet het hoofd opligten. De boven-lip is op de zyde by de flagtanden hard en dik, en over dezelve zeer omgeflogen en neêrhangende, maakende, voornamelyk achter de flagtanden, een half ovaal neêrhangende en kraakbeenige lobbe, ter wederzyden de hoeken van den bek bedekkende.

Voortanden heeft dit dier van boven noch van onderen in 't geheel niet, 't welk zeer aanmerkelyk is; doch het tandvleesch is van vooren glad-rond en hard.

De flagtanden in 't opper kaakbeen zyn aan 't grondftuk ruim een mans duim dik, krom omgeboogen, en in derzelver kromme lyn $5\frac{1}{2}$ duimen uitfteekende, wyd naar buiten uitftaande, en in een ftomp punt eindigende; ook zyn dezelve op zyde elk een met eene foort van groef of fleuf voorzien. Die

Die van het onder kaakbeen zyn veel kleiner, minder krom, byna driezydig en, tegen de bovenfte door geduurige vryving afgefleeten zynde, vertoonen zy zich als fchuins afgefneeden.

Kiezen heeft het, doch deezen ftaan dieper in den bek, doch de tegenftand van het dier belette ons dezelve naauwkeurig te zien.

De Oogen zyn klein in evenredigheid van het hoofd; zy ftaan hooger in het hoofd, digter by elkaer en by de ooren, dan in het gemeene Varken. De *Iris* is donker bruin op een wit Hoornvlies. De bovenfte Oogleden zyn alleen met bruine, ftyve, regt uit en digt byeen ftaande hairen bezet, welken in het midden het langft zyn. De onderften hebben 'er geen. De Traanflef is vry lang nederwaards gaande.

De Ooren zyn tamelyk groot, meer rond dan fpits, van binnen vry digt met geele hairen begroeid, en ftaan uitwaards naar 't lyf.

Onder de oogen vertoont zich als een bultig of klierachtig zakje, en even daaronder doen zich twee horizontaal regt uit ftaande dikke platte ronde lellen, die ik ooglappen noem, zien; derzelver lengte en breedte is omtrent twee en een vierde duimen; zy zyn beweeglyk en ten naaften by een vierde duim dik. Onkundigen neemen deze lellen voor ooren, en noemen het dier om die reden een vier oorig Varken. In een regte lyn, tufchen deeze lellen en den bek, vertoont zig ter weerzyden van den Kop een harde ronde en puntige uitpuilende verhevenheid.

De Huid fchynt vry dik, en aan de gewoone plaatfen met fpek aangevuld; aan den hals, de liezen en voorhuid is hy ruim. Op fomige plaatfen vertoont dezelve zich als met flauwe dwarsfleuven, ongelyk, en als of de opperhuid hier en daar wat vervelde.

Over het geheele lyf vertoont zich maar weinig en als dun gezaaid hair, ftaande hetzelve als met bosjes van drie, vier, en vyf hairen, die min of meer lang zyn, en in een regte lyn naast elkanderen. De meeste bosjes beftaan uit drie of vyf hairen. Het voorhoofd tufchen

ſchen de ooren ſchynt rimpelig, en is digt met witte en bruine haren bezet, die zich uit het middelpunt al verder en verder, plat-achtig neêrgedrukt, uitbreiden. Vandaar nederwaards naar de neus loopt op 't midden van den kop een ſimale ſtreek zwarte en gryze haren, die zich uit het midden naar de zyden van 't hoofd buigen, voor het overige zyn zy dun gezaaid.

Op den nek en het voorſte deel des rugs ſtaan de meeste, digſte en langſte borſtel-hairen, welken donkerbruin en ook gryz zyn. Sommigen zyn tot zeven en agt duim lang, de dikte en ſplytbaarheid van de gemeene Varkensborſtels hebbende. Alle deeze borſtel-hairen zyn niet opſtaande, maar liggen luchtig nederwaards. Verder op den rug verdwynen deeze digt byeen ſtaande borſtels, en zy worden verder maar weinig in getal en zeer dun gezaaid gevonden, zodat men overal den naakten huid ziet. Voor het overige zyn de zyden van het lyf, de borst en buik, de zyden van den kop en keel, met kleine witte borſtelharen bezet, die aan de oorklieren als een t' ſaamenloopende naad maaken.

De Pooten zyn overeenkomſtig met die van onze inlandſche Varkens. De nagels of voorhoeven in tweën geſpleeten, puntig en zwart. De baſtaard-nagels ruſten ook, doch meest hangende, op den grond.

De ſtaart is dun, lynregt neêrhangende, kaal, en naar 't einde wat dunder afloopende.

Dit dier van 't manlyke ſoort zynde, heeft den Bal-zak tuſſchen de dyën vaſtgehecht. De Voorhuid is zeer ruim aan het einde, en behoud een gedeelte der pis.

De koleur van dit dier is aan den kop zwartachtig, doch over het verder gedeelte des rugs en buiks enz. licht roſachtig graauw.

B E S C H R Y V I N G

der verschillende gedaante van het vel van den Kop, van een dergelyk Varken, in den Jaare 1758. van de Kaap de Goede Hoop overgezonden.

Over het geheel schynt dit Hoofd kleiner. De Bek is minder breed. Aan het zelve ontbreeken de twee horizontale onder de oogen staande uitsteekende Ooglappen, echter toont het aldaar kleine uitpuilingen, en dus de grondbeginzelen daarvan te hebben. Het heeft in het geheel niet die knobbelachtige ronde en puntige verhevenheden, of uitpuilingen, die in een regte lyn tusfchen de voornoemde ooglappen en den bek geplaatst zyn. De Slagtanden, daarentegen, zyn veel grooter, fteekende de bovenften, die ter weêrzyden een diepe groef of fleuf hebben, en fpits van punt zyn, ruim $6\frac{1}{2}$ duimen ter zyde uit den bek, en de onderften $2\frac{1}{2}$ duimen, zynde deezen tegen de bovenften fchuins afgeflecten, en daardoor zeer fcherp.

Men ziet uit deeze verfcheidenheid, dat 'er eene oorzaak van verfchil zyn moet; maar welke is die? De grootheid deezer flagtanden bewyzen genoeg dat dit vel van geen jong dier zyn kan: daar blyft dus niets overig, dan te denken, of dit niet het bereide vel van een Varken van de vrouwelyke fexe geweest is. In de Pooten vind ik geen onderfcheid.

B E S C H R Y V I N G

van een genoegzaam nog onbekend en allerfierlykst

B O K J E,

't welk wy om deszelfs fraaije en fyne gefalte noemen , het

G U I N E E S C H E

J U F F E R - B O K J E ;

Van voornoemde Kust overgebragt en bewaard wordende in de Diergaarde

V A N Z Y N E

D O O R L U C H T I G S T E H O O G H E I D

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

-A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
M D C C L X V I.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET

GUINEESCHE

JUFFER-BOKJE.*

DR. HERMAN NICOLAAS GRIMM heeft, in de *Ephemerides Natura Curiosorum* (a) een Dier zeer onvolmaakt beschreeven en afgebeeld, 't welk echter door een byzonder kenmerk, alleen aan dit soort eigen, genoegzaame tekens draagt dat dit het zelfde is 't welk wy hier voorneemens zyn te beschryven. Het is bekend by de meeste Natuurkundigen (b) onder de benaaming van het *Bokje van Grimm*, naar zynen naam genoemd, vermits hy zekerlyk de eerste geweest is welken daarvan gewag maakt. Naderhand hebben de beroemde Natuurkenners, de Heeren BUFFON en DAUBENTON, in hunne algemeene en byzondere Natuurlyke Historie (c) meerder licht aan hetzelfde toegebracht, hoewel zy maar een gedeelte van het hoofd en de beenen daarvan gezien hebben.

Het diertje, want het is klein, 't welk ten onderwerp deezer beschryving verstrekt, is, in tegenstelling van dat van GRIMM, van het mannelijke soort, en een der bevalligste en fraaiste 'tgeen men zien kan. Hetzelfde is, vier of vyf jaaren geleeden, zo my bericht is, met dertien anderen van beiderlei geslacht uit *Guinée* overgezonden, zynde van dezelve twaalf op de reize gestorven, en daar onder alle de

wyf-

* Ik geef het deezen naam, wegens deszelfs uitnemende delicaat en tederheid, waardoor het gelyk de *Jufferschap* uitmunt.

(a) *Ephem. nat. curios. decur. II. ann. 4. 1685. obs. 57. COLLECTION ACADEM. Dyon 1755. T. III. p. 656. fig. pl. XXVI.*

(b) RAY. *Syn. Quad. Capra Sylvestris Africana Grimmii. p. 80. N. 7. BRISS. Reg. anim. le Chevreton d'Afrique, Tragulus Africanus. p. 97. N. 4. LAMN. Syst. nat. Ed. X. Grimmia capra capiv fasciculo toposo, cavitate infra oculos. p. 70. KLEIN. Quad. Tragus, Capra Sylvestris Africana, Grimmii. p. 19. N. 17.*

(c) BUFFON. *Hist. Nat. Tom. XII. p. 307. & 329.*

wyfjes. De twee overgeblevene, beide mannétjes, zyn dus alleen gekomen in de Diergaarde ZYNER DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE, enz. enz. enz. alwaar het eene nog leeft, doch het andere in den winter van 't jaar 1764. overleden is. Volgens bericht van den Oppasfer der Diergaarde gaf dit afgestorvene Dier terftond na het overlyden zulk een vreeslyken ftank van zich, dat men genoodzaakt was hetzelfde ten eerften in den grond te begraven.

BOSMAN (*d*), in zyne Beschryving van *Guinde*, 't geen te verwonderen is, van verscheiden Dieren in Africa bericht geevende, maakt geen het allerminste gewag van dit Dier. Al 't geen hy van de kleine Hartebeestjes zegt, die hy *Koningkjes der Harten* noemt, ziet op het kleine zogenaamde *Genueesch Reetje* (*e*). Insgelyks GENTIL (*f*), 't welk de Heer BUFFON by zyne beschryving der *Chevrotain* (*g*) zeer wel onderscheiden heeft.

De wyfjes van dit Guineesch Juffer-Bokje draagen geen hoorn-tjes, zo als ons bericht word; dan of zy eene zo hoog opstaande hair-bos op het hoofd hebben, zo als GRIMM het zyne, in alle opzichten onkenbaar, afbeeld, daar aan hebben wy redenen genoeg te twyfen.

Deeze Diertjes zyn van eenen vreesachtigen aart, de minste beweging, en vooräl de donder, ontfteld hen, geevende zy hunne vrees door een kort doch fterk geblaas met de neus te kennen, wanneer men hen vervolgt.

Dit nog in de Diergaarde leevende Bokje is, in tegenftelling van het andere, 't geen zeer wild en schuw was, door den tyd tamelyk gemeenzaam geworden. Het luistert naar den naam van *Tetje*, en laat zich, wanneer men 'er langzaam met een ftuk brood by komt, graag op het hoofd en hals krouwen. Het bemint de zindelykheid zo, dat het nooit de minste onreinheid aan 't lyf heeft, krabben-

(*d*) BOSMAN. *Besch. van de Guineefche Goud-Tand en Slave-kust*. 2. deel p. 31.

(*e*) SEBA *Tbes.* Tom. I. Tab. XLIII.

(*f*) GENTIL. *Le Nouveau Voyage au tour du Monde*. T. III. p. 67. 2^e Edit. Amst. 1723.

(*g*) *Hif. nat.* Tom. XII. p. 314.

bende zich ook dikwyls ten dien einde met een der achter voetjes. Het is ook hierom dat men het den naam van *Tetje*, afkomstig van *tettig*, *sindelyk*, gegeven heeft. Vryft men het echter wat lang over het lyf, dan zet zich een wit poeder aan de vingers, even als by de paarden wanneer men die roskamt.

De geheele gedaante, de dunheid der beentjes enz. geeft eene ongewoone vaardigheid in deeze diertjes te kennen, en welke zy ook werkelyk bezitten. Zeer dikwyls staat ons Beestje met een krom opgeligt voor-voetje, als gered om weg te loopen, 't welk eene bevallige gedaante vertoont.

Het gewoone voedsel waarmede het onderhouden word is roggenbrood, en klein gesneden stukjes geele peen. Aardappelen eet het zeer graag. Honger hebbende, staat het aardig op de achtervoetjes, wanneer men brood of iets dergelyks naar omhoog houd. Het herkauwt gelyk alle de soorten van dit geslacht. Deszelfs *excrementen* zyn, naar evenredigheid van het diertje, zeer groot, en uit kleine bolletjes te samen gesteld.

Hoe onvolkomen anderszins ook Dr. GRIMM dit Bokje beschreeven heeft, zo vind men echter in zyne beschryving dat volkomen kenmerk, 't welk hetzelfde terstond van anderen van zyn geslacht onderscheid; maar zie hier vertaald zyne eigen woorden. (a) „Ik heb in „Africa, in een slot dicht by de Kaap de Goede Hoop, een zeer „zeldzaam soort van Wilde Geit gezien, van verwe aschgrauw, „wat donker; hebbende voor op het Hoofd een Bos van zeer „hooge rechtopstaande hairen, en tuschen ieder der Neusgaaten „en Oogen eene Holligheid, waarin zich verzamelt, een geelachtig „smeurig en kleverig vocht, 't welk door den tyd verhard en „zwart word, en waarvan de reuk naar het *Castorium* en de *Muscus* helt. Als men deeze stoffe weg neemt, komt 'er weer nieuwe „te voorschyn, die in de lucht ook hard word, en ik heb my „wel overtuigd dat deeze hoiligheden geene t' saamenloop met de „oogen hadden, en dat het verdikte vocht, 't welk zy inhielden, verscheiden was, van datgeene 't welk zich in den grooten hoek van 't

„ oog

(a) *Epbemerides nat. curiosorum. dec. II. ann. 4. 1685. obs. 57.*

„ oog der Herten en eenige andere Dieren by een vergaert. Deeze
 „ stoffe heeft ongetwyfeld krachten en eigenschappen, welken van
 „ de hertentraanen zeer verschillend zyn moeten.”

Deeze beschryving komt nagenoeg met de eigenschap van ons Diertje overeen; doch het zy dat het tegenwoordige klimaat of het voedsel invloed op de dierlyke geesten hebbe, welks uitwerkfelen genoeg bekend zyn; of dat het onderscheid der *sexe* eenig verschilbaare, wy vinden in ons voorwerp eene enkele onderscheiding, en die echter aanmerkelyk genoeg is om dezelve hier aan te haalen. Dit ons Diertje heeft wezenlyk tusfchen de oogen en de neus eene plaats, die een taai, gomachtig, en kleverig vocht, doch in geringe hoeveelheid, doet uitvloeijen, en welk vocht door den tyd verhard en zwart word; doch, daar 't hier op aan komt, ik heb my nimmer van den reuk van dit Beestje, welke GRIMM tusfchen de *Muskus* en 't *Castorium* stelt, kunnen verzekeren, maar in tegendeel geene de minste reuk aan hetzelfde kunnen ontdekken. GRIMM, zo als wy reeds gezegd hebben, geeft by zyne beschryving ook een afbeelding van dit Diertje, doch welke in alle deelen gebrekkig is. Voor op het hoofd verbeeld hy eene zeer hoogen regt opstaanden hair-bos, welke den teekenaar waarfchynlyk nog wel wat vergroot zal hebben; zyn voorwerp was van 't vrouwelyke foort, en had dus geene hoorens; het onze, van het mannelyke, heeft, in evenredigheid der grootte van het dier, tamelyk groote hoorntjes, en in plaats van dien hoogen opstaanden hair-bos, heeft het tusfchen de hoorntjes maar eene kleine verhevenheid van hair, welke echter zich als een puntig bosje verheft.

Het wezenlykste 't welk my nog eenigzins doet twyfelen, of niet het hoofd, 't welk de Heeren BUFFON en DAUBENTON beschryven en afbeelden (*b*), van een nog verschillend foort is, zyn de hoorntjes, welken by hen zich meer geboogen *un peu recourbées obliquement*, zo als de Heer DAUBENTON zegt, vertoon.

(*b*) Tom. XII. pl. XLI. p. 307. & 329.

GUINEESCHE JUFFER-BOKJE.

B E S C H R Y V I N G

V A N H E T

GUINEESCHE JUFFER-BOKJE.

T A B. II.

Aangaande de waare grootte van dit Diertje is met geene mogelijkheid eene juistebepaalinge op te geeven. Zo als het ziet dat men, 't zy een touwtje, maatstok, of iets dergelyks, in de hand heeft, vertrouwt het niemand; wil men het vast houden dan worstelt het zo sterk dat deszelfs dunne beentjes gevaar loopen van te breeken. Men kan dus ten dien opzichte niets zeggen, dan dat het omtrent de grootte heeft van een Reebok van twee maanden. Het heeft in alle deszelfs deelen eene fraaije evenredigheid. De Been-tjes, schoon dun en teer, zyn zeer wel naar het ligchaam geschikt. Het hoofd is fraai, het oog levendig en vol vuur, en in het loopen heeft het geen van zyne soort te wyken.

Het Hoofd is nagenoeg gelykende aan dat van een Reebok. De Neus, welke zwart en zonder hair is, is altyd vochtig. De Neusgaaten zyn halvemaanswyze langwerpig. De Kanten van den Bek zyn zwart. De Bovenlip, hoewel ongefleeten, verdeeld zich in twee lobben. De Kin heeft weinig hair, doch wat hooger vormt het zich ter weêrzyden als eene soort van kleine knevels; onder aan de Keel is een hairig vratje. De Tong is meer rond dan puntig. De middelste Tandén zyn breed en staan wat krom buitenwaards; de Zy-tanden zyn wat puntiger en verminderen langzaamerhand in grootte.

De Hoorentjes zyn zwart, naar beneden overlangs fyn gegroefd, en omtrent drie duim lang; recht opgaande, in 't minst niet gebogen maar naar boven in een redelyk scharpe punt eindigende; van onderen hebben zy omtrent drie vierde der dikte van een duim, en zyn met vier ringen versierd, die achter naar het lyf wat naar omhoog loopen.

De voorhoofds Hairen zyn iets langer dan de anderen, ruw, grys en wat opstaande aan 't grondbeginfel der hoorntjes. Tusschen de twee hoorntjes richt het Hoofdhair zich nog wat meer omhoog, zodat men zou kunnen zeggen dat het aldaar als een soort van

toepet formeert , die puntig toeloopt en zwart is. Uit deze *toepet* loopt eene zwarte streep over 't voorhoofd, welke zich in de zwarte neus verliest.

De Ooren zyn groot, en van buiten met drie neêrgeaande groeven of fleuven; boven aan inwendig met kort witachtig hair; verder zyn dezelve kaal en zwartachtig.

De Oogen zyn redelyk groot en donkerbruin. Het hair der Wenkbraauwen is zwart; dik, en lang aan de bovenste Oogleeden. Boven de oogen is het hair langachtig, doch yler of meer verspreid.

Ter zyde tusfchen de oogen en de neus vertoont zich die aanmerkelyke en byzondere eigenschap, welke dit Dier aanstonds doet kennen, en waarvan wy reeds gesproken hebben. Dit gedeelte is wat min verheeven, naakt en zwart. In het midden van hetzelfde fchynt een vooren of fleuf, welke als verëeld en altyd vochtig is; hieruit vloeit, doch in geringe hoeveelheid, een taai, kleverig of gomachtig vocht, 't welk door den tyd verhard en zwart word. Het Dier fchynt zich van tyd tot tyd van deeze ontlastende stoffe te ontdoen; want men vind dezelve verhard en zwart aan de traliën van deszelfs hok of loop-plaats als afgeveegd. De Reuk, waarvan GRIMMIUS en zyne nafschryvers gewaagen, heb ik niet kunnen ontdekken.

De Hals, welke maatig lang is, is nederwaards met tamelyk hard hair bedekt, 't welk, gelyk mede dat van 't hoofd, geelachtig grys is. Dat van de Keel en het boven gedeelte van den hals is van onderen wit.

Het Hair van het lyf is zwaar en hard, echter glad in 't aanraaken. Dat der voorfte deelen is mooi ligt grys; meer naar achteren zeer licht bruin, en naar den buik grys, en laager geheel wit.

De Beentjes zyn zeer dun, zwartachtig beneden by de Hoeven. De Voorvoeten zyn van vooren tot omtrent de kniën met een zwarte streep verfierd. Byhangende Klaauwtjes heeft het niet, doch in de plaats van die nauwlyks eenig uitwas. De voeten zyn in tweën gefpleeten, en met zwart puntige hoeven voorzien, die fraai en glad zyn.

De Staart is zeer kort, in leden verdeeld, wit, boven op met een zwarten band geteekend. In opzicht der Teeldeelen is het fterk, bestaande dezelve in eenen grooten zwarten Balzak, tusfchen de beenen hangende, en een groote Voorhuid.

* * *

*

B E S C H R Y V I N G

van eene zeer vreemde en geheel nieuwe soort van

A F R I C A A N S C H

BASTERD-MORMELDIER,

zich onthoudende op de Steen- of Klipbergen van de

K A A P D E G O E D E H O O P ;

Bewaard wordende in het MUSEUM,

V A N Z Y N E

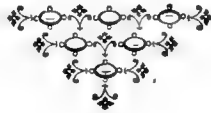
D O O R L U C H T I G S T E H O O G H E I D

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

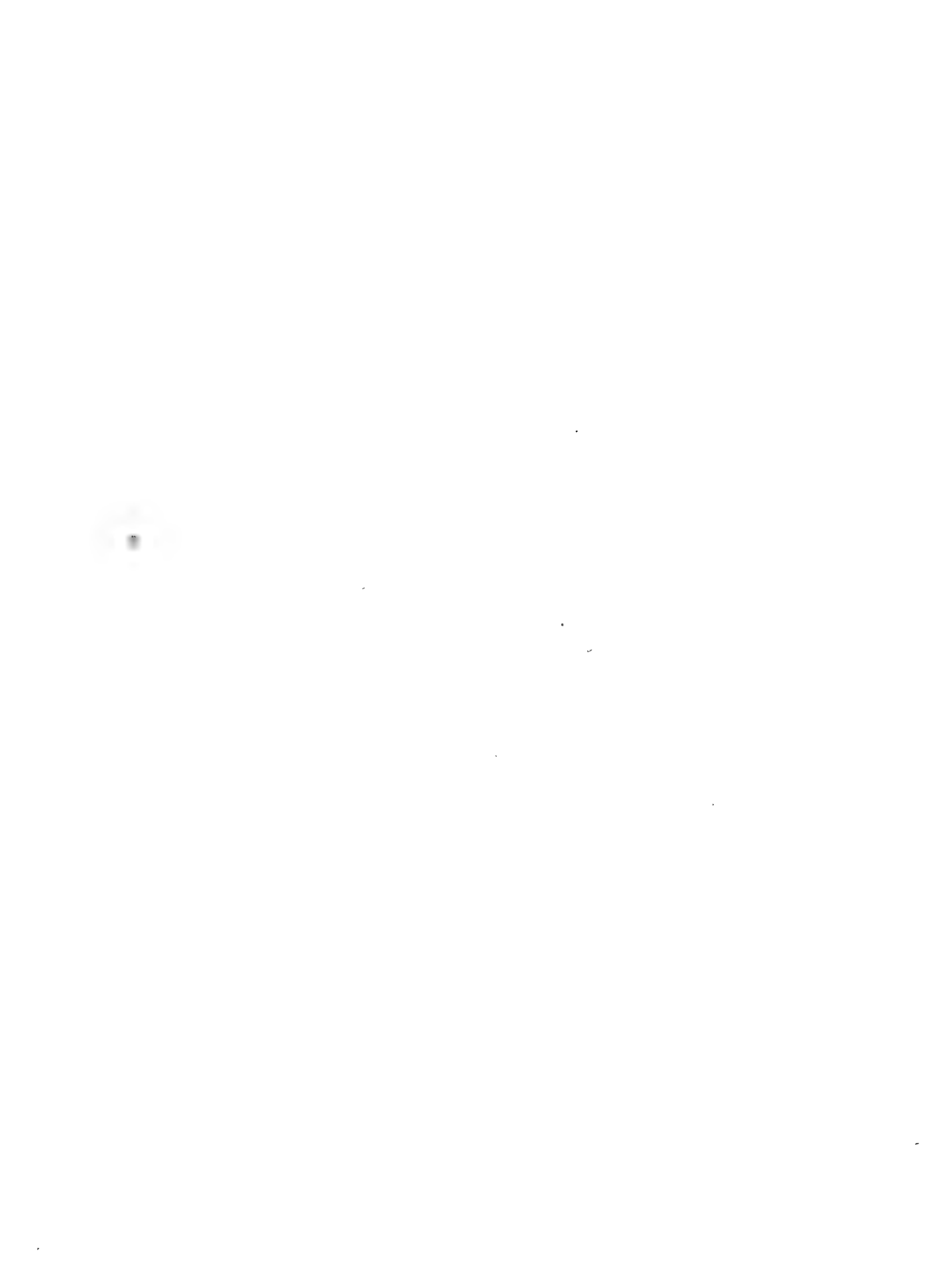
A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst- Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
M D C C L X V I I.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is extremely faint and illegible due to low contrast and blurring. It appears to be organized into several paragraphs or sections, possibly containing technical or scientific information. Some words are difficult to discern but may include terms like "analysis", "results", and "conclusion".

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET

AFRICAANSCH

BASTERD-MORMELDIER.*

De eenigste Schryver, die gewag maakt van dit vreemde Diertje, 't welk aan de oude en zelfs hedendaagsche Natuurkundigen is onbekend gebleeven, hoewel hetzelfde gemeen genoeg in *Africa* gevonden word, is KOLBE in zyne beschryving van de *Kaap de Goede Hoop* (a).

De Rangschikkende Schryvers (*systematici*) zyn van zeer verschillende denkbeelden omtrent de plaatsing der Dieren, welke KLEIN (b) onder de benaaming van *Cavia* betrokken heeft, en waartoe dit ons Dier (schoon het veel verschillende kenmerken heeft) het naaste behoort. BRISSON (c) maakt 'er Konynen van, en RAAJ (d), en LINNEUS (e), brengen 'er van onder de Rotten en Haazen: om echter recht te doen aan alle deeze beroemde Natuurkundigen, moet men zeggen, dat onder de *Cavia* van KLEIN zeer onderscheiden Dieren te vinden zyn; en waarlyk deeze Dieren van dit geslacht hebben gemengde overenkomst, van 't Varken, van 't Kony, van de Haas, Rot enz.

Aan de *Kaap de Goede Hoop* is dit Diertje bekend onder de benaaming van *Klip-Das*, waarschynlyk wegens deszelfs geartheid van

(*) Ik laat het den naam behouden van MORMELDIER, welke KOLBE daar aangegeeven heeft, om dus den naamlyst van dit Dier niet onnoodig te vernederen; en voeg 'er alleen die van BASTERD by, ten einde hier door aan te duiden dat 'er verschil in deze twee Dieren is.

(a) Pag. 173. & 189.

(b) KLEIN. *Quadrup.* p. 49.

(c) *Reg. Anim.* p. 142. &c.

(d) RAY. *Quad.* 205. &c.

(e) *Syst. Nat.* X. p. 58. n. 4. p. 59. n. 1. &c.

van meest, gelyk de Das, (*f*) in den grond te leeven; want anders heeft hetzelfde niet de allerminste overeenkomst met de Das. KOLBE, wien deeze benaaming ook niet geviel, heeft die verandert in die van *Mormeldier* (*g*) daar 't zekerlyk, hoe verschillende ook, beter naar gelykt dan naar een Das: Maar laat ons dezen Schryver zelf doen spreken en zyne woorden hier ter neêrstellen „ Hier, „ *zegt hy*, (*b*) worden ook Dasen gevonden, maar wanneer men „ derzelver gestalte, vorm, innerlyke eigenschappen en voorts „ het geheele weezen eenigzins naauwkeuriger overweegt, en met „ de beschryving der Dasen van *Gesnerus*, *Francius*, *Aldrovandus* en anderen, vergelykt, en tot het Dier, het welk de „ inwooners alhier den naam van Das gewoon zyn te geeven, be- „ trekt, zo schynt het niets minder dan een Das te zyn, 't zy „ dat men de grootte van het lyf, deszelfs gestalte, of het in- „ wendige vet en vleesch in aanmerking neemt; beter komt deeze „ zogenaamde Das met een Marmot of Mormeldier overeen, en „ heb ik derhalven raadzaam geächt, om dat Dier onder zynen „ rechten en eigenlyken naam te brengen, en op de behoorlyke „ plaats nog een weinig daar by te voegen”. Deeze Schryver, over de Dieren van dit gedeelte van Africa spreekende, beschryft dezelve niet naar de onderscheiden Klassen, maar naar eene Alphabetische order, dus aan de naams letter koomende, die hy het eigen acht, zegt hy verder: „ Het Mormeldier (*i*), 't welk hier ins- „ gelyks gevonden, en door de inwooners, gantsch verkeert, den naam „ van Das gegeven word, word door *Gesnerus* en anderen mede „ al onder de Muizen gerekend. Vermits zy in Europa genoeg „ bekend zyn, zal ik verder niets daar van zeggen, dan dat het „ vleesch van hetzelfde zeer goed om te eeten, en, gestoofd en „ gekruid, zeer aangenaam en gezond is. De dikwyls gemelde „ Heer *Oortman*, had een Slaave-kind, van omtrent 9. jaaren oud, „ dat

(*f*) LINN. *Syst. Nat.* X. p. 48. n. 5. *Idem* HOUTTUIN, *Nat. Historie der Dieren*, &c. I. Deels, II. Stuk, p. 228.

(*g*) BUFFON, *Hist. Nat.* Tom. VIII. tab. 28.

(*b*) Pag. 173.

(*i*) Pag. 189.

„ dat de Kalveren hoedde, en derhalven de naastliggende Steen-
 „ bergen dikwyls op en af klauterde. Dit Kind brágt 'er fomtyds
 „ zo veel t'huis, dat men zoude hebben gezegd, dat het onmo-
 „ gelyk was, dat zulk een jong Kind die allen op eenmaal konde
 „ draagen, of de bekwaamheid had, om ze te vangen. Nochtans
 „ verzoette het loon den arbeid, en vond dit Kind geen verdriet
 „ daarin, maar richtte een' Hond af, om die voor hem te van-
 „ gen. Doordien ik dikwyls daarvan heb gegeten, zo is my
 „ zeer wel bewust hoe ze finaaken, en dat zy my nooit kwalyk
 „ zyn bekomen”.

Het ware te wenschen dat KOLBE ons wat meer aangaande den aart en huishouding van deeze Dieren had gemeld, waartoe hy door het voornoemde Kind eene zeer goede gelegenheid aan de hand had.

Eenige tyd geleeden is het eerste deezer Diertjes, zynde een van het Vrouwelyke foort, voor het Kabinet van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID overgezonden door den WEL GESTR. HEER TULBAG, Gouverneur der Kaap de Goede Hoop, en van wiens vruchten eener beleefde oplettendheid ter bevordering der Natuurkennis wy nog meermaalen gelegenheid zullen hebben te spreekén. Dit Diertje, 't welk in wyngceest in 't kabinet bewaard word, is mogelyk nog jong; want het is veel kleiner dan een ander, waar van wy nader spreekén zullen: de koleur verschilt ook merkelyk, want dit, 't welk ik thans voor my heb, is slaauw geelachtig wit, op den rug alleen maar wat meer naar het slaauw bruin hellende. Een tweede van het Mannelyk foort, ten onderwerp der volgende beschryving dienende, is my in 't laatst des voorgaanden Winters door den Heer BERGMIEER, van Amsterdam gezonden, uit zyne fraaije Diergaarde, die alöm genoeg onder de benaaming van *Blaauw Jan* bekend is, en welke aldaar door meest alle vreemdelingen word bezocht en verdiend gezien te worden.

Volgens het bericht, my wegens de levenswyze dezer Dieren opgegeeven, zyn zy somber, over dag dikwyls slaapende. Hanne beweging is langzaam en huppelende, doch in 't wild zal dezelve ongetwyfeld veel sterker zyn, en mogelyk aan die der Konynen

6 B E S C H R Y V I N G V A N E E N

evenaaren , 't welk de afrechting van den Hond om ze te vangen, in de beschryving van KOLBE, ook schynt aan te duiden. Zy maaken dikwyls een kort doch scherp en doordringend geluid. Derzelve gewoone voedsel hier te land is brood en verscheiden groenten. Het is vry waarschynlyk dat deeze Dieren niet lang draagen, dikwyls en veele jongen te gelyk ter waereld brengen, en dus hier in, gelyk ook in andere eigenschappen met de Konynen overeenkomen. Het maaksel van derzelve voeten schynt ook aan te duiden dat zy goede graavers zyn, 't welk hen noodig is om onder den grond te wonen.

De romp van dit Dier, 't geen door te gulzig te eeten, te Amsterdam gestorven is, heb ik ter ontleding aan den Heer *Pallas M. D.* gegeven, welke daarvan (als buiten myn bestek zynde) verslag doet in zyne *Miscellanea Zoologica*; en by welke gelegenheid door hem in de ingewanden nog eenige stukken van een Lintworm ontdekt zyn. Het konstig opgevulde vel bevind zich in het kabinet van zyne DOORL. HOOGHEID.

B E S C H R Y V I N G

V A N H E T

A F R I C A A N S C H

B A S T E R D - M O R M E L D I E R.

In Grootte komt dit Dier vry wel overeen met een gewoon Konyn, doch het lyf is dikker en in een gedrongener; de Buik is zeer dik.

De Ooren zyn ovaal rond, aan de randen kaal, ten deele met een kort zacht hair bedekt, en verder in 't hair van 't hoofd verborgen.

De Oogen zyn middelmatig groot, van een fraai aanzien. De Oogleden hebben onder en boven eenige korte zwarte haitjes, en boven dezelve komen, byna uit den hoek van 't voorste ooglid,

AFRICAANSCH BASTERD - MORMELDIER. 27

en verder, vyf of zes lange zwarte hairen, achter naar 't hoofd overhellende.

Omtrent halverwege den Bek, in de boven-lip, staan ter weêr-zyde zes zwarte knevel-hairen, die zich tegen 't hoofd of de wangen schikken.

De Neus is naakt, zwart en door een fyn naadje als verdeeld, en welke verdeling tot in de lip doorloopt. De Neusgaaten vertoonen zich als een in 't midden geknakte lyn.

Onder aan de Smoel naar de keel staan, op een foort van vrat, eenige lange zwarte hairen, gelyk mede aan de wangen, enz. en men kan zelfs als een kenmerk van dit Dier hier aantekenen, dat zich deeze min of meer lange zwarte hairen, die steviger dan de overigen zyn, van afstand tot afstand over het geheele lyf doen zien. Waarschynlyk zyn deeze hairen geschikt om het Dier van de aannadering of de nabyheid van ligchaamen, die het hinderende of schadelyk zyn, in zyne onderaardsche wooning te waarschouwen: mogelyk wyzen zy het, door derzelve gevoelige aandoeningen, de genoegzaame grootheid die het by 't vervaardigen van zyne loopgraaven en wooning noodig heeft: men heeft genoeg voorbeelden in de natuur, welken dergelyke wysheid, zorg en goedheid van het Opperste Weezen voor zyne schepfelen aanduiden.

Het Verhemelte van den bek heeft agt diepe fleuven of voorens. De Tong is vry dik, tamelyk lang, en van vooren ovaal rond; met kleine tepeltjes bezet.

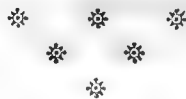
De boven Voortanden zyn twee, vry lang, voor in den bek, wyd van elkander afstaande; op die zyde, naamelyk, daar zy zich van elkaer verwyderen, zyn dezelve dik, en aan de buitenzyde scharp; van onderen eindigen zy ook in een ronde scherpe punt; zo dat zy eigenlyk een langwerpige platte driezydige gedaante hebben. De Tand van het beneden kaakbeen staan, voor in den bek, dicht byeen, zyn vier in getal en snytanden; ('t geen buitengewoon en geheel verschillend met dit foort van Dieren is) dezelve zyn tamelyk lang, plat en breed; die op de hoeken staan zyn echter wat breeder en hooger aan de buitenste zyde, en naar de andere tanden (door de vryving der twee bovenste) schuins afgesleeten; want

in het jonge wyfje zyn die allen egaal. Elke tand heeft twee groeven overlans, zodat zy uitwendig als in driën verdeeld zyn, 't geen in het jonge Dier nog veel zichtbaarder is dan in het oude. De Kiezen staan ver van de tanden af, naar achteren in den bek, en zyn tamelyk groot. In de bovenste kaakbeenen zyn 'er aan elke zyde vier en nog een kleine, die wat boven de anderen uitsteekt: van onderen heeft elke zyde maar vier kiezen.

Het Dier heeft korte Voorvoeten en wel half in 't vel van 't lyf verborgen. Een groot gedeelte der Voor- en Achtervoeten zyn zonder hair, en als met een zwart leerachtig bekleedfel overtrokken. De Vingers der voorvoeten zyn in vier van vooren rond afgesneden deelen verdeeld, waarvan 'er echter maar drie, welks middelste de langste is, uitkomen, en gescheiden zyn; de vierde of teen aan de buitenzyde is veel korter, en met de derde als vastgegroeid. Op de einde der vingers, schynen korte ronde doch binnen 't vel blyvende Nageltjes, even als onze nagels. De Achtervoeten hebben drie vingers, waarvan de binnenste alleen een krommen nagel heeft, de buitenste vinger is wat korter dan de anderen, en deeze vingers hebben ook allen een zwart leerachtig bekleedfel. Zy loopen op deeze achtervoeten even als de Konynen, zodat de voetsool zich aldaar tot aan de knok van het buigzaam lid uitbreid, en die voetsool is in vier langwerpig vierkante eeltachtige deelen verdeeld.

Het Dier heeft geen het allerminste bewys van staart. De *Arus* vertoont zich vry lang. De voorhuid rond, en ontbloot het teelid een weinig, zo dat het zichtbaar is.

De kleur van het Hair is graauw of licht bruin, even als dat der Haazen of wilde Konynen; boven op 't Hoofd en den Rug wat donkerder, voor aan de Borst en Buik witachtig. Zeer laag om den Hals, beneden by den Rug vertoont zich een witachtige band, die echter maar tot op de hoogte der voorvoeten komt, en dus niet voorby de borst rond loopt. Het Hair zelf is wollig en zacht.

B E S C H R Y V I N G
van eene geheel nieuwe of onbekende foort van
O O S T I N D I S C H E N
G R O O T E N E N L A N G S T A A R T I G E N
V L I E G E N D E N
E E K H O O R N ;

V A N D E

M O L U K K I S C H E O F P H I L I P Y N S C H I E E I L A N D E N ,

zich bevindende in het MUSEUM,

V A N Z Y N E

D O O R L U C H T I G S T E H O O G H E I D
D E N H E E R E P R I N S E V A N O R A N J E E N N A S S A U W , E R F -
S T A D H O U D E R , E R F - G O U V E R N E U R , E R F - K A P I T E I N -
G E N E R A A L E N A D M I R A A L D E R V E R E E N I G D E
N E D E R L A N D E N , *enz. enz. enz.*

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X V I I .

J. G. S. 1871

J. G. S. 1871

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

O O S T I N D I S C H E N

GROOTEN EN LANGSTAARTIGEN VLIEGENDEN

E E K H O O R N *.

De Heer LINNEUS heeft, onder andere verschillende soorten in zyn vernieuwde *Systema* (a), twee zogenaamde vliegende viervoetige Dieren, waar van hy thans het eene tot het geslacht der *Muizen* (b) en het ander tot dat der *Eekboorns* (c) betreft. BRISSON (d) voegt by deeze twee soorten nog een derde, en stelt dezelve alle drie onder den rang der *Eekboornen*. Verscheiden Schryvers maaken gewag van deeze tweede soort (e) welk gemeen genoeg in de noordelyke deelen der oude en nieuwe waereld gevonden word, dan tot nog toe heeft niemand dat zonderlinge Diertje in

(*). Deeze naam schynt my meer eigen dan die van VLIEGENDE KAT, by welken anderzins dit Dier by ons bekend is. Het hoofd, de tanden en de klauwen hebben meer overeenkomst met die der EEKHOORNS, dan alleen de ruige ronde staart, welke de Kat eigen is. De naam van vliegende is ook niet oneigen wegens den sterken sprong die het Dier maakt.

(a) *Syst. Nat. Edit. X.*

(b) *Mus volans. sp. 16. p. 63. SEBA Thes. Tom. I. tab. XLIV. f. 3.*

(c) *Sciurus volans. sp. 7. p. 64. SEBA Thes. T. I. tab. XLI. f. 3.*

(d) *Reg. Anim. Sciurus Sibericus volans. p. 159. N. 13.*

(e) De eerste, by LINNEUS onder de *Muizen* gebragt, is nog door niemand dan SEBA beschreeven, en de derde hier aangebaalde van den Heer BRISSON, zal waarschyndelyk niet anders dan alleen eene verscheidenheid zyn van die waarvan wy hier spreeken.

in aart en eigenschappen beter beschreeven dan de Heeren BUFFON en DAUBENTON (f), by welken wy hetzelfde onder de Russische landbenaaming van *Polatouche* bekend vinden. Dit Diertje, die *Polatouche* naamelyk, 't welk, buiten alle tegenspraak, meerendeels overeenkomstig is met dat waar van wy straks spreken zullen, heeft den bynaam van vliegend verkreegen, omdat het als een vliegenden sprong maakt, (zich van den eenen boom op den anderen willende begeeven) die sommige op vyf-en-twintig of dertig voeten, en anderen op dertig of veertig schreeden stellen. Men zal zich over deeze vaardigheid minder verwonderen, als men het maaksel zelf uit de hier achter volgende beschryving in aanmerking neemt: van den eenen boom op den anderen willende zyn, neemt het een sterken sprong, en spannende, door het uitsteeken der voor- en achtervoeten, het vel uit, 't geen zich tuschen dezelve bevind, dryft het, om zo te spreken, als op de lucht. „ Het vel dus uitge- „ breid, vergroot de oppervlakte van het ligchaam, zonder de „ stoffe van hetzelfde in zwaarte te doen toenemen, en vertraagt „ gevolglyk de schielykheid van den val zodanig, dat het Diertje „ met eenen sprong vry verre komt: deeze beweging is derhalven „ geene vlucht als die van een vogel, noch eene zweeving als die „ van eene Vledermuis, die beiden door het slaan van de lucht „ verricht worden, met herhaalde slingeringen; maar 't is een enkele „ sprong, in welken alles afhangt van den eersten schok, door welken de beweging alleen verlengd word, en des te langer duurt „ omdat het ligchaam van het Dier, eene grooter oppervlakte aan „ de lucht blootstellende, een grooter weêrstand ontmoet en langzamer valt.” Dus redeneert 'er de geleerde Heer BUFFON (g) zeer wel over, en vermids deeze zonderlinge eigenschap ook in ons volgende voorwerp plaats heeft, en een der zeldzaamste van dit Dier behelst, hebben wy noodig geacht deswegen wat omstandiger te zyn.

Het Dier, thans het onderwerp deezer verhandeling, voormaals
uit

(f) *Hist. Nat. Tom. X p. 95. t. 21, 22 & 23.*
g *Idem p. 97. & 98.*

uit de Oostindie overgezonden, bevind zich in de Kabinet-verzameling van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE enz. enz. enz. alwaar het gedroogd en als een der zeldzaamste stukken onder de uitlandsche Dieren bewaard word. Uit alle omstandigheden kan men besluiten dat het met de *Polatouche* in de eigenschap van te kunnen vliegen overeenkomt, doch in gedaante en grootte verschilt het zeer veel van dezelve, zo dat men het als een geheel nieuw en verschillend soort moet aanmerken.

De Schryvers, welken gewag van dit Dier schynen te maaken, zyn maar twee in getal, behalven de Hooggeleerde Heer ALLEMAND, die 'er eene korte beschryving van geeft (b) opgemaakt naar een van de vrouwelyke soort en in koleur verschillend Dier, dat te *Leiden* in het *Akademische Kabinet* bewaard word. VALENTYN (i) is zekerlyk, hoe gebrekkig ook en zonder afbeelding, de eerste die van dit ons dier gesproken heeft: zie hier 't geen hy 'er van zegt: „ Op *Gilolo*, omtrent *Dodingo*, heeft men vliegende „ Civetten. Zy hebben vlerken als de Vledermuizen van de voorste tot de achterste pooten, waarmede zy van den eenen naar den anderen boom vliegen. Zy hebben ook zeer lange staarten, byna eveneens als de Meirkatten. Als zy nederzitten, ziet men haare vlerken niet. Men heeft dezelve niet boven vyftig jaaren geleden aldaar ontdekt, doordien zy zeer wild en schuw zyn. Zy zyn ros van kop met donker graauw gemengd, en haare vlerken zyn van buiten ook met hair bekleed, 't geen het verschil tusschen haar en de Vleermuizen is. Zy zyn scherp van gebit, zo dat zy in staat zyn een houten kooi gemakkelyk in eenen nacht door te byten. Anderen noemen ze ook wel vliegende Aapen.” Verder zegt hy: „ Het volk van zeker schip, 't jacht *Boero* genaamd, in 't jaar 1677. omtrent *Halemachera* in Ter-

„ na-

(b) Zie het bekort *Systema der Dieren van den Heer BRISSON*, 't welk zyn Ed. te *Leiden* 1762. onder den volgenden tytel heeft doen drukken. *REGNUM ANIMALE in Classis IX. distributum sive SYNOPSIS METHODICA A. D. BRISSON.*

(i) *Beschbr. van Oud en Nieuw Oostindiën*, III. Deel. p. 269. & 270.

„ *nate*, naby *Dodingo*, liggende, wierd allereerst een van deeze
 „ Dieren, zich op de boomen onthoudende, en van den eenen op
 „ den anderen vliegende, gewaar. Zy zagen het eerst voor een
 „ Eekhorentje aan, doch het hoofd was veel scherper, en meer
 „ naar een (*k*) *Coescoes* (een Dier, dat wy hier in prent vertoonen)
 „ ge-

(*k*) *COESCOES*. *Deeze is de Oostindische BOSCH OF BEURS-ROT*, Philander van *SEBA*. *Didelphis van LINNEUS*, welks bestaan of geboorteplaats in Oostindie te zyn den geleerden Heer *BUFFON*, in zyn X. deel pag. 284. enz. zo volstrekt tegenspreekt; dezelve alleen aan de nieuwwe *Waereld* als eigen stellende. Wy kunnen echter deezen beroemden *Natuurkenner* verzekeren, dat *VALENTYN* en *SEBA* zeer wel gedaan hebben met deeze *Dieren* tot *Azie* zo wel als tot *Amerika* t'huis te brengen. Ik zelf heb, in den voorgaanden zomer, zo wel de mannelijke als vrouwelike soort uit Oostindie ontfangen; gelyk mede de geleerde Heer *DR. SCHLOSSER* te *Amsterdam*, die de zelfde soort van een vriend van *Amboina* is toegezonden; hoewel ik voor my'er, buiten deezen, geene meer kenne, en dezelve dus niet zeer algemeen zyn. De grootste verscheidenheid tuschen de Oost- en Westindische bevind ik te bestaan in de koleur van het hair, die by het mannetje der Oostindische geheel flaauw geelachtig wit is: dat van het wyfje is wat bruiner met een zwarte of liever bruine streep op den rug. Het hoofd van de Oostindische is korter, doch dat van het mannetje schynt my wat langer dan 't hoofd van 't wyfje, de ooren zyn in deeze soort veel korter dan die der Westindische. De beschryving der tweede soort, waar van *VALENTYN* ook spreekt, is te duister om met eenige zekerheid op te kunnen doorgaan.

By deeze gelegenheid moet ik hier ook nog, tegen het gevoelen van den Heer *BUFFON*, X. deel pag. 159. enz. aantekenen; dat my in den voorgaanden jaare 1765, door een Ed. Heer Gouverneur *TULBAGH* van de *Kaap de Goede Hoop*, de *MIERENEETER*, *Myrmecophaga* by *LINNEUS*, voor het Kabinet van *Zyne Doorl. Hoogheid* is overgezonden. Ik heb denzelven onder de benaaming van *LARD-VARKEN* ontfangen, gelyk *KOLBE* ben dus ook noemt in zyne *Bes. I. deel pag. 196.* zo dat *DESMARCHAIS* in zyne *Vojagie*, en *KOLBE*, gelyk hebben, als zy zeggen dat dit Dier in *Africa* zo wel als in *Amerika* gevonden word. Uit dit, 't welk in liquor is overgezonden, 't geen maar pas geboren schynt en reeds de grootte van een jonge *Varkens Big* heeft, blykt, dat het volwasfen Dier zeer groot moet zyn. Zie hier deszelfs grootste verscbillendheden, voor zo verre die van een zo jong Dier kenbaar zyn. De snuit is aan het einde wat dik en rond, en dus, booger op, als ingedrukt. De ooren zyn zeer groot, lang, dun en puntig neerhangende. De voorvoeten hebben vier klaauwen, de eerste en derde even lang, de tweede wat langer en de vierde of buitenste wat korter dan de derde. Alle vier de nagels zyn hier vry lang, weinig krom, puntig toeloopende en genoegzaam even groot. De achtervoeten hebben vyf klaauwen, welker drie middelste byna even lang en de twee buitenste veel korter zyn. De nagels zyn hier kleiner, de twee buitenste 't kleinst. De staart is niet zeer lang, dik en puntig eindigende. Men kan hier nog byvoegen, dat de twee *Miereneters* van *SEBA* *Tom. I. tab. 37. f. 2. en tab. 40. f. 1.* zekerlyk eenerlei zyn, en alleen maar in koleur van

„ gelykende. Het was graauw van hairen, van de neus af, en
 „ over den rug tot achter toe, met een zwarte streek. Aan de
 „ voor-

van bair verschillende. Zy zyn zeer wel afgebeeld; een soort op zich zelve; geheel verschillende van de Tamandua guacu van MARCGRAAF of Taman noir van den Heer BUFFON. De voorste nagels van deeze zyn drie, de middelste zeer groot, de binnenste kleiner, en de buitenste zeer klein. Die der achtervoeten zyn vyf, allen evenlang, vry groot en wat krom. De staart is meest kaal, heeft aan het einde een zwarte punt, en een weinig daar van af, een zwarte ring. Op den rug is deeze, die ik thans voor my hebbe, met donker bruine en witte dwarsstreepen versierd. Mogelyk is deeze de zelfde van SEBA, op wiens verkoping ik hem gekogt heb? Het is maar eene verscheidenheid van de zo even aangebaalde tab. 37. & 40. zo dat wy vyf onderscheiden soorten van Mierenëeters kunnen tellen, naamelyk.

1. De Tamandua guacu. MARCG. p. 225. BUFFON Tamandua noir. Tom. X. t. 29.
2. De Tamandua-i. MARCG. p. 226. SEBA Tom. II. t. 47. fig. 2.
3. De Fourmillier. SEBA Tom. I. t. 37. fig. 3. BUFFON Tom. X. t. 30.
4. De SEBA. Tom. I. t. 37. fig. 2. & tab. 40. fig. 1.
5. De Africaaansche, welke wy hier thans opgeeven.

Met de wederlegging eeniger misstellingen bezig zynde, zal het niet ondienstig zyn hier ook aan te teekenen, dat de Heer BUFFON aangaande de zogenaamde SURIKAT in zyn XIII. Deel pag. 72. enz. beschreeven, waarschynelyk, en in den naam en in de geboorteplaats zal misleid zyn. Althans dit kunnen wy 'er van zeggen, dat dit Diertje, 't geen anders volmaakt door hem beschreeven is, my in den laatstleeden zomer door den Ed. Heer TULBAGH, Gouverneur der Kaap de Goede Hoop, voor de Diergaarde van zyne DOORLUCHTIGE HOOGHEID is overgezonden, en dus niet in America, alwaar ik het nergens beschreeven vinde, maar in Africa t'huis voort. Dit Diertje, waar van twee der verschillende sexe zyn overgezonden, doch het wyfje op de reis gestorven is, heeft KOLBE niet gekend, ten minste by maakt 'er geheel geen gewag van, en het schynt dat hetzelfde ook niet dan zeer diep landwaards in gevonden word, 't welk uit den Brief van welgen. Heer Gouverneur daar by ontfangen, is af te leiden, alwaar gezegd word:
 „ Ook heb ik nog aan den gemelden Schipper mede gegeven twee kleine levende Diertjes,
 „ man en wyfje, die wy echter geenen naam geeven of ergens by vergelyken kunnen, vermits
 „ my dezelve, nu voor het eerst, ver uit de wildernissen en klipbergen van dit wyduitge-
 „ strekte land zyn toegezonden; zy zyn zeer mak en aardig, eetende verscb gekookt of ook
 „ wel raauw vleesch, raauwe eijeren, en mieren als zy die krygen kunnen, waarom ik
 „ wensche dat deeze beestjes in 't leeven zullen blyven, dewyl ik van gedachten ben dat
 „ diergelyke soort mogelyk nog nooit in Europa zal gezien zyn”. Wegens de benaming van
 SURIKAT heb ik alleen maar dit te zeggen, dat ik die albier nooit anders heb hooren
 geeven als aan de MOCOCO en MONGOUS, welken de Heer BUFFON Tom. XIII.
 tab. XXII. & XXVI. zo volmaakt beschryft en afbeeld.

*Zie daar eenige uitweidingen, voor welken ik my verzekerd houde geenszins van den be-
 roemden en waarheidzoekenden Heer BUFFON, maar alleen aan myne Leezersen, die ze
 mogten verveeld hebben, verschooning te moeten verzoeken.*

„ voorfte pooten , van de klaauwen af , tot aan de klaauwen der
 „ achterfte pooten toe , was de huid aan het ligchaam , gelyk het aan
 „ de Vleer-muizen is , vast gespannen ; doch dit vel was van bui-
 „ ten met hair bekleed , gelyk het onderlyf , en ook van binnen
 „ met wit hair begroeid . Als zy van den eenen boom naar den
 „ anderen fprongen , breidden zy te gelyk hunne vlerken uit , en
 „ fcheenen dan als opgefpaakt te zyn . De Inlanders verklaarden
 „ toen die Dieren nooit meer gezien te hebben .”

Het is zeker dat VALENTYN , hoe gebrekkig hy hier ook fpreekt , ons volgende Dier in 't oog gehad hebbe . De lange ftaart , het uitgebreide en met hair begroeide vel tufchen de pooten , 't welk hy vlerken als van een Vleermuis noemt , doch zeer verkeerdelyk , kan op geen ander Dier dan het geen wy hier verhandelen toegepast worden . De *Lemur volans* van LINNEUS (1) welke de vliegende Kat van SEBA (m) is , kan hier in geen aanmerking komen , vermids hier maar van een vastfpanning van den huid tufchen de voor- en achterpooten gefproken word , en in die van SEBA fpant zich die huid , boven dien , van het hoofd ook tot aan de voorvoeten , en van de achtervoeten tot aan het einde van den ftaart , van welke aanmerkelyke en zeldzaame eigenfchap VALENTYN in zyne befchryving geen het minfte gewag maakt .

In het werk van den geleerden Abt PREVOST (n) vind men ook eene zeer korte befchryving , en zeer flegte afbeelding , overgenomen uit *Les Lettres Edifiantes* , betrekkelyk op dit ons Dier , indien de breede ftaart , welke daar verbeeld word , het niet nog tot een andere foort brengt . Spreekende van de Natuurlyke Historie der Philippynfche Eilanden , zegt hy : „ Deeze Eilanden , de eenig-
 „ fte plaatfen der Waereld , waar men een foort van Katten ziet die
 „ de grootte der Haazen en de koleur der Vosfen hebben , en
 „ aan welken de Indiaanen den naam van *Taguan* geeven . Zy heb-
 „ ben vleugels gelyk de Vleermuizen , doch met hair bedekt , waar-
 „ van

(1) *Syst. Nat. Edit. X. p. 30. sp. 3.*

(m) SEBA *Thef. Tom. I. tab. 58. fig. 2, 3.*

(n) *Hift. Gen. des Voyages. Tom. XV. p. 51. Edit. de la Haye.*

„ van zy zich bedienen om van den eenen boom op den anderen
„ te springen, ten aſtande van dertig palmen.

Zie daar alles wat de Schryvers van dit Dier gezegd hebben, 't
welk weinig is en veel verſchillende van de wezenlyke gedaante;
doch wat wonder? de zeldzaamheid van hetzelve, gevoegd by de plaat-
ſen daar het zich onthoud, welken mogelyk weinig door de handel-
dryvende Europeërs bezocht worden, zyn daarvan de reden.

Uit het aangehaalde van de twee gemelde Schryvers mogen wy
nu met meerder recht veronderſtellen, dat de verdere natuurlyke
huiſhouding van deeze foort met de kleine van den Heer BUFFON,
waarvan wy reeds onder de benaming van *Polatouche* geſproken
hebben, overeenkomftig is. Deeze Diertjes, van welken ik 'er zelf
twee, doch niet lang, leevende gezien heb in de VORSTELYKE
Diergaarde, fliepen genoegſaam den gantschen dag; ſterk aange-
ſpoord wordende deden zy wel eenen kleinen en als vligenden
ſprong, doch kroopen terſtond weg, als zeer vreesachtig zynde.
Zy beminden, gelyk de gemeene Eekhoorn, by uitſtek de warmte,
kruipende, als men hen ontdekte, zo ras mogelyk onder de wolle
lappen, waarin men hen liet ruſten. Hun voedsel was geweekt
brood, vruchten enz. 't geen zy, even als de Eekhorentjes, zit-
tende, uit hunne voorpootjes aten; tegen den nacht waaren zy
meer in beweeging. Het verſchillende klimaat enz. had zekerlyk
zeer veel invloed omtrent de verandering der geartheid deezer
Diertjes, die van eene tedere geſteldheid waaren.

Van de groote nieuwe foort, het onderwerp deezer en der vol-
gende beſchryving, heb ik vier ſtuks gezien, zynde ook allen die hier
te Lande bekend zyn, en daar onder twee verſcheidenheden. Een
derzelven bevind zich in het Akademie-Kabinet te Leiden, een an-
der is hier in den voorgaanden Zomer, na het overlyden van den
Ed. Heer van EVERSDYK, by verkooping van dezelfs Kabinet
verkocht, en gekomen in de fraaije Natuur- en Kunstverzameling
van den Wel Ed. Heer VAN HEETEREN, alhier woonende. Dee-
ze beiden zyn van de vrouwelyke foort, licht kaſtanje kleurig,
doch op den rug wat donkerer; het einde van den ſtaart zwartach-
tig.

fig. Het onderscheid der sexe is kennelyk aan zes kleine tepels, die evenwydig in twee ryen op de borst en den buik geplaatst zyn. De twee overige, beide mannelijke foorten, behoorende tot het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID, waarvan echter een voor myne aanstelling is weggeraakt, waaren in alle deelen overeenkomstig aan de volgende beschryving.

B E S C H R Y V I N G

VAN DEN

O O S T I N D I S C H E N

GROOTEN EN LANGSTAARTIGEN

V L I E G E N D E N E E K H O O R N.

TAB. IV.

De Grootte van het Dier, voor zo ver men die met zekerheid kan opgeeven, (want het is, doch zeer wel, opgevuld overgezonden) is 17 Rynlandfche duimen, naamelyk van de punt der neus tot aan het grondbeginfel van den staart. De Breedte van het ligchaam by de voorvoeten, in een platliggende of vliegende gestalte genomen, 4 en $\frac{1}{2}$ duim, by de achtervoeten, 5 en $\frac{1}{4}$ duim. De Lengte van den staart tot aan het uiteinde van deszelfs hair 20 duimen. De voorvoeten uitgebreid zynde zo is de lyn des afftands van het uiteinde des eenen klaauws tot den anderen 12 en $\frac{1}{2}$ duim; en die der achtervoeten 15 duimen.

Het Hoofd is spitfer toeloopende dan dat van een Eekhoorn.

De Ooren zyn klein en schynen my puntig, zynde uitwendig met zeer kort en fyn licht bruin hair bedekt.

De Oogen boven dezelve staan twee lange flauw bruine haren. De Oogleden schynen kaal.

Voor-

Vooraan, ter weêrzyden den Bek, staan verscheiden lange, zwarte en zeer stevige knevel-hairen. De Neus is naakt.

De Tandén zyn als die der Eckhoorens, boven en onder twee, hoog geel, de ondersten zeer lang. De Kiezen staan mede achter in den bek.

De Voor- en Achtervoeten zyn, vooral de laatste, tot byna aan de klauwen als in het vlieg-vel verborgen. De Voorklauwen zyn viervingerig en zwart. De twee middelste de langste, vooral de derde. Die der achtervoeten zyn mede zwart en vyf in getal, vier derzelven zyn even lang, doch de vyfde, zynde de binnenste, is veel korter, en vertoont zich alleen als een byhangende klauw. De Nagels zyn zeer groot en scherp, van boven zwart, onder wit, en breed by hun grondbeginfel. De leedjes deezer klauwen zyn als die der Eekhoorns.

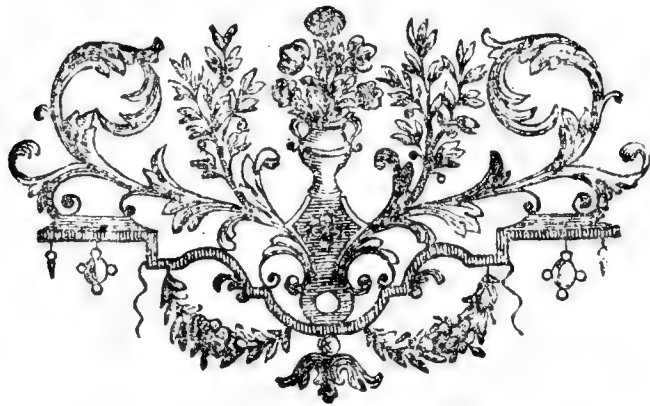
Het Vlieg-vel, 't welk zich tusfchen de voor- en achtervoeten uitgespannen in onze afbeelding vertoont, is in het midden, daar het zich ter weêrzyden op omtrent vier duimen breedte uitbreid, het allerduinst, en niet dikker dan fyn Oostindisch papier. Hetzelve is, doch zeer dun en yl, met kastanje bruine haitjes bezet. By de voor- en achtervoeten word het dikker, of gelyk een kussen, opgevulder; 't welk breeder by de dyen en final naar 't einde der pooten toeloopt; dit gedeelte is dik met bruine en zwarte hairen begroeid. By de de voorklauwen vertoont het zich los, en als een by of overhangende lap, die rond en dik met hair begroeid is. De buitenste kan het Vlieg-vel zyn, met een dikken boord van zwarte en gryze hairen omzoomd.

Het bovenste gedeelte van het Hoofd, den Rug en 't grondbeginfel van den Staart zyn met dik en vry lang hair bezet, welks benedenste deelen zwart en de toppen of uiteinden, voor een groot deel, grys wit zyn.

De staart-hairen zyn zwart, naar 't lyf gryzer, en zo geschikt dat de staart zich rond vertoont.

De

De Wangen ter zyde van het hoofd zyn bruin grys. De keel licht witachtig grys, gelyk mede de borst, buik en onder naar den staart. Het Vlieg-vel heeft hier van onderen insgelyks maar zeer weinige gryze hairen.

B E S C H R Y V I N G

VAN EENE ZELDZAAME

A M E R I K A A N S C H E

LANGSTAARTIGE AAP-SOORT,

*by den Inlander gewoonlyk genaamd QUATTO,
en by de Hollanders*

BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP.

Uit de Hollandsche Volkplanting

S U R I N A M E N;

bewaard wordende in het MUSEUM

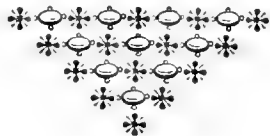
V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

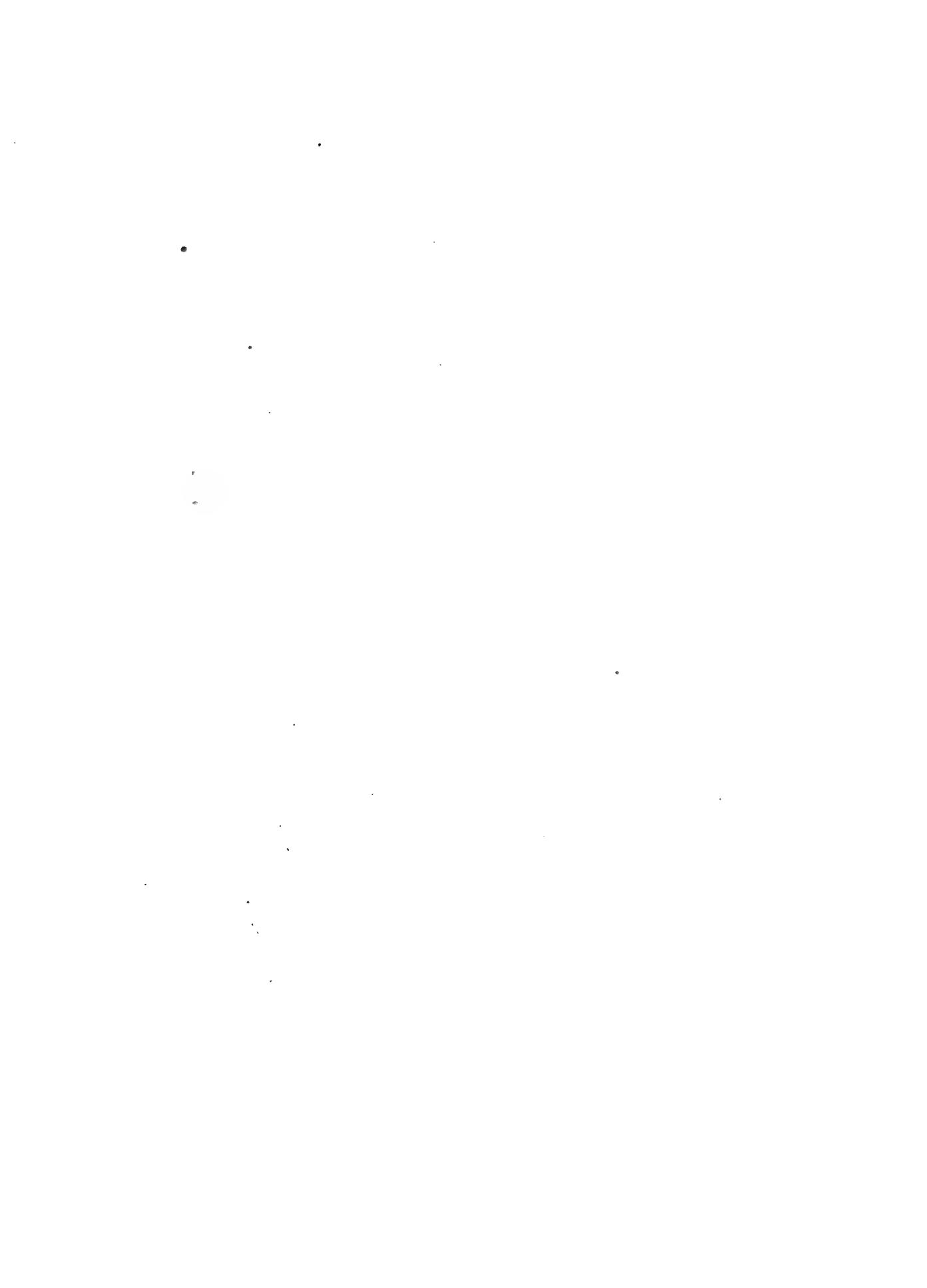
Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP,

by den Inlander *QUATTO* genaamd.

Daar is tot nog toe geen Schryver, welke beter over de Dieren geschreeven heeft, dan de Heer BUFFON, en inzonderheid over die, welken in het algemeen onder de benaming van Aapen bekend zyn. Het XIV. en XV. Deel van zyne Beschryvingen levert acht-en-twintig onderscheiden soorten van deeze Dieren op, by welken vyf-en-dertig afbeeldingen gevoegd zyn, en dus zeven, die hy tot noch toe als te min verschillende acht, om die voor verscheiden in soort op te geeven.

Die geleerde Schryver verdeelt dezelve in vyf afdeelingen. Zyne eerste bevat drie soorten, welken hy, met uitzondering van alle anderen, alleen Aapen noemt. Hier toe behoort de *Jocko*, dien hy meent de *Orang-Oetang* der Schryveren te zyn. Deeze, of eigenlyk de *Pongo*, (welke maar een verscheidenheid in grootte van den *Jocko* schynt te zyn) is zo groot als een mensch, zo vuurig voor de vrouwen als voor zyne wyfjes, een Aap die zig van steenen bedient om aan te vallen, stokken om zig te verweeren, en altyd op de achterste voeten overëind gaat (*a*). Nog voegt hy hier by twee staartontbeerende, en overëind gaande soorten, namenlyk de *Pitbecos* der Grieken, en twee verscheidenheden van de lang-gearmde *Gibbons*; deezen drie zyn eigenlyk maar alleen de waare Aapen van den HEER BUFFON (*b*); doch hy brengt

'er

(*a*) *Hist. Nat. Tom. XIV. p. 3.*

(*b*) *Geen staart hebbenden, het aangezicht platachtig, op twee voeten gaanden. Id. p. 2.*

er nog een vierde by, de *Magot* genaamd, echter zo, dat dit dier, (dat, gelyk de voorigen, zonder staart is, maar daar en tegen op vier voeten loopt,) als eene tusfchen-foort by deeze, of de volgende afdeeling, kan genomen worden.

De tweede afdeeling, vervat drie foorten, eene verfcheidenheid, en een vierde tusfchen-flachtig-foort, en hy noemt deezen *Babouins* (c).

De derde, *Guenons* geheeten, heeft negen foorten, waar by nog vier verfcheidenheden voorkomen (d).

De vierde *Sapajous*, zyn vyf in getal, met twee verfcheidenheden, of een weinig verfchillende (e).

De vyfde en laafte afdeeling, behelzen zes onderscheiden foorten, *Sagouins* geheeten (f).

Wy hebben deeze rang-fchikking van den Heer BUFFON, en zyne onderscheide kenmerken hier wel eens te neder willen ftellen, en men ziet hier uit, dat hy eigenlyk geenen van deeze dieren voor Apen wil erkennen, dan die drie of vier foorten, hier boven aangehaald. „ Ik noem *Aap* (zegt die Schryver) een dier „ zonder staart, van 't welk het aangezicht plat is; van 't welk de „ tanden, de handen, de vingers, de nagels naar die van een „ mensch gelyken, en die, gelyk hy, op zyn' twee voeten over „ eind gaat: deeze bepaaling, genomen uit de natuur zelfs van „ het

(c) Zy hebben een korten staart, langachtig weezen, een breedten uitsteekenden snuit, zakken onder de kaaken, de bondstanden veel dikker dan de mensch, eene eeltachtige verharding op de billen. *Id.* p. 5. Deezen loopen meest op vier voeten.

(d) Zy zyn veel kleinder, min stark, bunnen staart is langer; *Id.* p. 9. zy hebben de billen kaal, en de eeltachtige verharding is natuurlyk aan die deelen; zy hebben zakken onder de kaaken, daar zy hun voedzel in bewaaren; het middelfhot van den neus is smal, en de neusgaaten zyn om laag, of onder aan de neus, open, gelyk die van den mensch. *Id.* p. 14.

(e) Zy onderscheiden zich genoeg van de anderen door bunnen, alles aangrypender, staart, waar mede zy zich aan alles vast houden. *Id.* p. 15. De billen zyn met hair bedekt; zy hebben geen zakken onder de kaaken. *Id.* p. 14.

(f) Zy zyn meerendeels klein, de billen met hair bedekt, geen zakken onder de kaaken, het middelfhot van den neus breed, de neusgaaten zyn ter zyden open, en niet van onderen. *Id.* p. 14. &c. In evenreedigheid hebben zy den staart veel langer, en te gelyk geheel hairig, flap en regt. *Tom. XV. p. 2. &c.*

„ het dier, en zyne overeenkomsten met die van een mensch,
 „ zondert daar van af, gelyk men ziet, alle de dieren die staar-
 „ ten hebben, allen die geenen, die het aangezicht vooruitste-
 „ kend of den snuit lang hebben, allen, die de nagels krom, ha-
 „ kig of puntig zyn: allen, die liever op vier dan op twee voe-
 „ ten gaan (g)”. Niemand kan de bepaling, welke de Heer
 BUFFON hier geeft, op zich zelfs genomen, tegenspreken, maar
 even min kan de myne, welke straks zal volgen, wederproken
 worden. Zodanige redeneer wyze kan men strik-redenen noemen,
 die meer misleiden dan ophelderen. Door Aap, (kan ik met even
 veel regt zeggen) versta ik, „ een dier van menschelyk vernuft
 „ en spraak ontbloot, dat echter door gebaarden, manieren, en
 „ in al zyn doen, den mensch als schynt naar te aapen, en in som-
 „ migen zyner leedemaaten meer of min gelykt”. Men kan my
 tegenwerpen, dat de Heer BUFFON, door zyne bepaling, alleen
 zyne weezenlyke Aapen van de overigen afzondert; maar dat is
 het daar ik weezen wil. De Heer BUFFON berispt den beroem-
 den Heer LINNÉUS geduurig wegens zyne bepalingen, onder-
 scheidingen der geslachten, naam-veranderingen enz., en zegt, dat
 men de eigenschappelyke naamen moet bewaaren, zonder (dan
 daar dezelve ontbreken) tot nieuwe benaamingen over te gaan.
 Het verwondert my deezen Natuurkundigen dus te hooren redenee-
 ren; want waarom moet dan het grootste gedeelte van een geslacht
 van dieren, zo bekend als de Aapen, zyn alöm bekende en al-
 öude naam ontnomen worden? Zal niet elk, men neeme de
 verschillendste soort die men ook wil, uit de onderscheiden Fami-
 liën der *Babouins*, *Guenons*, *Sapajous* en *Sagoins*, (aan welken
 de Heer BUFFON den naam van Aap weigerd,) zal niet elk, zeg
 ik, welke soort van deeze Familiën men hem onder het oog zal
 willen brengen, aanstonds zeggen, dat het een Aap is? Ik voor
 my vinde my dan gedwongen hier in verschillend te handelen:
 Ik

(g) *Tom. XIV. p. 2.*

Ik noem Aap al wat zig met myne bepaaling ftrookt, en heet de drie eerfte regt op gaande Aapen van de Heer BUFFON, ftartönt-breekende Aapen, of, zo men wil, Menschelyke Aap-foorten: dus blyft men by de bekende benaaming, en dus onderfcheid men echter die drie verwonderende weezens, welken de hoogmoedige gedachten, die de menfch van zich zelve heeft, geene geringe paalen ftellen.

Het voorwerp van deeze verhandeling behoort tot de *Sapajous* van den Heer BUFFON, en is de *Coaita* van dien geleerden Schryver (*b*), welken hy te gelyk befchryft met den *Exquima* van MARCGRAAF, in meening zynde, ('t geen wy echter niet toefstemmen,) dat beiden deezen maar verſcheidenheden van ééne foort zyn. De Heer LINNÉUS heeft die, in zyn voorig *Systema*, als de zevende foort, onder de benaaming van *Panifcus* (*i*), en nu, in zyn laatft vernieuwd *Systema*, onder dien zelfden naam, als de veertiende geplaatft (*k*). BRISSON noemt hem *Belzebutb* (*l*), en verſcheiden andere Schryvers ſpreken 'er van onder verſchillende benaamingen, waar van ſtraks nader.

Niemand heeft echter deezen Aap door eene goede afbeelding getragt op te helderen, dan de Heer BUFFON: doch wanneer men het dier met die afbeelding vergelykt, zal men rafch bemerken, dat het zelve, door den tekenaar, over het geheel wat te mager, het aangezicht te veel vooruitſteekende, en de ſmoel te lang verbeeld is. BARRERE (*m*) noemd het daarom, in tegenſtelling, zeer wel, als hy zegt, *het aangezicht naar den menfch gelykende*; want het weezen is in deeze foort veel platter als dat der *Babouins* en *Guenons*. Het is dan niet alleen om deeze reeden, dat wy dit hier zeldzaam voorkomende ſchepzel op nieuw uitgeeven, maar

te

(*b*) Tom. XV. p. 16.

(*i*) Edit. X. p. 26.

(*k*) Edit. XII. p. 37.

(*l*) Reg. Anim. p. 211.

(*m*) *Hift. Nat. de la France Equin.* p. 150. *Cercopithecus major niger, faciem humanam referens.*

te gelyk ter verdere voldoening van het ons voorgestelde plan, by het welk wy ook de ontbreekende gekleurde afbeeldingen be- loofd hebben.

De geboorte-plaats van deeze Aap-foort is Surinamen. De Heer BUFFON noemt hem *Coaita* of *Quoata*, zeggende dat het dier dus in Guiana genaamd word, en *Chameck* in Peru. In onze Volk-planting noemt het de inlander *Quatto* (*n*), of, zo als ik met BARRERE, liever zoude gelooven, *Quoata*, welke naam door ons Volk in eene kleine verbastering zal zyn gebracht, en uit welken *Quatto* of *Quotoes*, *Quata* enz., zal gebooren zyn. By de Hol-landers word dit dier *Slinger-Aap* geheeten; eene benaaming, wel-ke de kennelyke eigenschap van het zelve volmaakt wel uitdrukt. Anderen weërom, min gelukkig om eene kennelyke eigenschap in den naam te mengen, noemen het *Bosch-Duivel*, waarschyntlyk wegens zyne zwarte koleur, by welken het rosch of roodachtige weezen aanmerkelyk afsteekt.

Het grootste kenmerk van deeze Aapen is het geheel ont- breeken van den duim aan de voorvoeten, welken alleen maar in vier vingers verdeeld zyn; daar in tegendeel alle de overige *Sapa- jous* van den Heer BUFFON, gelyk de andere Aap-soorten, vyf vin- gers aan alle de voeten hebben. Hunne tweede eigenschap, (waar in alle de *Sapajous* min of meer overëenkomen) bestaat in hunnen alles aangrypenden staart, waar mede zy, gelyk de Elefant met zyn snuit, alles konnen aanvatten, het geen voor al aan dit foort, byzonder eigen is. Eenige jaaren geleeden zag ik deezen Aap voor den eerstenmaal te Amsterdam, in de Diergaarde van den Heer BERGMeyer. Hy was met een ketting en ring vastgemaakt aan een lang gespannen koord, en wist zyn staart om dat koord

(*n*) Quotto. VAN BERKEL, *Amerikaansche Voyagiën*, Amst. 1695. 4to. Quotoes. *Beschryving van de Volkplantinge Suriname*. Leeuwaarden 1718. 4to. Quotoes. PIS- TORIUS *Beschryvinge van de Colonie van Suriname*. Amst. 1763. 4to. Quata, en *Negre Anglois*, zegt Mr. FERMIN, *Hist. Nat. de la Hollande Equinoxiale*. Amst. 1765- Octavo.

3 B E S C H R Y V I N G V A N D E N

koord zo vast te slaan, dat hy, zonder zich verder vast te houden, daar aan hing, allerleië *grimasfen* maakte en verwonderlyk slingerde. Wanneer men hem den staart om de hand liet slaan, kneep hy daar zo vast mede dat het zeer deedt.

De natuurlyke geäarthheid van deeze foort is in zich zelve niet kwaadaartig; echter speelen zy nu en dan den valsch-aart, voornamenlyk wanneer zy wat te veel naar hunnen zin geplaagd worden. Hun voedzel is overëenkomstig met dat van andere Aapen, dat is, byna alles wat hun voorkomt, doch vruchten is hunne gewoonlykste en geliefte spyze. Men verzekert dat zy Visch in het waater weeten te vangen met hunnen staart. DAMPIER en WAFER, (de Reizen van welken laatsten achter die van den eerstgenoemden gedrukt zyn) zyn de voornaamste Reizigers, welken van deeze Aap-foorten gewag maken, en 't geen zy daar van verhalen verdiend, (in navolging van de Heer BUFFON) hier ter neêrgefeld te worden.

„ De Meerkatten in die gewesten (*Serles Eiland in de Baay*
„ *van Campêche*) zyn de leelyksten, die ik ooit gezien heb, zy
„ zyn veel grooter dan een haas, en hebben groote staarten, van
„ omtrend derde half voet lang. De binnenste zyde van hunne
„ staarten is kaal, met een bruin hard vel; maar de bovenste zy-
„ de is met grof, lang, zwart, en steil hair bedekt. Deeze die-
„ ren houden zich in een troep van 20 of 30 byëen, en loo-
„ pen door 't Bosch, springenden van den eenen boom op den
„ anderen. Indien zy één perfoon alleen ontmoeten, dreigen zy
„ hem te verflinden, zulks dat ik, alleen zynde, niet op hun
„ durfde schieten, inzonderheid in 't eerst als zy my tegenkwa-
„ men met een grooten troep, springenden van den eenen boom
„ op den anderen, over myn hoofd heën, en makenden een ys-
„ lyk getier en geraas, behalven dat zy zeer leelyk grynscden,
„ en vreemde kuuren aanrecheden. Sommigen braaken dorre tak-
„ jes af, gooiden 'er meê naar my, en wierpen my met hun-
„ ne vuiligheid naar 't hoofd; eindelyk kwam 'er een heel groote,
„ op

„ op een uitsteekenden tak, boven myn hoofd, en, naar my toe-
 „ springende, deedt my te rug treden; doch hy floeg zyn staart
 „ om den tak, en slingerde toen heen en weêr, grynpende my
 „ toe. . . . De staarten deezer Meerkatten zyn hun zo goed
 „ als een hand, en zy konnen 'er immer zo vast mede houden.
 „ Als wy met ons tweên, of meer, t'zamen waren, dan liepen
 „ zy voor ons weg. De wyfjes, met haare jongen beladen, heb-
 „ ben veel werk om de mannetjes na te springen, want gemeen-
 „ lyk hebben zy 'er twee, waar van zy 't een onder den arm
 „ draagen, en 't ander zit haar op den rug, en slaat zyn voorste
 „ pooten om haaren hals (o) ”.

WAFER, in zyne beschryving der Landëngte van Amerika, spreekt 'er dus van. „ Daar zyn ook groote meenigten van Meer-
 „ katten, sommigen wit, maar meest zwart; eenigen hebben baar-
 „ den, en anderen zyn baardeloos: zy zyn middelflag van groot-
 „ te, maar ongemeen vet in het droog saizoen, als de vruchten
 „ ryp zyn: hun vleesch is goed, en wy aaten 't zeer veel. De
 „ Indiaanen waaren in 't eerst schuw om 'er van te eeten, maar
 „ zy lieten 'er zich haast toe beweegen, ziende dat wy 'er zo
 „ smakelyk van aaten. In het reegen-saizoen hebben zy dikwils
 „ wormen in hun ingewand: 't is gebeurt, dat ik een hand vol
 „ kreeg uit een Meerkat die wy opensneedden, en zommigen van
 „ dezelve waren 7 of 8 voet (duim denk ik dat het zal moeten
 „ zyn) lang. Deeze Meerkatten zyn zeer potsachtig, en rech-
 „ ten veele kuuren aan als men door de Boschen gaat, sprin-
 „ genden van den eenen tak op den anderen met de jongen op
 „ hunnen rug; zy grynuden ons leelyk toe, en pisten ons, als
 „ zy 'er gelegenheid toe hadden, op 't hoofd. Wanneer zy
 „ van den eenen boom op den anderen willen, en dat de takken
 „ wat te verre van een zyn om ze te bespringen, zullen zy som-
 „ tyds aan elkanders staarten hangen als een ketting, en zwaai-
 „ „ jen

(o) *Dampiers Reizen. II. Deel. p. 157.*

„ jen of slingeren alzo heen en weêr, zo lang tot dat de laafte
 „ een tak grypt, en dan de anderen optrekt (*p*). Op het Ei-
 „ land Gorgonia (zegt hy verder) zag ik veele Meerkatten,
 „ die ten deele van Oesters leefden, welken zy, by laag water,
 „ uit zee haalden. Om 'er den vifch uit te krygen, leiden zy
 „ den Oester op een fteen, en namen dan een anderen fteen,
 „ waar mede zy zo lang op den fehelf klopten, tot dat hy
 „ brak (*q*)”.

RUSSEL (*r*), en D'ACOSTA (*s*), bevestigen ook in hunne Reizen 't geen wy hier hebben aangehaald. Doch het is opmerkelyk 't geen WAFER zegt, dat 'er witten en zelfs gebaarden onder deeze Slinger-Aapen zyn.

Het fchynt ons ook toe, dat de *Exquima* van MARCGRAAF (*t*) de foort is, welke de Heer LINNÉUS voor de *Diana* opgeeft: en wy kunnen den Heer BUFFON verzekeren, dat de *Diana* geen aangrypenden staart heeft, vermits wy die leevende gezien hebben. De *Exquima* dient dus van de *Quatto* of *Coaita* onderscheiden te zyn, en wy hoopen by vervolg ook de *Diana* door eene betere afbeelding, als tot noch toe van dezelve gegeven is, op te helderen.

De *Quatto* van deeze befchryving is uit Surinamen overgebracht, en, na eenigen tyd in de alömbekende Diergaarde van den Heer BERGMAYER geweest te zyn, aldaar gestorven. Daar na is hy, volmaakt wel opgezet, by verkooping van eene byzondere verzameling, en tot zeer hoogen prys, door my, voor het Vorstelyk Mufeum, gekogt, alwaar dezelve thans bewaard word.

(*p*) *Wafers Reizen, achter Dampier. p. 45.*

(*q*) *Id. p. 157.*

(*r*) *History of Jamaica. Chap. V.*

(*s*) *Hiftoire Naturelle des Indes. p. 200.*

(*t*) *Hift. Nat. Brasíl. p. 227.*

B E S C H R Y V I N G

VAN DEN

A M E R I K A A N S C H E N

BOSCH-DUIVEL, OF SLINGER-AAP,

*QUATTÓ genaamd.**Tab. V.*

De grootte van deezen Aap komt na genoeg overëen met die van den Heer BUFFON. By een zeer wel opgezetten, welken ik thans voor my hebbe, vind' ik de grootheid van het lyf 17 Rhyndlandsche duimen; namenlyk, van den top des hoofds tot het begin van den staart; de staart zelfs is 2 voeten.

Het aangezicht, 't geen van een ligt-roode koleur is, is geheel naakt; hier en daar vertoont zich maar alleen een redelyk lang hair. De ooren zyn ook naakt, en gelyken volmaakt naar die van een mensch. Ter zyden van het hoofd, voor de ooren, vertoont zich een sijnal streekje hair. De bovenste lip heeft mede eenige hairtjes, doch de onderste heeft 'er meêr. Het geheele weezen of aangezicht is meerder plat dan uitsteekende, voornamenlyk voor by de oogen. Dat deel, 't welk men den snuit noemd, vind' ik, in dit voorwerp, voor al niet meer dan een duim verder dan de oogen voorüit te steeken. De koleur der oogen is my niet zeker bekend, doch zy zyn in evenredigheid van het hoofd, 't geen klein is, vry groot. De oogleden hebben geene wenkbraawen. Het voorhoofd verheft zich naar om hoog, en daar groeit het hair tusfchen de oogen, nederwaards in een punt

uitloopende. De neus is redelyk breed, en loopt met den geheelen snuit in een schuinſchen nederdalenden lyn, zo dat deeze deelen min uitſtekende zyn dan de Heer BUFFON die verbeeld. De neus is platachtig en lang, en de neusgaaten zyn, niet van vooren, maar ter zyden oopen. De voor tanden zyn boven en onder vier, behalven de wederzydſche hoek tanden, die, voorſil de bovenſten, puntiger en de helft langer dan de anderen uitſteeken. Deeze foort van Aapen heeft geen zakken onder de kaaken, daar zy hunne ſpys in kunnen verbergen.

De voorvoeten hebben in deeze foort maar vier vingers, zo dat de duim hier geheel ontbreekt. De leden der vingers zyn zeer lang, de nagels git-zwart, ter zyde neêrgeboogen en van voren rond. De achter-voeten hebben vyf vingers, de nagels zyn mede zwart, die van de duimen alleen zyn plat, doch die van den derden vinger, naaft den pink ſtaande, ſteekt met een punt naar omhoog, en vertoont zich dus als driehoekig. Het zwarte hair loopt tot byna op de vingers, welken alleen kaal zyn, en git-zwart vel hebben.

De ſtaart is aan zyn grondbeginzel vry dik, dicht met zwart hair begroeid, en in een dun ſtomp punt uitloopende, dat aan de onderſte zyde kaal is, en zich aldaar ook als eene ſleuf vertoond. Met dit einde van den ſtaart houdt hy zich aan alles vaſt, daar aan hangt en ſlingert hy zich, en hier van bediend hy zich ook dikwyls, gelyk de Elefant van zynen ſnuit, om alles aan te vatten, en naar zich toe te brengen.

De koleur van het hair is over het geheele Dier git-zwart en redelyk lang. Dit Dier ſchynt ook op verre na zo rank en mager niet geweest te zyn als het door den Heer BUFFON verbeeld word. In het loopen maakt het gebruik van alle vier de voeten. De achterſte deelen zyn niet naakt, gelyk in de Bavianen, maar met hair begroeid.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
VAN EEN TOT NU TOE ONBEKENDE
V Y F V I N G E R I G E
L U I A A R D - S O O R T ,
IN B E N G A A L E N V A L L E N D E ,
en van daar levendig overgebracht in de DIERGAARDE

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys,
Lid van het Zeeuwfche Genootfchap der Weetenschappen van Vliffingen.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X X .

W. F. G. del.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

VYFVINGERIGEN BENGAALSCHEN

L U I A A R D.

DE Lusiaard, welken de Heer DE BUFFON (a) een inwooner steld, alleenlyk eigen aan de Nieuwe Waereld, is een zo verwonderens-waerdig schefsel, wegens zyne ongelooflyke traagheid, dat hy de oplettenheid van alle zyne beschouwers heeft naar zich getrokken. Behalven de betrachtning der wyze, op welke dit Dier (’t geen, zo het zeggen waar is, in eenen dag geen vyftig schreden by zyne snelste beweging vordert) tot Noach in de Arke gekomen zy, indien men den Zondvloed algemeen over de geheele Aarde stelle, zo verwekt de gedaante, het naar geluid en de geduurige slaaperigheid, beurtelings, eenen natuurlyken afkeer en medelyden, wegens den oogfchylyken ongelukkigen staat, waar in wy dit schefsel beschouwen. Maar laten wy deezen, by het eerste voorkomen, zo ongelukkigen staat, waar van de Heer DE BUFFON by dit Dier zo veel opgeeft, eens overweegen: dikwils bedriegen onze eerste denkbeelden ons, in de uiterlyke beschouwing van den staat der natuurlyke weezens, in opzicht der betrekkingen, die zy tot de geheele Natuur, of tot zich zelve, hebben. On-eindige maalen heb ik my hier in, door nauwkeuriger onderzoek, bedroogen gevonden, en die nauwkeuriger onderzoekingen, my tot algemeener en hooger denkbeelden opleidende, overtuigden my, dat elk weezen, of tot zich zelve, of tot het geheel; *seer goed was.*

My, in de kennis der Natuure tot geenen wetgeever, veel min verbeteraar dier Konstgewrochten, willende opwerpen (want berisping verondersteld kennis van verbetering) zo betuig ik, integen-

(a) *Histoire Naturelle &c. Tom. XIII. pag. 34.*

gendeel de verschrikkelyke ellende, door den Heer DE BUFFON (*b*) aan dit schepsel toegeschreeven, in een geheel verschillend licht te beschouwen. Het schoonste Tafereel, 't geen de Schilderkunde kan voortbrengen, zoude, zonder schaduwen, diepfels en andere eigenschappen der Kunst, eene slegte vertooning maaken. Even dus is het met de Natuur geleen. De groote Werkmeester, alles met eene ondoorgrondelyke wysheid geschikt hebbende, heeft niet gewild, dat alle Schepselen met gelyke schoonheid van leeft, en van koleuren zouden pronken; met even veel vernuft, sterkte, zachte of wreede geartheid, traag en vaardigheid, zouden begaafd zyn. Men vergelyke den schoonen Paauw met den onaanzienlyken Dodo: den Aap, het Paard, het Schaap, den Tyger den Luiaard en Eckhoorn. Doorloop Leezer alle de geslachten der Dieren in het algemeen, en daal met uwe bespiegeling

(*b*) Van den Luiaard spreekende zegt de Heer de BUFFON: „ C'est moins paresse
 „ que misère, c'est défaut, c'est dénuement, c'est vice dans la conformation: point
 „ de dents incisives ni canines, les yeux obscurs & couverts, la mâchoire aussi lour-
 „ de qu'épaisse, le poil plat & semblable à de l'herbe séchée, les cuisses mal emboi-
 „ tées & presque hors des hanches, les jambes trop courtes, mal tournées, & enco-
 „ re plus mal terminées: point d'affiette de pied, point de pouces, point de doigts
 „ séparément mobiles; mais deux ou trois ongles excessivement longs, recourbés en
 „ dessous, qui ne peuvent se mouvoir qu'ensemble & nuisent plus à marcher qu'ils ne
 „ servent à grimper: la lenteur, la stupidité, l'abandon de son être, & même la
 „ douleur habituelle, résultans de cette conformation bizarre & négligée; point d'ar-
 „ mes pour attaquer ou se défendre; nul moyen de sécurité, pas même en grattant la
 „ terre; nulle ressource de salut dans la fuite: confinés, je ne dis pas au pays, mais
 „ à la motte de terre, à l'arbre sous lequel ils sont nés; prisonniers au milieu de
 „ l'espace; ne pouvant parcourir qu'une toise en une heure; grim pant avec peine, se
 „ traînant avec douleur, une voix plaintive & par accens entrecoupés qu'ils n'osent
 „ élever que la nuit; tout annonce leur misère, tout nous rappelle ces monstres par
 „ défaut, ces ébauches imparfaites mille fois projetées, exécutées par la Nature,
 „ qui ayant à peine la faculté d'exister, n'ont dû subsister qu'un temps, & ont été depuis
 „ effacées de la liste des êtres; & en effet, si les terres qu'habitent & l'unau &
 „ l'ai n'étoient pas des déserts; si les hommes & les animaux puissans s'y fussent
 „ anciennement multipliés, ces espèces ne seroient pas parvenues jusqu'à nous, elles
 „ eussent été détruites par les autres, comme elles le seront un jour. *Tom. XIII.*
 „ pag. 38. &c.

lingen van die verschrikkelyke fchepfelen, den Krak, den Walvifch en Elefant, tot op de kleine Water-Vloo, het Raderdiertje, en andere kleine fchepfelen, die voor het ongewapend oog onzichtbaar zyn en zig naauwlyks, door het meest vergrootende vergrootglas, doen befchouwen. Gaa dan verder, doorlees het groote Boek der Natuure, in de werken der Scheppinge, lettende op den aart, eigenfchappen en huishouding der fchepfelen: welke fchoone Tafereelen zullen zich voor het oog opdoen! Daar zal men zien, dat de verachte Mol, eene eeuwige duifternis bewoonende, gelukkig leeft. Dat een Dier, gelyk de Luiard, om zo te fpreeken, alleen gefchikt om by nacht te leeven, alleen tot een bewoener van het geboomte gefeld, zelfs, op de takken flapende, en, volgens den Heer DE BUFFON, ook alleen van Boombladen en vruchten leevende, overeenkomstig naar zyne levenswyze gevormd en gefchikt is.

Ik beken, ten opzicht van het Tafereel der geheele Natuure fchynt dit Dier eene fombre fchaduw, een zwart diepfel, en als gefchikt om de andere voorwerpen te heerlyker te doen affteeken. Maar dit Dier op zich zelve befchouwd, zyne Natuur overwoogen, waar toe zoude hem de gezwinde beweeging dienen? zoude deeze hem in het donkere, op de takken der boomen voortkruipende, niet aan ongelukken blootftellen? by alle zyne traagheid is het bekend, dat hy eene ongelooflyke kracht in zyne klauwen bezit (c); deze is hem noodig; gelyk mede de gedaante zynere wanftaltige achtervoeten, om zich in het donker, en flapende, aan de Boomtakken vast te houden, en om van den eenen Boom op den anderen te klimmen. Geheel verwerpelyk komt ons het verhaal van den Heer DE BUFFON voor, dat deze Dieren te traag zyn

(c) Geloofwaardige perfoonen hebben my, omtrent den Westindifchen Luiard, verzekerd, de kracht in deszelfs klauwen zo fterk te zyn, dat, ingevalle men hem eenen Oostindifchen Rotting in de klauwen vast laat houden, hy die langzaamzhand zo fterk toeknypt, dat de Rotting daar door vaneen fplyt.

zyn zouden om nederwaards te klimmen, dat zy zich ten dien einde, gelyk een blok, uit den Boom laten nedervallen (*d*). Niet minder moeit my, dat zulk een Natuurkenner, als de Heer DE BUFFON, voor de vernietiging van een geslacht van Dieren, als dit, bezorgd is, daar het zelve zich, reeds zoo veel eeuwen in zynen gewaanden ellendigen staat bewaard heeft. Eenige Schepfels mogen, wegens hunnen schaadelyken aart, hier of daar verminderd ja byna uitgerooid worden; dan voor de geheele vernietiging toont de bezorgde Natuur alom genoegzame zorg te draagen.

De Heer DE BUFFON vergift zich grofflyk, met te zeggen (*e*) dat deze Dieren geene tanden hebben. Men behoeft flegts weinige bladeren in zyn eigen werk om te slaan, en de nauwkeurige ontleedkundige beschryving van den Heer DAUBENTON (*f*) in te zien,

(*d*) Hoe wel kan men hier de welgepaste waarschouwing van den Heer DE BUFFON ter neder stellen. „ Comme endoctriner des Ecoliers, ou parler à des Hommes, „ sont deux choses différentes; que les premiers reçoivent sans examen & même avec „ avidité l'arbitraire comme le réel, le faux comme le vrai, dès qu'il leur est présen- „ té sous la forme de documens; que les autres au contraire rejettent avec dégoût „ ces mêmes documens, lorsqu'ils ne sont pas fondés; *Hist. Nat. Tom. XIV. pag. 1.*

(*e*) „ Point de dents incisives ni canines. *Tom. XIII. pag. 38.* idem, faute de „ dents, ces pauvres animaux ne peuvent ni saisir une proie, ni se nourrir de chair, „ ni même brouter l'herbe; réduits à vivre de feuilles & de fruits sauvages, *pag. 41.* „ & ibidem. d'Ailleurs le paresseux & le tatou sont les seuls parmi les quadrupèdes, „ qui n'ayant ni dents incisives ni dents canines, ont seulement des dents molaires „ cylindriques &c. *Tom. IX. pag. 90.*

(*f*) „ L'extrémité de la mâchoire supérieure est grosse, principalement sur les cô- „ tés qui sont renflés par les dents canines; *Tom. XIII. pag. 56.* Idem. L'unau n'a „ point de dents incisives dans la mâchoire du dessus, ni dans celle du dessous; mais „ il y a dans les deux mâchoires des dents canines & des mâchelières, une canine & qua- „ tre mâchelières de chaque côté de la mâchoire supérieure, une canine & trois mâche- „ lières de chaque côté de l'inférieure, ce qui ne fait en tout que dix-huit dents. *Pag. 57.*

En wat verder zegt de Heer DAUBENTON in zyne beschryving van den *l'Ai* of drie voorvingerigen Luiaard (want wy hebben daar zo even van de *l'Unau* of twee voorvingerige gesproken). „ Le nombre des dents étoit le même dans le squelette d'air & „ dans le squelette d'unau que j'ai vus; les dents de la mâchoire du dessous paroiss- „ soient ressemblantes pour la figure & la situation, mais les deux premières de la „ mâ-

zien, en men zal zich, gelyk zulks wezendlyk is, van het tegen-
deel overtuigd vinden. Het was my bewuft, dat deze Dieren geen-
zins tandeloos waaren, hoewel de fnytanden hen ontbreeken, 't
geen in meer andere foorten, en die echter vinnig byten, gevon-
den wordt. Deeze dwaaling dan met den Heer DAUBENTON
herfteld hebbende; welke niet alleen de tanden, maar ook de kie-
zen, in beide verfchillende foorten van Luiaards, naauwkeurig be-
fchryft; zo geeven wy te gelyk in overweeging, of deeze Dieren
wel alleen van bladen en vruchten leeven? Dan wy zullen nog
nadere gelegenheid hebben om ons hier over verder in te laaten.

Volgens den Heer DE BUFFON zyn 'er flegts twee foorten van
Luiards bekend, waar van die geleerde Schryver aan de eerfte den
naame geeft van *L'unau*, zynde die by ons geheeten de *twee voor-
vingerige ongestaarte Luiard*. Den anderen, *L'Ai* genaamd, noe-
men wy, de *kortstaartige drie voorvingerige Luiard*.

Beide deeze foorten fteld de gemelde Schryver als bewooners
van de nieuwe Waereld, gelyk zy 't ook inderdaad zyn, doch hy
ontkent te gelyker tyd dat het Dier, 't welk men met recht een
Luiard noemt, in de oude Waereld te vinden zy. Wy hebben in
eene voorgaande Befchryving (g) reeds aangewezen de dwaalingen,
waaraan de denkbeeldige ftellingen onderhevig zyn, door aan te
toon dat de Beurs-Rot, tegen het gevoelen van den Heer DE
BUFFON, zo wel in Afie als in America gevonden worde; als
mede, dat de Mier-eeter een inboorling is, zo wel van Africa als
van America: Het zelfde verfchil zal hier weer plaats vinden,
daar

„ mâchoire du deffus étoient placées à proportion plus près l'une de l'autre dans l'air
„ que dans l'unau, & sembloient avoir plus de rapport à des incisives qu'à des ca-
„ nines; elles étoient très petites, tandis que les canines du deffous étoient beaucoup
„ plus grandes; la première des mâchelières du deffus se trouvoit placée plus en
„ avant que dans l'unau, les mâchelières de l'air au lieu d'être pointues, comme celles
„ de l'unau, étoient terminées par une face concave. Page 64. & 65.

(g) Beschryving van den Ooftindifchen grooten en langstaartigen vliedenden
Eekhoorn.

daar wy thans met die van SEBA eenen vierden Luiaard in het licht zullen stellen, die zyne woonstede in Afie houdt. De gevolgtrekkingen (waar van de Heer DE BUFFON zich zo dikwyls bedient,) op gronden van ondervinding steunende, ik beken het, zyn dikwyls noodzaaklyk en van nut, in gevallen daar men niet anders kan; doch men moet eenen grondslag van waarheid voor zich hebben daar men op bouwt; dit niet hebbende, mag men zyne gedachten voor naby aan de waarheid komende gisfingen, maar voor geene zekere waarheden, opgeeven.

F. VALENTYN (*b*) is de eerste geweest, die, myns weetens, reeds gezegd heeft, dat de Luiaard in de oude Waereld gevonden worde. De oppervlakkige kennis van dien Schryver in verscheide deelen der Natuurlyke Historie is bekend; doch men moet daar om niet alles verwerpen, terwyl men zeker weet, dat hy ook goeds heeft, 't welk wy in onze voorige schriften reeds hebben aangetoond.

A. SEBA (*i*) geeft onder anderen twee Ceilonsche Luiaards, de Moeder en haar Jong, welke uit de afbeeldinge blyken, de *L'umau* te zyn, die de Heer DE BUFFON wil, dat alleen in de nieuwe Waereld wonen zou. De volwasfene, de Moeder dier twee (*k*) heb ik zelfs op de verkooping van het Kabinet van SEBA zeer duur gekogt, gelyk die ook nog in de Vorstelyke Verzameling bewaard wordt; en men moet bekennen, dat 'er weinig verschil in deeze, die hy voor Ceylonsche te boek steld, en die van America, te vinden is: Het hoofd alleen schynt my wat ronder, en naar den neus wat voller, dat is, min ingeboogen, dan de Americaansche. Ik beken, 't is verwonderens-waerdig, twee Dieren, van zo verschillende

(*b*) „ Men heeft veelerley dieren, zegt *Valentyn*, zo wilde als tamme op dit „ Eyland”, die hy opnoemt, en daar onder den Luiaard. En wat verder, die dieren nader opnoemende, zegt hy: „ De Luiaard valt hier mede”. *Beschr. van Oud en Nieuw Oostindien, Vde Deel, en daar in Beschr. van Ceylon, pag. 53.*

(*i*) *Theaurus Tom. I. Tab. XXXIII. fig. IV. & Tab. XXXIV.*

(*k*) *Idem, Tab. XXXIV.*

ſchillende Geweſten , als Afie en America, zo overeenkomſtig te zien ; maar wy hebben zulks hier boven en te vooren reeds met alle mogelyke zekerheid in de Beurs-Rot en den Mier-eeter aangewezen. Hier tegen in te brengen , gelyk de Heer DE BUFFON ſchynt te willen doen , dat deeze Lui aard uit America naar Afie konde gebragt zyn , is al te ongeloofbaar : onze Europeers , in die geweſten , hebben te veel verſchillende bezigheden en oogmerken , dan dat zy zich met de Natuur-Hiſtorie , of het laaten overbrengen van voor hun nuttelooze Dieren , zouden bemoeijen. Elk weet het antwoord , het geen een beoeffenaar der Natuurlyke Hiſtorie van zynen Vriend uit de Indiën ontſing , dien hy om de overzending van eenige bloedelooze Diertjes verzocht had , „ Ik ben hier niet gekomen om Vliegen te vangen , ſchreef hy hem te rug : Lui aards zyn weinig in ſtaat om in de Indiën fortuin te maaken. Voorheen , ik beken het , heb ik in myne beſchryving der Ratelſlange den Heer SEBA in een zelfde geval twyfelende tegengeſproken ; doch niet meer als twyfelende en waarom ? om dat ik gene reizigers vond , die my in hunne beſchryvingen verzekerden , dat die Slang in de Ooſt-Indiën gevonden wordt. Hier in tegendeel , zegt VALENTYN , de Lui aard valt in Ooſt-Indiën , en SEBA zegt , dat hy die uit Ceylon ontſangen heeft en dus beruſt , in dit geval , de zaak op twee getuigen.

Van deeze uitweidingen , die wy , ter aanſpooringe tot meerder onderzoek op de verſchillende Lui aard-foorten , noodig geacht hebben , aſtappende , keeren wy ons dan eindelyk tot het wezendlyke onderwerp deezer beſchryving. Aan de nadere ontdekking van den tyd overlaattende , of die zo na aan de Weſt-Indiſche komende Lui aard van den Heer SEBA ook wezendlyk in Ceylon gevonden worde.

Het Dier , 't welk wy hier voorneemen te beſchryven , is , voor zo ver ik heb kunnen nagaan , nog nooit beſchreeven. Het ſchynt een tuſſchen-foort te maaken (de uiterlyke gedaante alleen in aanmerking genomen) tuſſchen de gemeene bekende Weſt-Indiſche Lui aards , waar van wy hier boven omſtandig geſproken hebben ,

en die zonderlinge Dieren, welken de Heer SEBA ook *Ceylonfche tengere Luiards* noemd (1), doch waaraan de Heer DE BUFFON den naam van *Loris* geeft (m). In den eersten opflag van het oog fchynt het zelfs zeer weinig met deeze laafte te verfchillen; dan by eene nadere befchouwing befpeurt men merktekens, welke hen terftond onderscheidenlyk doen kennen. De klaauwen of vingeren der voor- en achter voeten zyn volmaakt wel met die laafte overeenkomftig; maar de arm, voornaamlyk der voorvoeten, is in deeze korter en dikker. Het lichaam van deeze heeft die dunne of ranke fchraalheid niet; het is naar de billen dikker en heeft een klein bewys van ftaart. Het hoofd toont zich zo onderscheiden niet van het lichaam, het toont zich door het dikwollig opftaande haar daar mede meer vereenigd. De ooren verbergen zich by deeze in het haar. Hier door, en door de meerdere korthed zynere beenen, en door zyne natuurlyke eigenschappen, gelyk wy verder zien zullen, gelykt hy meerder naar den gemeenen bekenden Weft-Indifchen Luiard, dan naar den Ceylonfchen tengeren Luiard van SEBA, de *Loris* van den Heer DE BUFFON.

Voor wy tot de huishoudelyke befchouwing van dit Dier overgaan, zal het niet ondienftig zyn eenig bericht te geeven, naamelyk, waarom wy dit Dier, het geen voornaamelyk in de gedaante der
klaau-

(1) Idem. *Pag. 55. Tab. XXXV. fig. 1. & 2.* „Ceylons dierken (zegt SEBA) „met een honds hoofd, Luiard genoemd, hebbende de gefalte van een Aap”. Daar het doch niet veel naar gelykt. Idem. *Pag. 75. Tab. XLVII. fig. 1.* „Ceylonfche Luiard, grootfte foort”. De Heer SEBA, welke deeze weinig verfcillende diertjes, onder den naame van Luiard, gekregen heeft, en dien hy hen ook laat behouden, meent echter, uit de langheid der pooten, dat het geene Luiards zyn, ’t welk doch geene genoegzame zekere reden is.

(m) De Heer de BUFFON zegt *Tom. XIII. pag. 210.* dat wy den naam van *Loeris* aan dit dier gegeeven hebben, my is het zelve echter nimmer onder die benoeming voorgekomen, dan alleen in de *Catalogus* van het *Mufeum Petropolit. pag. 339.* alwaar eenvoudig ftaat, *Belgis* een *Loeris*, en dit foort een Aap genoemd word. In alle Kabinetten, waar in ik deeze diertjes gezien hebbe, heb ik de benaming van Luiard gevonden.

klaauwen zeer veel van de gewoone Luiards verschilt, echter dien naam laten behouden. Voor eerst, antwoorden wy daar op, om dat dezelve onder die benoeming van Bengalen is overgezonden, en dus dit foort aldaar met dien naame bekend is. Ten anderen, en 't welk wel de voornaame reden behelsd, om de overeenkomende natuurlyke eigenschap, die dit Dier, in deszelfs traagheid, met den Luiard heeft; zo als wy hier na zien zullen. Wy verkiezen daarenboven, gelyk de oude Schryvers ons veelyds daar in zyn voorgedaan, altoos, zo veel mogelyk, de eigenschap te kennen geevende naamen te behouden; daar door wordt het geheugen te gemoet gekomen, en de naam errinnert te gelyk de eigenschap der zaake. De naam is daarenboven aan deeze Dieren niet toevalligerwyze gegeven, noch afgeleid van de gedaante, maar alleen van de traag- en luiheid, die by deeze Schepfelen heerfcht. Voor het overige, voor geene van die oppervlakkige Natuurbefchouwertjes fchryvende, die zich meer met de verzameling der zaaken, dan met de bewerkende betrachtting, bezig houden, is het ons vry onverfchillig, hoe zy deeze onze fchikking aanneemen. Wy hebben hun reeds, door anderen, hooren denken, hoe zal deeze vyfvingerige Luiard zich in den Rang der twee en drie vingerigen vleijen? Dan zulks is my om het even, zo lange ik by het denkbeeld blyve, 't geen als cene Natuurwet zich niet gemaklyk laat verwerpen, dat de rangfchikkingen naar de natuurlyke weezens, maar niet deeze naar de rangfchikkingen moeten gefchaard worden. De minft-geoeffende ziet genoeg, dat het Geflacht der Luiards zich hier door in drie onderfcheidingen verdeeld; als werdende daar in reeds twee- en drie-vingerigen gevonden. Maar mogelyk zal de tyd, die alles ontdekt, de zo genoemde tengere Luiards van SEBA nog wel by deeze Bengaalschen voegen, van welk gevoelen wy geheel niet vreemd zyn. In zulken gevalle zal men vyf, zo niet zes verfcheidenheden, in vier foorten van Luiards tellen, naamelyk, de Twee-, en de Drievingerige van America, en de Tweevingerige van Cey-

lon. Deeze vyfvingerige van Bengaalen, en de een of twee foorten der Ceylonfche tengere vyfvingerige van SEBA, die de Heer DE BUFFON de *Loris* noemt, en maar een foort meent te zyn, en welk laatfte wy noch voor- noch tegenfpreken (*n*).

Den 25. der Maand Juny, van het Jaar 1768. wierd dit zonderlinge Schepfel, onder de benoeming van Luijaard, van Bengaalen, door de zorge van den WEL EDELEN GESTRENGEN HEER DIRECTEUR VERNET, voor de Diergaarde van Zyne Doorluchtigfte Hoogheid, overgezonden. De zeldzaamheid van dit Dier, gevoegd by myne nieuwsgierigheid, om het van naby waar te neemen, deed my, in weerville van de onaangenaame reuk, befluiten, het zelve onder myn eigen opzigt, en zelfs in myn Kamer by my te neemen; en dit heeft my in ftaat gefield met alle zekerheit volgende daar van te kunnen mededeelen.

Den geheelen dag fliep hy tot aan het vallen van den avond, en, in den Zomer hier zynde, wierd hy niet eerder wakker dan om half negen uren. In eene langwerpige vierkante Kooy zittende, rondsom met yzere tralien bezet, fliep hy altoos op zyn achterfte, dicht voor de tralien zittende, het hoofd voor over tufchen de voor-pooten tegen den buik geboogen. In dien zittenden ftand hield hy zich, flapende, altoos met de twee achter klaauwen, en dikwils met nog een der voorklaauwen, aan de tralien zeer fterk vaft. Deeze zeldzaame eigenfchap doet my vaft ftellen, dat dit Dier gewoonlyk op de Boomen flapt, en zich aan de by hem zynde tak of takjes vaft houdt.

Wak-

(*n*) Deeze befchryving byna gereed zynde, komt my de WEL EDELE GESTRENGE HEER DE JONG bezoeken, welke gedurende den tyd van twee en dertig Jaaren in verſcheide gewigtige bedieningen op Ceylon en Malabaar geweest is. Deeze verzekert my, deeze kleine diertjes, de vyfvingerige tengere Lujaards van SEBA, de *Loeris* van den Heer DE BUFFON, verſcheide maalen gezien te hebben, daar by voegende: „ Dat het by uitſtek luie en traage dieren zyn; dat zy geheel den dag flapen, en, ſchoon gejaagd wordende, niet rafſcher voortgaan, maar traaglyk poot voor poot „ oplichten en in Ceylon alom onder de benoeming van Luijaard bekend zyn”. Doch de andere foort van SEBA, de tweevingerige, was hem niet bekend.

Wakker zynde, was zyne beweging ongemeen traag, van het begin, tot het einde, altyd het zelfde. Van tralie tot tralie op de achter voeten voort en voort kruipende, vatte hy de tralien om hoog met de voorpooten, en liet nooit geene tralie los, voor en al eer een der voorvoeten weer langzaam, eene andere tralie zeer vast had aangegrepen. Op den vlakken bodem door de Kooy kruipende, had hy even dezelfde langzaame beweging, poot voor poot opligtende, als een Dier dat lam is; in die beweging verhief hy zyn lichaam slegts zeer weinig van den grond, kruipende meest al maar voort, zo dat de buik, meesten tyds, geen vingerbreed van den grond was. Werdt hy gejaagd, met een stokje door de tralien te steeken en hem aan te stooten, dit mocht weinig baaten; dwong men hem hier mede te sterker, dan beet hy in den stok, en dit was alle zyne verweering.

De avondstond gevallen zynde, wierd hy langzaam wakker, als een mensch, die in zyn nachtruft gestoord wordt, na dat hy in langen tyd niet geslaapen heeft. Eeten was dan zyn eerste werk; want hier toe was by dag zyn slaaptyd te kostelyk; dit, naar zyn doen, nog al vry schielyk verricht hebbende, ontlaste hy zich van zyne verteerde stoffen van den vorigen avondmaaltyd. De Urin was van eenen sterken, doordringenden en onaangenaamen reuk. De afgang als kleine schaapekeutels.

Zyn gewoone voedsel was, volgens opgave van den Kapitein van het Schip die hem had mede gebragt, niet anders dan zeer droog gekookte Ryft, en volgens zyn zeggen, dronk hy nooit.

My verzekert houdende dat deeze Dieren ook andere voedsels, wanneer men hun die voorleide, zouden neemen, wilde ik daar van eene proef neemen. Ik gaf hem ten dien einde een tak met bladen van een Lindeboom; doch hy verwierp dien, de Fruiten, gelyk Peeren en Kersfen, waren beter van zyn gading; van de laatste liet hy, meesten tyds, den kern of steen liggen, en deeze verkoos hy verre boven Aalbesfen. Droog Brood en Beschuit at hy gretig; doch, als men het in water natmaakte liet hy het lig-

gen; dit bevestigd het gezegde, dat hy niet dronk: gaf men hem water, hy rook 'er wel aan, doch dronk niet. Van Eyeren was hy een ongemeen liefhebber; de schaal aan stukken bytende, likte hy wit en doôr finaaklyk op.

Dikwils maakte hy in het eeten, even als de Eekhorens, gebruik van zyne voorpooten en vingers, daar mede een Kers, een Peer, of een brok gekookte Ryft aanvattende, en daar uit eetende.

De proef van het Ey my aangewezen hebbende, dat hy ook, het geen van Dieren komt, niet verachtte, hield ik my verzekerd, dat de Dieren zelve hem niet onverschillig zouden zyn. My des Avonds den XI. July eenen gemeenen Vogel, een Mosch, hebbende doen brengen, bragt ik deezen in een Kooy voor den Luijaard. Terstond vestigde hy zyn scharp-zierende oog op het voorwerp, kroop, poot voor poot langzaam opligtende, dicht voor zyn tralien. Het schuifje der Vogel-kooy open gehaald hebbende, trok myn Knegt dat van het hok der Luijaard open, daar hy voorzat. Wy meenden den Vogel in zyn hok te jaagen; doch hy gaf daar toe geen tyd, kroop half in de Vogelkooy, en greep den Vogel, dien hy te rug in zyn hok trok, ten eersten dood beet, en met veeren, bek, pooten, beenderen en alles gulzig opvrat, na alvorens nog droog Brood en Kersfen gegeten te hebben. Niets liet hy van een' Vogel liggen, dan alleen de groote slagveeren der vleugels en die der staart.

Men moet eens en voor al weten, hoe traag dit Dier ook anders in zyne gewoonlyke bewegingen was, dat hy schielyk at, en als men hem een levend schepfel gaf, had hy eene verwonderenswaardige behendigheid. Hy kroop 'er voet voor voet naer toe, en 'er dicht by zynde, greep hy, met eene poot, schielyk toe, en miste nooit in zyne prooy te vatten, en daar voor was ook nimmer kans ter ontworfteling.

Wy hebben reeds gezegd, dat hy den geheelen dag sliep; doch daartegen gelooven wy ook, dat hy het grootst gedeelte van den nacht in eene traage beweging was. Des nagts ten twee uren zag ik

ik hem dikwils nog wakker; doch des morgens, om half zeven uuren, vond men hem reeds in diepe rust, in welke hy zich, door het schoonmaaken van zyn hok, niet liet stooren. Over dag door veelvuldig plaagen wakker gemaakt zynde, werd hy kwaadaartig, dan beet hy, doch alles met traage beweeging, in het stokje, onder het maaken van een geduurig herhaald naar en klaagend geluid van *Ai, Ai, Ai*, elk *Ai* zeer lang, beevend, en even zo als men het van den West-Indischen verhaald, uitroepende. Hem dus lang geplaagd, en wel ter dege wakker gemaakt hebbende, zo kroop hy twee of driemaal door de kooy; doch ging dan al weer slaapen.

Twee dagen naa de eerste proefneeming met den Vogel, gaf ik hem des avonds vier Kersfen, die hy smaaklyk opat. Nu willende beproeven of de gekorve of beenderlooze Dieren ook van zyn sijnak waren, zo wierp ik een leevende Tor (*o*) hier bekend, onder den naam van zwart-gevlakte Duinkever of Molenaar by hem. Aanstonds kroop hy naar dit voorwerp, hy nam het met een greep in zyn poot en at hetzelfde met de harde vleugel-dekken en alles op, zonder iets over te laten. Daarna gaf ik hem nog een Mos, die hy langzaam bekroop, en doen ook schielyk met den poot greep. Hier van een deel gegeten hebbende liet hy die liggen, en ging, hoewel het reeds laat in den avond was, zitten slaapen. Dit echter van korten duur zynde, en wakker wordende, nam hy zyn Vogel weer, hem verder zeer schoon opkluivende. Daarna at hy nog versch gekookte Ryft en een stuk droog Brood. Dit verricht hebbende zag ik, met verwondering, dat hy zich tot de rust schikte, en wanneer ik des nachts ten een uur naar bed ging, sliep hy nog geruft en wel.

Den zestienden Augustus, 's morgens om elf uuren, zag ik my met een bezoek vereerd van HUNNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEDEN, DEN HEERE PRINCE HENDRIK VAN PRUISSEN,
nevens

(*o*) De *Fullo* van LINNÉ Scarab. Spec. 57. Edit. XII.

nevens den HEERE PRINCE ERFSTADHOUDER en verdere Heeren van 't gevolg. Den Luiard aan deeze Hooge Perfoonen vertoonende, liet ik hem, wel wakker gemaakt zynde, een Vink geeven. De Vogel juift naar den hoek van de kooy vliegende daar den Luiard zat, greep deeze hem vry fchielyk. De Luiard bleef zitten, zich met de achter pooten aan de tralien vafhouden, doch eindelyk den Vogel in dien ftand niet gemaklyk genoeg kunnende verflinden, met welk hy terftond begon, at hy die, half op zy en op den rug liggende, zeer fmaaklyk op, terwyl zyne achter-voeten de tralien bleeven vafhouden. Den Vogel opgegeeten hebbende fliep hy het overige van dien dag. In geartheid fcheen hy my den valsch-aart te fpeelen; want eens begerig zynde te weeten hoe zyn Tong gefteeld was (die ik vry ruuw bevond) gaf ik hem myn vinger, eerft likte hy die, doch daar op meende hy toe te byten, 't welk hem echter mislukte.

Weinige dagen hier na my op reis begeevende, naar eene onzer afgelegenste Provintien, moeft ik myne verdere proefneemingen ftaken, welke ik nog voorneemens was in 'twerk te ftellen. Dit Dier geen het minfte blyk van ziekte geevende, hoopte ik op eenen langduurenden Leeftyd; dan weinige weeken daar na vernam ik met zeer veel leedwezen, dat hy den 26. September, eenigen tyd voor myne te rug komft, was overleeden, waar door wy van de verdere nafpeuring (als reeds opgezet zynde) omtrent het zenderlinge der Teeldeelen en inwendige gefteeldheid, ons verftooken zagen. De natuurlyke eigenschappen van den Ooft-Indifchen Luiard, wiens beftaan door den Heer DE BUFFON zo volftrekt is tegengefproken, hier dan, voor zo ver zulks mogelyk geweest is, befchreeven hebbende, moet ik de aandacht myner Leezeren nog eenige oogenblikken bezig houden met de overeenkomende geartheden van deezen onzen Ooft-Indifchen Luiard met die van de Weft-Indiën.

In traagheid komt deeze nieuwe foort der oude Waereld met die der nieuwe overeen; want het verfchil of de graad van traagheid

heid kan hier in geene aanmerking komen, vermits de Schryvers, die de Heer DE BUFFON daar omtrent aanhaalt, het zelfs gantsch niet eens zyn. De een doet den Americaanschen Luiard, in vyftien dagen, eenen steenworp voortkruipen, d'ander laat hem vyftig schreeden op eenen dag afleggen, en een derde, dien de Heer DE BUFFON het naaft aan de waarheid denkt te komen, (waar aan wy echter ons zegel nog niet hangen) geeft den Americaanschen inwoonder eenen grooten dag werks om een vierde van een uur op zynen weg te vorderen. Want men zeg my eens, hoe strookt zulks? als wy door den Heer DE BUFFON den Heer Marquis de MONTMIRAIL, die de *l'Unau* drie Jaar leevend in zyne Diergaarde gehad heeft, zelfs hooren zeggen, dat zyn Luiard verscheide maalen op eenen dag den hoogsten Boom op en af klom. Het wel opgestelde verhaal, 't geen de Heer DE MONTMIRAIL als een waarnemer en ooggetuig opgeeft, en 't welk zeer voldoende is, geld by my meer, dan dat van alle anderen. Bedriegt ons geheugen zich niet, zoo hebben wy de eer en het genoegen gehad deezen verplichtenden Heer by Zyne EXCELLENTIE DEN AMBASSADEUR D'AFFRY, (welks buitengemeene vriendelykheid, gedurende deszelfs Afgezandschap, wy ons noch dikwils erinneren) te ontmoeten; doende my het vermaak en de eer aan, na den maaltyd, dit zonderlinge Schepsel, 't geen hy te Amsterdam gekocht had, aan zyn Logement te vertoon.

Maar om van deezen uitftap, welken de erkentenis van ons afvordert, weder te keeren. Deeze Ooft-Indifche slaapt, even als die van de West, den geheelen dag. Geplaagd en aangepord wordende om schielyker voort te gaan, mogt, even als by de anderen, weinig baaten.

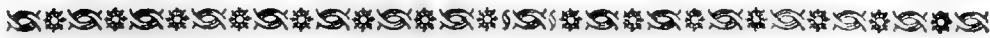
Deeze drinkt ook nooit. De vrees of erkenning van Persoon was hem even onbekend. Het haar, schoon wollig, is by deeze ook niet minder dan zagt, maar ruuw in het aanraaken. Hy cet, op dezelfde wyze, uit zyn poot en ook neerhangende of liggende.

Slaapende , hong of zat hy , zich aan de tralien van zyn hok vasthoudende , en zyn geliefte stand was , even als de West-Indische , zich ergens aan vast te houden of te hangen . Zyn geluid was ook , even als dat van den West-Indischen , volmaakt , met eene korte en klaagende stem , *Ai* , *Ai* , *Ai* . En eindelyk , in zyne geheele gedaante , zoo als hy nog zeer wel opgezet in het Museum bewaard word , heeft hy zeer veel zweem van een traag en lui aanzien , en gelykenis op de Tweevingerige *l'Unau* , die in America woont .

Na al dit bygebragte geeven wy onzen onzydigen Leezer in overweeing , met hoe veel recht wy het ontmoeten van den Luiard in de Oude Waereld , tegen het gevoelen van den schranderen en Geleerden Heer DE BUFFON , beweerd hebben . Gelukt het ons de beloften der overvoering van de Luiards der Nieuwe Waereld hier leevend te zien , gelyk wy hoopen , het zal ons in staat stellen de waarheid , door eigen oog gezien , onzen Landgenooten te verhalen , en het zal ons verwonderen , indien die niet , gelyk deeze , het Gevogelte en de gekorvene Dieren mede ten voedsel neemen .

In den Rang der viervoetige Dieren schynt deeze Luiard met de *Loris* , die wy de tengere Luiard van SEBA noemen , en de *Tarsier* van den Heer de BUFFON , en zyne *Makis* , die by ons onder den naam van *Surikat* bekend zyn , na vermaagdschapt .

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

VYFVINGERIGEN BENGAALSCHEN

L U I A A R D.

Tab. V I.

MEN kan wegens de grootheid van dit Dier genoeg oordeelen, als ik zeg, dat de lengte van den kruin des Kops tot achter by den aars, is dertien duimen. De hier by gevoegde Afbeelding, die zeer goed is, geeft een verder begrip van het geheel.

Het Hoofd heeft eene byna ronde gedaante, loopende de Bek alleen wat puntig uit. De Ooren zyn zeer dun, ovaal en opstaande, doch in het wollige haar byna geheel verborgen en van binnen ook met haar begroeid. De Oogen staan voor in het Hoofd, boven by de Neus, en dicht by een. Zy zyn volmaakt rond, en, naarmaate van dit Dier, vry groot. De koleur donkerbruin. De Oog-appel (*Pupil*) was, by dag opgewekt wordende, zeer klein, doch wierd allengskens grooter. Even zoo was het als hy des avonds wakker wierd, en het keerslicht daar dicht by gebracht wordende verwyderde zich dien Appel tot byna de geheele rondheid van het Oog. De Neus is klein, van vooren platachtig, en ter zyden oopen.

Het onder Kakebeen heeft, voor in den bek, vier smalle platte Sny-tanden, daar op volgen aan weerszyden een grooter, en dan de

de twee groote Honds-tanden. Op den Honds-tand volgen, aan elke zyde, nog twee ronde puntige Tandén, maakende dus te faamen twaalf Tandén.

Verder, zoo ver ik in den Bek zien kan, zyn aan elke zyde twee of drie Kiezen. Het bovenfte Kakebeen heeft voor in 't midden alleen twee kleine van een ftaande tandjes, wat verder, twee kleine Honds-tanden, ter wederzyden een, en daar op volgen aan elke zyde nog twee kleinder Tandén en twee of drie Kiezen, en dus acht Tandén, behalven de Kiezen.

De Tong is redelyk dik en lang, van vooren rond en fcharp.

Het Haar is redelyk lang, fyn en wollig, doch wreed in het aanraaken. De koleur is over 't geheel licht-geelachtig grys of Afch-koleurig, ter zyden van den Buik en Pooten wat rosfcher. Om de Oogen en Ooren is de koleur ook iets hooger, en over den Kop en den geheelen Rug loopt een bruine ftreep.

Dit Dier heeft een klein bewys van Staart omtrent twee of drie Lynen lang.

De Voorvingeren zyn vyf in getal. De Duim is langer en dikker, dan de andere Vingers, waar van de middelste de langfte, en de voorfte Vinger de kortfte is. De Nagels zyn als die van eenen Mënfeh.

Met de Achtervingers is het even eens, uitgezonderd dat by deeze de Nagel aan den voorften Vinger zeer lang en puntig fcharp is. De Vingers fchynen my alle drie ledig te zyn, van boven met weinig haar begroeid, en van binnen zyn dezelve kaal en met een bruine dikke huid begroeid.

De lengte der Voorvoeten is omtrent fes en die der Achtervoeten omtrent acht duim.

Het fcheen my toe van de Mannelyke Sexe te zyn.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
VAN EENE ZELDZAAME
A M E R I K A A N S C H E
NOG NIET BESCHREEVEN
S L I N G E R - A A P - S O O R T ,
G E N A A M D D E
F L U I T E R ,

Uit de Hollandfche Volkplanting

S U R I N A M E N ;

Bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

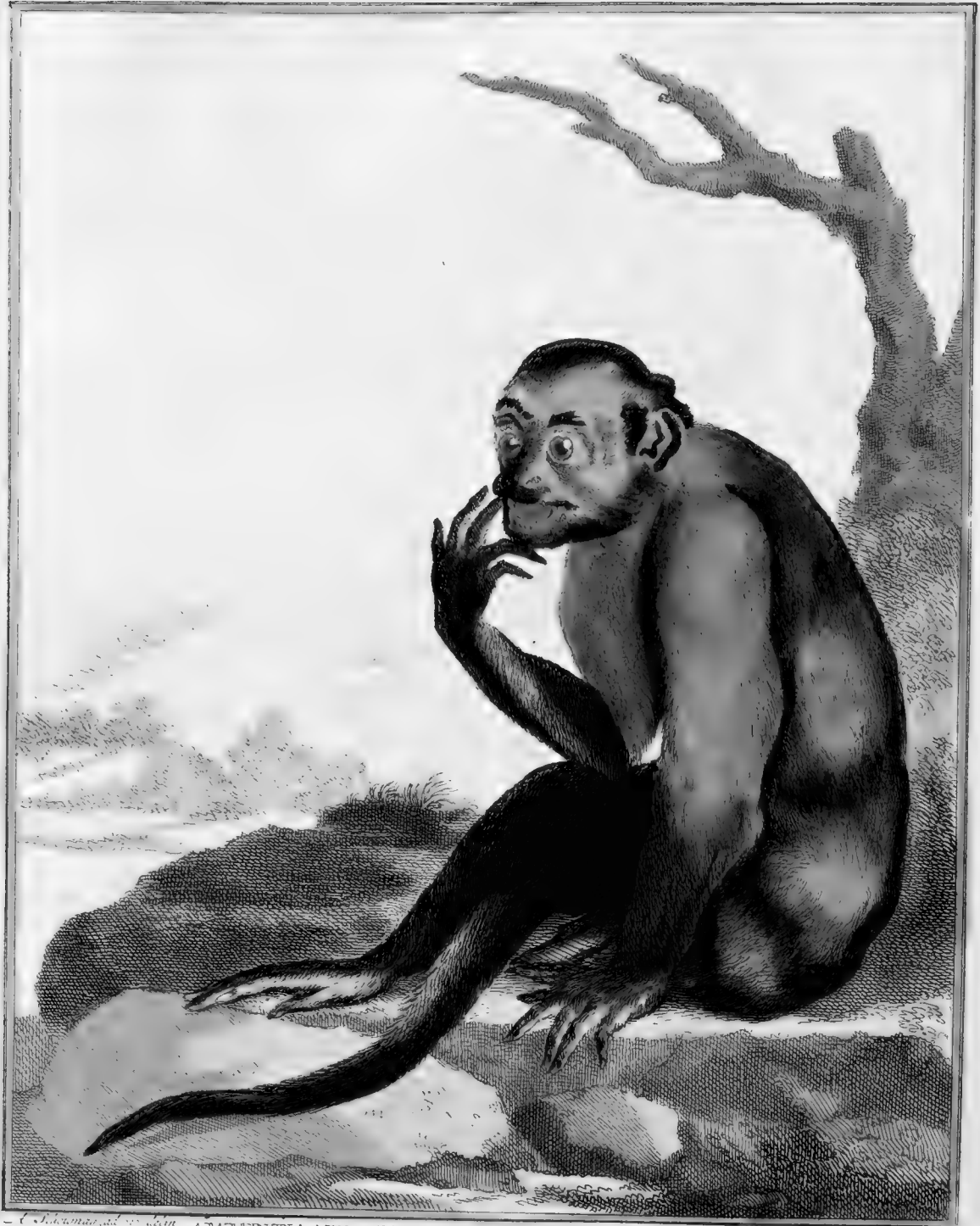
Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys,
Lid van het Zeeuwfche Genootfchap der Weetenschappen van Vliffingen.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X X .

- C. Schwanse, del. et sculp.

AMERICAANSCHEN SLINGER-AAP-SOORT.

S. Fohler, sculp.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
AMERIKAANSCHEN
SLINGER-AAP,
GENAAMD DE
FLUITER (*).

DE Aap, welken wy beschryven, is eene verschillende soort der *Sapajous* van den Heer DE BUFFON (*a*), die met hunne Staarten alles aangrypen, en waar van wy reeds eene andere, onder de benoeming van *Quatto*, *Bosch-Duivel*, of liever *Slinger-Aap*, beschreeven hebben. Hy komt het naaft, naar ons denkbeeld, aan de bruine *Sajou* van gemelden Schryver (*b*). Hy verschilt 'er echter genoeg van, zoo in gedaante, als in die natuurlyke eigenschap, waar door men hem den naam van *Fluiter*, gegeven heeft.

Dit slach van Aapen is niet kwaadaartig, maar in tegendeel, van eenen goeden inborst; sommige menschen echter mogt hy in
geenen

(*) Volgens de aan my verzekerde opgaave zou deeze Aap in Surinamen ook onder de benoeming van *Mico* bekend zyn; doch ik durf my hier op niet verlaaten; 't is my te wel bekend, welke verbafteringen zulke benoemingen ondergaan. PISTORIUS, in zyne *Beschryving van de Colonie Surinamen*, maakt gewag van eenen Aap, welken de Indiaanen *Meekoé* noemen, waar van ligtelyk, by verbaftering, *Mico* konde ontstaan zyn; dog het schynt my uit zyne *Beschryving* niet toe, dat hy daar door deeze soort bedoele, hoe wel het te gelyk waar is, dat zyne *Beschryvingen*, meest al, ten alleruiterste gebreklyk, en van anderen overgenomen zyn. De Heer DE BUFFON geeft de benaaming van *Mico* aan een geheel verschillende soort, die hy onder de Bende der kleinste Aapen plaatst, welke door hem *Sagoins* genoemd worden. *Tom. XV. pag. 121.*

(*a*) *Tom. XV. pag. 5. enz.*

(*b*) *Idem Pag. 37. Tab. 4.*

geenen deele lyden, mogelyk door het een of ander kwaad hem voorheen aangedaan, want tegen dezulken toonde hy eene byzondere geheugnis te bezitten.

Niet tegenstaande deeze met vyf Vingers aan de Voorvoeten voorzien is, (in tegenstelling der voorige by ons beschreeven Slinger-Aap, welke Viervingerige Voorvoeten heeft) maakte hy, even als die, gebruik van zynen Staart, met welks einde hy alles aanvatte. Hier mede hield hy zich ook vast, in het op- en nederklimmen, daar mede droeg hy zyn ketting by het opklimmen naar boven, en dikwils zag men hem daar mede een stuk van een Tabakspyp, of dergelyke zaaken, van den grond opvatten, en naar boven draagen. Zeer zonderling is het, dat eenige der *Sapajous* of *Slinger-Aapen*, gelyk deeze, den Staart ten einde toe rondsom met haar begroeid hebben, en echter alles zeer wel daar mede aanvatten, daar de voorige beschreeven het einde van zynen Staart aan de binnen zyde geheel kaal heeft, 't welk dus vry beter tot de aangryping van eenige zaak geschikt schynt. Dikwils nam deeze Soort, gelyk de voorige, het vermaak, aan zynen Staart alleen hangende, zich gins en weêr te slingeren. Levend zynde, droeg hy het einde van zynen Staart meest omgebogen, 't welk by den Opzetter en Teekenaar verzuimd is, in acht te neemen. De Wel Edele Gestrengte Heer G. SCHILLING, gewezen Raad van Polici in Surinamen, aan wiens vriendelyke mededeelzaamheid de Vorstelyke Diergaarde en Kabinet Verzameling ongemeen verplicht zyn, verhaalde my, weinige dagen geleden, dat Hy eens in het Bosch zynde, eenen deezer Aapen schoot, die, dood zynde, echter met zynen Staart aan eenen Tak bleef hangen, en welken hy dus wegens de hoogte niet kon bekomen. Hy meent ook dat deeze Soort, en waar van ook kleinder gevonden worden, in Surinamen onder de benoeming van *Meekoë* bekend zyn.

De byzondere eigenschap van deeze Dieren, waar van wy hem den naam van Fluitcr gegeven hebben, is aanmerkelyk. Verscheide

scheide Aapen maaken een min of meêr Fluitend geluid; doch deeze bezat die Kunst meesterlyk, zoo dat men wezendlyk dacht dat 'er iemand fluitte. Het geluid was centoonig, zeer hard, doch verflaauwend, en dit herhaalde hy dikwils uit zich zelve, tot vermaak; want uit boosheid schreeuwde hy.

Gelyk byna alle andere Dieren van zyn Geslacht, at en dronk hy schier alles; maar inzonderheid was hy een groot Liefhebber van Eyeren, en van Spinnekoppen, die hy over al opzocht. Zeer graag dronk hy Genever, op welk een en ander de Stalknechts in des Vorsten Ry-School, daar hy alhier verscheide Jaaren geleefd heeft, hem nu en dan al eens onthaalden.

Hy was van de Mannelyke Sexe, en van eenen heeten aart. Dikwils wiesch hy zyn geheele aangezigt met zyn eigen water, 't geen hy ten dien einde in zyn Voorpooten daar toe opving.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

A M E R I K A A N S C H E N

S L I N G E R - A A P ,

D E F L U I T E R G E N A A M D .

Tab. VII.

DE grootte van deezen Aap is van den top des Hoofds tot aan het begin des Staarts, ruim 14. duim.

Het Aangezigt is rondsom de Oogen en Neus kaal, wat verder liggen zeer korte bruin-gryze haartjes, gelyk op de lippen,

pen, plat neder. De Ooren zyn zeer groot met weinig haar begroeid. De Oogen zyn my niet zeker bekend, redelyk groot zonder wenkbraauwen. De Neus is plat en de Neusgaten zyn ter zyden oopen. De Voortanden zyn van onderen vier, doch van boven drie; naar het my toefchynt in dit zeer wel opgezette voorwerp; daar op volgen, zoo onder als boven, aan elke zyde dier Tandén, een zeer groote Slagtand. De Kiezen zyn my niet mogelyk te zien.

De Voor- en Achtervoeten hebben vyf Vingeren, welke vry lang en drieledig zyn, zynde de twee middelste Vingers de langste en de duimen het kortste. De Nagels zyn zwart, ter zyde plat neêrgeboogen en puntig, die der duimen, doch alleen van de Achtervoeten, wat breeder en ronder. De Vingeren zyn met korte zwarte hairen tot op de Nagelen bedekt.

De Staart is vry lang, en ten einde toe geheel digt met zwart haar begroeid; dit echter, zoo als wy reeds gezegd hebben, belte hem niet om daar mede alles aan te grypen.

De koleur van dit Dier is over den Rug donker-bruin, ter zyde en op de Borst is die wat lichter. Op het Hoofd en de Achtervoeten meer naar 't zwart hellende. Het bovenste lid der Voorvoeten is van vooren licht-bruinachtig geel. Het Aangezicht vertoond zich, door zyne kaal en rofchachtige graauwheid, even als een Masker.

Deeze was van het Mannelyke Geslacht.

E Y N D E.

B E S C H R Y V I N G

VAN EENE ZELDZAAME

A F R I K A A N S C H E

NOG NIET BESCHREEVEN

K A T - S O O R T ,

GENAAMD DE

B I Z A A M - K A T ,

OP DE KAAP DE GOEDE HOOP VALLENDE,

En bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der
Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwfche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M ,

B Y P I E T E R M E I J E R ,

MDCCLXXI.

Leopardus, in 18. ad.

G. Godefr.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

A F R I K A A N S C H E

B I Z A A M - K A T .

IN den Jaare 1759. wierd aan de Diergaarde van ZYNE DOOR-
LUCHTIGSTE HOOGHEID, door den Wel Ed. Gestrengen Heere
RYK TULBACH, thans gewoone Raad van Neêrlands Indiën, en
Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, levend overgezonden,
dit zeldzame diertje, onder de benoeming van BIZAAM-KAT.

Voor zo veel ik heb kunnen ontdekken, heeft nog niemand
deeze foort beschreeven. KOLBE (a) alleen maakt gewag van een
Dier van deezen naam; dan zyne beschryving, die, gelyk wy hier
straks zien zullen, zeer oppervlakkig en aan geheel verschillende
Dieren eigenaartig is, doch vooral de afbeelding die hy van dat
Dier geeft, geheel niet met deeze strookende, maakt, dat wy
deeze onze foort, als nog onbeschreeven, kunnen aanmerken. Zie
hier wat hy van zyn foort zegt. „ Ik zal nog maar gewag
„ maaken van de *Bizaam-Katten*, en van dezelve zeggen, dat
„ haar vel, van wegens den reuk, die zoo aangenaam als *Muscus*
„ is, en om die rede doorgaans *Muskeljaat-Katten* werden ge-
„ naamd, zeer hoog geacht, en gemeenlyk voor een *Ryxdaalder*
„ verkogt word, offchoon het zelve voor het overige niet veel
„ byzonders lykt. *Mynes* weetens is 'er nooit een gedood, die
„ *Muscus* by zich heeft gevoerd; derhalven weet ik niet, of de
„ de

(a) *Beschryving van de Kaap de Goede Hoop, Amst. 1727. Fol. Tom. I. pag. 182.
Tab. pag. 200.*

„ de Inwooners alhier weten, wanneer zy Muscus by zich hebben; dan of zy het wel ooit draagen en voortbrengen. Wat hier van zy, ik weet zeer wel, dat zy wegens den huid tamelyk gewilt zyn (b) ”.

Dus spreekt KOLBE van zyne Bizaam-Kat, welke, zo als wy reeds gezegd hebben, voornaamelyk in de afbeeldinge die hy van dat Dier geeft, geheel verschillende is, gelyk men by eene vergelyking der zynen, met deeze, zien kan. Wat aangaat de Muscus-reuk waar van hy spreekt, en welke hy geheel en al ontkent, daar van hebben wy in drie jaaren leeftyd, dien deeze alhier te Lande geweest is, ook niets ondervonden.

Van natuur was dit Dier, 't geen eene fraije gedaante had, juist niet veel te vertrouwen; doch zeer kwaadaartig kan men ook niet zeggen dat deeze foort is. Ik spreek hier (dit moet men veronderstellen) van een Dier, 't geen in eene kooy opgeflooten, of aan een ketting vast lag; want in het wild zal dit zekerlyk aan eenige uitzonderingen, of verandering, onderhevig zyn.

Myn gevoelen, dies aangaande, beruft op hier zynde behandelingen; want in een niet heel groot hokje overgezonden zynde, verkoos men dit Dier liever in de diergaarde aan eene ketting te leggen, waar van het zich den halsband vry gematigd liet omdoen.

Zeer greetig at dit Dier vleesch, doch vooral levendige Vogels. Aan de ketting liggende, nam het nu en dan wel eens een gewoon Hoen, 't welk hem te naby kwam, en verflond zulks verscheurender wyze; dan deeze en andere Vogels leerden hunnen gemeenen vyand wel ras kennen, en zyn te na koomen vermyden.

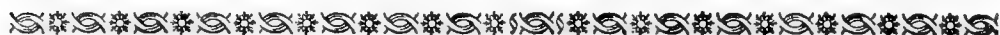
Maauwend geluid heb ik dit Dier nimmer hooren geeven; doch, geplaagd wordende, knorde en blies het even als een kat, met welks geartheid hetzelfde ook, voor het overige, het naafte overeen kwam.

By

(b) *Als vooren.*

By alle Dieren, welke de geleerde Heer DE BUFFON, ons heeft doen kennen, komt dit het naaste aan zyne *Margay* van Cayenne (c); wy zeggen, dat het naaft by kome; want by eene nauwkeurige vergelykinge heeft dit Dier den muil veel dunder en spitser uitlopende. De staart en tekening der vlekken verschillen ook zeer veel.

(c) *Tome XIII. pag. 248. Tab. 37.*

B E S C H R Y V I N G
 V A N D E
 A F R I K A A N S C H E
 B I Z A A M - K A T.

Tab. VIII.

DE grootte van dit Diertje is als die van eene gemeene huis kat. De lichte heerschende kleur over het geheele lyf is afchgrauw, daar op vertoonen zich de vlakken van eene bruine kleur. Halfwegen boven op den rug begint een zwarte streep die tot aan den staart loopt. De staart is met zwart en witte banden, doch het einde der staart is zwart of bruin-zwart. De voor- en achter voeten hebben, buiten en binnen, veel van de bruine kleur. Het onderlyf of buik en borst zyn grys afchkleurig. Het hoofd heeft ter zyden, en op de neus, bruine streepen, voor aan de neus, en onder de oogen, zyn witte vlakken. De ooren zyn met korte gryze hairen bedekt en rond opstaande. De kleur der oogen is my onbekend. Boven den binnensten hoek derzelven vertoonen zich twee a drie redelyk lange zwarte hairen.

A 3

De

6 BESCHRYVING VAN DE AFRIK. BIZAAM-KAT.

De neus is zwart, de neusgaten zyn ter zyden open. Ten weêr-zyden der neuze staan verscheide vrylange knevelhaairen, welke bruin en wit zyn. De bek is boven en onder met zeer scharpe tanden en kiezen gewapend; de vier slag-tanden zyn wat langer, doch niet zo groot als in de gewoone Kat. De overige tanden, denk ik, zullen met deze geslachten van Dieren genoegzaam overeenkomstig zyn, zynde dezelve in dit opgezette voorwerp niet wel zichtbaar.

De voeten zyn met kleine kromme intrekkende witte nagels gewapend; en ten opzichte der Kunne kunnen wy niets zekers bepaalen, zynde dit Dier, terwyl wy op reis waren, gestorven en opgezet.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

VAN EEN GEHEEL NIEUWE OF ONBEKENDE SOORT VAN

A M E R I K A A N S C H E

LANGSTAARTIGE, EN EEKHOORNACHTIGE
KLAAUWEN HEBBENDE

W E Z E L, P O T T O

G E N A A M D.

OVERGEBRAGT UIT DE HOLLANDSCHE VOLKPLANTING

S U R I N A M E N;

En bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERFGOUVERNEUR, ERFKAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

Befchreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der
Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
M D C C L X X I.

C. h. soman. ad riv. ac.

P. F. G. J.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAAANSCHEN

LANGSTAARTIGEN EN EEKHOORNACHTIGE

KLAAUWEN HEBBENDEN

WEZEL, POTTO

GENAAMD.

DIt Diertje, 't welk myns weetens nog door niemand beschreeven is, wierd voor eenige jaaren door den Wel Eddelen Heer MARSELIS, de Zoon, die het uit Surinamen had mede gebragt, met verscheide andere zeldzame Dieren, aan de Vorstelyke Diergaarde gezonden. Het was reeds ziek by zyn aankomst, zo dat het twee a drie dagen daarna stierf. Men wist my niets van het zelve te onderrichten, dan dat het een onbekend Diertje was, zo dat niemand, zelfs in de Colonie, het kende.

Het weinige, 't welk men in de Diergaarde heeft kunnen ontdekken, bestaat alleen hierin: het maakte een fyn kirrend geluid. Het sliep zeer veel, met den ongewoonen langen staart om den hals geslingerd. Het was niet zeer mak, maar beet naar dien het wilde vatten. Het at gekookte drooge Ryft en was een liefhebber van Amandelen. Volgens aan my gegeven onderricht van den Oppasfer der Diergaarde, at het niet uit de pooten, gelyk de Eekhoorens; hoewel de gesteldheid en overeenkomst der zelve, my echter zulks doet denken; dan dit kan door zwakheid zyn veroorzaakt. Meer dan een levende Eekhoorn, die ik tot hunne dood gehad hebbe, wierden, op het laatst van haar leven, dermaaten

door eene zwak- of lamheid overwonnen, dat zy het voedsel niet meer in de pooten konden houden. Ik voor my, de gedaante, de tanden, de klauwen, den staart en het haar in aanmerkinge neemende, ben van gevoelen, dat dit Diertje zyne levenswyze is, byna als die der Eekhoorns: dat het de boomen beklimt, van vruchten en Vogel-Eijeren leeft, en zelfs het klein gevogelte tot zyn voedsel neemt. Het onderscheid der kunne, door den Opzetter niet nagegaan zynde, is my onbekend gebleeven.

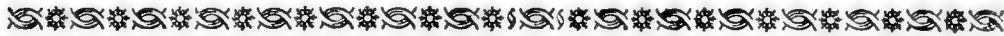
Na de dood in het Museum geplaatst, heeft nooit iemand het zelve gekend. Dan, in den voorledenen Zomer, de Heer BROKES van Londen (genoeg bekend door zyne bekwaame kundigheden en beroemde Diergaarde aldaar) by my op 't Kabinet zynde, toonde ik het zelve; de zo evengemelde Heer zeide het te kennen, en heeft my onlangs nog dit weinige daar van mede gedeeld.

Het zelfde Diertje was hem toegekoomen uit de Americaansche St. Kitts of Christoffels Eilanden, aldaar bekend onder de benoeming van POTTO. Melk, Brood, Groente en Fruit was zyn gewoon voedsel. Veelyds liet het de Tong heel lang uit de Bek hangen. Het sloop veel, en wanneer het gestoord wierd was het zeer geneegen om zich boos te maaken. Het leefde in Londen negen maanden, stierf eindelyk aan eene contractie in de ingewanden, en wierd aldaar, gelyk hier, by alle Natuur-kenners gehouden voor een vreemd en onbekend Diertje.

Het valt moeilyk dit Diertje zyne juiste plaats onder de geslachten der Dieren aan te wyzen; vermits het in het gestel zynere tanden, langen staart, Eekhoornachtige klauwen, en geene knevels hebbende, kenmerken draagt, welke aan onderscheide geslachten toekoomen. De beroemde Natuurkenner LINNÉE brengt onder zyne Dieren van den derden rang de FRETTE en de WEZELS tot twee onderscheide geslachten, (hoewel hy de eigenlyke Fret by de Wezels voegt) doch ik voor my zie geene genoegzaame redenen voor deeze affcheiding, welke KLEIN en BRISSON met veel recht meest byeen voegen. Het gestel der tanden, en,
eenig-

eenigzins, de gedaante der nagelen, in aanmerking genomen, hebben my dit Diertje, het naaft aan den MARTER komende, doen vinden, en deeze door den Heer LINNÉE by de WEZELS t' huis gebragt, hebben wy het liefst hem daar henen willen brengen, hem middelerwyl, ter beter onderscheidinge, de benoeming van POTTO (a) geevende, waar by hy reeds in America bekend is.

(a) In de Dictionnaire raisonné & universel des Animaux. Paris 1759. 4to. gelyk mede in die van den Heer BOMARE, zien wy de benoeming van POTTO reeds aan den *Luiard* gegeven, in navolging van BOSMAN in zyne Beschryving van Guinée. Doch de Beschryving der *Luiard* van BOSMAN is zo gebrekkig, en zo min echt, dat wy ook aan de echtheid van die benoeming twyfelen.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

A M E R I K A A N S C H E N

LANGSTAARTIGEN EN EEKHOORNACHTIGE
KLAAUWEN HEBBENDEN

W E Z E L , P O T T O

G E N A A M D.

Tab. I X.

DE grootte van dit Diertje is, van den top des hoofds tot aan het begin der staart, elf duim, of na genoeg aan eenen gemeenen grooten Eekhoorn, met welken het ook, in dikte van 't lichaam, byna overeenkomt.

De ooren zyn dun, byna rond en uitsteekende. De oogen zyn groot en rond, geene wenkbrauwen boven dezelve. De

neus is zwart, weinig uitsteekende. De neusgaten zyn klein en van vooren open. Het diertje heeft geen bewys van knevels. De tong.

Boven in de bek staan zes kleine smalle voortanden, daar op volgen, aan elke zyde, een Hondstand, en vier, of meer, dikke puntige tanden of kiezen. Van onder in de bek staan mede zes voortanden, ter weerzyden een groote Hondstand, die voor de bovenste heen schieten, en ook vier of meer (zo ver ik in den bek zien kan) zulke puntige tanden of kiezen.

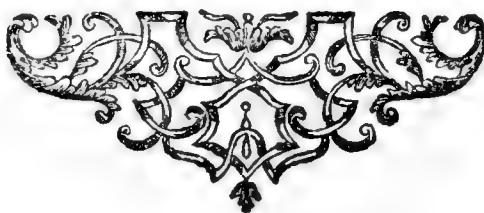
De voor- en achtervoeten hebben elk vyf klauwen, in gedaante zeer veel naar die der Eekhoorens zweemende, de twee middelste zyn de langste. De nagels zyn wit, ter zyden zeer plat, breed aan haar grondbeginfel, verder krom en scherp.

De staart, die ruim vyftien duim lang is, is niet dik, met kort haar begroeid, aan het einde niet zo puntig, als zy hier verbeeld is, maar stomp.

De heerschende kleur is graauw-bruin, over 't hoofd, de rug, de buitenste deelen der pooten en den staart. De wangen, keel, borst, buik, en de binnenste deelen der pooten, zyn licht roschachtig geel. Het haar is kort.

Het onderscheid der Kunne is my onbekend.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
V A N D E N
A M E R I K A A N S C H E N
G E B U L T E N S T I E R ,

G E N A A M D
B I S O N .

IN NOORD-AMERIKA, BY DE GROOTE RIVIER
MISSISSIPI, EN DE KLEINE RIVIER ARRECO,
G E V A N G E N .

In verscheide plaatsen van Holland, en elders, levendig vertoond.

Beschreeven en uitgegeeven door

A . V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappyye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X X I I .

AMERICAN BISON (CAMPULATON) NUTTER.

NATUURLYKE HISTORIE
 VAN DEN
 AMERIKAANSCHEN
 GEBULTEN STIER,
 GENAAMD
 BISON (*).

DE Stier, welken wy beschryven, is een van die dieren, waar omtrent de Natuurkundigen het niet eens zyn, naame-lyk, of het een afzonderlyk soort op zich zelve uitmaake; dan of het slegts eene verscheidenheid zy van den wilden Stier (*Aurocks*), uit de wildernissen by ons overgebracht, die, om zo te spreken, huisfelyk is geworden, en, gelyk verscheide andere, in deezen staat, geene geringe veranderingen heeft ondergaan.

De Ridder LINNÉE brengt thans, in zyn vernieuwd Samenstel (*a*), zes onderscheide soorten van Stieren, waaronder de gemeene *Stier* of *Aurocks*; de *Bonafus*; de *Bison*, dien wy hier beschryven; de *Grunniens* in de *Nova Act. petrop.* beschreeven; de *Buffel*; en de *kleine Indiaansche Buffel* van EDWARDS.

De Heer BRISSON, om van geene andere te spreken, maakt 'er acht soorten van (*b*), onder welken hy plaatst onzen gemeenen

(*) *Jubatis Bison*. PLIN. *Hist. nat.* Lib. VIII. Cap. V. ALDROVANDUS. *Biculcis*. Lib. I. p. 355. HERNANDES *Hist. Mex.* p. 587. Idem achter in hetzelfde boek FERNANDES *Hist. Nov. Hisp.* p. 10. & GESNER *Thierbuch* p. 125. zuricher Ed. 1563. JONSTON *Quad.* p. 44. HOLL. Ed. CATESBY *Car. ap.* p. 10. t. 20. RAJ. *Quad.* 71. LINNÉE *Syst. nat.* p. 99. N. 3. Ed. Duod. ref. KLEIN *Quad. disp.* p. 13. BRISSON. *Reg. anim.* p. 83. N. 7. HOÜTTUIN. *Nat. Hist.* I. Deel III. Stuk p. 324. WATSON. *Dierlyke waereld*, in 't Holl. door C. NOZEMAN. p. 110. En verscheide Reisbeschryvers, welke over den *Bison* geschreeven hebben.

(*a*) *Syst. Nat. Holm.* 1766. p. 98. & 99.

(*b*) *Le Regne Animal. Paris* 1756. p. 77. &c.

gemeenen *Stier*. De *kleine Buffel* van EDWARDS; doch die hy de Afrikaanfche noemt. De *Aurocks*. De *Buffel*. Drie *Bifons*, die hy de Schotfche, de Duytfche en de Amerikaanfche noemt, en de *Bonafus*, by hem genoemd de wilde *Stier*.

De Heer LINNÉE fchynt my het naaft aan de waarheid te zyn; hoewel ik beken, zynen *Bonafus*, noch *Grunniens*, niet gezien te hebben; zyne vier overige zyn my bekend. De Heer BRISSON heeft, waarfchynlyk, cenige verfcheidenheden voor afzonlyke foorten te boek gefield.

Maar de beroemde Heer DE BUFFON, op wien wy in het begin dezer befchryvinge het oog hebben, werpt, door zyne *Veronderftellingen*, om, ware het mogelyk, den oorfprong der Dieren in derzelve wilden ftaat te ontdekken, (hoe fraay dit laafte ook zy, wanneer zulks behoedzaam gefchied,) byna alles omverre. By zyne befchryving van den *Os* zegt hy eeerft (c), dat men die niet moet verwarren met de *Aurocks*, de *Buffel* en de *Bifon*; want dat in de Indie, zo wel als in de deelen van Afrika, en zelfs in Amerika, niet dan *Bifons* gevonden worden, die een *Bult* op den rug hebben; of andere dieren, aan welken de reizigers den naam van *Os* geeven, maar 't geen eene verfchillende foort is van onze *Osfen*. In dat gedeelte, waar deze geleerde fchryver handelt over de dieren van de Oude Waereld (d), onderfcheid hy,

(c) L'Espèce de nos Bœufs, qu'il ne faut pas confondre avec celles de l'Auroks, du Buffle & du Bifon, paroît être originaire de nos climats tempérés, la grande chaleur les incommodant autant que le froid excessif; d'ailleurs cette espèce, si abondante en Europe ne se trouve point dans les pays méridionaux, & ne s'est pas étendue au delà de l'Arménie & de la Perse en Asie, & au delà de l'Égypte & de la Barbarie en Afrique; car aux Indes, aussi-bien que dans le reste de l'Afrique & même en Amérique, ce font des Bifons qui ont une bossé sur le dos, ou d'autres animaux auxquels les voyageurs ont donné le nom de Bœuf, mais qui font d'une espèce différente de celle de nos Bœufs; Hist. Nat. Tom. IV. page 470. & 471.

(d) L'Espèce de Bœuf qui s'est trouvée au Mexique, à la Louisiane, &c. & que nous avons appelé Bœuf sauvage ou Bifon, n'est point issu de nos Bœufs; le Bifon existoit en Amérique avant qu'on y eût transporté le Bœuf d'Europe, & il diffère assez

hy, in het begin, van den *Os* spreekende, nog de *Bifons* van de *Osfen*; dan op de volgende bladzyde word hy twyfelachtig door eenen Brief van den Heer DE LA NUX, welke zegt, dat de *Bifon* met d'Europifche *Koey* voortteeld, en dat dit *Ras*, na eenige *Generatien*, den bult verliezen. Deze verdwyning van den bult zegt, naar myne gedachten, niet veel, om te bewyzen, dat zy eene foort zouden zyn. Waarom is de *Buffel* van Europa en die van Asia en Afrika ook niet door een bult onderfcheiden? die de Heer DE BUFFON (*e*) zegt onveranderd te zyn. Hy zelve heeft immers een *Kameel* gezien, die ziek en mager was, welke geen overblyffel van bult had (*f*). Het *Paard* teelt met d'*Ezelin*, d'*Ezel* met de *Merrie*, deze vermenging geeft de *Muil-Ezels*, en deeze laafte dieren teelen onderling voort, en geeven ook *Muil-Ezels*; want men kan geen geloof weigeren aan ARISTOTELES (*g*), den Prins der Natuurkundigen. Zyn dus het *Paard*, d'*Ezel* en de *Muil-Ezel* ook eenerleije dieren? 't welk niemand zal toefstemmen.

Welke overeenkomst van gedachten is 'er by den Heer DE BUFFON, op dit ftuk, te vinden? Eerft zegt deeze geleerde Schryver, zo als wy reeds hebben aangewezen, dat de *Os*, *Bifon*, *Buffel* en *Aurocks* onderfcheidene dieren zyn: daarna weêr vlak het tegengeftelde, dat de *Os* en *Bifon* eenerlei is: wat verder, denkt hy (*b*), dat onze *Os*, in Noord-Amerika overgebragt, *Bifon* geworden is: verder (*i*), 't geen wy ook gelooven, dat de *Urus* of *Aurocks* onze *Stier* in zynen wilden ftaat is: en wat verder, dat de *Bifon* niet, dan door eene toevallige verfcillendheid, onderfcheiden zynde, ook niet anders, dan de *Aurocks*

aftez de celui-ci pour qu'on puisse le confidérer, comme faifant une efpèce à part.
Tom. IX. pag. 64.

(*e*) Tom. XI. pag. 297.

(*f*) Tom. IX. pag. 67.

(*g*) *Hift. Anim. Lib. VI. Cap. 24. Id. Cap. 36.*

(*b*) Tom. IX. pag. 68.

(*i*) Tom. XI. pag. 289.

rocks, eene zelfde foort met onzen *Os* is: vervolgens hoort men weer zeggen (*k*), dat de *Bifon* en *Aurocks* zich staande gehouden hebben, zo in 't wild, als tam gemaakt: wat verder, alle de tamme *Osfen*, zonder bult, komen voort van de *Aurocks*, en, alle die gebult zyn, van de *Bifon*: alverder (*l*), alle Zuiderdeelen van Afrika en Asia zyn vol van gebulte *Osfen* of *Bifons*, en, in tegendeel, die zelve Noorder Waerelddeelen, en Europa, zyn vol van ongebulde, afftammende van de *Aurocksfen*: verder (*m*), de *Bonafus*, de *Aurocks*, de *Bifon* en de *Zebu*, zyn alle dieren van eene eenige foort: en al verder zegt hy (*n*), vraagt men, welk is 't eerste Ras, de *Bifon* of d'*Aurocks*? d'Eerste verliest zyn bult in de vermenging, d'*Aurocks* is dus d'eerste. Vervolgens fchynt hy, gelyk ook elders, te gelooven, dat de bult der *Bifons*, door 't draagen van zwaare lasten, trekken en werken, waartoe men den *Os* federt onheuglyke tyden heeft gebruikt, is veroorzaakt; maar, waarom heeft de *Buffel* dan ook geen bult gekreegen, die ook niet min tot werken enz. gebruikt word, en tot draagen van zwaare lasten (*o*), fchoon de Heer DE BUFFON (*p*) zegt, dat zy niet draagen, maar trekken, ftrydig met zyne eigene zo even aangehaalde fchryvers. Maar, waarom vindt men dan ook geene *Rasfen* van gebulte *Paarden* en *Ezels*?

Wy zien, uit alle het bygebragte, niet alleen genoegzame twyfelingen, maar zelfs veele, ja meer dan waarfchynelyke reedenen, welke aanduiden, dat de *Bifon* een onderscheiden foort van onzen gewoonen *Stier* is. Kan de *Kameel* zynen bult verliezen, de *Muil-Ezel* voortteelen, gelyk nog nader bevestigd word (*q*).

Hebben

(*k*) Tom. XI. pag. 308.

(*l*) Tom. XI. pag. 322.

(*m*) Tom. XI. pag. 326.

(*n*) Tom. XI. pag. 327.

(*o*) Tom. XI. zie in de Noot pag. 333.

(*p*) Tom. XI. pag. 331.

(*q*) In het Journal de Trév. Octob. 1703. ziet men, dat te Palermo eene Muil-Ezelin van drie Jaar een Veulen ter waereld bragt, door paaring met eenen Muil-Ezel gewonnen, dat zy 't zelve met een overvloed van Zog zoogde.

Hebben de *Bifons* en *Aurocks* zich staande gehouden, zo in het wild, als tam gemaakt? Zijn alle Zuiderdeelen van Asia en Afrika vol van gebulte *Osfen* of *Bifons*, en, in tegendeel, die zelve Noorderdeelen, gelyk Europa, vol van ongebulde afftammeligen, (gelyk wy ook gelooven,) van de *Aurocks*; waarom zou dan de *Bifon* geene onderscheiden foort zyn? Maar laten wy tot de nadere eigenschappen en kenmerken van dit vreemde Dier overgaan, waarvan, behalve deze, nog geene goede afbeelding gegeven is.

In het Jaar 1766. kwam Monfieur *Lodewyk Singeis*, geboortig van Worms, met dezen *Bifon* in 's Haage. Hy berichtte my, dat dezelve in 't Noorden van Misfifipi, by de kleine Rivier *Arreco*, in het laaft van het Jaar 1763. gevangen was; dat dezelve nog kort voor zyn vertrek twee *Koeyen*, den Gouverneur dier plaats behoorende, had gedekt; doch dat hy niet wift wat daarvan geworden was. Dat zy in het wild, by trouppen van tien tot twintig, alle achter elkander loopen, en de Koey nog grooter dan de Stier is. Dat hun vleefch niet alleen zeer goed, maar zelfs van eenen uitmuntenden wilden fmaak is. Dat zy zeer fterk loopen, en, vervolgt wordende, de fteenen die zy ontmoeten achteruit werpen. Hier te zien zynde, fcheen my dit dier zeer mak, en van eenen goeden aart. Het ftond dikwils op de achtervoeten, liet zich vry wel behandelen en aanraaken. Zyn gewoone winter-voeder was hooy; doch veel liever at het brood. Des Zomers graasde het, even als onze *Runderen*, in de Weiden. Aangaande het hair op het achterlyf, dit is (volgens opgave) in den Winter zeer kort, in vergelykinge van dat, 't welk het hoofd en het voorlyf bedekt; doch in Mey valt dit hair, op het achterlyf, genoegzaam af en 't blyft aldaar den geheelen Zomer kaal en glad; doch het hair van het hoofd en voorlyf blyft altyd.

B E S C H R Y V I N G
V A N D E N
A M E R I K A A N S C H E N
G E B U L T E N S T I E R
G E N A A M D
B I S O N .

Tab. X.

Het Dier, 't welk wy hier beschryven, schein my grooter, dan onze gewoone Stier. De Horizontale lyn, ter zyden van den bek tot aan den staart, was zeven voeten elf en een halve duim, Rhynl. De hoogte van den grond, by de voorvoeten, tot boven den Bult, vyf voeten en twee duim. De hoogte van den grond, by de achtervoeten, tot boven de billen, drie voeten en elf duim.

Het hoofd is redelyk groot, in evenredigheid met het lighaam; doch het vertoond zich grooter, door de menigte en langte van het vaal-bruine hair, waarmede het begroeid is. De Diagonale lyn van het hoofd, van de wortels der hoornen tot aan het uiteinde van den muil, is twee-en-twintig duim. De breedte van het hoofd, van vooren tuschen de wortels der hoorens, was zestien duimen. De hoornen zyn ter halverwegen, van boven naar beneden, zwartachtig; verder, naar beneden, graauw-bruin. Zy staan, buitenwaards uitgekeerd, naar omhoog,

AMERIKAANSCHEN GEBULTEN STIER. 9

in eene schuinse lyn met den hoek van het oog; zy zyn vry dik van onder, en loopen, als in de afbeelding, geboogen, in een redelyk scharp punt uit. Deeze hoorn-punten staan twee voeten van elkander verwyderd. De ooren zyn niet zeer groot en byna in het lange hoofd-hair verborgen. Zy staan direct by de hoornen, zyn, als wat toegevouwen, byna puntig, van buiten en binnen met kort hair begreid. De ooggen zyn groot, rond, bruin, en blaauwachtig in het midden op een wit hoornvlies. Rondom de oogleden, van boven twee en van onder drie vingerbreedte, is het vel, vaal-zwart, kaal en zonder hair. De neus is naakt, zeer breed, vaal-zwart. De neusgaten zyn zeer groot en staan van boven veel wyder, dan van onder, van elkaar. Binnen in den muil telde ik van onderen acht voortanden. De tong schein my scharp en puntig.

Het hair is, voor al boven en ter zyden de kop van het dier, zeer lang, onder aan den kin hangt een lange baard. De koleur van 't hair is donker-bruinachtig, of liever vaal-zwart.

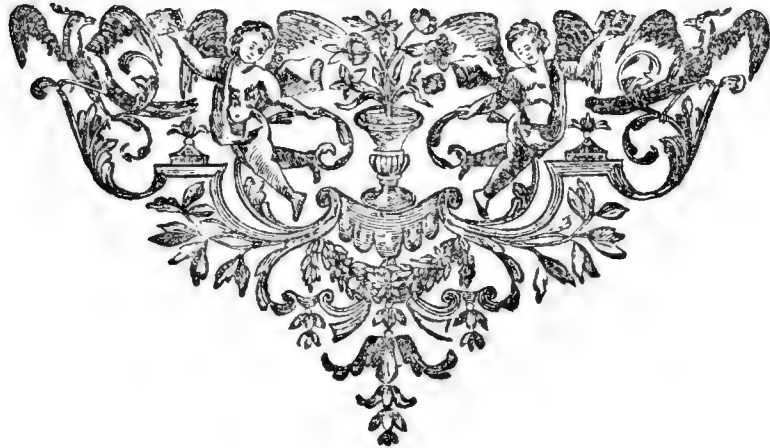
Boven de voorpooten, ter helfte van den rug, verheft zich de rug tot eenen hoogen Bult, die ter zyden en by den kop weer neder daalt. Geheel dit voorste deel is altyd met dik ros-bruin hair bewasfen; hoe meer naar vooren hoe langer; en dit hair bedekt ook de voorvoeten tot beneden de knien. Verder is het geheele lyf in den Zomer naar achteren genoegzaam kaal, en 't vel vaal-zwart. In den Winter heeft het een weinig hair op 't achterlyf.

De staart, welke hier, door den Teekenaar, te kort verbeeld is, is vyftien duim lang, en daaronder nog acht duim lang byhangende losse hairen. De koleur is mede vaal-zwart.

De voorvoeten zyn, gelyk gezegd is, met lang byhangend
hair

hair tot over de knien bewasfen, verder, gelyk de achtervoeten, vaal-zwart en kaal. De hoeven of klauwen zyn, als van den gemeenen Stier, zwart, doch wat meer puntig en meerder gespleeten, en elk der voeten heeft eene kleine byhangende klauw, die mede zwart is.

De Buik was flegts van weinig hair voorzien. De teeldeelcn waren in deezen gelyk aan die van onzen Stier.

B E S C H R Y V I N G
V A N D E N
O O S T I N D I S C H E N
K R O K O D I L L E N - D O O D E R ,

G E N A A M D
I C H N E U M O N ,
I N B E N G A A L E N V A L L E N D E ,

en levendig overgebracht in de DIERGAARDE

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst - Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwfche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X X I I .

W. Woodcut

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
OOSTINDISCHEN
KROKODILLEN-DOODER,
GENAAMD
ICHNEUMON (*).

AAN dit berucht Diertje wierd voorheen, by de Egyptenaaren, Godlyke eere beweezen, wegens den dienst, dien zy, in de vernieling van het schaadelyk ongedierte, van hetzelfde genooten.

De Grieken en Latynen noemden het *Icbneumon* (a). De Arabieren *Texer-dea* (b). De Egyptenaaren *Icbneumon* of *Mus-Pharaonis* (c). In Asia, (want men vindt het in verscheide Waerelddeelen) heet het by den Inlander *Mungutia*, by de Portugeezen *Mungo*, en by de Hollanders aldaar *Muncus* of *Muncos* (d). In Ceylon *Quil* of *Quirpele* (e). In Malabaar *Cbiri* (f). Aan de Kaap de Goede Hoop, noemen het de Hollanders *Muis-Hond* (g). Wy heeten het *Krokodillendooder*,
Rot

(*) Wy verkiezeh liever in 't algemeen den bekenden naam van *Icbneumon*, in navolging van eene reeks hier aangehaalde Schryvers, te behouden, dan dien, gelyk de Heer DE BUFFON, in *Mangouste* te verwisfelen.

(a) ARISTOTELES, *Hist. Anim.* L. VI. Cap. 35. PLINIUS, *Hist. Nat.* vol. 1. pag. 452. &

(b) SHAW'S Reizen door Barbaryen in het Oosten, I. Deel pag. 266. Nederd. vert.

(c) PROSP. ALPIN, *Hist. Ægypte*, pag. 234. Tab. XIV. fig. 3.

(d) KAEMPFER, *Amoenit.* pag. 574. RUMPHIUS, *Herb. Amb.* Tom. 7. pag. 69. Tab. 28. fig. 2 & 3. VALENTYN, *Oud en Nieuw Oost-Ind.* Tom. 3. pag. 293. enz.

(e) KÆMPFER, als vooren, GARCIAS ab Hort. *Aromat. Hist.* l. 1. Cap. 44.

(f) P. VINCENT MARIE, *Voyage*.

(g) KOLBE, *Bef. van de Kaap de Goede-Hoop*, I. Deel pag. 188.

4 B E S C H R Y V I N G V A N E E N E N

Rot van Pharao; doch laten het meest den naam van *Ichneumon* behouden. Zie daar de onderscheide benoemingen, welken het in verscheide Waerelddeelen heeft, by welken men noch eenige, alleen door verbasteringen ontstaan, zoude kunnen voegen.

Onderscheide schryveren (*b*) hebben, behalven de reeds bygebragte, van dit aangename Diertje, met min of meer onwaarschynlyke verhalen, gesproken. Alle de verdichtfelen, daar van aan te haalen, zoude meer verveelende dan onderrichtende zyn, ten opzigte van den waaren aart van dit Dier. Wy verwerpen dan de verhalen dier Reizigers, welken zeggen, dat het den *Krokodil*, die met open bek te slaapen ligt, in het lighaam zoude kruipen; en alsdan de ingewanden en buik doorknaagen. Dat het zich met eene harde korst van klei zoude bedekken, om met de vergiftigste Slangen in gevegt te treden, en meer dergelyke. Wy volgen dan alleenlyk, en zelfs nog al schroom-

(*b*) *Ichneumon. Rat de Pharaon.* BELON. Observations, Paris 1588. pag. 211. & fig. 212.

Ichneumon. Rat de Pharaon. BELON. De la nature des Poissons, Paris 1555. pag. 35. fig. pag. 37.

Ichneumon. five Lutra Aegypti. ALDROVANDUS. De Quad. digit. Pag. 298. fig. 301.

Ichneumon. GESNER. Thier-Buch. pag. CXV. fig. ib. Zurich. 1563.

Ichneumon. JONSTON. Besch. der Dieren, pag. 125. Tab. LXVII.

Ichneumon. CHARLETON. Exercitationes, pag. 19.

Ceylonisch Kwasje, SEBA. Thes. vol. 1. pag. 66. Tab. XLI.

Mangouste. BUFFON. Hist. Natur. Tom. XIII. pag. 150. Tab. XIX.

Ichneumon. EDWARDS. Hist. Nat. Tom. IV. pag. 199. Tab. CXCIX.

Ichneumon. WATSON. Dierlyke waereld. pag. 145. Tab. XI. fig. 2.

Fret. Ichneumon. HOUTTUIN. Nat. Historie volgens LINNÆUS, I. Deel II. Stuk, pag. 248. Tab. XIII. fig. 1.

Ichneumon. Rot van Pharao. Maillet. Bes. van Egypte II Deel p. 90. fig. p. 88.

Meles Ichneumon. HASSELQUIST, pag. 271. & Rostock 1762. Octavo.

Viverra RAJ. Syn. Anim. pag. 197. &

Viverra. Ichneumon. LINNÉE Syst. Nat. pag. 63. N°. 1. Holm. 1766.

Mustela. Ichneumon. KLEIN. Quadrup. pag. 64. &

Ichneumon. & BRISON. Reg. Anim. pag. 250. N°. 12.

Ichneumon. & VALMONT DE BOMARE, Diction. d'Hist. Nat. Tom. III. pag. 130. Paris 1764. Octavo.

schroomächtig, dit verhaal, dat de *Ichneumon*, door een vergiftige Slang, gekwetst zynde, en de werking van het vergift gevoelende, eene tegengiftige wortel zoude opzoeken, die, deswegens, de *Mungo-wortel* genaamd, en als een allersterkst tegengiftig middel in de Indie zoude bekend zyn (*i*).

Met meerder volkomene zekerheden kan men 'er dit volgende van zeggen: Dat het een nuttig en menschlievend Dier is; want hoe zeer verflindende hetzelve ook omtrent Gevogelte, Eijeren en zelfs verscheide andere dieren zyn mag, zo is het te gelyk nuttig, voornaamlyk in Egypten en in de Oosterfche Gewesten, alwaar het de Eijeren der *Krokodillen*, met eene ongelooflyke begeerte, verflindt. Alle hier aangehaalde Schryveren komen in dit stuk overeen; het moet dan door een byzonder instinkt, door het Opperweezen in dit dier gelegd, toekoomen, dat het zich dus verflindende omtrent de *Krokodil-Eijeren* vertoond. Deeze dieren leggen, gelyk alle *Hagedis-foorten*, eene meenigte van Eijeren (*k*); derzelve te groote vermeenigvuldiging was dus, niet zonder genoegzaame redenen, te vreezen; indien het Alweettende Vooruitzigt die door den *Ichneumon* niet hadde bepaald. Dit dier mag dus met recht, zonder de tusfchenkomst van het Fabelagtige, de *Krokodillen-dooder* genaamd worden. Maar dit is nog niet alle dienst, welken de Egyptenaaren, en andere Volkeren, van hetzelve genieten, en waarom de eerstgemelden daaraan meer dan hoogächting betoonden, en nog hoogächten: Dit dier, zuivert hun Land verder van byna alle fchaadelyk ongedierte; het zyn niet alleen de Ratten en Muizen; maar zelfs de giftige Slangen,

(*i*) KÆMPFER, Urf.

(*k*) Men zegt, dat, als de Krokodil van vierhonderd Eyeren, welken zy te gelyk op eene reis werpt, eenige voor de verwoedheid van dezen doodlyken vyand van haar geflacht wil bewaaren, zy genoodzaakt zij dezelve naar zommige kleine Eilanden over te voeren, als de Nyl weder in zyne oevers gekeerd is, ten einde de Zon de Eyeren zou doen uitkoken. MAILLET, Besch. van Egypten Tom. II. pag. 91. Nederd. vertal.

Slangen, de *Hagedis-soorten*, en verdere min-schaadelyke dieren, die door dit dier aangerandt en verslonden worden.

Hoe goedäartig het ook voor den Mensch is; want het laat zich zeer gemeenzaam behandelen; zo onbevreesd niet alleen maar zelfs aanrandende is het voor verscheide dieren, als Katten, Honden en zelfs het Kameel niet uitgezonderd. In drie verscheidenheden, alle uit Oost-Indie, welken zich thans in het Kabinet bevinden en door my levendig gezien zyn, heb ik dezelfde goedäartigheid waargenomen.

Het voorwerp deczer Beschryving wierd den 16. July 1768. door den Wel Edel-Gestrengen Heere THOMAS HOPE, voormaals *Bewindhebber der Ed. Oost-Indische Compagnie en Representant by gemelde Compagnie van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW ENZ. ENZ. ENZ.* (aan wien wy ter bevordering der Natuurlyke Historie, by onderscheide gelegenheden, eene altoosduurende verplichting hebben) aan de Vorstelyke Diergaarde afgezonden. De zeldzaamheid van dit voorwerp, in deze Landen, deed my besluiten, hetzelve by my in myne Kamer optevoeden, alwaar hetzelve, naa omtrent een Jaar geleefd te hebben, stierf. De aangeteckende eigenschappen daarvan zyn de volgende: Deszelfs geboorteplaats was Bengaalen. Het was menschlievende, voor elk even mak en handelbaar, gelyk een klein Hondje; speelende nam het de vingers in zyn bek, zonder in het allerminste te byten; het sloop des avonds dikwils by my, in myn Japon zittende; allerley gekookt of gebraden, doch lieft Schaape-vleesch, was zyn gewoon voedsel; brood wilde het niet eeten, doch zeer graag was het naar Kersfen, Peeren en andere Fruiten, gelyk mede naar Eijeren, die het behendig verbrak en uitzoog; het dronk ook veel. De proef willende neemen, of het ook levendig Gevogelte zoude aandoen, liet ik een gemeene musch in zyn ruime kooy vliegen; met eene onbedenkelyke vaerdigheid vong hy dezelve, en at ze met veel smaak. Het
scheen

ſcheen voor dit diertje eene foort van vermaak, met de pootjes in zyn water - bakje te ſpeelen. Ook liep het veelyds, even als een hond, ſpeelende en naar zyn ſtaart bytende, in 't rond. Met eene ongelooſlyke vaerdigheid liep en klom het overal op. Over dag ſliep hetzelve dikwils met de kop, ſtaart en pooten, onder het lyf geboogen; in dien ſtaat vertoonde dit diertje zich even als de Egels (wanneer zy zich, als men hun aanraakt, willen verbergen); of gelyk een halve ronde bal, zo dat men van den kop, en verdere deelen, niets konde zien; doch by avond en des nachts was het in zyn hokje. De aart van deze diertjes ſchynt zeer zinnelyk, nooit zag men eenige vuiligheid op het lyf, en dezelfs gevoeg deed het altyd op eene plaats achter zyn hokje, dezelve was dun, zwart, en, als de Urin, zeer ſtiukende. Nu en dan maakte het diertje even als fommige Vogels, een piepend geluit. Op het eerſte gezigt van een klein hondje knorde en blies het gelyk een Kat. Op het laaſt van den Wintertyd wierd het kaal boven op den ſtaart, en door jeukte, zekerlyk, beet hy dien, tegen allerley genomene voorzorge, gedurig open, waar op hetzelve eindelyk, na omtrent een jaar by my geleefd te hebben, ſtierf.

De verſcheidenheid, gelyk de Heer DE BUFFON zeer wel zegt, is even gelyk in onze huisdieren, ongemeen verſchillende. 'Er bevinden zich nu in de Vorſtelyke Verzameling drie, waaronder een van Madagaskar, welken alle, met die ik behalven deeze gezien hebbe, in grootte en kleur van hair onderſcheiden zyn; gelyk ook deeze met die van de Heeren EDWARDS en DE BUFFON verſchilt. Volgens den Heer EDWARDS is het grootſte onderſcheid tuſſchen den Ooſt-Indiſchen en den Egyptiſchen (welke laaſt ik nog niet gezien heb) daar in beſtaande, dat de laaſtgemelde een klein kwasje aan den punt van den ſtaart heeft. De Egyptiſche, zegt deeze zelfde Schryver, had de lengte van twee-en-veertig duimen, en de Ooſt-Indiſche zeven - en - twintig: Deeze, die wy hier beſchryven, was van de neus tot aan het uiteinde
van

van den staart een - en - twintig en een quart hollandsche duim.

Hoe zeer de Rangschikkers, (waar over de Heer DE BUFFON zich vry veel, en, op eene wyze, eenen geleerden het minst passende, zich te partydig uitlaat (*l*), gedurig, waar hy eenigzins kan, den Geleerden LINNÉE doorstrykende) hoe zeer, zegge ik, zy het onder hun oneens zyn, te weten, tot welk geslacht van dieren, de *Ichneumon* eigentlyk behoort; also sommige dit dier te huis brengen tot Rotten, Otters, Dasen, Wezels of Fretten; zo is het echter zeker, wanneer men de kenmerken van hetzelfde nagaat, dat dit dier het beste by de laatstgenoemde past.

Alles nagaande twyfelen wy, of de aangehaalde van SEBA (*m*) wel een waare *Ichneumon* is, en niet veeleer een Bonssem (*Putorius*). SEBA zelfs noemt hem geen *Ichneumon*, maar *Ceilons Quasje*. De kop is ook niet spits genoeg, en de staart (des

(*l*) Men behoeve slegts de Beschryving van den Heer DE BUFFON, Tom. XIII. pag. 154. & zynere *Mangouste*, die wy *Ichneumon* noemen, na te zien, om te erkennen op welk eene wyze de ongelukkige HASSELQUIST, die, ik beken het, eene fout in de toe-eigening der benoeming begaan heeft; doch nog meer als zogenaamde *Nomenclateur* en als Leerling van den genoeg beroemden Heer LINNÉE, behandeld word. Welke onpartydige en niet al te eer inhaalende Schryver, de onderneeming van HASSELQUIST, en het werk en de Schriften van den Heer LINNÉE, kennende, weigert hun den welverdienden lof? De naam van den Heer LINNÉE is reeds te ver boven allen Nyd. Hy erkent geduurig in het ruime veld der Natuur, door zyne verbeeteringen, zyne dwaalingen, gelyk ook wy zelfs in onze Schriften die getracht hebben aantewyzen. Men beschouwe de onderscheiden uitgave zynere Rangschikkingen (*Systemata*) nu eens als veronderstellingen; hoe veele ja oneindige maalen heeft de Heer DE BUFFON, wien wy des niet tegenstaande hoogachten, op valsche veronderstellingen gebouwd, en die zelfs als waarheden voorgedraagen? Men onderzoekte wat wy ten dien opzicht van de Mier-eeters, en andere dieren, gezegd hebben, en wat wy nog, onder anderen, van den Elephant zeggen zullen. Wie zou, by zulk eenen verlichten Schryver, gelyk de Heer DE BUFFON, verwachten, in zyn nieuw Werk, de Natuurlyke Historie der Vogelen (pag. 46. Parys 1770. 4°. Ed.) de Paradys-Vogelen voetenloos, of zonder het gebruik der voeten, en altoos vliegende, te zien beschryven, gelyk zy dus by onkundige en in de kinder print-boekjes verbeeldt worden.

(*m*) Thef. vol. 1. pag. 66. Tab. XLI.

(des *Ichneumons* beste kenmerk) te dun by het lyf. Deszelfs geartheid verschilt ook met den *Ichneumon*, die zinnelyk was en niets van zyn hok door byten beschaadigde. SEBA, 't blykt, heeft gedwaald in de kennis der *Ichneumon*, wyl hy dien naam een plaat verder bezigt, en verkeerdelyk aan een geheel ander dier toeëigent.

De Beschryving, welke de Heer VALMONT DE BOMARE, in zyn Woordenboek, van den *Ichneumon* gegeven heeft, schynt met die van de Egyptische Bergrot (*Mus Jaculus LINNÉE*) hier en daar verward te zyn. Althans het is zeker, dat daar eigenschappen, by dien andertins geleerden Schryver, opgegeven worden, welken enkel en alleen aan de Berg- of Spring-Rot, de *Gerbua* der Arabieren, eigen zyn.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

O O S T I N D I S C H E N

I C H N E U M O N .

Tab. XI.

DE lengte van deezen, welken wy hier beschreeven hebben, is van de neus tot het uiteinde van den staart, een-en-twintig en een quart Rhynd. duimen. De staart, op zich zelve, heeft negen duimen. Andere Oost-Indische, welke ik gezien heb, waren veel grooter, en zeer onderscheiden in kleuren.

De kleur over het geheele lyf is flauw-geelachtig, onregelmatig, vooral boven op het lyf, ter zyden, op de pooten en staart,

staart, met fyne zwarte teekening. Het hair, 't welk kort en digt is, is drie-kleurig, naamelyk, by het lyf flauw-zwart, verder flauw-geel, verder zwartächtig, hoewel 'er ook andere met flauwe geele punten onder zyn. Onder de bek, borst en onderlyf, is de heerschende kleur flauw vuil-geelächtig.

De oogen zyn blaauw, met eenen schoonen oranje-ring.

De ooren dun en rond, kort buiten 't hoofd-hair uitsteekende.

De neus is klein, naakt, zwart, en van vooren open.

De tong redelyk lang, van vooren rond, en scherp in 't aanraaken.

De tanden voor in de bovenkaak zes, ter weêrzyde een slag-tand, verder drie andere, en, zo veel ik zien konde, twee kiezen. Onder in de kaak voor in, ook zes tanden, ter weêrzyde een groote slag-tand, vier andere en drie of vier kiezen.

De staart (des *Icbneumons* beste kenmerk) is digt by 't lyf zeer dik, en loopt dun af, en 't hair eindigt in eene fyne punt.

De voor- en achter-klaauwtjes hebben vier redelyke groote zwarte nagels, en wat hooger, aan de binnen zyde, een byhangende Nagel. De twee middelste zyn de langste, zy zyn als door een vliesje aaneen gehecht, 't geen echter maar tot aan het eerste lit komt. De voetzoolen zyn naakt en zwart.

De balzak is zeer groot; daarentegen de schacht zeer klein.

De opening of beurs boven den aars, hoe zeer de Schryvers ook daar van spreekten, heb ik niet gevonden.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N E N Z E L D Z A A M E N

O O S T I N D I S C H E N

N O G N I E T B E S C H R E E V E N

B O S C H - H O N D ,

I N C E Y L O N V A L L E N D E .

B E S C H R E E V E N E N U I T G E G E E V E N D O O R

A . V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden , Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwfche Genootschap der
Weetenschappen van Vlisfingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M ,

B y P I E T E R M E I J E R ,

M D C C L X X I I I .

Co. P. H. van der Meer del.

OOST INDIÏSCHEIN BOSCH-LEOND.

NATUURLYKE HISTORIE

V A N D E N

C E Y L O N S C H E N

B O S C H - H O N D .

DE onderscheide soorten van Wolven, Vosfen en Honden, grenzen zo na aan elkander, dat 'er eene meêr dan oppervlakkige beschouwing noodig is, om sommige derzelven behoorlyk te onderscheiden. Tot nog toe heeft niemand deeze deelen der Natuurlyke Historie beter tot dat einde behandeld, dan de Heeren DE BUFFON (a) en DAUBENTON. De Ontleedkundige beschouwingen van den laatsten verspreiden een onöntbeërend licht, 't welk de schilder Kunstige Tafereelen van den eerstgemelden volmaakt opheldert. By deeze overeenkomstige doch wezendlyk verschillende soorten moet nog de *Hyæna*, doch voornaamelyk de *Jakbals* (*Chacal*), gevoegd worden. Dit laatste dier, zo bekend in sommige deelen van Europa, Asia en Africa, is nog niet genoeg bekend aan onze Natuurkundigen. Den Heer LINNÉE, schoon hy dit onder het Geslacht der Honden brengt, ontbreken kenmerken (b). En BUFFON ontbrekt eene afbeelding (c), waarschynelyk het vel, waarna DAUBENTON zyne beschryving gemaakt heeft, daartoe niet volkomen genoeg in order geacht hebbende. Zie daar dan het geslacht van dieren, waartoe deeze *Bosch-hond*, welken wy hier beschryven, als eene verscheidenheid of verschillende soort behoort.

Zonder

(a) *Hist. Nat.* Tom. V. pag. 185. Tom. VII. pag. 39 & 75. Tom. IX. pag. 362.

(b) *Syst. Nat.* Tom. I. pag. 59. N°. 7.

(c) *Hist. Nat.* Tom. XIII. pag. 255. &c.

Zonder my in te laten, over de onderscheide foorten van Honden en derzelve verbafteringen, in het onderzoek, of de Herders-hond het eerste ras kan opleeveren; dan, of die eene verbaftering, of wezendlyk, als eene eerste foort, kan, of moet aangemerkt worden; zonder in dit onderzoek te willen treden, geef ik deezen onder de benoeming, gelyk ik dien ontfangen hebbe, naamelyk, van Ceylonfche *Bofch-bond*. Het naafte, waartoe dit voorwerp te brengen is, fchynt my den Hond, welken de Heer LINNÉE de benoeming van *Corfac* (*d*) gegeven heeft, en die zekere ftrecken van Siberiën bewoont. De lengte van de ftaart (welke in deeze afbeelding echter wat al te lang verbeeld is) in vergelyking van de kleinheid van het dier, 't welk my toefcheen volwasfen te zyn, maakt dit foort aanmerkelyk, en onderscheidt het aanftonds, met meerdere verfcheidenheid in foort, van bovengemelde dieren, naamentlyk, van den Wolf, Vos en Jakhals.

Naardien dit vreemde dier niet, dan volmaakt wel opgezet, reeds lang dood geweest zynde, onder myn oog gekomen is, en men van deszelfs geëartheid niets heeft kunnen ontdekken, ben ik buiten ftaat aan de kennis der Natuur-Hiftorie ten dien opzichte meerder licht by te zetten. Wy kunnen echter niet nalaaten de verfhuldigde erkentenis te bewyzen aan den Heer A. DE KLERK, genoeg bekend by de Liefhebberen in Zeeland, Amsterdam en elders, door zyne Verzameling, zo van ongemeen fraaije opgezette vogelen, als van viervoetige en andere dieren, welke, eenigen tyd geleeden, door hem aan een Engelsch Heer verkogt en nu in Londen te zien zyn. Door zyn Ed., die my dit dier, ter afteekening en befchryving, met eenige andere toczond, ben ik onderricht, dat het zelve van Ceylon, onder de benoeming van *Bofch-bond*, gekomen is. De kennis van dit dier,
door

(*d*) *Syst. Nat. Tom III. Appendix pag 223.*

door een goede afbeelding opgehelderd, voegt wederom eene schakel aan de kennis der natuurlyke weezens, welke men met verwonderinge beschouwen moet.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

C E Y L O N S C H E N

B O S C H - H O N D.

Tab. X I I.

DE grootte is iets meêr, dan eene gemeene Huis-kat. De lengte, van de neus tot aan den staart is, in deezen stand zittende, over den rug met een touw gemeeten, twee-en-twintig en een halve duim. Die der staart, welke in de afbeelding wat te lang verbeeld is, heeft zestien en een vierde duim. Hoog, van den grond tot op den rug, in eenen loopenden stand, negen en een halve duim.

De grondkleur van dit dier is geelachtig asch-kleurig, met donkerder en lichter bruine hairen vlakkig doorweeven. De voor- en achtervoeten zyn, byna, geheel bruin. De staart, hoe meer naar 't einde, hoe donkerder. Hier en daar, vooral langs den rug, schynt het bruin zich als streepachtig te willen ver-
toonen. De buik is asch-kleurig. Het geheele dier is dik-
hairig, niet wollig, doch zagt in het aanraaken.

De kop, die, in lengte en spitsheid, wel wat naar dien van een Das gelykt, is over de neus, boven-bek en oogen, tot

digst by de ooren en onder den bek, bruinkleurig. Boven op het hoofd is de kleur afsch-geel; deeze kleur loopt voorby de ooren en maakt onder dezelve als een vlak; verder daalt zy tot tusfchen de oogen, daar die als in een punt uitloopt. Onder de oogen, op de wangen, zyn mede lichtkleurige en langwerpige vlakken.

De neusgaten zyn ter zyden halvemaanswyze open. Voor aan de bek heeft dit dier zeer veele en zwartbruine kneevel-hairen, en twee zulke hairen ftaan aan elken binnenkantfchen hoek van het oog.

In een rechte lyn van den bek, ter weêrzyden van het hoofd, vertoont zich ook zulk een enkeld hair, gelyk mede onder aan den bek, zeer verre naar-achteren.

De ooren zyn eenigzins puntig en opftaande, met bruine hairen bedekt.

De oogen De tong ?

De tanden zyn voor in den boven-bek zes. Daarop volgen twee flagtanden, en verder (zo ver ik in dit opgezet voorwerp zien kan) ter wederzyden, vier zeer puntige kiestanden; doch ik denk dat 'er meer zyn zullen, welke, door den te naauwgeflooten bek, niet zichtbaar zyn. Onder in den bek zyn mede zes kleine voortanden, ter wederzyden met een groote flagtand bezet, die tusfchen de bovenfte flagtand en de kleine infchiet. In elke zyde der onderkaak tel ik vyf puntige kiestanden, die beurtelings, de bek toe zynde, tusfchen de bovenfte infchieten.

De klauwen van dit dier gelyken meer naar die van eene Kat, dan naar die van eenen Hond; hoewel de nagels niet zo lang noch zo fcherp zyn.

De voor- en achtervoeten zyn in vyf klauwen verdeeld, welker nagels klein, doch plat en breed aan haar grondbeginfel, krom en puntig uitloopende, en wit zyn.

De Sexe heb ik niet kunnen onderscheiden.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N E Z E L D Z A A M E

O O S T I N D I S C H E

N O G N I E T B E S C H R E E V E N

B O S C H - K A T ,

I N J A P A N V A L L E N D E .

B E S C H R E E V E N E N U I T G E G E E V E N D O O R

A . V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

T E A M S T E R D A M ,

B Y P I E T E R M E I J E R ,

M D C C L X X I I I

Leontideus rosalia

S. Fischer sc.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

JAPANSCH E

BOSCH-KAT (*).

HET is merkwaardig, dat het gemeen geslacht van de Katten, welke doch onder de huislyke dieren dienen geteld te worden, zo weinig verandering, in tegenstelling van andere, gelyk de Honden, ondergaan heeft. Het grootste verschil, 't geen 'er, tusfchen de Wilde- en de Huys-Kat, te vinden is, bestaat in den dikken staart, die, van de Wilde Kat, aan het einde ook dik is, en niet, gelyk van de Huis-Kat, dun en puntig uitloopt. In welk gedeelte der waereld deeze dieren ook overgebracht zyn; zo wel in de Oude als in de Nieuwe waerelddeelen; zy hebben derzelve algemeene kenmerken genoegzaam behouden. Die van *Angora* (*a*) is, door de lange hairen, het meest onderscheiden. Het is, in zeekeren zin, waar, 't geen de Heer DE BUFFON van de Kat zegt, dat men dezelve maar als half-domestique dieren kan aanmerken; vermits zy onder geen dwang, ten minften niet, dan zeer bepaald of zeldzaam, onder gehoorzaamheid kan gebragt worden; in dien zin leeven zy, even gelyk de Rat en Muis, onder ons, in eenen redelyk vryen staat. De meeste onderwerping aan den wil van den Meester, die ik van eene Kat gezien heb, was, dat zy, na veele carresfes en wel gestreeld te zyn, even gelyk de Hond, door eenen
Hoepel,

(*) *Wy hebben voorheen, in onze Dierbeschryving, de BIZAAM-KAT van de Kaap de Goede Hoop, een Kat-soort genoemd. Onder het opmaaken van deeze Beschryving keeren wy daar van te rug, en brengen die liever tot de CIBET, CIVET en GENET van den Heer DE BUFFON, Tom. IX. pag. 299. &c. of tot de WELZEL soorten (VIVERRA) van den Heer LINNÉE Edit. Duod. ref. pag. 63. Vol. I.*

(*a*) BUFFON *Hist. Nat. Tom. VI. pag. 48. Tab. V.*

Hoepel, door den arm of in elkaër geflagen handen van den Meeſter, ſprong. Uit haar zelveſn geeven zy dikwils blyken van behendigheit en vernuft. Ik heb eene Kat gekend, welke eene kleine kas in de keuken, waarin de ſpyzen bewaard wierden, door eenen houten wervel geflooten, wift te openen: zy vatte den houten knop tuſſchen haar' pooten, en wreef dien zo lang tuſſchen deſelve, tot de wervel verſchoof en losſprong. Op een Landgoed van mynen Neef was een Kat, die des avonds, de deur geflooten; in huis willende zyn, behoorlyk aanklopte. Toen ik dit de eerſte maal hoorde, en men my zeide dat het de Kat was, wilde ik zulks niet gelooven; dan op eenen anderen avond daarop paſfende wierd ik wel dra van de waarheid overtuigd. De ingang van dit Landhuis was van vooren met eene aan wederzyden opgaande Stoep, onder welke de huisbedienden door eene deur met eenige nedergaande trappen, ter zyden door eene ſteenen Rollaag bepaald, het beneeden-huis ingingen. Die beneeden deur had eenen gewoonen klopper; de Kat, des avonds in huis willende zyn, ſtak haar poot (ter zyden op de ſteenen Rollaag zittende) onder den klopper, dien opligtende, en liet hem weder vallen; dit met eenige tuſſchenpoozingen zo dikwils herhaalende, tot dat zy wierd ingelaaten. Men ziet, uit deeze bygebragte ſtaaltjes, dat zy, niettegenſtaande haaren norsfen en byna onbuigzaam aart, vatbaar voor vernuft zyn.

Dit voorwerp deezer beſchryving zyn wy, gelyk dat van den Ooſt-Indiſchen Boſch-hond, verplicht aan de vriendelykheit van den Heer A. DE KLERK, welke, by deeze zyne gewoone beleefdheit, ons nog het volgende, ten opzichte der Natuurlyke Hiſtorie, heeft gelieven mede te deelen.

Dit dier was in den Jaare 1765. met de Ooſt-Indiſche Schepen overgebragt, en aan het Schip, door de mede genomen zwangere moeder geworpen. Het had, tot op de aankomſt van het Schip, nog gezoogen. Het was buitengemeen tam en goed-aartig; anders was 'er niets zonderlings aan te ontdekken, dan het

het geluid, 't geen zeer zwaar was, en meest overeenkomende, met dat van eenen grooten Kater, wanneer die in benaauwdheid is. De nagels, en de kokers van dezelve, waren ook ongelyk langer, wanneer zy die uitstrekke, dan van de gewoone Huis-Kat. Dit dier, zegt de Heer DE KLERK verder, schein zynen volkomen wasdom nog niet bereikt te hebben, vermits het nog dagelijks in grootte toenam, geduurende den tyd van twee of drie maanden, die het hier te lande geweest was; na welken tyd het, ongelukkiglyk, door een Rytuig wierd overreeden.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

J A P A N S C H E

B O S C H - K A T.

Tab. X I I I.

DE grootte is nagenoeg als eene gemeene Huis-Kat, waarmede het in gedaante ook volmaakt overeen komt. De staart alleen is wat korter, zynde maar tien en een vierde duim lang. In opzicht van kleur, komt deeze zeer naby aan die soort, welke, by ons, onder de gemeene benoeming van Cyperfche Kat bekend is. De kleur van het geheele lyf is flauw-geelachtig, licht-grijs, met zeer veel zwart doormengd, zo, dat zig dit zwart even als dwarsstreepjes vertoont. Op den rug maakt dit zwart als een' breeden zwarten streep, die zig ook boven over den staart (die anders aan den onderkant ligt-grys is) uitbreidt en

6 B E S C H R Y V I N G V A N E N Z.

aldaar negen halve banden, en den punt geheel zwart maakt.

De voor- en achterpooten zyn, doch meest aan den buitenkant, zeer fraay zwart gestreept. De borst en het onderlyf zyn licht-grys. De kop heeft op het voorhoofd ook als kleine naar achteren loopende zwarte streepjes; verder, naar achter loopende, vermengen zij zig meer.

De ooren zyn dun, puntig, opstaande en fyn lichtbruin hairig. Onder, by de borst, of op 't einde van den hals, staan ook twee byna tot een toeloopende zwarte halfronde streepen.

De oogen zijn als die van de gemeene Cyperse Kat.

De tong ?

De voorpooten zijn gewapend met vier witte scharpe kromme nagels, en één' die wat hooger staat, en die het dier kon in-trekken.

De achtervoeten hebben 'er mede vier, waarvan de middelste veel vooruit staan.

De tanden zyn onder en boven, voor in den bek; zes in getal, aan weêrzyden door twee groote slag-tanden bezet.

De Kiezen aan ieder zyde, zo boven als onder, zo ver ik in dit voorwerp konde zien, waren drie of vier.

De neusgaten zyn van vooren open. De boven-lippen met zwarte en witte fyne knevelharen bezet. Boven de binnenste hoek van de oogen, en ter zyden op de wangen, staan ook eenige knèvelhairtjes.

De Sexe ?

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

VAN DE ZO ZELDZAAME ALS ZONDERLINGE

A A P - S O O R T,

G E N A A M D

ORANG-OUTANG,

VAN HET EILAND BORNEO.

Leevendig overgebracht in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap
der Weetenenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem, enz.*

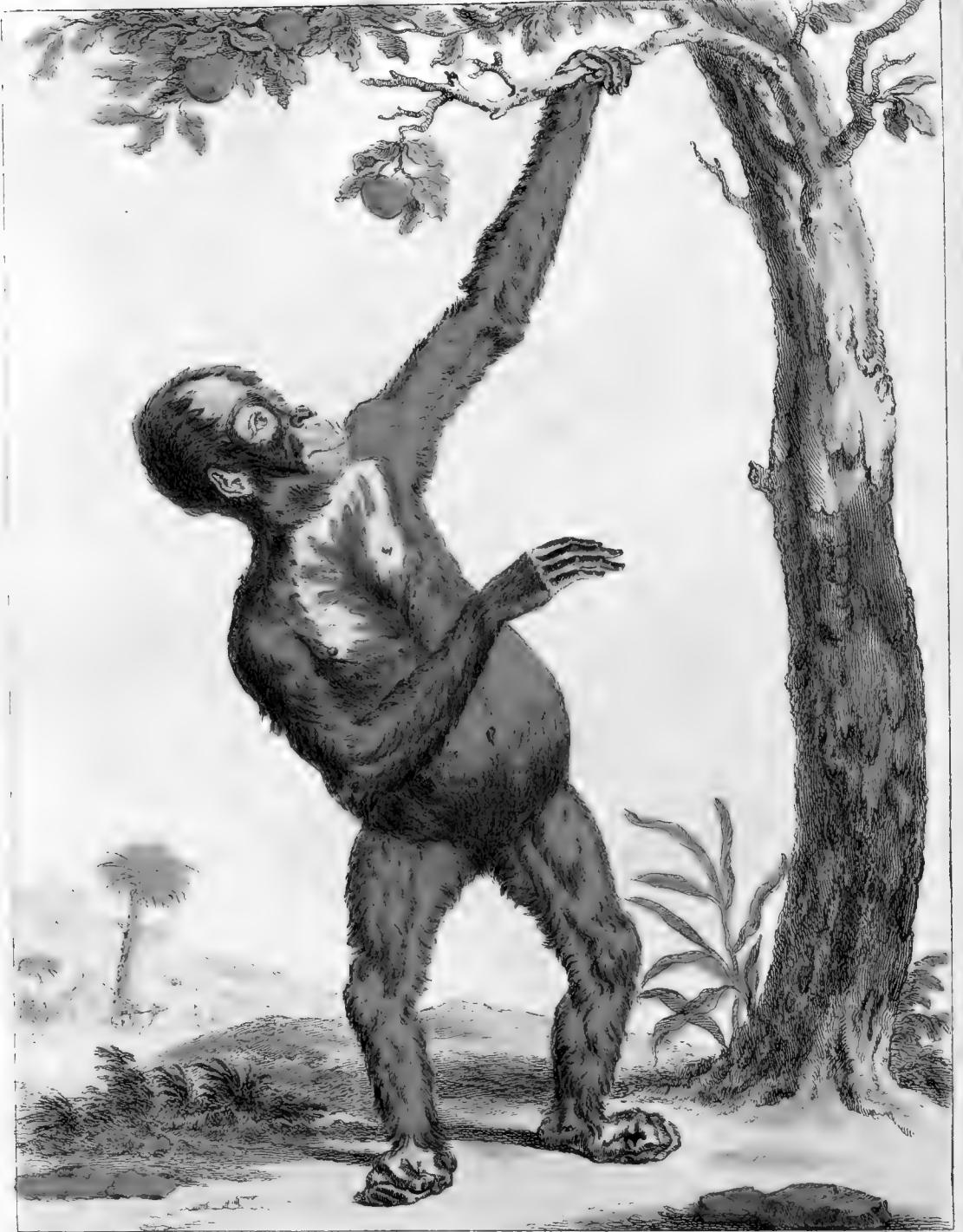

TE AMSTERDAM,

BY PIETER MEIJER,

MDCCLXXVIII.

ORANG - OUTANG.

DEUTSCHES ORANG-OUTANG.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

ORANG-OUTANG,

VAN

BORNÉO (*).

DE verwonderlyke Aap-Soort in Asie, *Orang-Outang* genoemd, 't welk *Bosch-Mensch* betekend, en ten blyk strekt, dat zelfs de Indiaanen overeenkomende eigenschappen in dit zonderlinge scepzel met den mensch ontdekken, is (hoe gebrekkig ook) zo menigvuldige maalen door Natuurkundige en Reizigers beschreeven, dat wy de aanmerkelyke lyst daar van, by den Heer DE BUFFON aangehaald, nog met verscheiden zouden kunnen aanvullen. Dan vermits het, naar ons begrip, meer verwarring dan opheldering veroorzaakt, alles aan te haalen wat slegts zylyngs, en niet regtstreeks, behoort, tot een voorwerp, 't welk men ter beschryvinge onder handen heeft, zo vergenoegen wy ons hier met slegts aan te haalen die Schryveren, welken, naar het ons toefchynt, dit zelfde voorwerp ten doelwit hebben

(*) TULPIUS, *Satyrus Indicus*. *Orang-Outang*. *Observat. Med. lib. 3. Cap. 56. fig. ibid.*

Idem. *De Hollandsche Vertaaling. Geneeskundige Waarneemingen*, bladz. 371. en bygevoegde fig. Gedrukt 1740. in 8°.

TYSON, *Orang-Outang, five Homo Sylvesteris of Pygmie.*, Lond. 1699 4°. fig. 1, 2. &c.

EDWARDS, *l'Homme Sauvage. Glanures Tom. I. pag. 6. fig. 213.*

BUFFON, *Jocko. Hist. Nat. Tom. XIV. pag. 43. Tab. 1.*

LINNÉE, *Satyrus. Simia ecaudata ferruginea, lacertorum pilis reversis, natibus testis. Syst. Nat. Edit. XII. pag. 34. N° 1.*

HOUTTUIN, *Satyrus. Aap zonder staart, van onderen kaal. (Dit laatste gezegde is in navolging van LINNÉE zyne X. Druk) Natuurlyke Historie I. Deel. 1. Stuk bladz. 354. Tab. VI. fig. 1.*

hebben gehad ; een voorwerp , 't welk wy leevendig gezien , gehad , en in alle omftandigheden waargenomen hebben. Wy verwerpen dan in dit geval de ellendige gedaante , welke de anderszins geleerde en beroemde BONTIUS (a) daar van gegeven heeft , met de verhaalen van anderen , die het verwonderenswaardige van dit fchepzel , gelyk zyne wezenlyke grootheid , vergroot hebben , zelfs zo , dat men , de graaden van onderscheid nauwlyks kunnende bemerken , den Mensch haast met hetzelfde zoude verwarren.

De Africaanfche van *Angola* , door den beroemden Burgemeester TULP beschreeven , zynde omtrent den Jaare 1640 aan ZYNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID DEN PRINSE FREDERIK HENDRIK verëerd , komt , onzes bedunkens , het allernaafte aan het voorwerp dezer befchryvinge , zo in de gedaante als in eigenschappen en grootheid. Alleen zou men kunnen zeggen , dat de armen en beenen , van die van TULP , zwaarder en dikker gefpierd waren , gelyk in de Afbeelding , welke merktekenen van echtheid draagt , kan gezien worden. De voor- en achtervoeten fchynten ons echter in dat voorwerp eenigzins te kort en de vingers te fpits afloopende.

Doctor TYSON heeft in 1699 eene ampele Befchryving in het Engelsch , ongetwyfeld van dit zelfde fchepzel doch mede uit Africa , gegeven , en dezelve met acht onderscheide platen opgehelderd. In de twee eerfte zien wy het geheele dier , 't welk een mannelyk foort was , zoo van vooren als van achteren , dan in fommige deelen fchynt de tekenaar niet gelukkig geflaagd te zyn. De ooren zyn te groot en te wyd afstaande , de neus is veel te verheeven , de groote teen der achtervoeten is te lang en genageld , welke nagel wy by drie van onze voorwerpen niet gevonden hebben. De twee volgende platen vertoonen het dier , zo van vooren als van achteren , in zyne fpieren. De vyfde verbeeld

(a) BONTIUS *Hift. Nat. Ind. pag. 84. fig. ibid.*

verbeeld het geraamte , en de drie volgende , de inwendige deelen. Deze ontleedkundige Afbeeldingen zyn door de Heeren BUFFON en verscheide anderen met lof geroemd , en de Heer DAUBENTON , wiens naauwkeurige dierlyke Ontleedingen nog geen weergade gevonden hebben , heeft dezelve in zyne Beschryving overgenoomen.

De Heer EDWARDS geeft in zyn Werk over de Natuurlyke Historie der Dieren , hier aangehaald , de Beschryving en Afbeelding ook zekerlyk van deze zelfde soort , welken hy voor eene Africaansche schynt te houden. De Afbeelding is vry goed , voor zo verre zy niet naar een leevend voorwerp gemaakt is , en de groote teen der voeten verbeeld hy ook genageld , 't welk onze Afiatische niet heeft , gelyk wy zo even gezegd hebben.

Eindelyk heeft de Heer de BUFFON alle mogelyke vlyt en oordeel aangewend , om ons dit twyfelächtig schepzel te doen kennen , en daar toe by gebragt al wat de voornaamste Schryvers des aangaande gezegd hebben. Hy beschryft de soort , die hy gezien heeft , onder de benoeming van *Jocko* , en schynt hem in zyne Historische Beschryving insgelyks den Nagel op de groote teen der achter voeten te geeven. De Heer DAUBENTON zegt , dat die mede uit Africa van de kant van *Angola* afkomstig was. Mogelyk is die nagel dan een onderscheidend kenmerk der Africaansche , van de Afiatische. De Afbeelding , welke de Heer de BUFFON van de *Jocko* geeft , en dien hy dezelfde acht te zyn met die van TULP , TYSON en EDWARDS , strookt geheel niet met de Afbeeldinge van die Schryveren , welken meer naby met onze Afiatische overeenstemmen , en waar van de verschillen mogelyk alleen aan het begrip of oog-punt van de beschouwing der Kunstenaaren zullen te wyten zyn. Het weezen is in deszelfs *Jocko* te menschlyk , door dien de neus te verheven en de lippen al te dik verbeeld zyn. De ooren schynen ook wat te groot en de palm van de handen of voorvoeten wat te kort.

Na de vier voornaamste Schryvers, welke opzettelyk over dit onderwerp gefchreeven hebben, te hebben aangehaald, achten wy het dienftig (voor dat wy de Natuurlyke Historie en befchryving van ons voorwerp mede deelen) hier nog eenige aanmerkingen ter neêr te ftellen, waar toe ons, de gemaklyke gelegenheid van ons voorwerp te befchouwen, en de tyd dien wy het onder ons oog gehad hebben, genoegzaame aanleidinge konde geeven.

De *Orang-Outang*, het voorwerp dezer Verhandeling, is zekerlyk dezelfde foort als die welke aan ZYNE DOORLUCHTIGE HOOGHEID FREDERIK HENDRIK PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW is verëerd, door den Heer TULP befchreeven, en dus de tweede welke leevend in Holland is gezien. Onze hier aangehaalde Schryvers zyn, of fchynen in het denkbeeld, dat deze foort maar zeer jong en nog onvolwasfene dieren geweest zyn; dan ik heb eenige reedenen om daaraan te twyfelen. Van waar komt het dan, dat alle die voorwerpen maar ruim de lengte van twee, of twee en een halve voet, gelyk de onze, gehad hebben, en 'er geene grooter overgebracht zyn, welke door haare grootheid zekerlyk meerder verwondering zouden baaren? Deze, welke ik hier voorneeme te befchryven, heb ik by zyne aankomft verfcheide-maalen gemeeten, en had de hoogte, rechtvereind fttaande, van twee en een halve Rhylandfche voeten; overleeden zynde, nam ik andermaal, dezelve behoorlyk uitgerekte zynde, de maat, en bevond, tot myne verwondering, dat die eerder iets korter dan langer was, een klaar bewys, dat deze in den tyd van zeven maanden, welken hy hier geleefd heeft, niets gegroeid is. Ik beken, dat men van de uiterlyke tekenen altyd niet zeker kan oordeelen over den ouderdom, vooral in de dieren, anderszins gaven het uiterlyk aanzien, en vooral de tanden, die vry groot en volmaakt geformeerd waren, geenszins eenen onvolwasfenen leeftyd van dit dierlyk wezen te kennen. Dan wy behoeven ons hier met geene gisfingen op te houden; wy hebben hier omtrent ontleedkundige Waarneemingen te wachten,
van

van den Hoogleraar P. CAMPER, die reeds in den Jaare 1770 een dergelyke Vrouwelyke foort als deze van *Borneo* in wyngest overgezonden, heeft ontvangen, en welke door hem is ontleed, in *Scelet* gebragt, en over welke hy in dat zelfde Jaar openbaare Lesfen voor zyne Studenten gehouden heeft, waar van een affchrift onder my beruft. De Ingewanden waren, ter verzekerder bevryding voor bederf, uit zyn voorwerp genomen, doch dit gebrek hebben wy in twee bezendingen van onderscheide voorwerpen aan zyn Wel Ed. getracht te vergoeden. De spraak- en andere deelen zyn door gemelden Hoogleraar reeds in zyn ontvangen voorwerp onderzocht, in zyne Ontleedkundige Lesfen verhandeld, en zelfs in Brieven aan den Heer DE BUFFON (*b*) en aan my (*c*), desäangaande beschreeven, in welke zyn Ed. tracht aan te toonen, dat de spraakdeelen volstrekt ongeschikt waren om te kunnen spreken. De Heer CAMPER zegt ook in zyne Collegiale Les, dat de groote teen der achtervoeten by zyn voorwerp ongenageld was.

Betreffende de vraag, aan my meenigvuldigmaalen gedaan, of deze foort de waare *Orang-Outang* is? Ik beken voormaals volstrekt in twyfel geweest te zyn, voor dat ik onze leevende gezien had. Te vooren ingenoomen met de denkbeelden, welken de Schryveren, gelyk de Geleerde BONTIUS en anderen (waar van eenigen 'er byna een Mensch van gemaakt hebben) ons van de gedaanten, grootheid van vyf en zes voeten, en het overeind gaan, gelyk den Mensch, gaaven, behielden die denkbeelden en gezegdens daar omtrent van voornaame Mannen eenig gezag over myne twyfelingen: Ik zocht den Mensch in het Dier; als zo dikwyls (gelyk noch onlangs) het Dier in den Mensch gevonden hebbende. Dan nu, door de beschouwing van het leevende schepzel, waar toe ik het zelve een Maand by my gehouden hebbe)

(*b*) *Supplément à l'Histoire Naturelle Tom. III. pag. 144.*

(*c*) *Brief aan my geschreeven den 4. Mey 1771.*

hebbe) vinde ik my overtuigd , vermits deze , hoewel een Aap zynde en blyvende , te veel in fommige deelen , en in geëartheid , van de overige Aapen verfchild. De indrukzelen , welken myne denkbeelden van de gedaanten , grootheid en het rechtöpgaan , ontvangen hadden , zig dan allengs verliezende in de befchouwing van ons voorwerp ; want wat doet eigentlyk de grootheid , wat de denkbeeldige en mogelyk herfenfchimmige gedaanten , en zelfs het rechtöpgaan ? zien wy niet dagelyks op onze Jaarmarkten , dit verrichten , door de allergemeenfte kleene Aapen dus geleerd ; wat doet dit alles , wel in gezien zynde , ter zaake , of ter beflifinge , of deze de waare *Orang-Outang* zy of niet : weinige Jaaren geleeden , en nu nog onlangs zag men eene redelyk gemeene Aap-Soort , op de koord , recht over eind gaande zyne Kunften verrichten. Welke verwondering baarden het niet , wanneer hy op de koord geklommen , zig tufchen het kruis nederzette , zyne achtervoeten van zelve uitflak om die , van onderen , met kryt te laaten beftryken. Vervolgens den Balansftok in zyne voorpooten neemende , zag men hem zo goed als den wel bedreevenften koord-danfer , op de koord voortloopen , en meer dergelyke Kunften met eene verwonderenswaardige naauwkeurigheid verrichten. Men heeft den Elephant , Paarden , Honden , en verfcheide andere zeer verfchillende Dieren , verwonderende bekwaamheden , in aangeleerde Kunften , zien vertoonen , van welken het wel gedresfeerde Kanary-Vogeltje , op eenige onzer Jaarmarkten , by my het meeft van allen verwondering verwekt heeft. Doch men moet , in dit alles , de aangeleerde Kunften , van de wezenlyke natuurlyke verrichtingen van het Dier , onderscheiden , en hier door den trap , in het wezenlyk oordeel van het fchepzel , trachten te ontdekken ; dan daar toe was zekerlyk de befchouwing van den natuurlyken ftaat , en de leevenswyze dezer Dieren in de bosfchen , noodig. Het komt hier dan maar alleenlyk aan , of wy kenmerken in dit fchepzel vinden , zo in gedaanten als geëartheiden , welke eenigzins van de gemeene Aapen verfchillen ,

schillen, en den Mensch, *eenigzins*, nader by komen: wy denken met den beroemden Geneesheer TULP, ja; en gemerkt 'er, volgens TYSON zyne Ontleding, deelen in deze zyn, meerder overëenkommende met het menschlyke, ten anderen, verscheide zyner dadelyke verrichtingen, spooren van menschlykheid ver-
toonen. Of 'er nu, den mensch nog meerder naby komende soort of foorten, gevonden worden, daar aan heeft men reden genoeg te twyfelen, gelyk myne Leezers verder zien zullen; althans men heeft my op veelvuldige aanschryvingen, naar Oost- en West-Indiën, in eene verloopene reeks van 20 Jaaren gedaan, nog geene andere, dan deze, kunnen bezorgen.

Behalven de overleedene Gouverneurs van Neêrlands-Indiën, de Edele Heeren MOSSEL en VAN DER PARRA, aan wiens gediensftige beleefdheden de Kabinet-Verzameling eene ongemeene verplichting heeft, en die my meer dan eens de onvindbaarheid bedeeden van den *Orang Outang*, naamelyk, met die gewoone eigenschappen en grootheid, gelyk vroegere en latere Schryvers hun beschreeven hebben. Behalven de gezegdens van die Heeren zegt de Heer W. VAN HOGENDORP, *Resident op Rembang*, (die zig opzettelyk met de naspooring dien aangaande heeft believen te belasten) in eenen Brief aan my van *Batavia den 13 Mey 1774*. „ Dit kan ik zeggen, dat de „ *Orang-Outang*, van de grootte die Uw Ed. my heeft opgege- „ ven, hier nooit gezien is, en men twyfeld of die wel in we- „ zen is; men heeft hier somtyds *Orang-Outangs* van minder „ grootte, dan tegenswoordig zyn 'er geen". In eenen naderen Brief van 25 *September* deszelven Jaars vinde ik het volgende in het Fransch. „ En attendant Monsieur, j'ai l'honneur de vous „ envoyer un *Orang-Outang*, non tel que vous m'en avez de- „ mandé de cinq pieds, qu'on doute pouvoir trouver, mais un „ qu'on dit être assez joli, & qui a de l'esprit comme un Dé- „ mon. J'ai fait écrire par un de mes amis à *Banjer-Massin*, „ pour voir si l'on peut m'en procurer un grand; & dut il

B

„ couter

„ couter mille écus, vous l'aurez, s'il est à trouver. Monsieur
 „ BUFFON, tout grand homme qu'il est, me paroît battre la
 „ Campagne dans son Article des *Orangs-Outangs*; celui dont
 „ parle TULP étoit du nouveau Monde”. In eenen Brief kort
 daar op volgende zegt zyn Wel Edele, my 'er, door een byzonder
 geluk, twee leevendige te kunnen zenden, doch beide deze zyn,
 niet tegenstaande alle voorzorge, onderweg op de reis gestor-
 ven. Van deze twee heeft men maar één op het Schip in Wyn-
 geest of Arak kunnen bewaaren, die my ook is toegezonden;
 dezelve, hier overëind staande gemeeten, had nog de grootte
 niet van twee Rhylandfche voeten, de andere was, volgens
 bericht, niet veel grooter. In een nader fchryven van 30 *No-*
vember deszelven jaars, zegt de gemelde Heer: „ Je me flatte
 „ que vous aurez reçu vivants les deux *Orangs-Outangs* &c.
 „ Je crains bien Monsieur, que je ne pourrai point vous en-
 „ voyer un *Orang-Outang*, tel que Monsieur de BUFFON le
 „ décrit, & que vous fouhaiteriez l'avoir; voici ce qu'écrit,
 „ à Monsieur VAN DER BEKE, (à qui j'avois donné la com-
 „ mission de s'informer chez son Parent, après un si grand
 „ *Orang-Outang*,) Monsieur PALM, *Resident de Banjer-Massin*,
 „ ce que vous prouvera, que j'ai faisi l'occasion d'en avoir un,
 „ si la chose est possible.

Extrait de la Lettre.

„ Wat aanbelangt de *Orang-Outang*, die Uw Ed. verzoekt,
 „ daarom ben ik zelfs naar *Cajoetangie* geweest, en hebbe den
 „ VORST op het minzaamst verzogt my, des mogelyk zynde,
 „ daar aan te helpen, die my ook beloofd heeft daar na te laa-
 „ ten zoeken, doch onder betuiging, dat die Dieren, van grootte
 „ als Uw Ed. meldt, namelyk 5 voeten, zeer zeldzaam te be-
 „ komen zyn: ook zeggen my de Oudste Inlanders, nooit van
 „ zulke groote *Orang-Outangs* gehoord te hebben: Echter
 „ hebbe ik regts en links Commissie gegeven.”

Voegt

Voegt men nu, by deze aan my medegedeelde Berichten, nog de volgende opmerking, dat die van TULP, TYSON, EDWARDS en DE BUFFON, alle, niet grooter dan twee à twee en een halve voeten geweest zyn, dat de Edele Heer VAN DER PARRA, in zyn Ed. leeven Gouverneur te *Batavia* my in 1773. de eerste in *Liquor* heeft gezonden, al mede niet grooter dan ruim twee voeten: Dat de twee in 1774 overgezondene van den Heer van HOGENDORP mede maar twee voeten en zelfs minder geweest zyn: dat dit voorwerp dezer Verhandeling maar twee en een halve voet groot geweest is: Dat die, welken de Heer CAMPER in 1771. uit Oost-Indie heeft ontvangen, volgens het aan my gedaan bericht, ook al, eer kleiner dan grooter geweest is: Dat de Hoogleeraar ALLAMAND, eenige Jaaren geleeden, 'er mede een van omtrent die grootte heeft ontvangen; zo dunkt my de gegrondheid myner gevolgtrekking genoeg beweezen, naamelyk, dat 'er in de Oost-Indien geene andere noch grooter foort van *Orang-Outangs* zyn, dan die welken wy thans beschryven zullen; want het gezegde van den VORST VAN CAJOETANGIE, dat die dieren ter grootte van vyf voeten zelden te bekomen zyn, acht ik in dezen opzicht minder, dan dat van de Oudste Inlanders, als waarschynlyk des kundiger, en die betuigen nooit van zulke groote *Orang-Outangs* gehoord te hebben (*). Men voege by dit alles nog deze onze eigene waarneeming, waarvan wy reeds gesproken hebben, naamelyk, dat wy de waare grootte van deze *Orang-Outang*, by haar aankomst, met alle mogelyke oplettenheid gemeeten

(*) Na de volvoering dezer Beschryving, hebben wy het genoeg gehad den Heer DULÉZ, geboortig van *Bern* in *Zwitserland*, te ontmoeten, welke eenige Jaaren als Militair Officier op *Borneo* geweest is, nu onlangs van daar t' huis gekomen. Zyn Wel Ed. Geftr. dezen *Orang-Outang* op het Vorstelyke Kabinet ziende, verzekerde my, wel kleiner van die zelfde foort, doch nooit grooter daarvan gezien te hebben, daarby voegende dat deze dieren aldaar zelfs niet zeer gemeen zyn.

gemeeten hebben, en dezelve, regt overëindstaande, niet hoger dan twee en een halve Rhyndlandsche voeten bevonden. Dat wy na derzelver overlyden, het dier wederom in eenen rechtstandigen staat stellende, met alle behoорlyke omzigtig- en oplettenheid dezelve andermaal op het naauwkeurigst meetende, met verwondering bevonden hebben, derzelver hoogte eer iets, doch van geen aanbelang, korter te zyn, dan twee en een halve Rhyndlandsche voeten: dus is dezelve in de zeven Maanden van haar hier zyn niet het allerminste gegroeid, 't welk, was deze een jong en nog groeiend dier geweest, zekerlyk zichtbaar gebeurd zoude zyn, gelyk wy zulks by verscheide andere dieren der Diergaarde waargenomen hebben. En waarom zyn 'er dan, zo als wy insgelyks gezegd hebben, geene grooter overgebracht, gelyk van andere bekende Aap-soorten, daar de grootheid doch altyd meerder verwondering en oplettenheid veroorzaakt? Van alle de Tien, hier zo even opgenoemde, *Orang-Outangs*, zyn eenige minder en geen een, myns wetens, hooger, dan twee en een halve voet, geweest. De Geneeskundige BONTIUS meldt niets van de waare grootte zyner *Orang-Outang*, dan hy geeft te gelyk geene reden om te denken, dat die grooter geweest zy. Voegen wy nu by deze elf voorbeelden van grootheid dezer dieren, het getuigenis van de Heeren VAN HOGENDORP, VAN DER PALM, en DULEZ, gelyk mede onze waarneeming, dat die der Vorstelyke Diergaarden, na een verblyf van zeven maanden, niets gegroeid is; zo heeft men een bewys van niet minder dan veertien of vyftien waarneemingen, zo van Asiatische als Africaansche, tegen de gewaande grootheid van vyf en zes voeten, welke eenige Schryvers aan deze Dieren geven.

Na dus meer dan twintig Jaaren vruchtloos alle poogingen aangewend te hebben, om den waaren *Orang-Outang* te ontdekken (*), waar toe de reeds gemelde Edele Heeren Gouverneurs
en

(*) Wy zeggen hier, den waaren *Orang-Outang*, als voorheen door de Schryvers
in

en de Heer VAN HOEENDORP zig alle mogelyke moeite gegeven hebben, gelukte het eindelyk den Heer O. L. HEMMY, Tweede en Opper-Koopman van de Kaap de Goede Hoop, (thans tot myn leedweezen overleeden) my dezen *Orang-Outang* levendig voor de Vorstelyke Diergaarden over te zenden. Volgens eenen daarby zynden Brief van de Heer HEMMY, gedateerd 29. *February* 1776, was dezelve reeds een Jaar geleeden van Batavia gezonden door deszelfs Zoon, den Heer Onder-Koopman G. HEMMY, met byvoeging van eenige geaart-heden van het Dier, waarvan wy straks nader spreekten zullen, en dat die van *Banjermassin* (op het *Eyland Borneo*) afkomstig was.

Op den 29 *Juny* van het gepasfeerde Jaar 1776, gaf men my kennis van de behouden aankomst. Verblyd met de aangename tyding en het eerste gezicht van een hier zo zeldzaam leevend overgebracht Schepzel, gaf ik order om hetzelfde zo na mogelyk by my te plaatfen, ten einde gelegenheid te hebben om het gemakkelyk te betrachten. Het aldus een geheele Maand, volmaakt wel by my gehouden hebbende, zag ik my genoodzaakt het naar de Diergaarden te zenden, vermits den toevloed der nieuwsgierige dagelyks zo ontzaglyk toenam, dat het niet mogelyk was het dier langer by my te houden. Wegens de geaartheid en verdere eigenschap konnen wy, met zekerheid, het volgende opgeeven.

Hetzelve was van de vrouwelyke Sexe. Met alle mogelyke oplettenheid hebben wy de gewoone veranderinge (*ecoulement periodique*) in dit voorwerp niet konnen ontdekken, noch dat zy, gelyk andere Aap-soorten, het eeten terzyde by de keel kon verbergen. Zy was van eene onbegrypelyke goedäartigheid, nimmer

in het gemeene denkbeeld gebragt, dat zulks een Dier was, byna van mēschlyke gedaante en grootte; op dien voet zogten wy naar zulk een Schepzel, en dit is zekerlyk de reden geweest, als niet in wezen zynde, waardoor wy niet geslaagd zyn.

nimmer heeft men haar eenige blyk van kwaadäartigheid zien toonen, men kon haar veilig de hand in den mond steeken. In haar uiterlyk aanzien had zy iets droevigs, doch in alle haare omstandigheden kon men zulks niet bemerken. Zy beminde het gezelschap van menschen, zonder onderscheid der Kunne te maaken, alleen gaf zy de natuurlyke voorkeur aan die haar dagelyks oppasten en goed deden, en toonde alleen aan deze meerder bewyzen van vriendschap. Somwylen als deze heenen ging, gooiden zy zig, aan de ketting liggende, als uitgelaaten op den grond, schreeuwde jammerlyk en scheurde alle by zig hebbende doeken aan stukken, als zy alleen was. Haar Oppasfer somtyds de gewoonte hebbende, by haar op den grond te gaan zitten, nam zy eenige reizen eenig hooy, daar zy op sliep, schikten dat naaft haar, en gaf alle blyken van verlangen, door hem aan te zien, dat hy nevens haar zoude zitten. Eens op eenen tyd by haar komende, vond ik den Oppasfer in groote verlegenheid. Het Dier lag aan een yzeren ketting met een ring aan eene lange yzeren opstaande staaf. Ik vond hem opstaande, met den Aap op zyn borst, hem onbeweegbaar vast houdende met de voor- en achter voeten, alles was vruchtloos om haar los te maaken, eenige arbeijen op een schoteltje aan haar latende zien, liet zy eindelyk los en kwam af om die op te eeten. Hy had, volgens zyn zeggen, by haar gezeeten, zy was hem op de schoot gekroopen en had hem toen dus vast gehouden zonder eenig leed te doen, in dien stand had hy al eenigen tyd gestaan, tot ik gelukkig kwam en hem verloste, en hy had moeite gehad om overeind te komen.

Haare gewoone wyze van gaan was op alle vier voeten, gelyk andere Aapen, doch zy kon ook regt overeinde op de achtervoeten gaan. Een goede stok hebbende, stond zy dikwyls, daarop leunende, zeer lang op de achtervoeten; doch zetten de voeten, gelyk de mensch, nooit plat neêr, maar buitenwaards omgebogen, zodat zy op de buitenzykanten der achtervoeten stond, de vingers naar binnen getrokken, 't welk eene geschiktheid

aanwees tot het beklommen der boomen. Zy lag vast aan een soort van ledere halsband, om den hals vastgemaakt met een hangflootje en redelyk lange yzeren ketting, en was dus op een zolder onder een zeer hoog dak gehuisvest. Eens op eenen morgen by haar komende, vonden wy haar losgebrooken, zig dien halsband over het hoofd gehaald hebbende, zy klom met eene verwonderenswaardige vaardigheid tegen de schuinsche balken en latten van het dak, en vier menschen hadden meer dan een uur werks, om haar weêr, en den halsband over 't hoofd te krygen. By deze gelegenheid, waar by ik zelfs wilde helpen, bespeurden wy eene meer dan gewoone kracht in derzelver Spieren; men kreeg haar met zeer veele moeiten op den rug op den grond, twee sterke menschen hadden werk met de voeten, een derde met het hoofd vast te houden, en de vierde met den halsband, weêr over het hoofd te brengen en naauwer te fluiten. By dit los zyn had zy onder anderen een gekurkte fles, waar in eenige Mallagawyn was, geöpend, leeg gedronken, en weder op dezelfde plaats neder gezet.

Zy at genoegzaam alles wat men haar aanbood. Haar gewoone spys was brood, wortelen, inzonderheid geele peen, alle vruchten, vooräl Aardbesien; maar byzonder was zy gesteld op het *Aromatique* als pietercelie-wortel of pietercelie. Zy at ook gekookt of gebraden Vleesch en Visch. Zy was, gelyk anders de andere Aap-soorten zyn, geen liefhebster van Insecten te eeten, haar eens een groote Spin en groote Vlieg geevende, beet zy die dood, en als proevende, smeet zy die weg. Ik gaf haar eenen leevenden Vogel, een Musch, zy nam het touwtje, 'twelk om de poot van de Vogel gebonden was, doch zy schrikte als hy begon te vliegen. De Musch, te ruuw door haar behandelt, beet haar in den arm, waarvan zy insgelyks schrikte en zeer gevoelig scheen. Eindelyk neep zy hem dood, plukte eenige veëren uit het lyf, beet 'er in en proefde het vleesch, doch smeet hem ten eersten weg: in de Diergaarde, en reeds zeer
 zielt

ziek zynde, heb ik haar eens, zeer weinig, raauw vleesch zien eeten, doch met geen blyk van smaak. Een raauw Ey aan haar geevende, beet zy er een gat in en zoog het met veel smaak uit. Volgens bericht van de Kaap had zy aldaar eens eenige potten met verf leeg gegeten, waardoor zy zeer ziek wierd, doch door het ingeeven van een flesch zoeten oly, en eenige klyfteenen, herstelde zy zeer schielyk. Gebraaden vleesch en visch at zy zeer smaaklyk. Men had haar geleerd met een lepel en vork te eeten; gaf men haar aardbesciën op een bord, dan was het aartig te zien hoe zy dezelve, een voor een, met de vork in den mond stak, terwyl zy het bord of schoteltje in de andere hand of poot vast hield. Haar gewoone drank was water, doch zeer graag dronk zy allerley wyn en byzonder Mallaga; gaf men haar een flesch, zy trok 'er de kurk met de hand af en dronk 'er zeer wel uit, gelyk mede uit een bierglas, en gedaan hebbende, veegde zy, even gelyk een mensch, de lippen af, het zy enkeld met de hand of met een doek. Gaf men haar, gegeten hebbende, een pennetje, zy ploos 'er zig de tanden mede uit, even gelyk een mensch. Zeer behendig haalde zy brood of andere dingen uit de zakken. Men heeft my verzekerd, dat zy op het Schip veel los liep, en onder en met het volk speelde, en als het volk het gewoone Rantzoen by den Kok haalde, zy ook zulks voor haar ging haalen.

Met het vallen van den avond ging zy slaapen. Was het voor elk verwonderenswaardig haar te zien eeten en drinken; meer verwonderenswaardig was het, wanneer zy zig ter rust begaf. Zy fliep niet graag in haar hok, uit vrees, naar het my toefcheen, daarin opgeslooten te zullen worden. Zig ter ruste willende begeeven, schikte zy het hooy waar zy gewoonlyk op zat, schudde het op en br gt meer hooy by een, daar zy met het hoofd op lag, leidde zig meeft op de zyde neder en dekte zig met een kleed, (want was zeer kouwlyk, schoon op de Kaap reeds aan een koeler klimaat, dan in de Ooft, gewoon) warm en wel toe: fomwylen hebben wy
haar

haar iets zien doen, 't geen ons, vooral de eerstemaal dat wy het zagen, ten allerhoogsten verwonderde. Haare rustplaats dus naar gewoonte gemaakt hebbende, nam zy eenen by zig hebbenden linnen doek, spreide dien op den grond regelmatig en glad uit, toen nam zy eenig hooy en leide dat in 't midden van den doek, trok de vier punten van den doek 'er over en by een, nam het voorzigtig op, bragt het op haar bed, ging 'er met het hoofd op leggen, het dekkleed over haar lyf trekkende. Over dag sloop zy nu en dan, doch zeer weinig. Veeltids zittende, omhing zy zig met het een of ander dekkleed, dikwyls over het hoofd, doch ook somwylen alleenlyk om den hals en om het lyf, als voor haar nog te koud zynde; hoewel het Zomer en zeer warm was; in dien stand maakte zy eene zeer aartige figuur. My eens het sloopje van haar ketting met een sleuteltje met veel oplettendheid ziende openen en naderhand weder sluiten, zegt zy een klein dun stukje by zig leggend houd, stak het in het sloopje, draaide het om en weder om, en zag of het sloopje open ging. Met eene sterke yzeren ketting aan eene lange yzeren staaf liggende, tegen welke zy dikwyls te hoog op klom en op een balk kroop, liet ik, om zulks te beletten, een der schakels van de ketting met een yzeren kram in de vloer vast slaan. Eens eene groote spyker ter lengte van vyf duim, op eene onbegrypelyke wys, uit een der zyken van haar hok gehaald hebbende, probeerde zy met dien spyker de gezegde yzeren kram uit de vloer te trekken, die spyker juist daartoe even eens als eenen hefboom gebruikende.

Men gaf haar eens een zeer jong Katje, zy berook het overal, vooral aan den aars, ('t welk zy den Vogel ook gedaan had, en byna aan alles deed wat men haar gaf) dan dit Katje wat te ruuw behandelende, zo krabde hetzelve haar op den arm, toen smeet zy hetzelve weg, haar arm beziende en wilde hetzelve niet meer aanraaken.

Haar water op den grond gemaakt hebbende, waar zy zat,

C

nam

nam zy fomtyds een doek en veegde het zeer fchoon op. Eens waterde zy in de hand en dronk hetzelve, hoewel zy kort te vooren gedronken had.

By derzelve eerste aankomft wierd zy in eene Kamer geplaatft, digt by een Noteboomen Kabinet, verfcheidemaal nam zy eenen by zig hebbenden doek, en veegde met denzelve, zeer zindelyk, het ftrof van den voet van het Kabinet.

Dikwyls eenige Heeren gelaarft by haar komende, nam zy, fomwylen, een by haar liggend afchbezempje en veegde de Laarfen zeer fchoon af.

Zeer handig maakte zy de Gefpen der Schoenen van de by haar komende Heeren los, zo goed als een Knecht zulks konde doen.

Alle knopen in touw als anders, hoe vaft en hoeveel ook gelegd, maakte zy, zeer behendig, met de vingers, of als die te vaft waaren, met de tanden los, doch, om die te maaken, fcheen zy geen begrip te hebben.

Iets willende hebben, waar zy met de zogenoemde handen niet by konde komen, leidde zy zig achter over met de rug op den grond, en greep met de uitgeftekte achtervoeten dat geene, 't welk zy anders niet konde bereiken. Somwyl bediende zy zich daartoe ook van eenen langen doek, en floeg 'er zo lang na tot dat zy het by zig kreeg.

Een glas of bakje in de eene hand, en een ftok in de andere hand hebbende, had men veele moeiten om haar zulks af te nemen, gedurig zulks ontwykende, en met den ftok flaande, om 't zelve te behouden.

Zy maakte nooit eenig geluid, dan alleen zynde, in die omftandigheid zweemde het begin naar dat van eenen jongen tjenkenden Hond, daarna was het zeer grof en fchor, 't welk ik nergens beeter by weet te vergelyken, dan by dat van eene groote Zaag, die hout zaagt.

Zy bezat eene meer dan gewoone kragt, gelyk reeds gezegd is.

is , doch deze was inzonderheid zichtbaar in de voorvoeten of handen , die zy , gelyk alle andere Aap-foorten , tot alles gebruikt , daar mede groote zwaartens op ligtende en wegschuivende.

Haar afgang bestond , gezond zynde , in lange ronde stukken.

Eene allerbyzonderste eigenschap , en zo ver my bewust is , nog van geen dier , dan by dit , waargenomen , is deze : Men spoog haar , in de Diergaarde nog gezond en wel zynde , in de hand , zy bekeek het en likte het op , kort daar op zag men haar ook eenig speekzel in den mond vergaaren , en in haar hand spoegen , zo , dat geen mensch het natuurlyker konde doen , de spoeg was schuimende , als die van een mensch . Deze gevallen ontdekking , is my door mynen geëerden Vriend , den Heer J. ТАК , *Med. Doctor te Leyden* , goedgunstig medegedeeld .

Na dit verwonderende voorwerp , gelyk gezegd is , vier weken zorgvuldiglyk by my bewaard hebbende , zond ik het zelve den 28 *July* deszelven Jaars met alle mogelyke voorzorge , in eene daartoe expres geschikte plaats in de Diergaarde . Eenige maanden aldaar redelyk wel geweest zynde , wierd het arme Dier in *November* ziek , (volgens eene loflyke gewoonte dezer Diergaarden) , zy zat te beeven met eenen vry sterken afgang , dan eene kleene gift van Rhabarber schein alles te herstellen . Maar dit duurde niet lang , want kort daarop verviel zy in eene zeer triefte en uitteerende ziekte , van welke zy den 22 *January* 1777 stierf . Volgens bericht kreunde zy eenigen tyd voor haar dood zeer sterk , waarop de gorgel in de keel en eenige doodsnikken volgden , na dus omtrent zeven maanden hier geleefd te hebben .

Gevoeglyk zouden wy hier onze eigenlyke Beschryving van dezen waaren *Orang-Outang* , naar gewoonte , doen volgen , dan eene Aanmerking van den Heer G. FORSTER in het *II. Deel* zynrer *Reise rondom de Weereld* , te *Londen* in het *Engelsch* in 1777 uitgegeeven , verdient hier deze korte wederlegging , terwyl wy

andere naamlooze prulfschriften geen antwoord waardig achten. Wy zeggen dan maar eenvoudig, zonder zyn zo onvoorzigtig als onëdelmoedig voorbeeld, van lage onwaarheden, te volgen, dat zyn Ed. in allen deelen (vry waarschyglyk op een valsch bericht) bezyden de waarheid spreekt, in zyne *Noot* op het stuk van den *Orang-Outang*. Alle de omstandigheden na het overlyden van het Dier voorgevallen ('t welk opgevuld in 's PRINSEN Kabinet, met volkomen goedkeuring geplaatst is) zyn te wydloopig om hier aan te haalen, de blyken der hooge goedkeuring van myn gedrag, in deze zaak gehouden, kan elk, zulks verlangende, by my en zelfs in onzydiger plaats zien. Het scheid dikwyls zeer veel, hoedanig men eene zaak voordraagt: juist is dit hier het geval. Ik heb, in den striksten zin genoomen, alleen dat geen doen geeven, 't geen ik beloofd had, het Kabinet vorderde dit zeldzaame Schepzel, myn Opzetter, wezendlyk een zeer bekwaam Konstenaar, zoude elk, die hem zulks vergede, zekerlyk gezworeen hebben, (doch elk zal hem lichtelyk gelooven) dat hy dit Schepzel, zonder den kop en de pooten aan het vel te behouden, niet konde opzetten: mogelyk weet de Heer FORSTER daartoe eenen aan ons onbekenden raad: Wegens de beschuldigingen en gevolgtrekkingen van zyn Ed. die my raaken; deeze worden hem vergeeven, als vry ongelukkig misleid zynde, met toewenschinge, dat zulke onwaarheden geen invloed op de Leezers zyner Reize mogen hebben; vermits de meesten veel al vorderen, dat een Reiziger de zaaken die hy verhaald, dikwyls van meer dan eene zyde beschouwd, en wat verder ziet, dan zyn Neus lang is.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

O O S T - I N D I S C H E

O R A N G - O U T A N G .

Tab. XIV. Tab. XV.

De hoogte van dien, recht opstaande gemeeten, was twee en een halve Rhylandfche voeten. By haar aankomen hier te Lande, was het Dier vooral niet maager, maar zeer wel in het vleesch, hoewel de armen en beenen in geenen deelen zo dik gefpierd waaren als de Geleerde TULPIUS ons die in zyne Afbeeldinge voorfteld, doch de buik was, vooral als zy zat, even eens, zeer zwaar en dik uitgezet. De tepels der borften (zy was van de Vrouwelyke Sexe) waaren klein en digt by de oxels. De navel in den buik was zeer menschlyk.

De voorvoeten of armen waaren van de oxels tot het einde der middelste vingers 23 duim. De hand op zig zelve tot het einde der middelste vinger 7 duim. De middelste vinger drie en een halve duim lang. De eerste wat korter, de derde iets langer, de vierde of pink veel korter, doch de duim is nog veel korter. Alle de vingers zyn drieledig, de duim is maar tweeledig, zy zyn alle met een zwarte ronde nagel voorzien.

De beenen waaren van de heup tot den grond 20 duim, doch het dybeen scheen my in evenredigheid veel korter dan het scheenbeen. De voorvoeten vlak op den grond staande, waaren van achter van de hiel tot het einde der middelste vinger of teen, 8 duim. De teenen der voeten zyn korter, dan de

vingers der voorvoeten, de middelste is ook iets langer, dan de andere, doch hier is de duim-teen veel korter, dan die der hand of voorvoeten. De teenen zyn eeven als vooren, zwartkleurig, genageld, doch de duim-teen, welke maar tweeledig is, is volstrekt in vier my bekende voorwerpen van deze Afiatische foort, ongenageld: Mogelyk is dit een onderscheiden kenmerk der Amerikaansche, welker duim-teenen of groote teenen genageld schynen.

De binnenste zyde der voor- en achtervoeten is geheel kaal en zonder haar met een redelyk zagt vaal zwart vel bekleedt, doch na de dood en in haar ziekte was dit vel reeds veel witter geworden. De vingers der voor- en achtervoeten waaren insgelyks zonder haar.

De billen waaren niet kaal noch verëeld, gelyk by andere Aap-foorten, doch men kon geen billen, noch kuiten aan de beenen bespeuren, gelyk mede geen het minste bewys van staart.

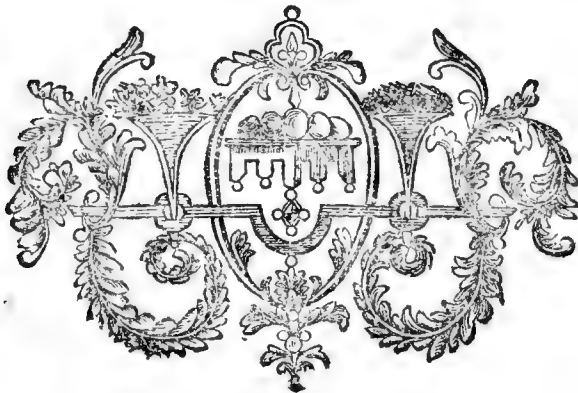
Het hoofd is van vooren geheel met een kaal muisvaalkleurig vel bedekt. De bek of mond steekt, hoewel niet zo veel als by de Baviaan-foorten, wat vooruit, doch zy kon die te gelyk zeer veel vooruit steeken en intrekken. De mond of bek is gelyk by de meeste Dieren zeer wyd. Rondom de oogen, de lippen en kin was het vel wat vleeschkleuriger. De oogen zyn blaauwachtig bruin in het midden zwart. De oogleden hebben, zo wel onder als boven, kleene uitsteekende haartjes. Boven de oogen is eenig haar; doch men kan het niet wel wenkbrauwen noemen. De neus is zeer plat ingedrukt en breed naar onderen. De voor-tanden in het boven kaakebeen zyn vier in getal, daar op volgt aan weerszyde eene opene plaats, en daar op aan elke zyde eene hoektand die langer is, en daar op aan ieder zyde drie kiezen, waarvan de achterste de grootste is. In het onder kakebeen heerscht dezelfde order. De tanden zyn zeer menschlyk, en gaaven door hunne groote en breedheid eenen volgroeiden leevensstaat te kennen. Binnen in de boven bek, of
het

het verhemelte , is de koleur zwart , onder de tong integendeel vleefchkleurig , het tandvleefch rondom de tanden en kiezen van het onder-kaakebeen is mede zwart. De tong is lang , van voo- ren rond , glad en zagt. De ooren zyn kaal en zeer menfch- lyk , doch kleender dan die by anderen verbeeldt worden.

By derzelve aankomft had zy geen haar , dan een bruinkleurig op het achterlyf , op de armen , dyën en beenen , boven of achter op het hoofd op de borft en buik was genoegzaam geen haar , het vel was muisvaalkleurig. Op de armen bemerkte men de- zelfde ftrekking van het haar , waarvan Dr. T Y S O N fpreekt , namelyk , van de fchouder tot den elleboog liep het nederwaards , en van de handen of voorvoeten opwaards tot aan den elleboog. Op den aannaderenden winter kreeg dit Dier veel meer haar , het hoofd was nu (in welke tyd zy door den Konftfchilder , den Heer H A A G , is afgebeeld) vry dicht , met bruin geeler kort haar bewafsen.

De rug , borft en alle verdere deelen van het Dier , waaren nu veel fterker met dergelyk licht kaffanje kleurig haar begroeid , zo dat het een geheel ander Dier geleck.

De langfte haairen bevond ik , op den rug , drie duim lang.

B E S C H R Y V I N G

VAN DE NOG GENOEGZAAM ONBEKENDE EN
EEN DER GROOTSTE SOORT VAN

H A R T E - B O K K E N ,

G E N A A M T

C O U D O U ;

VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP,

*Voor de eerstemaal, in EUROPA, levendig overgebracht
in de DIERGAARDE*

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERFGOUVERNEUR, ERFCAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R ,

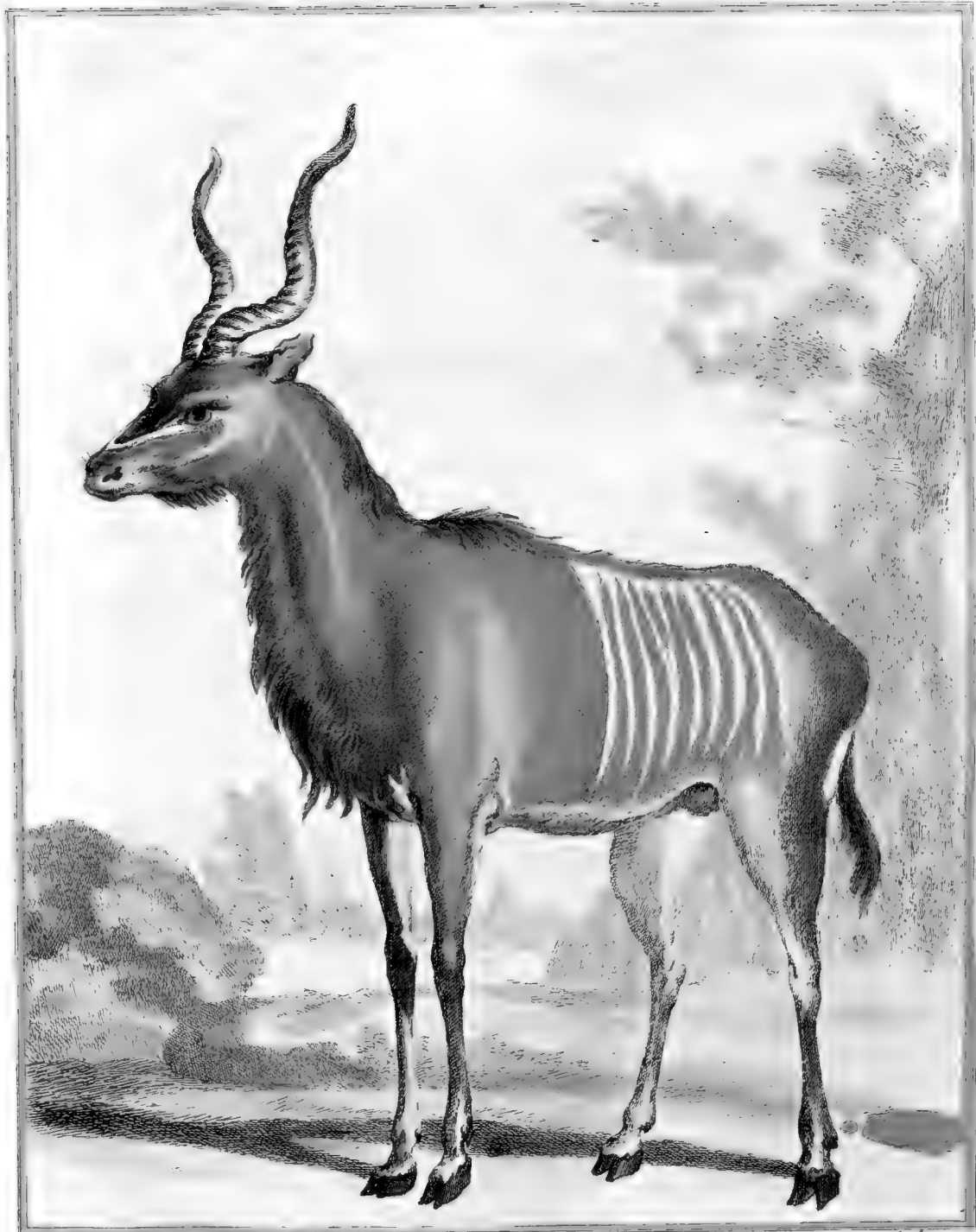
*Raad van gemelae Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korres-
pondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid
der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Ge-
nootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye
te Haarlem, enz.*

T E A M S T E R D A M ,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,

M D C C L X X I I I .

COUDOU van de Kaap de Goede Hoop.

NATUURLYKE HISTORIE

V A N D E

AFRICAANSCH E COUDOU.

DE Graaf de BUFFON, fchynt nog in het onzekere gebleeven te zyn, omtrend eene der allergrootfte foort van Harte-Bokken welke tot heden bekend is. Het hoofd alleen, met de hoornen, was zyn ED. maar onder 't oog gekoomen. De Heer BAURHIS, Commis in den Zee-dienst, had hem naderhand eene hoorn van dit fraaije Dier, onder de benaaming van *Condoma*, van de Kaap de Goede Hoop, ter hand gesteld, welke benaaming hy dus met recht aan hetzelfde liet behouden. My is echter die benaaming, tot dat Dier betrekkelijk, nimmer voorgekoomen, maar in tegendeel zints veele Jaaren die van *Coudou*, waarfchyntlyk heeft gebrek aan genoegzaam geheugen, de waare, en naar myn denkbeeld Hottentotsche, benaaming van *Coudou*, in die van *Condoma* veranderd of verbasterd.

Vrywaarfchyntlyk is deze *Coudou* het waare Dier waarvan GESNERUS (*a*), in navolging van CAJUS, alleen den kop met hoornen afbeeld. Doch het is geenzints de onbekende Bok, die KOLBE in zyne Beschryving van de Kaap de Goede Hoop (*b*) opgeeft, en duidelyk met een fik of baard en rechte hoorns afbeeld, gelyk de Heer de BUFFON (*c*), de *Coudou*, niet leevend gezien hebbende, verönderfteld.

U ALDROVANDUS (*d*) geeft, gelyk GESNERUS, het hoofd met hoorns, in navolging van CAJUS, doch de verbeelde

(*a*) GESNER, de *Quad.* p. 295. *Idem* Hoogduitsche uitgave gen. *Thierbuch.* Surich 1563. fol. pag. 67.

(*b*) KOLBE, *I. Deel*, pag. 170. met eene *Afbeelding* Holl. uitgave fol.)

(*c*) Tom. 12. pag. 301. *Idem* DAUBENTON, Tom. 15. pag. 192.

(*d*) De *Quadrup. Bisulcis*, pag. 740. Bon. 1642.

beelde bochtige omwending der hoorens is mingelukkig als by GESNER, en hun dier is, gelyk de Heer BUFFON te recht aanmerkt, geenzints de *Strepsiceros* der ouden, maar waarschynlyk deze *Coudou*, welke CAJUS, en zyne volgeren, dus ten onrechte de *Strepsiceros* genaamd hebben.

De hoorens, welke de Heer de BUFFON, voor die der *Coudou* afbeeld en beschryft (e), zyn ook geenzints van de *Coudou*, maar die van den *Eland* van KOLBE, thans onder zyne landbenaaming van *Canna* bekend, en welk zeldzaam Dier wy in het volgende Stukje van ons werk beschryven.

Het Dier, 't welk wy heden onder zyne rechte benaaming van *Coudou* nader doen kennen, is het allerëerste, van dat soort, 't welk leevend in Europa, en alhier in de Diergaarde van Zyne Doorl. Hoogheid WILLEM DEN VYFDEN gezien is. Eenige Schryveren hebben daarvan, min of meer gebrekkige Afbeeldingen en Beschryvingen gegeven, in zo verre het voorwerp hun bekend of toegeschikt toeliet, gelyk wy by elk derzelve hier navolgende aantekenen. Dan geene dier Afbeeldingen kan in allen opzicht met meerder oplettenheid volvoerd zyn, dan deze hier bygevoegde door den Heer SCHOUWMAN, welke in voorzeide Diergaarde naar het leevendige Dier geteekend is. Dit ons gezegde beruft op het oordeel van alle des kundigen welke het leevend Dier, en alle de onderscheidene Afbeeldingen daarvan gezien hebben.

By den teekenkundigen RIDINGER, genoeg bekend door een aanzienlyk getal van Afbeeldingen welken hy, met zeer veel roem, van onderscheiden dieren gegeven heeft, heb ik reeds voor veele Jaaren, de Afbeelding der *Coudou* met verwondering het allerëerst ontdekt (f). Dezelve is vrygoed verbeeld,

(e) Tom. XII. Tab. 46. bis. pag. 357. enz. pag. 377 en 378.

(f) In een der 12 fraaije Prenten van het Paradys, waar onder staat. JON. EL. RIDINGER, Inv. fec & excudit. Aug. vind.

beeld, waarfchynlyk naar eene goede Teekening of welbereid vel door een Duitfcher van de Kaap medegebragt.

De onvermoeide en zeer geleerde Heer HOUTTUYN, *Med. Doctor te Amfterdam*, heeft mede eene Afbeelding van dit zeldzaam Dier (*g*), doch zonder benaaming, en zo goed als mogelyk was, gegeeven naar eene Teekening welke zyn Ed. van den geleerden Heer NARCISsus, insgelyks *Med. Doctor* aldaar hadt ontfangen. De gefalte van het Dier is vry goed verbeeld, dan, hier ontbreeken voornaamelyk de echte kenmerken, als de van den rug terzyden het lyf nederdaalende witte ftreepen, gelyk mede de witte ftreepen en vlakken van het hoofd enz. Infgelyks ontbreekt hier de Befchryving, zynde daar alléén maar bygevoegd, dat het aan de Ooft-Kuft van Africa voor weinige Jaaren gefchooten was, alwaar men het van verre voor een' Eenhoorn had aangezien, vermits het zich, zekerlyk van terzyde gezien zynde, als Eenhoornig vertoonde.

De geleerde Heer COLLINI, Geheim-Secretaris en Directeur van het Kabinet der Natuurlyke Historie van den Kunst-en-Geleerdheidlievenden KEURVORST van den PALTZ enz. heeft de Befchryving en Afbeelding van dit vreemd Dier in de *Acta Academiae Palatinae* (*b*), onder de benaaming van *Cerf du Cap de bonne Eſperance* geplaatft, welke Afbeelding, gelyk te zien is, is gemaakt naar een bereid vel, 't welk in het Keurvorftelyke Kabinet bewaard wordt. De Befchryving is meerendeels overéenkommig, in zoverre als men wegens een bereid vel kan oordeelen, doch de Afbeelding is, in allen opzigte, door een gebrekkige Teekenaar en Plaatsnyder gemaakt.

III.

(*g*) HOUTTUYN. *Befchryving der Dieren, Planten en Mineraalen, volgens het faamenftel van den Heer Linnæus. I. Deel, 3 Stuk, pag. 267. fig. 26. Amft. 1762. enz. gr. 8°.*

(*h*) *Academia Palatinae. Vol. I. pag. 487. Manli. 1766. 4°.*

In het kostbaare werk van de Heeren KNORR en MULLER, vindt men mede eene, doch gants geene gelukkige, Afbeelding en Beschryving (*i*) onder de verbafterde benaaming van *Cœtoe*, welke men insgelyks kenlyk zien kan, dat naar eene zeer slegt-opgevulde huid van het Dier gemaakt is.

Noch vind men de Beschryving en gebrekkige Afbeelding, met alle naauwkeurig - en - getrouwheid (*gelyk men verzekert*) geteekend naar het leeve Dier, en dus het zelfde waar naar onze Afbeelding gemaakt is, in eene zogenaamde nieuwe Beschryving van de Kaap de Goede Hoop (*k*). Maar hoe kan men op zulk eene naauwkeurige Afbeelding en Beschryving staatmaken, als men daar dat fraaije Dier met de hoorens achter de ooren, en als een Bok met een vry langen sik of baard, 't geen het dier niet heeft, verbeeld ziet; en in de Beschryving zulks bevestigd vind door deze byvoeging. „ *Zyn kin is met een baard voor-* „ *sien die uit vry lange bairen bestaat.*”

Met vry meerder, en Natuurkundige oplettenheid, heeft de Heer PALLAS, dit fraaije scepzel by zyne Harte-Bokken (*Antiloppes*) kortelyk aangeteekend (*l*). De Heer PALLAS, welke ter volvoering zynere studie der Natuurlyke-Historie zig verscheiden Jaaren hier in 's *Haage* heeft opgehouden, en welke, by den dagelykschen toegang tot het Vorstelyk Kabinet, het bereide Hoofd met de hoornen by my onëindige maalen gezien heeft, spreekt zelfs ontkennder wyze van den sik of baard. Verscheiden Jaaren, na het vertrek van den Heer PALLAS van hier, 't geen omtrent 1766. of 't begin van 1767. is geweest, is dit
zonder

(*i*) KNORR & MULLER, *Deliciae Naturæ selectæ. Of Kabinet van zeldzaamheden der Natuur*, II. Deel, Tab. K. 5. & Tab. K. XI. pag. 50 & 54. Holl. Edit. Dord. 1771. Atlasformaat met gecouleurde Afbeeldingen.

(*k*) *Nieuwste en beknopte Beschryving van de Kaap de Goede Hoope. Nevens een Dagverhaal van eenen Landtocht*, pag. 44. Amst. 1778. met fig. 8°.

(*l*) PALLAS, *Spicilegia Zoologica. Tom. I. fac. 1. pag. 17. N. 15. Berol.* 1767.

zonderlinge Dier, het allerëerst leevend, zoo ver my bewuſt, in Europa en alhier in de Diergaarde aangekomen. Gemelde Heer PALLAS is inſgelyks in het denkbeeld, dat het de *Strepsiceros* der ouden niet is, hy laat het dier echter dien naam, in navolging van CAJUS, en dezelfs Griekſche beteekenis behouden.

Ingevolge een' Brief, gedateerd 13 Mey 1776. werd my dit genoegzaam onbekend Dier, 't geen voor dit nimmer, zoo verre ik weet, leevend in Europa gezien is, door den Edelen Heere BARON J. VAN PLETTENBERG, Gouverneur van de Kaap de Goede Hoop, aan wiens gediensftige beleefdheden het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID ongemeene verpligting heeft, voor de Vorſtelyke Diergaarde overgezonden. Den 22 September van datzelfde Jaar kwam het gezond en wel in de Diergaarde, naar eenigen tyd in des Ed. Compagnies Stallen te Amſterdam, ter bekwaame vervoering, opgehouden geweest te zyn.

De *Coudou*, is, na het Paard en Kaapſche Ezel, een der ſchoonſte van alle my bekende viervoetige dieren. Graazende, in de Weide der Diergaarde en voortgaande, kon men hetzelve Dier niet zonder eene diepe verwondering beſchouwen. In zyne gedaante en houding, en alle verdere eigenschappen, evenäarde het aan die edele bevalligheden, met welke het aanbidyk Opperweezen de allergrootſte en fraaiſte Harten zoo uitmuntende verſierd heeft. Niet minder verſieren dit aanvallige Dier, de ſchoone hoornen, in welke bochtige omwendingen, die naar eenen uitgerekten krultrek (*Spiraal*) gelyken, geene lamme bocht of ſtreek 't ontdekken is, zoo mede het fiere hoofd, de lange nederhangende haren aan hals en borſt, en de van den rug, ter zyden het lyf daalende witte ſtreepen enz. gelyk men in de hier volgende Beſchryving van hetzelve, nader zien zal. Alle deze verſchillende eigenschappen verwekten, elk op zch zelve, eene verruklyke Beſchouwing

wing en erinnering van onderscheiden dieren, welke men in dit schoone Schepzel als zocht te verëenigen.

De geëartheid van dit zoo zeldzaame als schoone Dier was ten allerüiterste zachtzinnig, en zelfs goedäartig. Nimmer heb ik hetzelfde eenige blyken van boosheid, ruuw- of-wildheid zien geeven, het liet zich zonder de minste vrees of schuwheid naderen, aanraaken en streelen. Het at graag brood, en nam het zelfs uit de hand van elk dien hem zulks aanbood. Het was van de mannelyke sexe. Deszelfs gewoon voedzel in de Diergaarde was gras, hooy, haver en dergelyke graanen, doch het at ook byzonder graag geele peen en voor alles brood, gelyk meest alle tamme Harten en dergelyke Dieren. Het sliep ook even als die dieren, zerveel met het hoofd op het lyf leggende. Volgens my verzekerd bericht van den Oppasser der Diergaarde, herkaauwde het zyn genoomen voedzel, 't welk ik zelfs, door de afgelegenheid der plaats, hoe dikwerf ik ook aldaar geweest ben, niet heb kunnen ontdekken. Het geluid had veel overëenkomst met dat der Harren, vooräl als zy, gelyk in den Bronstyd, naar elkander schreeuwen, doch het maakte zeer weinig geschrëeuw. Loopende, had het veel overëenkomst aan de gewoone draf van een Paard, en 't scheen geschikt tot eene snelle beweeging, doch de lange reis, en hunne te zeer bekrompen plaats op de Schepen, veröorzaakt eene strammigheid der leden in al zulke dieren, die zelden verdwynt. Vrolyk zynde lichte het, in 't springend loopen, het achterlyf dikwyls op, zonder echter in het allerminste achterüit te slaan.

Alhoewel dit Dier aanmerkelyk genoeg was in grootheid, gelyk uit de navolgende afmetingen welken wy genoegzaam achten, te zien is, zoo was hetzelfde nog niet tot zyn volkoomenheid, gelyk de ED. HEER BARON VAN PLETTENBERG, in deszelfs Brief aanteekend, daar by voegende, veel grooter hoorens van deze Dieren aan de Kaap gezien te hebben. Het moet dus,

dus, volwasfen zynde, het allergrootste Hart, en zelfs een Paard, verre overtreffen.

Betreffende het verschil, 't welk 'er mogelyk tusfchen het Mannelyke en Vrouwelyke foort dezer Dieren zyn kan, ben ik niet inftaat iets met zekerheid te zeggen, hebbende ik ten dien opzichte nog geen nader bericht ontvangen. Wy moogen echter desäangaande, op de zoo nutte als onvermoeide nafpeuringen van den WEL ED. HEERE GORDON, met alle recht vertrouwen.

In onderscheiden bereide vellen, die ik gezien hebbe, is my voorgekoomen, dat de witte vlakken terzyden het hoofd, en wel byzonder de witte streepen die zich terzyden van het lyf vertoonen, in onderscheiden voorwerpen merkelyk verschillen. By eenige ziet men twee by andere drie witte vlakken terzyden het hoofd, en fomwylen heb ik die, in eene eenigzints verlengd vlak, inëen zien vloeijen. De witte streepen vertoonen zich ook zeer onderscheiden. RIDINGER verbeeld zyn dier ongebaard, gelyk het wezendlyk is, met de twee witte streepen, onder op den Neus, in de gedaante van eene V byëen loopende, en op elke Wang drie, in eene fchuinfe lyn fttaande, vlakken. Het lyf heeft tien witte streepen, waarvan de vierde en vyfde, een weinig naar beneden, inëen loopen. De Heer COLLINI verbeeld zyn dier maar met zeven witte streepen op het lyf, waarvan de eerfte, naar onderen zich gevorkt, of in twee gedeelt vertoont. KNORR en MULDER, vertoonen het met negen breede banden. Dit ons voorwerp heeft aan de eene zyde zeven, en aan de andere negen witte streepen. Alle deeze en meer aangehaalde Schryveren verbeelden het zonder Baard, en aan geen dier hoofden welke my, met het welbereide vel en hoorns daar op, zyn toegezonden, was een Baard of dergelyk te befpeuren. Doch wy hebben te vooren deswegens genoeg gezegt.

Deeze *Coudous* onthouden zich vry verre Landwaards in van

de Kaap de Goede Hoop, want op een' Landtocht (in gemelde Beschryving van de Kaap geplaatst) welke den 16 July 1761. van de Kaap begon, zyn dezelve den 22 November, en dus naar vier maanden reizens, eerst ontdekt aan de zogenaamde Gamma Rivier. Hier lieten zich te gelyk zien de *Rhinoceros*, 't *Cameel-Paard*, *Buffels*, *wilde Paarden*, *Quachbas*, welke laatste waarfchynlyk de verbafterde Kaapfe Ezel zyn zal (m) enz.

Nadat dit elks verwondering naar zich trekkende fraaije Dier, omtrent drie maanden, in de Diergaarde redelyk wel geleefd hadt, is hetzelfde aan eene uitteerende ziekte overleeden. De aart deezer dieren, als uit eene bergächtige en drooge Landfreek koomende, zooveel verschillende met onzen laag en eenigzints moeras-

(m) In het laatste van A°. 1780. zond de Edele Heer Gouverneur der Kaap, de Baron van PLETTENBERG, ingevolge zyne gewoone en verplichtende dienstbewyzen, waarvan wy nog genoegzame gelegenheid zullen hebben te spreken, een zeldzaam dier onder de benaaming van *Quagga*. De minste oplettende beschouwing ontdekt in hetzelfde, by het eerste aanzien, den Kaapfen Ezel, doch door eene vermenging met een ander Geslacht, verbafterd; en ik houde my verzekert dat de Kaapfe Ezels zich nu en dan met de wilde Paarden, en die met hun, onderling vermengen, want ik zelfs heb reeds in den Jaare 1748. of 1749. eene verscheidenheid van dergelyke *Quaggaas* in Koleur en Teekening, van de Kaap afkomstig, alhier op de Stallen van den Overleedenen STADHOUDER WILLEM DEN IV. gezien.

Lang na deeze en de volgende gereed zynde Beschryving, opgehouden door onderscheiden Sterfgevallen enz. ontvang ik een vervolg tot het V°. Deel der Nat. Hist. van den Heer de BUFFON, zynde een nadruk der fraaije Parysche uitgaave, welke onder het opzigt en met vermeerderingen door den Heere Professor ALLAMAND, te Amsterdam word uitgegeeven. Met een gevoelig vergenoegen zie ik daarin de Beschryving der *Quagga*, door de lofverdienende naspeuringen van den Heer GORDON, aan den Heere ALLEMAND medegedeeld, waartuit (de genoegzame overëenkomst te ontdekken is myner hier bygebragte denkbeelden omtrent de verbaftering dezer Dieren zoo in naam als gedaante. Het is alleen beklaglyk, dat de Afbeeldingen (waartoe aan de Kaap zeker geene zoo goede gelegenheid, door gebrek aan goede Teekenaaren, als hier by de bereide overzending der vellen te vinden is) in dat werk zoo dikwyls door ellendiger Printverbeeldingen nogmeer bedorven en byna onkennelyk gemaakt worden, gelyk, om niet van de *Quagga*, en zoovele andere te spreken, in deeze en onze volgende Beschryving van den Kaapfen Eland, *Kanna* genaamd, by vergelyk kan gezien worden.

moerasfigen grond in de Diergaarde, kan zich, naar my toe; schynt, behalven dat ook, aan onze insgelyks zoo veel verschillende luchtstreek en voedzel, niet gewennen. Het bereide vel is ter plaatzing voor het Kabinet geschikt.

Wy achten het dus genoeg deeze Beschryving door eene volmaakte goede Afbeelding te hebben opgeheldert, waartoe van ons zoo wel als van onzen Drukker noch moeite noch kosten ontzien worden, en daarby te hebben aangewezen, dat de waare benaaming van dit fraaije Dier is: *Coudou*; waar van de Heer de BUFFON, het hoofd met de hoorns alléén maar verbeeld, en door verkeert bericht misleid, hetzelfde Dier, onder de benaaming van *Condoma* beschreeven heeft, dus de *Condoma* mogelyk niets anders is, dan eene verbasterde of kwalyk onthouden benaaming, van *Coudou* afkomstig, en, waarschyntlyk een dier 't welk niet bestaat of in wezen is. Gelyk meede, dat de hoorns welke dienzelven Schryver, Tom. XII. Tab. 46. bis, als die van de *Coudou* te zyn beschryft en afbeeld, aan een geheel en al verschillend dier behooren, naamelyk, aan het dier op de Kaap alöm bekend onder de zekerlyk zeer onëigen benaaming van Kaapsche Eland. Doch thans is dit niet min zeldzaame Dier onder de Land-benaaming van *Canna* door den Heere GORDON nader bekend gemaakt, gelyk wy reeds in onze byvoegzelen hebben gezegd, en 't zelve in het volgende ook lang gereed geweest zynde stuk, met eene goede Afbeelding ophelderen (*n*).

B E S C H R Y -

(*n*) De Heer de BUFFON. wiens elegante schryfwyze voorzeker min betwiftbaar is, dan deszelfs onfeilbaarheid, beschuldigt of bestraft my in zyn *Histoire Naturelle des Oiseaux*, Tom. VII. pag. 204. Quart. Edit. Paris 1780. om dat ik verkies, wanneer my onbekende of noch onbenaamde Dieren voorkomen (want anders bediene ik my daar nooitvan) dat ik, in zulke gevallen, die Dieren eene naam geeve, afgeleid van derzelve in het oog vallende karakters, gelyk ik gedaan heb by het *Fuffer-Bokje*, *Basterd-Mormeldier* enz., daarvan reden geevende. Dan het moet my, en elk die believe zal dit natezien, verwonderen, dat gemelde Schryver in zyn *Supplement*, Tom. III. pag. 178. Paris 1776. reeds uitgekoomen die benaaming van *Basterd-Mormeldier* enz. goedkeurt! De Heer de BUFFON, welke ik, zelfs daar ik

B E S C H R Y V I N G
 VAN DE
 A F R I C A A N S C H E
 C O U D O U .

Tab. XVI.

DIT fraaije Dier had de lengte, in eene rechte lyn gemeeten, voor van den neus tot agter aan het begin van den staart, van zes Rhylandfche voeten en drie duim.

De hoogte, langs den voorvoet tot op den rug, was vier voeten en vier duim.

Idem langs den agtervoet, tot op den rug, beide in een rechte lyn gemeeten, vier voeten en een duim.

De

hem wederspreek, allen welverdienden lof geeve, bcschuldigt my ook, dat ik, de *Agami Vogel*, *Trompetter* genaamd hebbe: Zie hier alweër, gelyk in de *Coudou* enz. de waarheid van myn zoo evengezegde omtrend de onfeilbaarheid van den Heere DE BUFFON. Niet ik, Myn Heer! maar myne Landgenooten, hebben deze Vogels dus benaamd gevonden in onze Westindifche Bezittingen, zelfs langen tyd vóór dat ik dien Vogel konde kennen. Doch niet alleen onze Holl. Schryvers, maar zelfs uwe Lands-of-Taalgenooten, hebben dien ook dus genaamd gevonden. Myne Beschryving van den *Trompetter Vogel* is in 1768. gedrukt, en men ziet CONDAMINE; in zyne Reis van Zuid-America, reeds in 1745. te *Parys* gedrukt, dien Vogel zoo noemen. FERMIN, in zyne *Hift. Naturelle de la Hollande Equinoxiale*, door my aangehaald in myne Beschryving van den *Trompetter Vogel*, noemt die mede alzo; benik dan die naamgeever? Wegens de *Ys-Vogels*, en al het daartoe behoorende, termynen verantwoording, is deeze plaats te bepaald. Daar zyn noch onderscheiden twyfelingen, zoowel by den Heer DE BUFFON als by my te vinden, welke het oog van een onzydig en goed waarneemer voorderen.

De lengte van het hoofd, van agter de hoorns tot voor aan den neus, een voet en drie duim. De lengte der hoorns, in een regte lyn, twee voeten en seven duim.

De lengte van den staart, een voet en ses duim.

De heerschende koleur, over het geheele lyf, is lichtbruin. Onder naar den buik, en naby de voor-en-agtervoeten, verandert dezelve in grys of aschkleurig wit, zoo mede by de billen of agterste deelen van het lyf, en zelfs strekt zich dit aschkleurig wit ook eenigzints over den agterkant der voor-en-agterbeenen.

Het hoofd is insgelyks met lichtbruinkleurig hair bedekt, doch uit de hoeken der oogen loopt ter weêrzyde een witte streep op de neus, ieder in eene schuinsche lyn nederwaarts, welke zich, beneden te saamen voegende, als een V vertoont. Onder de oogen terzyde op de wangen staan, in eene schuine lyn, drie witte vlakken, welke echter aan de eene zyde van het hoofd, meer als aan de andere zyde, ineen loopen. De oogen zyn bruinkleurig; de bovenste oogleden digt met zwarte hairen bezet, terzyde de bek en groote neusgaaten ziet men eenige knevelharen. De tong is als die der Harten. In de boven voorbek zyn geen tanden, van onderen negen, doch door het byten op de houtteplanken, in het Schip, reeds te zeer beschadigd om de onderscheiden met zekerheid te kunnen opgeeven, De kiezen schynen my, in de onder en bovenkaaken, aan elke zyde zes, waarvan de twee middelste zeer breed en groot zyn. Mogelyk zyn 'er acht in elke kaak, 't welk niet zeker te zien is, want beziet men die aan de zyde, zoo teld men 'er negen, doordien voornaamelyk de in het middenstaande kiezen zich aldaar als twee kiezen vertoon, doch van bovenop gezien vertoon zy zich maar als ééne kies. De hoornen, welke zich van de vaststaande spil of wortel laten afdraaijen, zyn van eene graauwe koleur, zy zyn bochtig gedraait en maaken eene fraaije verbeelding van eene verlangde of uitëengetrokken *Spiraal*. Zy hebben een' terzyden op het voorhoofd beginnende, uitpuillenden

rand, welke tot op een' kleinen afstand van de punten met de uitgetrokken *Spiraale* krultrek voortloopt. Vervolgens zyn deeze hoorns, van onderenaf tot op zekere hoogte, met schuinsloopende inkervingen geteekend. Het schynt my toe dat de hoornen hier wat te klein of te kort verbeeld zyn, dan myn kundige Teekenaar, de Heer SCHOUWMAN verzekert van neen. Men ziet veel grooter hoorns dan deze, welke maar twee voeten en zeven duim lang zyn, ik heb 'er gezien van omtrend vier voeten lengte; een bewys dat deeze Dieren veel grooter worden; zy laten zich zeer fraai polyften, gelyk 'er in het Kabinet gezien worden. De ooren zyn negen en een half duim lang, van binnen met zeer kort wit hair bezet.

De kin of onderbek heeft geen het allerminste bewys van sik of baard, gelyk het in de gemelde Beschryving van de Kaap, zeer verkeert, verbeeld en beschreeven is. Onder aan de kaakbeenen, naby den hals, heeft het eenig nederhangend hair, ook heeft het, langs de keel en borst tot beneden by de voorvoeten, eene doorgaande streek neêrhangende hairen, die voor op de borst het langste zyn; de langste deezer hairen zyn omtrend negen duim, en 'er loopen donkerbruine hairen onder de lichtbruine en roschkleurige.

Het hair op het lyf is zeer kort en gelyk reeds gezegt is meestal ligtbuinkleurig. Langs, of liever op den hals, tot omtrend op het lyf by de voorbeenen, heeft het eene smalle streek van ligtbuine maanharen, de langste omtrend drie duim en waarvan een klein bosje, beneden aan den hals, zich omkeerende naar boven loopt. Daarop volgt de streek van korter zeer witte hairen, welke op den rug, tot byna aan den staart, doorloopt. Van boven, omtrent het midden van den rug, loopen, ter zyde van het lyf nederdaalende, aan de eene zyde, negen smalle witte streepen, de eene duidelyker als de andere: en aan de andere zyde telt men in dit voorwerp maar zeven
der-

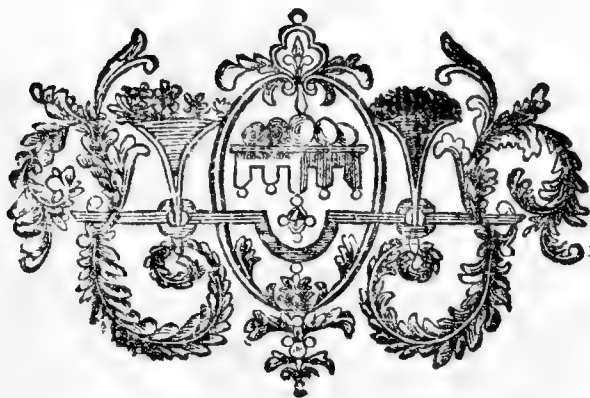
dergelyke streepen. Somwylen loopen van boven twee dezer streepen inëen.

De voor-en-agterbeenen hebben, van vooren, geelachtiger bruin hair. Verder naar de binnenzijde word het wat afchleu- riger. De hoeven zyn zwart en gespleeten, zoo als by alle deze foorten van Dieren, en van agteren boven de hoeven vertoo- nen zich insgelyks twee zwarte loshangende klaauwtjes op een donkerder bruinhairig vel.

De staart heeft in het midden bruine, en terzyden witte hairen, onderaan is een fraai byhangend bosje donkerbruin- kleurige hairen, waarvan de langste omtrend vyf duim lang zyn.

Het was van de mannelyke sexe, en daarin met de Harten overëenkoomende.

E I N D E.

1

2

3

4

5

B E S C H R Y V I N G

Van het nog genoegzaam onbekend AFRICAANSCH
DIER, aan de KAAP DE GOEDE HOOP, bekend
onder de verkeerde benaaming van

E L A N D;

DOCH BY DE HOTTENTOTTEN ALDAAR GENAAMD

C A N N A.

*Voor de eerstemaal, in den Jaare 1743. of 1749. levendig
overgebragt in de DIERGAARDE*

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID WILLEM DEN IV.,
*PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, GOUVERNEUR,
CAPITEIN-GENERAAL EN ADMIRAAL DER
VEREENIGDE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

Gelyk meede ten tweedemaal in Anno 1780. voor de DIERGAARDE

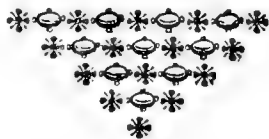
VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID WILLEM DEN V.,
*PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-STAD-
HOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIG-
DE NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korres-
pondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid
der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwscbe Ge-
nootschap van Vlisfingen en Hollandsche Maatschappye
te Haarlem, enz.*

TE AMSTERDAM,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X I I I.

CANNA of zogeñ: Eland, van de Kaap de Goede Hoop.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN ZOOGENAAMDEN
KAAPSCHEN ELAND,
DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD
C A N N A (*).

Men kan de voorderende kennis van elk gedeelte der Natuurlyke Historie aanmerken, als eene nieuwe schakel aan de onbegrensde keten van de wonderen der Natuur. Wonderwerken, die elk vernuftig Schepzel als uitlokt en zelfs roept, tot derzelve bespiegelende beschouwing. Zy doet hun eene wysheid, orde en geduurige verwisselende schoonheden bemerken, welke een Schepper, Bestuurder en Onderhouder van alles zoo kennelyk doet doorstralen, dat zulks de ondankbaarste en waanwyfste beschouwers beschaamd en overtuigd, indien hunne gewaande geleerdheid, waarmede zy veelyds zoo belachlyk pronken, ook maar door eenige overtuiging te overtuigen is.

KOLBE (a), is de alleréerste geweest die van dit Dier gesproken heeft, 't welk aan de Kaap bij de Hollanders, algemeen met de benaaming van de Kaapsche Eland bekend is. De beschryving en afbeelding, door hem gegeven, is in zeker opzichte gebrekkig en te onzeker, om hetzelfde wel te doen kennen. De benaaming van Eland voegt ook in geen en deele
aan

(*) KOLBÉ, *Kaapschen Eland. Besch. van de Kaap de Goede Hoop*, Amst. 1727. fol. I. Deel pag. 173. met eene bygevoegde eenigzints gebrekkige afbeelding, DE BUFFON, *Coudou, Hist. Nat. Tom. XII. pag. 357. Tab. 46. bis.* PALLAS, *Antilope Oryx. Specilegia Zoolog. facic. I. pag. 15. Berol. 1774. 4º.* ALLAMAND, *Canna Sup. Tom. V. Hist. Nat. de MR. DE BUFFON, Edit. Amst. 1781.*

(a) *Besch. van de Kaap de Goede Hoop. I. Deel, pag. 173.*

aan dit Dier, 't welk genoegzaam rechte hoornen heeft, die van onder schroefswijze gedraaid, verder rond en glad zyn, die het geduurende zyn leeven behoudt en niet verwisfelt; daar, in tegenstelling, de Eland breedbladerige hoorns heeft, die eenigzints getakt zyn, en die het, even als de Hartebeesten, alle Jaaren afwerpt en vernieuwd.

De Heer de BUFFON (*b*), was in het denkbeeld dat de Eland van KOLBE, de *Bubalus* zoude zyn der oude Schryver, waarmede echter de rechtstaande hoorns, met welke KOLBE zyn Eland afbeeld en genoegzaam beschryft, geene overeenkomst hebben. Wat verder (*c*) verbeeldt die geleerde Schryver volmaakt wel de ware hoorns onzer zoogenaamde Eland, doch eigent dezelve toe, hoe wel ten onrechte, aan de *Coudou* door my beschreeven, misleid zynde door een verkeerd Byvoegzel (*Etiquette*) der benaaming, gevonden by zoodanige hoorns in het Kabinet van den Heer DUPLÉIX (*d*). Aan dusdanige misleidingen is elk onderhevig, doch zy koomen te recht mits men getrouwe afbeeldingen leever, door goede Kunstenaars vervaardigd (*e*).

Verscheiden Jaaren geleeden verëerde de Heer ONYMOs, *Med. Doctör* en uitmuntend Ontleedkundige alhier, aan het Vorstelyk Kabinet der Natuurlyke Historie, onder veele andere kunstige *Sceletten* van onderscheiden Dieren, dat van den Kaapschen Eland. Dit Dier, van het manlyke geslacht geweest zynde,

was

(*b*) Hist. Nat. Tom. XII. pag. 296.

(*c*) Idem Tom. XII. Tab. 46. bis. Daar de Hoorns volmaakt wel verbeeld zyn.

(*d*) Idem Tom. XII. pag. 357. &c.

(*e*) Dus kan men aanstonds erkennen, dat het middelste figuur op *Tab. LXXV. pag. 329. Supplem. Tom. III. Hist. Nat. de MR. DE BUFFON, Parysche uitgave 1776.* en door die Schryver zelfs met recht in twyffel getrokken, geenzints een hoorntje der Giraffe is; zoodanig een volmaakt overeenkomstig beentje is hier in het Kabinet, met byvoeging, dat hetzelfde is uit de *Penis* van een viervoetig West-Indisch Dier.

was vóór veele Jaaren , zoo als men vervolgens zien zal , nevens een ander van de Vrouwlyke foort, van de Kaap overgezonden aan Wylen Zyne DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, WILLEM DEN IV. *Prinse van Oranje en Nassauw, Stadhouder der Verèenigde Nederlanden*, enz. enz. enz. En men kan hier by aantekenen, dat die Dieren, ten dien tyde, de allerèerste geweest zyn welke onder de benaaming van Eland alhier in Europa leevendig zyn overgebracht (*) Een verloop van ruim dertig Jaaren schein genoegzaam, zonder dit welbewaarde *Scelet*, de gedachtenis deezer zoo zeldzaame of zonderlinge Dieren te hebben uitgewischt. Dan! een gelukkig toeval ontdekte my, dat het manlyke foort deezer Dieren, door den overleeden Heer Hof-Schilder HAAG, naar het leeven was afgeteekend. De Heer HAAG, de Zoon, thans die zelfde plaats bekleedende met een gelukkig gevolg, byzonder in het schilderen van Paarden en andere Dieren, had de goedheid my deeze bygevoegde afbeelding ter hand te stellen. Hier door aangemoedigd vervolgde ik myne verdere ontdekking, en het gelukte my nog een der Perfoonen uitte vinden welke die zoogenaamde Elanden geduurende hun leeven had opgepast. Door dezelve is my het volgende bericht medegedeeld, naar eene directe erkenning van het Dier, by het vertoonen der hier byvoegde afbeelding.

In het Jaar 1748. of 1749. werden twee deezer Dieren, beiderlei *sexe*, van de Kaap de Goede Hoop leevendig overgebracht, aan gemelde Zyne DOORL. HOOGHEID verëerd, en verzonden naar de Vorstelyke Diergaarde, ten dien tyd zynde op het
Lust-

(*) Verscheiden der Romeinsche Keizeren hebben het geheugen van verschillende vreemde Dieren, welke zy aan het volk, by onderscheiden gelegenheden pfechtig vertoond hebben, op hunne Munten doen verëeuwigen. Dit gebruik billykt myne handelwyze, in HUN diezelfde eer te doen toekomen, welke aan ons en ons nageslacht dergelyke Vorstelyke gunstbewyzen bezorgd hebben, door het doen zien en kennen van zoo veele en zoo zeldzaame als verwonderingbaarende Schepselen, waarvan verscheiden zelfs nimmer tot de kennis der aloude volkeren gekoomen zyn.

Luft-Huis genaamd het Loo, in de Provincie van Gelderland gelegen. Zy scheenen omtrend volwaschen, hebbende de groote van onze gewoone Koe-Beeften, Na eenigen tijd in de Diergaarde geweest te zyn, en dus van de ongemakken der Reize hersteld, waaren zy tierig en wel, en, door hunne verscheidenheid met onze bekende Dieren, aanmerkelyk. Derzelve geëärtheid was in allen opzichte goedäartig, zoo dat men hun zonder de minste vreeze dorft naderen en behandelen. Men hadt zelfs het manlyk soort, zonder veele moeite geleerd tuschen de boomen van een chais te loopen en naar den toom te luifteren. Het kon, doch niet lang, ongemeen hard voor de Chais loopen, en zelfs harder dan een Paard, waar van de proef, en zoo als gedacht wordr, maar alteveel genoomen is.

In welstand zynde, hadden zy in hun staan, gang, loopen en aanzien, veel gelykenis met een Harte-Beeft: derzelve schreeuwende geluid kwam ook eenigzints met dat van het Hart overëen. Het manlyk soort was veel vlugger en sterker als het vrouwlyke, anders in gedaante daarmede meerendeels overëenkoomstig, uitgezondert, gelyk men my verzekert, dat het vrouwlyke soort ongehoord was. Maar omtrend dit laatste geeft de Heer GORDON, gelyk men verder zien zal, een tegenstrydig bericht. Hun gewoone voedzel was gras, hooy, haver, brood en zemelen en byzonder graåg likten zy zout. Zy behoorden tot de herkaauwende Dieren vermits zy derzelve genoomen voedzels herkaauwden.

Nadat deeze vreemde Dieren eenigen tyd vrywel in de Diergaarde geleefd hadden, men denkt omtrend twee Jaaren, is het wyfje veel vroeger dan het mannetje, beide aan eene uitteerende ziekte gestorven.

Deeze bygevoegde afbeelding, hoewel in het begin der ziekte van het eene Dier gemaakt, mist hieröm deszelfs anders gewoone leevendigheid in de oogen en houding, het was reeds min of meer vermagerd.

KOLBE,

KOLBE, (buiten wien men niet veel omtrend de Natuurlyke Historie van de Kaap de goede Hoop aangeteekend vindt, en waartegen al veelmaal zelfs de allerönkundigste schreeuwen, zoo omtrend zyne fouten als onvolmaaktheden) zegt zelfs in zyne beschryving, dat deeze zoogenaamde Eland aan de Kaap, geheel en al met den Europischen of Noordschen verschilt. Dat de hoornen van dit Dier van anderen geringd, van of naar boven, gansch glad en spits toelopen en omtrend één voet hoog zyn. Hy verbeeldt het ook met rechte hoorns, eene kennelykheid welke hun genoeg van de *Bubalus* der oude Schryveren doet onderkennen. Verder zegt hy, dat het een Dier is van ruim vyf voeten hoog en zes voeten lang. Dat deszelfs vleesch, zelfs ingezouten, een zeer aangename smaak heeft, 't zy gekookt of gebraden, dat hetzelfde naar Rundvleesch gelykt, een gezond voedzel geeft, als hebbende hy zelfs het onderscheiden maalen gegeten. Dat deeze Dieren zich op de hoogste Bergen onthouden daar zy maar goede weiden en water vinden, hoewel zy ook veeltyds in de daalen koomen en als dan geschooten worden. Dat derzelve huiden meer tot schoenleder, als tot ander, gebruikt wordt. Verder verhaalt en verbeeldt hy, hoe dezelve ook somwylen, aan een' zwaaren taaijen in den grond staande en kromneérgeboogen stok gevangen worden. Men kan uit de hier opgegeeve grootheid van het Dier en zyne hoorns, genoeg afleiden dat Hy van een jong en onvolwasfen Dier spreekt.

Deeze beschryving dus verre reeds lang gereed, maar in de uitgaave vertraagd, door sterfgevallen van myn Drukker, Vertaalder en onöphoudende bezigheden, welke het Kabinet aan myne zorge toevertrouwd, verëisfchen, ontving ik in den Jaare 1780. een' volgens gewoonte verpligtenden Brief van den HOOG-WEL-GEBOOREN HEERE BARON VAN PLETTENBERG, Gouverneur der Kaap de goede Hoop, in welke Zyn Welëd: my kennis gaf der afzending van onderscheiden Dieren, naamenlyk: Twee gestreepte Woud-Ezels, (*Zebra.*) Een Bastaard dito *Quagga* genaamd, waar-

van

van wy in de Beschryving der *Coudou* iets gezegd hebben. Een *Noû* of *Gnou*, onderweg gestorven, waarvan voorheen reeds twee in de Diergaarde, door denzelfden edelmoedigen Begunfziger, gezonden zyn, en van welke de beschryving, met een goede afbeelding, eerlang zal volgen. En ten laatsten zag ik, met een allerbyzonderft genoegen, dat hierby nog gevoegd was een' jongen Kaapfchen Eland. Kort ná den ontvangst van deezen my ten hoogften aangenaamen Brief, landden alle de gemelde Dieren vrygelukkig, uitgezondert de *Gnou*, gelyk ik gezegt hebbe welke op de reis ftierf. Maar tot myn byzonder leedwezen, daar de overige Dieren, onder des Edele Compagnies goede bezorging, wel ontladen waaren, was de Eland, door eene flinkfe vroegere ontlading, buiten 's Comp. kennis gefchied, en als toen by de ontlading gevallen hebbende, in zulk een' ellendigen toestand, dat dezelve, weinige uren naar zyn aankoomen alhier, is gestorven. My bleef dus niets overig, dan de on aangenaame befchouwing van dit ongelukkige zeldzaame Schepzel, en zelfs geene andere gelegenheid, dan om de echtheid der hier bygevoegde afbeelding te verzekeren, en de achtervolgende beschryving op te maaken van den zoogenaamden Eland, welke, by zyn stervend leeven, geen blyken gaf, als die van eene allerzachtzinnigste geaartheid, gelyk meede, eene meerdere leevendigheid welke zich in het oog en de gedaante fcheen aan te duiden, dan in de hierby verbeelde afteekening, waarvan wy de reden reeds gezegd hebben.

De vertraaging deezer uitgaave, geeft my gelegenheid gebruik te maaken van eenige nog nadere ontvangen, zoo fchriftelyke als mondelinge, berichten, van welke zommige nagenoeg overeenkoomen met eene Beschryving van den WEL ED. GESTR. HEERE GORDON, door den HOOG-LEERAAR ALLEMAND (*f*) uitge-

(*f*) *Supplem. Tom. V. Hist. Nat. de MR. DE BUFFON, Edit. Amst 1781.*

uitgegeeven. Deeze berichten verzekeren my, dat deeze zoog-
naamde Elanden zich nog dikwyls, by groote troupen, niet wyd
van de Kaap onthouden, en die van het Man- en Vrouwlyke
geslacht zich nu- en- dan van elkander afzonderen, uitgenoomen
in Paringstyd, als wanneer zy zich, schoon in veelminder getallen,
byëen vertoonen, terwyl 'er als dan somwyl vry hevige verschil-
len by de mannelyke soort voorvallen. Verder, dat zy wat verre
van de Kaap niet zeer schuw, echter vry gezwind in het loo-
pen en 't beklimmen van de steile gebergten zyn; dat hun
aart dus zachtzinnig is, dat men dikwyls, uit eene trouw een
geschooten hebbende, geen het minste gevaar loopt. De
manier van voortteeling is als die van onze Runderen, en de wyf-
jes werpen maar één jong, hoewel zy vier tepels hebben. Meer-
maalen is my verzekert, dat 'er Boeren aan de Kaap geweest
zyn, 't geen mogelyk van de afgelegen gedeeltens der Kaap moet
verstaan worden, welke den Eland tot werkdiensten, als tot
het trekken voor de kar, gewent hebben, de mogelykheid is
ontwyffelbaar, gelyk ik hier vroeger beweezen hebbe, naamlyk:
dat men een der eerst hier te Lande gezondene voor een Chais te
loopen gewend heeft. In maar éénne omstandigheid is myn be-
richt met dat van den Heere GORDON verschillende. Zyn ED.
zegt: dat de wyfjes ook gehoornd zyn. Volgens 't aan my gedaan
bericht heb ik voorheen gezegt dat die ongehoornd waaren, en
de Man, welke my dat bericht gegeeven en die dieren in 1748.
of 1749. heeft helpen oppassen, verzekert my zulks nog. Dan!
met meer recht geloof ik, deswegens op het gezegde van
den Heer GORDON te kunnen staat maaken, als een getrouw
en kundig ooggetuigen, op de plaats zelve zynde daar deeze
Dieren vallen, te meer, daar het zeer mogelyk is, dat de lang-
duurigheid van tyd zulks den Oppasfer der eerstövergezondene
Dieren heeft doen vergeeten.

Men ziet uit de gemelde Beschryving van den Heere GORDON,
en het is my ook alhier, door Kaapsche Inwoonderen, verzekert,

B

dat

dat deeze Dieren by de *Hottentotten* CANNA en by de *Caffers* INPOAF genaamt worden, en welke eerstgemelde wy nu aan het hoofd deezer beschryving, by anderzints algemeen bekende doch zekerlyk onëigen benaaming van *Eland*, gevoegd hebben.

B E S C H R Y V I N G
VAN DEN ZOOGENAAMDEN
KAAPSCHEN ELAND,
DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD
C A N N A.

Tab. XVII.

MEN moet vooraf wel in het oog houden, dat de volgende beschryving is opgemaakt, naar de laastövergezonden *Canna*, welke by de ontlofing uit het Schip, door eenen zwaaren val inwendig te veel bezeert, alhier na zyne aankoomft maar weinige uren, in eene allerëllendigfte ftaat, in 't leeven is gebleeven. Dezelve was van het Mannelyke geflacht, nog zeer jong, in aanmerking genoomen de grootheid van het *Scelet*, 't welk, van een der twee allerëerft overgezondene, zich in het Kabinet bevind, gelyk meede by vergelyk der grootheid deezer dieren, door den Heere GORDON opgegeeven; als ftellende die de lengte, van den neus tot aan het begin van den ftaart, 8 voeten en 2 duimen, en de hoogte, by de voorvoeten, tot op den gebulden rug, 5 voeten.

De lengte der laast overgezondene *Canna* was, van den neus tot het begin van den ftaart, 5 voeten en 3 duimen, en de hoogte, by de voorvoeten, tot op den bult van den rug, 4 voeten $1\frac{1}{2}$ duimen.

De

De heerschende kleur is, over het geheele lyf, lichtkleurig graauwächtig bruin; de hals is wat grysächtiger, vooral van vooren by de keel; onder, naar de zyden van de buik, wat witter, de buik geheel wit. Men verzekert my dat eenige deezer dieren, geheel en al aschkleurig grys zyn. De rug is boven op de schoft, of boven de voorbeenen naby den hals, bultig verheven; wordende deeze verhevenheid veröorzaakt door de *Procesfus spinosa Vertebrarum*. Boven op den rug vertoont zich het hair tot aan den staart, als een' smallen zwarten streep, welke beneden by den hals oplopende, aldaar zyne zwarte koleur verliest. Het knobbeltje (*Loupe*) onder het hoofd op de keel, 't welk de Heer GORDON verbeeld en beschryft, was in dit voorwerp niet zichtbaar, mogelyk door de jonkheid van deeze *Canna*. Van onder, voor aan de borst hong de huid, vooral by het oude Dier, in 1748. of 1749. overgezonden en naar welk deze bygevoegde afbeelding gemaakt is, even als by de koeyen, kwabächtig neër, doch geenzints gelyk een bos lange afhangende hairen, zoo als dezelve in de Amsterdamsche aangehaalde beschryving verbeeld is. Het jonge laastöverzonden ongelukkige Dier had zulks ook veel minder zichtbaar als het oude. De voorbeenen hebben, aan de binnenzijde, boven de kniën, eene bruine zwartächtige vlak; de hoeven zyn zwart en wyd in tweën gespleeten; even boven de hoeven zyn, aan elken voet van achteren, de gewoone twee hoornächtige byhangende klaauwtjes, die aldaar, op een zwarte vlak van een hand breed, geplaatst zyn.

Het hoofd is gelyk kleurig als het ligchaam, alleen voor naar den neus vaal zwart; de ooren zyn, naar evenredigheid van het Dier, zeer groot, $3\frac{3}{4}$ duimen lang in ééne punt uitlopende. De koleur is, gelyk aan het hoofd, alleen van binnen met zeer kort grysächtig hair bezet; de oogen zyn donkerbruin, de bovenste oogleden met zeer korte hairen bezet; de hoornen zyn zwart, $14\frac{3}{4}$ duimen lang; van onder hebben dezelve een

krultrekkige spiraale draai of omwinding, die, omtrend tot op de helft der lengte van de hoornen naar boven loopt; het verder gedeelte derzelve loopt glad, rond en puntig uit, een weinig naar het lyf geboogen en in dien stand gelyk zy hier verbeeldt zyn. Deeze *Canna* had geen het minste bewys van lange hairen boven op het voorhoofd. Boven in de bek zyn geen voortanden; van onderen 8, waar van de middelste veel breeder zyn als de anderen; in de bovenste en onderste kaakebeenen zyn, aan elke zyde, 6 kiezen, waarvan de drie achterste zeer groot en breed zyn, zoo datmen, die alleen op de buiten zyde beschouwende, elke kies, op zichzelve, voor drie kiezen zoude aanzien, door de twee diepe insnydingen die elke kies aldaar als in driën verdeelen; de twee daaröpgvolgende kiezen zyn veel kleiner, en de daaröpg volgende, of voorste kies schynt, door derzelve puntige verhevenheid, byna eer een tand als kies, doch de dikte en afstand van de tanden doet haar genoeg als een kies erkennen. De tong is gelykvormig aan dergelyke dieren, maar op de oppervlakten is dezelve, vry regulier, met kleine zwarte spikkels bezet. Het binnenste gedeelte van den mond is vleeschkleurig, en het tandvleesch door een' zwarten rand omgeeven. Het verhemelte boven in den mond is witächtig en als met weeke witte kammetjes bezet. De staart is met glad kort hair bezet en als 't ligchaam gekoleurd, onder aan hangt een bosje losse zwarte hairen, welke 5 duim lang zyn, de geheele lengte, tot onder dit bosje hairen, is $15\frac{3}{4}$ duimen.

Het *Scelet*, van een der voorige Elanden of *Cannaas*, 't welk zich in het Kabinet bevind, alwaar het altoos onder de benaaming van Kaapschen Eland bekend geweest is, heeft de lengte van den neus tot by den staart van 7 voeten en 10 duimen; de hoogte langs den voorvoet, tot op den hoogsten top van de bultformeerende beenderen, is ruim 5 voeten, en de hoorns zyn 1 voet, 11 duimen lang.

B E S C H R Y V I N G

VAN EEN NIEUW VIERVOETIG DIER,

AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP GEHEETEN:

B O S C H B U F F E L,

EN BY DE HOTTENTOTTEN ALDAAR GENAAMD

G N O U.

*Voor de eerstemaal, in EUROPA, leevendig overgebracht
in de DIERGAARDE*

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW,
ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korres-
pondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid
der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwfche Ge-
nootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye
te Haarlem, enz.*

T E A M S T E R D A M,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X I V.

188

GNOU. of zogeñ: Bosch-Buffel, van de Kaap de Goede Hoop.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN ZOOGENAAMDEN

K A A P S C H E N

B O S C H B U F F E L ,

DOOR DE HOTTENTOTTEN GENAAMD

G N O U (*).

By de thans alöm vermeerderde kennis der Natuurlyke Weezens, moet men nu wederom dit verwonderende en voormaals geheel onbekende fchepzel voegen, 't welk zich in de binnenfte deelen van Africa onthoud.

Ingevolge een' Brief gedagteekend den 1 February 1774. van den Ed. Heere Baron VAN PLETTENBERG, Gouverneur der Kaap de

(*) Nadat deeze Befchryving reeds gereed was, zyn my de volgende Schryveren bekend geworden :

Gnou. ALLAMAND. *Hift. Nat. de Mr. DE BUFFON Sup. Tom. XV, Edit. d'Amft.*

Gnou ou Niou. BUFFON *Hift. Nat. Suppl. Tom. VI, pag. 89. 3^e Edit. de Paris 4to.*

Gnu. SPARRMANN, *Konigl. Schwedifche Akademie der Wifenshaften 41. Band. Hoogd. Uitgaave, Leipzig 1783. Octavo.* Dit Deel heb ik eerst kort geleeden ontvangen, in welk het knie kruipen der Befchryving van den Heere ALLEMAND, hoewel ten onrechte, is overgenoomen. De ruuwe haren, onder de Kin, kan men, naar myn denkbeeld, ook geen Baard noemen. De SINUS by de oogen, gelyk de Harten hebben, heb ik ook niet waargenoomen, doch dit kan myn gezicht, als zulks in dit Dier niet wachtende, ontflipt zyn. De Heer SPARRMANN geeft hier ook de Befchryving van den *Kaapschen Eland CANNA*, en zegt: dat de Vrouwelyke foort der *COUDOU*, ongehoornd is. Noch vind men hier den waaren *Kaapschen Buffel*, en de *BUBALIS*, aan de Kaap Hartebeest genaamt, befchreeven, en derzelve afbeeldingen, die wy echter hoopen, dat in de Sweedfche Edit., beter zullen zyn.

de Goede Hoop, aan wiens gediensfage hulp, (ter vermeerderende kennis der Natuurlyke Historie, wy by aanhoudenheid ongemeen verpligt blyven,) kwam dit zonderlinge fchepzel, in Juny deszelven Jaars, in de Diergaarde. Zyn Hoog Welgebooren gaf my, in gemelden Brief, ook nog de volgende berichten: „ Naar het zeggen van den Boer, door wien dit „ Dier zeer jong gevangen, en vervolgens was opgevoed, is „ het zelve niet voor het einde van 1772. gebooren”, en kon dus, by zyn aankoomen in de Diergaarde den 14. Juny 1774, nog geen twee jaaren oud zyn. Eenige weeken na deszelfs aankoomft, is hetzelve door den Heere SCHOUWMAN, voornaam Kunstfchilder, met alle mogelyke oplettenheid in teekening gebragt, naar welke deeze bygevoegde afbeelding gemaakt is.

Verder zegt gemelde Ed. Heer Gouverneur: „ Dat dit „ Dier, naar zyne gedachten, pas halfvolwasfen was, doch niet „ geloofde, dat hetzelve die grootte of vlugheid zoude „ erlangen, welke aan die Dieren in het wilde, eigen is”; (Naar myn denkbeeld moet het dan in den tufchentyd der reize fterk gegroeid zyn) „ en dewyl de Taal der Hottentotten (zegt de Ed. Heer Gouverneur al verder) „ zich niet wel laat „ fchryven, is het my niet mogelyk, den naam uit te drukken, „ welken door hun aan deeze Dieren wordt gegeven, dewyl „ ’er eenen Tongflag by vereifcht word, die alleen by den „ natuurlyken Ingezectenen deezer uithoek, in gebruik is”. Eenige maanden (zoo ik my niet bedrieg van het Jaar 1774.) na het ontvangen van dit onbekende Dier, gaf de Heer GORDON, Bevelhebber der Kaapfche Militie, my een lang gewenscht bezoek, en bevestigde, met eenig bericht der verdere eigenschappen deezer Dieren, (waarvan wy met die van anderen, van de Kaap naderhand overgekoomen Heeren, doch meeftal overëenkoomftig zynde, hierna fpreken zullen) de moeilykheid der Hottentotsche Tongflaggen, die dikwyls in derzelter Taal of Spraak voorkoomen; dan zyn Wel Ed. Geftr. verzekerde my,

dat

dat de naaste bepaaling daaraan te geeven, op *Non* of liever *Gnou* uitliep. Wy zyn dus deeze bepaaling van naam als anderzints, aan de oplettenheid en naspeuringe der Natuurlyke Historie van den Heere GORDON, verschuldigd.

Wy hebben reeds gezegt, dat deeze *Gnou* in 1774, in de Diergaarde aankwam. Dezelve was van het mannelijke geslacht, en leefde ruim twee jaaren zeer gezond. In het jaar 1776, zond de Ed. Heer van PLETTENBERG, eene tweede en wel van de vrouwelyke foort, die den 15 July deszelven Jaars mede zeer wel en gezond in de Diergaarde gebragt werd. Voor de aankoomst van deeze, had de voorige, na de op stalhouding van eenige dagen, nevens eenige andere Dieren, in de weide geloo- pen; doch weldra gaf hem deeze meerdere vryheid eenige wildere eigenschappen. Hy liet zich niet meer zoo onbevreesd naderen, bleef echter, met eene zachte behandeling noch handelbaar, doch, wanneer men zulks te veel voortzette, sloeg hy met de voor- en-achtervoeten, en trachtte ook met zyn hoornen, hoewel niet kwaadäartig, te stooten, men dorft hem dus, gelyk voorheen, zoo veel niet meer vertrouwen. In de Dier- gaarde loopende, jaagde hy dikwyls de Bengaalsche Harten, enz. echter bleef hy als nog, voor zyne gewoone Oppassers, zeer wel handelbaar. Ik gaf order hem eenige dagen op den Stal te zetten, met een Koebeest naast hem, alléén door een laag tus- schenschot van elkander afgezontert, om hun beide aan elkander te doen gewennen, doch men zag geene blyken van overéén- koomst of genegenheid, maar wel het tegengestelde. Daarna liet men hun beiden in het land, doch hy vooräl toonde geene de allerminste blyk van vriendschap of aandoenlykheid, integendeel, hy jaagde de Koe geduurig, als zy hem maar eenigzints naderde, en trachtte haar zelfs door zyne hoornen te beschadigen, 't welk men, zooveel mogelyk, met zachtheid belette. Vooräl van dien tyd werd hy wilder, en men was genoodzaakt de Koe van hem af te neemen, en hem, door een in de weide gemaakt affchutzel,

affchutzel, op zich zelve en alléén te laten. Dit mannelyke foort dus, zo als reeds gezegt is, ruim twee jaaren in de Diergaarde geweest zynde, bragt men de, op den 15. July 1776. aangekome vrouwelyke foort, naar eenige dagen op den stal gestaan te hebben, by hem; dit gezicht verleevendigde hem geheel en al, en scheen hem zyne voormalige woefte en wilde geëartheid nu volmaakt te hergeeven. Het wyfje, integendeel, was van het begin tot op het laatste ongeluk, waarvan wy zoö spreken zullen, van veel goediger geëartheid. Men liet hun beiden met genoomen voorzorg, byéén, van de andere dieren afgezondert, doch men moest hun weldra vanéén scheiden, men gaf hun meerdere ruimte, doch al het zelfde, trachtede hy geduurig het wyfje door zyne hoornen te kwetzen, zoodat men genoodzaakt was, een klein dwars gaatje in elke punt der hoorens te booren, en daaröp een lat of dergelyk stuk hout, vast te hechten. Hierdoor dacht men hem buiten staat te stellen, om het wyfje te beschaadigen, dan deeze en alle voorzorgen, die men trachte te neemen, waaren vruchteloos. Zyne kwaadäartigheid van dag tot dag toeneemende, en wel byzonder tegens het wyfje, 't geen merkelyk kleender en my ongeveer ruim één jaar jonger toefcheen, was men genoodzaakt den Bul of het mannelyke foort, aan een sterk en redelyk lang touw in de weide vast te leggen, ten einde het wyfje, of de andere dieren, waar by hy liep, niets kwaads te kunnen toebrenge. Nadat beide deeze dieren, ruim vier weeken te saamen in de Diergaarde geweest waaren, doch, wegens de kwaadäartigheid van den Bul, al meest van elkander afgezondert, en ik voorneemens was, om een' Stier by het wyfje te doen brengen, ten einde de mislukking van den Bul, was zulks mogelyk, te herstellen, vond de laatstgemelde gelegenheid, zich van het touw los te breeken, liep met zulk eene woede, dat het wyfje, zich van benaauwdheid niet wetende te bergen, met het hoofd tegens eene paal van het roosterwerk aansloeg, met de hoornen tusfchen

de latten van hetzelfde verwarde, zich in de lendenen bezeerde en daarvan eenige dagen hierna stierf. De Bul, na met veel moeite opgevangen, en weêr vast gelegd te zyn, had zich ongetwyfeld insgelyks, met de hoornen tusfchen de latten van het roofterwerk, 't welk de Diergaarde omringd, bezeerd, hetgeen de gefchondene en afgebrookene punten zyner hoornen genoeg aanwyzen, en stierf dus meede korte dagen daarna. De Bul leefde byna twee jaar en twee maanden in de Diergaarde, doch het wyfje maar ruim vier weken, ongetwyfeld door het gemelde ongeluk en geene genoegzaame oplettenheid en voorzorge van den, ten dien tyde daar zynde, doch thans gedimiteerden, Opzigter der Diergaarde.

Dan! hoe zeer men, door het hier bygebragte verhaal, over de woest- en- kwaadäartigheid deezer dieren mag oordeelen, men heeft my in onderscheiden berichten verzekert, gelyk hier voorheen ook reeds gezegd hebbe, dat zy, zonder aanleiding daartoe, geenzints kwaadäartig zyn, en misfchien heeft men die aanleidinge, in de aan my gedaane verhalen, verzwegen, 't welk my door de afgeleegenheid der Diergaarde niet mogelyk was, om na te gaan.

Eenige eigenschappen deezer dieren, verlangende te kennen, gaf de Ed. Heer Gouverneur Baron VAN PLETTENBERG, my by deszelfs Brief van 12. April 1775. het volgende bericht: „ Betreffende de Boschbuffels, kan ik niet anders melden, als „ dat zy gewoonlyk by troupen van tien tot twintig gaan weiden, „ zynde het vleefch zeer goed om te eeten. Zy zyn, niet „ door honden gejaagd wordende, geenzints kwaadäartig, doch „ in dat geval, weeten zy zich zeer wel te verweeren, flaaude „ met hunne hoornen, aan weêrzyden, met zulk een geweld, „ dat meenige hond daardoor als 't waare, vanëen gereeten „ word". Verder spreekt Zyn Hoog Welgeb. nog over den naam, dan hiervan hebbe ik reeds verflag gedaan.

De Wel Ed. Heer GORDON, by deszelfs aanzyn alhier, en daarna onderscheiden Bewoonderen van de Kaap, welken ik
zelfs

zelfs gesproken heb, verhaalden, dat deeze dieren, in zeer groote meenigte, in de verafgeleegene Landen van de Kaap, gevonden worden. Sommige hebben my verzekert, dat zy somwylen eenige weinige, niet zeer wyd van onze Kaapfche Volksplanting, gezien hadden, en bevestigden de reeds bygebragte eigenschappen deezer dieren. De afftand, waar zy zich voornaamenlyk in meenigte onthouden, bepaalde men op 150 tot omtrent 200 uren landwaards in, zonder echter het juiste district aan te wyzen. Myne toevlucht neemende tot het Journaal van den Landtogt in den jaare 1761 ondernoomen, onder de Regeering van den overleeden Ed. Heere Gouverneur R. TULBACH, fcheen 't my eenigzints toe, dat men deeze dieren (indien men de *Gnou* hier bedoeld) in de grasvlaktens ten Oosten en Noorden van de zoogenaamde groote *Namacquas* moest vinden. Althans de Hoogleraar, de Heer ALLAMAND plaatst alhier op dien Landtogt, met deszelfs gewoone oplettenheid, deeze dieren, *Gnou* ook Bofchbuffel genoemd, in zyne aantekening op dien Landtogt N°. 36. Ik blyf echter geheel in twyfel of in de befchryving van deezen Landtogt (*a*) de *Gnou* bedoeld wordt. Hier word wel van Buffels gesproken, doch 'er worden diep landwaards in nog eene geheele andere foort, insgelyks Buffels genaamd, gevonden, van welken men my een hoofd met enorme hoorens heeft toegezonden (*b*). Maar om weder tot het waare onderwerp deezer Verhandeling de *Gnou* te koomen, het is wonder, dat deeze aanmerkelyke dieren, voormaals nimmer befchreeven, zoo geheel onbekend zyn gebleeven, doch wie zal ons zeggen, hoe veele ganfch onbekende Schepzelen zich in de als nog onöpgefpeurde deelen van Africa onthouden. De oude

Schryveren,

(*a*) Nieuwe Befchryving van de Kaap, *Amft.* 1778, in *Oktavo*, bladz. 55 en 57.

(*b*) Mogelyk is deeze de *Bifon musque*, welke in het *Suppl. VI Deel* (my nu eerst ter hand gekoomen) van den Heere DE BUFFON gevonden wordt; doch de hoorens der Kaapfche zyn rechter en min neérgeboogen.

Schryveren, of liever eenige derzelve, noemden voormaals byna alle vreemde of onbekende dieren: **Monsters**. De oude Hollandfche Puikdichter J. VAN VONDEL, zingt reeds in zeker Vaers: „Men hoeft om Monsters niet te reizen, naar Africa”.

Men kan deeze zonderlinge Schepzelen in geen en deele, gelyk den Kaapfchen Ezel (*Zebra*), de *Coudou* enz., als eene fchoone gefalte en aanzien hebbende, befchryven. Het hoofd ruig en wild met ongelyke vry lange hairen hier- en- daar begroeid, de witte ftyve hairen in een cirkel om de oogen ftaande, geeven dezelve meer een verwonderend en wild, als wel een fraai aanzien. De lange hairen van den hals, verfchillen te veel van de fraaije lange ter zyden den hals van het Paard afhangende maanen. Zy onderfcheiden zich te veel, als veel korter en minäänzienlyk op den hals van de *Gnou* nederleggende (c).
De

(c) Men zal zich ongetwyffeld verwonderen, als men deeze myne afbeelding, met die van den Heere ALLAMAND, vergelykt; de daarna gevolgde van den Heere DE BUFFON zyn merkelyk verbeterd. De Ed. Heer Baron VAN PLETTENBERG, heeft my te gelyk eene Afbeelding, Copie of Origineel, van die van den Heere ALLAMAND gezonden, doch die tegens het leeven vergelykende, achtte wy nodig, eene andere, door myn' Teekenaar, met alle oplettenheid te doen maaken, die elken Kundigen, het dier ziende, onëindig beter geviel. Het ontbreekt den Heere GORDON aan de Kaap, volftrekt aan bekwaame Teekenkundigen, doch zulks kan zyn Welëdele niet verhelpen.

Lange na myne voorige befchryvingen der *Coudou* en *Canna*, en zelfs na de opgemaakte befchryvingen deezer *Gnou* en *Pronkbok*, kooft my, door verzuim van myn' Boekverkooper, nu onlangs eerft het XI. en XII. Vervolg in Octavo, van den Heere DE BUFFON, in handen; daar hy toch gewoon was, my de Quarto Uitgaave te leveren, en dus het VI. Deel of Vervolg, my reeds lang moest verzorgt hebben. De menigvuldigheid myner bezigheden my thans minder, dan voorheen, tyd tot het leezen der Uitlandfche Journaalen enz., overlaatende, te meer, daar wy zeer goede Hollandfche, gelyk de *Vaderlandfche Letteroëffeningen*, *Algemeene Bibliotheek* enz., hebben, hoewel die niet altyd, de buitenlandfche Nieuwigheden aankondigen, zo is de Uitgaave van den Heere DE BUFFON, te laat tot myne kennis gekoomen. Myn Vriend, de Heer BODDAERT te Utrecht, myne twee voorgaande stukjes ontvangende, fchreef my te recht: „met verwon- „dering te befpeuren, dat ik het gemelde Vervolg nog niet fcheen gezien te „hebben”. Ik vraag verſchooning aan myne Leezers, wegens deeze voor hun onver-
B
ſchillige,

De gedaante van het wonderbaar gehoornde hoofd, 't welk zich meestäl nederhangend of bukkend, als dat der Runderen vertoond, onderscheid zich te veel van het Paard, anders zoude men uit fommige deelen van het lyf enz., eenige flauwe overëenkoomft kunnen vinden, dan, naar myn denkbeeld, koomt hetzelfde nader aan den Stier en Buffel, als aan eenig ander dier.

Het gewoone voedzel deezer dieren was gras, hooi en häver. Zy aaten zeer graag brood, kool en faladeblaëren. Volgens aan my gedaane verzekering der Oppassers, herkaauwden zy hun voedzel, gelyk de Runderen. Hun geluid, hoe zeer ook daarvan onderscheiden, als minder bulkende, kwam het naaft by dat der Koeijen. Het affcheeren van het gras, het drinken en het slaapen, kwam daar meede overëen. Voorheen hebben wy reeds gezegt, dat hun vleesch zeer goed om te eeren is. Op de zwaarste hitte van den dag, zogten zy de schaduw onder het

schillige, doch voor my niet onverschillige uitweiding. En betreffende de daarin voorkomende beschuldigingen, van den Heere DE BUFFON, van *peu attentief* en dergelyke, wy achten dezelve als weérklanken van dergelyke aanmerkingen, welke wy de vryheid genoomen hebben, zyn Ed., doch met vry meer bescheidenheid, van tyd tot tyd, onder het oog te brengen, of mogelyk zyn zulks opzettingen van my ongunstige, welker laage handelwyze wy verächtten, even gelyk de ongelukkige aanmerking van den Heere JOH. REIN. FORSTER, den Ouden, welks bekwaamheden met deszelfs Character, zynen Reisgenooten, ja Engeland bekend is. Van deszelfs edelmoedigen en door geleerden Zoon, G. FORSTER, mynen hooggeächtten Vriend; hebben wy nog onlangs blyken van een tegengefeld Character ontvangen, deeze, voorheen door een' schynvriend, met een' zoo valschen als kwaadaartigen brief misleid, heeft my, van zyn' misflag ten vollen overtuigd zynde, naderhand de edelmoedigste voldoening gegeven, gelyk die te zien zyn, in *The Monthly Review*, London 1778, Vol. LIX. pag. 461; doch voornaamenlyk, in de *Appendix* pag. 559. *Algemeene Bibliotheek*, Amst. 1778. *Tweede Deel in het Letternieuws*, pag. 546. *Algemeene Vaderlandsche Letteroeffeningen*, in het *Mengelwerk*, eerste Deel agtste Stuk, pag. 358. *Journal des Sçavans* Septemb. 1779, pag. 492 &c. *Edit. d'Amsterdam* de M. M. REY. Ik was voornemens de dwaasheid en het onwaare van den Heere J. R. FORSTER, 't welk de Heer DE BUFFON, zonder noodzaak, heeft overgenoomen, onàngeroerd te laten, doch vermits men zulks als eenen nieuwen aanval van den Zoon, zoude kunnen aanzien, heb ik deeze aantekening hier noodig geächt.

het geboomte. Het op de kniën voortkruipen, waarvan de Heer ALLAMAND spreekt, is my, gelyk ook den bediende der Diergaarde, volmaakt onbekend, en alleen eene eigenschap van het Breedsnuitig Varken, voorheen door my beschreeven.

Het onderscheid in gedaante van dat der Sexe, was van geen aanbelang. Beide gehoornd zynde, schein my de vrouwelyke foort kleinder, doch daar my deeze ook jonger toefcheen, durf ik deswegens niets zekers bepaalen. Derzelve uitwerpzelen waaren keutelächtig, wat grooter als die der Harten.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

K A A P S C H E N

B O S C H B U F F E L ,

D O O R D E

HOTTENTOTTEN GNOU GENAAMD.

Tab. XVIII.

Dit zonderlinge dier, welke tot het mannelyke geslacht behoort, heeft van het begin der neus tot aan het grondbeginzel van den Staart, de lengte van ruim zes Rhylandfche voeten. De hoogte, langs den voorvoet tot op den rug by den hals, was drie voet zeven en een halve duim.

De lengte van het hoofd, van achter de hoorns tot voor aan de neus, is negentien duim. De lengte der hoorns, langs de uitwendige kromme bocht, met een koort van het achterste grondbeginzel tot aan de punt gevolgt, gaf, het koort gemeeten zynde, de lengte van eenëntwintig duim.

De lengte van den Staart was vyfëntwintig duim.

Het geheele lyf is bedekt met kort glad hair, eenigzins graauwächtig bruin van kleur. Nederwaards langs den hals en de borst vertoond zich een streek zwarte langere haren, die tusfchen de voorbeenen tot op den buik doorloopt. Boven op den hals tot voor op den rug heeft het sterke maanharen, waarvan de langfte ruim drie en een half duim lang zyn, benedenwaards gryswit en verder zwart. De maanharen moesten in deeze afbeelding een weinig meer overëindftaande verbeeld zyn (*).

Het hoofd is in evenredigheid van het ligchaam groot. Hetzelve geeft een verwonderend en wild aanzien, als voor op de neus met lange zwarte opftaande haren bezet, terzyden ziet men die insgelyks, doch korter en meer neêrleggende; maar onder de kop of bek, naar de keel, zyn die weêr langer. Men kan die echter geenzins een' fik of baard noemen. De oogen zyn donkerbruin, rondöm bezet met ftyve uitfteekende witte haren, van omtrent anderhalve duim lengte, die zich als de ftraalen van een ftar om het oog vertoonen, en aldus eene verwonderende befchouwing veröorzaaken. Ik herinner my niet zulks by eenig dier gezien te hebben. Het hair der
oogleden

(*) Doch geenzins zoo sterk overëindftaande, gelyk die van de Heeren ALLAMAND en BUFFON. Maar myn Teekenaar, de Heer SCHOUWMAN, genoeg door zyne bekwaamheden bekend, beweert van neen. Zeeker is het, als men het dier grazende in het veld zag, met een neêrgeboogen hoofd, dat dan de maanharen meer als anders overëind ftonden.

oogleden is kort en donkerbruin. De neus is kaal en zwart. De neusgaaten zyn groot en halfmaanswyze. De ooren zyn als die van een' Os, met kort bruin hair begroeid, en omtrent zes duim lang. De hoorns zyn by haar grondbeginzel breed en plat, en koomen aldaar naby elkander. Zy hebben eenige, ik zeg eenige overëenkoomst, met die hoorns, welke de Heer DE BUFFON van den echten Kaapschen Buffel afbeeld (*), naamenlyk in haar grondbeginzel, doch zy zyn aldaar veel kleinder en platter. De hoorns buigen zich van haar begin een weinig nederwaards, in haare voortgroeiing, tot omtrent een derde van derzelver lengte, alsdan maaken zy een' kleinen krommen bocht, en begeeven zich verder, byna recht in de hoogte, alwaar zy vry scherppuntig eindigen. De koleur is by derzelver begin graauwächtig zwart, de punten zyn gladder en zwarter. Op het *Scelet* van het hoofd zyn zy, op derzelver inwendige kern, gelyk die der Koeijen, beweegbaar, doch door derzelver bocht daar niet van af te trekken. Voor in den bovenbek zyn geen tanden, maar ver achter in aan weërzyden vyf Kiezen, de drie achterste zyn groot of breed, die daaröp volgt is kleinder, en de voorste, nog veel kleinder en meer naar binnen staande, heeft, naar de buitenzyde, digt tegen zich aan, noch een klein losstaande ligchaampje, het welk meer naar een platächtig tandje, dan naar een Kies gelykt, dit mede als eene Kies gerekend, zyn 'er zes. Van onderen zyn voor in den mond acht breede platte scherpe snytanden, waarvan de middenste de breedste zyn. Ver achterin zyn hier aan weërzyden insgelyks vyf Kiezen, doch minder dik als de bovenste, anders overëenkoomstig, behalven dat hier de voorste Kies, dat kleine Kiestandje, niet
by

(*) BUFFON; *Tom. XI. Tab. XLI. fig. 4.* Doch deeze van de *Gnou* zyn op verre na niet zoo dik, zoo zwaar, en veel platter by derzelver grondbeginzel.

14 BESCHRYVING VAN DEN KAAPSCHEM BOSCHBUFFEL.

by zich heeft. Men diend wel op te merken, dat men in deeze geheele beschryving het mannelyke foort bedoeld, want in den kop der vrouwelyke foort vooräan, onder in elke kaak, ontdekt zich zeer duidelyk, noch een klein kiesächtigt tandje meer, zeer digt tegen de vyf volgende Kiezen (*).

De voor- en- achterbeenen zyn, gelyk het lyf, graauwächtigt bruin, niet zoo dik als die der Koeijen, of zoo dun als die der Harten. De hoeven zyn zwart en gespleeten, en terzyden boven dezelve vertoonen zich de losse byhangende zwarte klaauwtjes.

De staart heeft losse geelächtige witte hairen, eenige overëenkoomst hebbende met die van een paard, doch dunder van hair.

De gedaante van het lyf, de kop, de eenigzins korte beenen, de gespleeten hoeven, de niet wisselende hoornen, de herkaauwing enz., brengen dit zonderlinge scepzel tot de Runderen.

(*) Het wyfje der mannelyke foort, die ik hier beschreeven heb, was meede gehoornd, de maanen op den hals waaren korter, anders vry overëenkoomftig; maar het was kleinder, en, gelyk my uit de beenderen gebleeken is, ook jonger.

B E S C H R Y V I N G

EENER NIEUWE SOORT VAN KLEENEN

H A R T E B O K,

BY DE

HOLLANDSCHE VOLKSPLANTING

AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP BEKEND,

ONDER DE BENAAMING VAN

P R O N K B O K,

*Voor de eerſtemaal, in EUROPA, leevendig overgebracht
in de DIERGAARDE*

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW,
ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorſtelyke Natuur- en
Kunſt-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korres-
pondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys, Lid
der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwſche Ge-
nootschap van Vliſingen en Hollandsche Maatschappye
te Haarlem, enz.*

T E A M S T E R D A M,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X I V.

PRONK-BOKJE, van de Kaap de Goede Hoop.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN KLEENEN

H A R T E B O K,

AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP BEKEND,

ONDER DE BENAAMING VAN DEN

P R O N K B O K (*).

Den 30. *July* 1774, werd dit nieuwe foort van Hartebokjes (*Gazelle*), aan de Diergaarde van Zyne DOORL. HOOGHEID gezonden, door den Wel Ed. Gestr. Heere GORDON, eerste Bevelhebber der Kaapsche *Militie*. De kennis der Natuurlyke Historie, vooräl in opzicht van de viervoetige Dieren dier Africaansche Gewesten, vindt zig ten hoogsten verpligt aan zyne oplettende naspeuringen: Deeze zyne natuurlyke neiging deedt hem de gevaaren der binnenlandsche reizen verächten, die maakten hem gehard om de woefte wildernissen, in de afgeleegenste en veeläl onbekende streeken, te doorzoeken, hierdoor overkwam hy alle die, andersints onöverkoomelyke hindernissen en ongemakken, van welke zomwylen ééne enkele genoeg in staat zoude geweest zyn een' anderen

(*) Nadat deeze Beschryving gereed was, zyn my de volgende Schryveren bekend geworden, de twee eerste alleen door vriendelyk bericht.

Springbok. ZIMMERMAN, *Geögraphische Zoologie.* 1778. *seqq.* 8vo.

Springbok. PENNANT, *History of Quadrupeds.* Vol. I. pag. 82. N. 35., Lond. 1781.

Chevre sautante. FORSTER, *den Ouden*, in BUFFON, *Hist. Nat. Suppl.* Tom. VI. *Parysche Uitgaave* 4to. pag. 176. &c.

Gazelle a Bourse sur le dos, ALLAMAND, in BUFFON, *Hist. Nat. Suppl.* Tom. VI. *Uts.* pag. 180 &c.

anderen af te schrikken, zonder door eene zoodanige Natuurdrift te zyn aangemoedigd.

Dit voorheen onbekende Diertje, 't geen zig door eene byzondere eigenschap, zyne foort alléén eigen, van de andere Hartebokken genoegzaam onderscheid, is in onze Kaapfche volksplanting onder deeze volgende vershillende benaamingen bekend. Men noemt deeze dieren aldaar *Trekboek*, om reeden, dat zy geduurig van verblyf veranderen, wanneer het gewoone voedzel en water hun begint te ontbreken, het welk door de groote droogte landwaard in dikwyls voorvalt. By die gelegenheid misfen zy zelden in derzelve keuze waar zich best, met hunne groote meenigte, naar toe te begeeven.

Andere noemen hun *Springboek*, wegens derzelve vlugheid en hooge sprongen die zy, vooral in vryheid zynde, dikwyls doen. Weder anderen, en, zoo het my toefchynt, met geen minder recht, geeven hun den naam van *Pronkboek*, uit oorzaak dier zonderlinge eigenschap, hun alléén eigen, naamelyk, dat zy het achterlyf, 't welk, gelyk het verdere van den rug, zeer licht Castanjebruin is, naar hun believen geheel wit kunnen maaken, over 't welk ik omstandiger zal fpreken.

De Heer GORDON, en andere by my geweest zynde Kaapfche Heeren, byzonder de Heer J. VAN REENEN, Oud-Burgerraad van de Kaap (a), die my de gemelde benaamingen ook heeft opgegeeven, hebben my te gelyk in ftaat gefelt het volgende omtrent deeze zonderlinge dieren aanteteekenen. De vruchtbaarheid van deeze foort gaat byna het geloof te boven; want men heeft my verzekert, dat zy zig in Troupen van duizenden

(a) Deze Heer heeft my gezegt een middel uitgevonden te hebben, om de anderfints groene Wasch, welke op de Kaap aan zekere Heester groeit, door kooking enz. volmaakt wit, veel harder en glansiger te maaken, als het gewoone Wasch van onze Kaarsfen. Buiten allen twyfel verdiende deeze ontdekking aangemoedigt te worden: Zyn Ed. had de goedheid, my proeven daarvan, voor het Kabinet, ter hand te ftellen.

duizenden byëen vertoonen. Vervolgens is men van gedachten, dat zy zig voornaamelyk in het Land der Caffers ophouden; van daar, en mogelyk nog veel verder, verspreiden zy zig door geheele Landstreeken, alwaar zy, vermits byna allerlei groenten van hunne gading is, alles, tot zelfs de wortels der planten, by gebrek van ander voedsel, verslinden: in dien opzichte verftrekken zy tot geene geringe plaag van den armen Landman, welke daar en tegen ook alles aanwend om van derzelve schrikbaarend bezoek bevryd en ontslaagen te worden. Zeer veele derzelve worden door de Boeren en Jagers gefchooten of gevangen, 't geen gemakkelyk geschied als van geenen vreesächtigen aart zynde, en in dit opzicht zyn zy mogelyk alléén nuttig, vermits derzelve vleesch niet alleen een zeer goed en aangenaam voedsel is, maar zelfs voor een smaakelyk wildbraad wordt gehouden. Het verscheurende gedierte, gelyk de Leeuwen, Luippaarden, Hyënaas en anderen, verslinden insgelyks eene meenigte derzelve, als niet geschikt ter zelfverdediging door hunne weerloosheid. Op verschillende wyze koomen nog zeer veele om 't leeven, door ziekten, ongemakken, gebrek aan genoegzaamen voorraad van voedsel voor derzelve ongelooflyke meenigte, en welk voedsel zy in de uitgebreide Landen die zy doortrekken, niet overäl in gelyken overvloed aantreffen. De groote droogte, welke vooräl des Zomers in de inwendige deelen van Africa heerscht, waardoor dikwyls geheele rivieren uitdroogen, ontbloot den grond van de anders daar zynde gewasfen, hierdoor zyn zelfs het geboomte en brandstoffen aldaar zeer schaars en men ontmoet 'er niet dan kleen kreupelbos. Deeze voornaame hindernissen, zoo nadeelig zelfs voor de verdere bewooning en bevolking deezer landen, doen het gedierte de vruchtbaarer gewesten opspeuren en voert hen dikwyls in de nabyheid onzer volksplanting. Wat men ook, met schyn van zekerheid, wegens het gewoone verblyf dezer Hartebokken, als *Terra de Natal* enz. mag opgeeven, men heeft my

verzekert dat hetzelfde zeer onzeker is. Doch dit is stellig zeker, dat zy uit zeer verre en onbewoonde gewesten koomen, en als ik my op het gezegde mag verlaaten, dat zy, diep landwaards in, zoo weinig vreeze betoonen, dat men dezelve met de handen grypen kan; een onbetwiftbaar bewys dat zy het gevaar van den mensch voor zich niet kennen.

Het gewoone voedsel deezer dieren is overëenkoomstig met de Harten, Bokken enz. gras en diergelyke gewassen, doch dit soort is, gelyk de Bokken, minder keurig dan anderen; hunne geëartheid is zagzinnig, waardoor zy zig weldra gewennen, na het verlies van derzelve vryheid.

Men verzekert my dat de vrouwelyke soort ook gehoord is; de zonderlinge eigenschap, om zig van achteren wit te kunnen maaken, gelyk men van het manlyke zeker weet, dorst men niet stellig bepalen, doch men geloofde zulks.

De Heer GORDON hadt dit diertje, noch jong zynde, naar Holland meedegenoomen, en te gelyk eene melkgeevende Geit. In de Diergaarde overgebracht zoog het nu en dan maar zeer weinig; de Geit kwam na genoeg met onze geiten overëen, derzelve couleur was een weinig blaauwächtiger grys, en stierf niet lang hier zynde.

Dit aanvallig diertje, 't welk ik thans onder zynen kaapschen en zonderlingen eigenschap aanwyzenden naam van Pronkbok beschryf, leefde tierig en wel in de Diergaarde. Zyn gewoone voedsel was gras, allerlei groentens, salade en koolbladen, geele peen enz. ja alles was genoegzaam zyne gading. Des winters, in eene warme kamer gehouden, at het hooy, zeer greetig brood, maar veelliever tarw als roggen brood, en was byzonder gestelt op tabak zelfs Snuiftabak, gelyk alle Bok-soorten. Het was geenzints schuw, naamelyk, tegens die hy kende, echter eenigzints wantrouwend voor vreemden. Zyne verdere geëartheid was gelyk alle andere Soorten van deze dieren, naamenlyk moedig en leevendig. Somwyl sprong het uit zig
zelve

zelve drie en vier voeten hoog, in eene rechtstandige lyn, van den grond, wanneer hy zig, gelyk men my verzekert, (want zelfs heb ik dat nooit gezien) van achteren wit maakte. Zyne stem of geluid was naby koomende aan dat van een Hart, doch hy liet zig zelden hooren. By zyne aankoomst was het veel kleiner, het liet niet toe dat men de maat van hem konde neemen door zynen leevendigen of dartelenden aart, maar het schein ons toe, dat hetzelfde omtrend één vierde grooter is geworden, geduurende den geruimen tyd dat het zeerwel zynde in de Diergaarde geleefd heeft (b). Eenen geruimen tyd, zeg ik, want hetzelfde is den 30. July 1774. in de Diergaarde gekoomen, en in Augustus of September van het Jaar 1777. door een ongelukkig toeval, gestorven (c). Het was in de weide der Diergaarde, door eene afscheiding, van de andere dieren afgezondert, doch een *Breedsnuitig Varken* van de Kaap, voorheen door my beschreeven, 't welk by de andere dieren zonder eenigen hinder liep, ondergroef de afscheiding by nacht. Het diertje, zekerlyk door de bykomst van het Zwyn verschromt, moet zig inwendig door springen bezeert hebben, want uitwendig vond men geene andere teekens, als het verlies van eenige tanden en het losstaan der overige. Men trachte dit gebrek door zachte voedzels te gemoet te koomen, doch het stierf weinige dagen na dit ongeluk.

Na deeze kleene uitstap, (alleen geschikt ter aanwyzing van de

(b) De Heer J. R. FORSTER, de Oude, schynt niet zeer naauwkeurig, daar hy de groote van dit Diertje met de AXIS, of het gevlake Hart van Bengaalen, gelyk stelt. Het scheelt wat veel, 't geen omtrent de helft scheelt. Zie den Heer BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag. 178.* Vergelyk LE DAIM by den Heere DAUBENTON, die in grootheid met de AXIS, gelyk gestelt wordt.

(c) De Hoogleraar de Heer ALLAMAND vergift zich merkelyk, met te zeggen dat hetzelfde maar eenige maanden in de Diergaarde geleefd heeft, daar het hier blykt, dat het meer dan drie Jaaren aldaar in leeven geweest is. Zie den Heer DE BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag. 182.*

de benoodigde voorzorge, welke by alle Diergaarden verëischt worden) zal ik, den draad der Nat. Historie volgende, overgaan tot de aanmerkelykfte eigenschap deezer dieren en waardoor zy, onder andere benaamingen, aan de Kaap, dien van Pronkbok verkreegen hebben.

Ik heb te vooren maar even aangeroord, dat deze diertjes, welks boven- en- achterlyf, licht Castanjekleurig bruin is, zig het achterlyf geheel wit kunnen maaken, dit deet het weezentlyk tot verwondering van alle die zulks gezien hebben. In Augustus van den jaare 1774. heb ik de eer gehad, zyne Koninglyke Hoogheid, den AARTS - HERTOG FRAN. XAVER. MAXIMILIÄAN, onder den Naam van GRAAVE VAN BURGAV reizende, en begeleid door onze DOORL. STADHOUDERLYKE FAMILIE, de wonderbaare eigenschap van dit Diertje met ongemeen genoeg te doen beschouwen. In eene kleene doch genoegzaame loopplaats, van de andere dieren afgezonderd, hebbe ik nimmer die veränderende eigenschap ontdekt; men verzekert my echter dat hy somwyl zulks deed, naamenlyk, wanneer hy in een vrolyker luim somtyds drie en meer voeten van den grond rechtstandig opsprong, zich als dan van achteren geheel wit vertoonende. Dan men was meer verzekert dit te zullen zien, wanneer men hem, in cenen eenigzints ruimer doch bepaalde plaats, uitliet en aan het loopen hielp, in dit geval miste hy nimmer aanstonds na zyn stilstaan zulks te vertoonen. Het Diertje, vóór zyn loopen of na zyn stilstaan, met een nauwkeurig onderzoek betastende, ontdekte men, van het midden der lengte van den rug tot op den staart, eene smalle streek sneeuw witte haren, die vooräl op den rug vier en een half, en zelfs vyf duimen lengte hadden, maar die naar den staart korter werden. Doch om deeze te zien, moest men de daar overheen schuivende zylyngse bruine haren wegschuiven; maar welke moeite men ook te werk stelde, men kon die witte strek, slechts iets meer als één duim verbreedden, daarëntegen,

na dathet dier zes of acht pasfen geloopt had, en dan stillfond, verbreedde het die byna over het geheele achterlyf, en na een of twee minuten zoo geftaan te hebben, trok het de bruine hairen weêr byëen, en men zag niets van het wit als een weinig naar achter.

De wyze hoe en op welke dit dier deeze toverächtige eigenschaf werkftellig maakte is vreemd, doch ik zal zulks door waarneemingen trachten te verklaaren. De Heer GORDON en andere dachten, dat deeze verändering door wegtrekking van het vel verricht werdt, doch dit verklaart geen text, gelyk by de ontwyding na zyn' dood gebleeken is. Nog verzekerde my de Heer VAN REENEN dat die dieren deeze vreemde eigenschaf openbaaren, wanneer zy iets vreemds zien of hooren; dan zulks is my hier, na herhaalde proeven, niet gelukt, te ontdekken. Men viel in het eerst in het denkbeeld, dat derzelver bruine hairen aan haar gronbeginzel wit waaren, dan dit zyn zy geenzints. De bruinkleurige hairen zyn by haar grondbeginzel, licht bruinächtig aschgrauw, en maar weinig verfchillend van derzelver uitëinde. De oppassers in de Diergaarde dachten, dat het dier zyne zonderlinge vertooning alleen veröorzaakte door het overëinde zetten der hairen van den rug en het achterlyf, dan dit is in een' zeer-bepaalden zin maar eene waarheid, gelyk men nader zien zal. Het dier gestorven zynde onderzocht ik alles zoo veel mogelyk, en liet hetzelve voor het kabinet, door den kundigften Opzetter in dit foort van zaaken, in orde brengen. Ik belaste hem verder, een allernaauwkeurigft onderzoek naar die byzondere eigenschaf van dit Dier, naamelyk het wit worden, 't welk hy, by de afzondering van het vel van 't ligchaam, zeer wel kon doen, en zie hier het hoofdzaaklyke van de aan my gedaane opgaave:

„ Dit Bokje kon zyne hairen gemakkelyk doen opryzen, ver-

„ mits by de ontwyding of de *separatie* van het vel, my geblee-

„ ken is, dat hetzelve, onder het vel van den rug, eene

„ opëenftapeling van digt inëen gewerkte spierächtige vezelen,

B

„ of

„ of faamenweefzel van spieren had, zeer geschikt om de huid
 „ uit te rekken of te doen inkrimpen, om dus het hair opge-
 „ richt of glad te vertoonen. Van eene zak of beurs, van
 „ binnen met wit en van buiten met bruin hair, heb ik niets
 „ hoe genaamt, kunnen bespeuren (d) ”.

Wy zien dus de oprichting van het hair door den Opzetter bevestigd, maar noch daarenboven verzekert my zulks alhier een Chirurgyn, welke dit Hartebokje eenige weken, direct agter zyn Huis, in een klein bleekveldje, voordat het na de Vorstelyke Diergaarde verzonden is, bewaard heeft: dezelve heeft my ook het hoog opspringen en wit worden bevestigd, waarvan wy reeds gesproken hebben.

Het is dus meer als waarschylyk, dat het Dier de witte haren door de spieren van den rug opzet, doch dan moet noodwendig volgen, dat het die momentlyk daarna, ter weêrzyden, over het bruine hair nederlegt, want anders kon het geheele achterlyf niet wit worden. Door de oprichting alléén, 't welk ik verscheiden maalen onderzocht heb, ziet men niet anders als eenen witten streep. Men herinnere zich myn gezegde:

Dat

(d) Door het nu eerst ontvangen VI. Supplement van den Heere de BUFFON zie ik, dat de Heer ALLAMAND dit Hartebokje (door my Pronkbokje genoemd) de benaaming van *Gazelle a bourse sur le dos* gegeven heeft, en dat zyn Hooggel. het met een zak of beurs op den rug beschryft. Zie hier deszelfs eigen woorden. „ *Voici comment cela s'opère: l'animal a sur le dos une espèce de*
 „ *bourse faite par la peau, qui se repliant des deux côtés, forme deux lèvres qui se*
 „ *touchent presque; le fond de cette bourse est couvert de poils blancs, & c'est l'ex-*
 „ *trémité de ce poils qui, passant entre les deux lèvres, paroit être une raie ou ligne*
 „ *blanche; lorsque la Gazelle court, cette bourse s'ouvre, le fond blanc paroit d*
 „ *découvert, & dès qu'elle s'arrête, la bourse se referme*”. Zie deeze beschryving van den Heere ALLAMAND, by den Heere BUFFON, *Suppl. Tom. VI. pag. 182*, zyn Wel Ed. schynt hierin niet wel onderricht, of niet wel in de beurs gekeeken te hebben.

De *Chèvre Sautante*, van den ouden Heere FORSTER. De *Gazelle a Bourse sur le dos*, van den Heere ALLAMAND, en deeze myn Pronkbok, is zonder bedenking, het zelfde Dier; doch geenzints de Bontebok, waar omtrent by den Heere de BUFFON, nog eenige twyfel schynt.

Dat die sneeuwwitte haren, boven op den rug, vier of vyf duim lang zyn, dat ik in zyn leeven en zelfs na zyn' dood, die witte strek niet kon verbreedden. Maar dit was ook niet nodig, vermits men nu zelfs noch, daar het reeds voor het Kabinet is opgezet, die lange witte haren, over de bruine, die korter zyn, zoo kan oplichten en nederschuiven, dat het zich van achteren wit vertoond. Nog heb ik by deze proefneemingen bevonden, dat de gemelde strek witte haren zich, naar het achterlyf, wat meerder breed doet zien, dan hier zyn dezelve zoo lang niet; het Dier moet dus volstrekt de witte haren kunnen oplichten en over de bruine heen schuiven, 't welk men, gelyk zoo even gezegd heb, als nog met de handen kan verrichten.

Zie daar die wonderbaare eigenschap van dit bevallige Hartebokje, zoo duidlyk my moogelyk, voorgesteld. Maar waartoe deeze Dieren met dit vermoogen begaafd? De groote Werkmeester der schoone Natuur heeft niets voor niet verricht. Door het wit worden ontdekken zy zich op eenen verderen afstand; zou zulks ook moeten dienen (gemerkt hunne te groote vruchtbaarheid, waardoor zy, gelyk men verzekert, geheele Landstreeken bedekken) om daardoor de Jagers, benevens het verscheurende Gedierte, hun wit te beter te doen treffen? Ik voor my bekenne, de wyze schikking van het onbegrypelyk Alvermoogen, welke dikwyls zoo zichtbaar in het geschaapene doorstraalt, in deeze scheapzelen, niet te kunnen doorgronden.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

K A A P S C H E N

P R O N K B O K.

Tab. XIX.

Dit Hartebokje was van het Mannelyke geslacht. De lengte van de neus tot aan het grondbeginzel van den staart, is twee Rhylandfche voeten en tien duimen. De hoogte, langs den voorvoet gemeeten tot op den rug, is twee voet drie en een halve duim. De lengte van het hoofd, in een schuine lyn, is van de neus tot het achterhoofd, tien duim. De hoorens zyn zwart, acht en een quart duim. Derzelve grondstuk is eenigzints ovaal, in haar grootste middelyn twee en een halve duim. Aldaar met een' afstand van elkander van een halve duim. Derzelve gedaante is best in deeze afbeelding te zien. Zy zyn geringd. Men telt veertien ringen, waarvan de twee bovenste het minste zichtbaar zyn. Zeven of negen der onderste ringen verdeelen zich, naar het achterhoofd, als in tweën. De puntjes der hoorens zyn, ter lengte van twee en een halve duim, glad en zonder ringen, zy buigen zich eenigzints naar elkander toe, tot op eenen afstand van vier en een quart duim. De ooren zyn zeer groot, vyf en een halve duim lang. De staart, ten einde der byhangende hairen, is acht duimen.

De koleur van het geheele bovenlyf, het achterhoofd, den hals en de zyden derzelve, gelyk meede de voorbeenen, van
vooren,

vooren, is zeer licht kastanjekleurig bruin gelyk de Harten. De achterbeenen insgelyks, doch die hebben voor en achter, een' witten neêrlopenden smallen streep, in tegenstelling zyn de voorbeenen van achteren geheel wit. Ter zyden van het lyf, boven het wit der buik, vertoont zich een lange en breede donkerbruine band of vlak, welke zich, by de voor- en achterbeenen, in het lichtbruin verliest. Terhalverweg, boven op den rug, begint de onzichtbaare streek witte haren, welke men niet zien kan, als het Dier in rust is, doch die het, door oplichting, ter zyden over het geheele achterlyf, kan heenen schuiven, waardoor het zich als dan, aldaar, geheel wit ver- toont. Deeze streek sneeuw witte haren, is op den rug ruim een duim breed, meer naar den staart wat breeder, de witte haren zelfs, zyn vier en een half, ja vyf duim lang op den rug, verder naar den staart korter, doch de witte haren worden, het Dier in rust zynde, door de bruine overdekt, die hier ook langer als op de verdere deelen van het Dier zyn. Het hoofd is van vooren, ter zyden en van onderen, wit. Op het voorhoofd is een lichtbruine vlak, die zich, tus- schen de hoorns in de bruine kleur van het achterhoofd verliest. Terzyden het hoofd vertoont zig een donkerder bruine vlak of streep, die over de oogen tot op de lippen schuins nederloopt. De oogen zyn donkerbruin, de binnezydsche hoek derzelven verlengt zich als in een traanbuis. De oogleden zyn onder en boven met vry lange zwarte haitjes omringd. De ooren zyn kokerachtig rond, zeer lang, regtöpstaande en puntig uitloo- pende, van binnen als buiten met kort gryns hair bezet. De neus- gaaten zyn groot en eenigzins halfmaanswyze. De bovenlip vertoont zich onder de neus als verdeelt, en is, gelyk de onderlip en kin, met kort gryns wit hair bezet. Boven in den mond zyn geen voortanden, van onderen acht, waar van de twee middenste de breedste, en de zes anderen smal zyn. De Kiezen zyn, onder en boven, gelyk in getal, aan elke zyde vyf. De voorste

Kies

14 BESCHRYVING VAN DEN KLEENEN HARTEBOK.

Kies in de onderkaak is zeer klein, en byna als een tand, de volgende grooter en grooter, maar zy verschillen uitwendig. De achterste is ter zyden als in driën verdeeld, elk deel zich als een halfmond vertoonende. De drie volgende zyn even zoo, doch maar in twee halve ronden verdeelt. De voorste Kies, in de bovenkaak, is wat grooter en kiesächtiger, als die van anderen. De twee achterste hebben ter zyden drie smalle uitsteekende ribben, als een op het midden en een op elken zykant. De twee volgende hebben 'er maar twee, op elken zykant een. Van onder de witte mond van het Dier, langs het voorste gedeelte van den hals of de keel, is het wit, welke zich met het wit van den geheelen buik en het onderlyf vermengd. De beenen zyn ongemeen teêr. De gespleeten en zeer puntige hoeven zyn zwart. Boven dezelve zyn, aan elken voet, twee kleene zwarte puntige byhangende klaauwtjes. De staart is aan de binnenzyde kaal, zeer dun, withairig, van onder met een bosje losse bruine en zwarte haren.

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N

Genoegzaam onbekende Africaansch Diertje, van de KAAP DE GOEDE HOOP; aldaar algemeen onder de benaaming van MOL bekend, en door my, in onderscheiding van andere, genaamd:

DE GROENGLANZIGE MOL.

Overgezonden aan het KABINET

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW,
ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

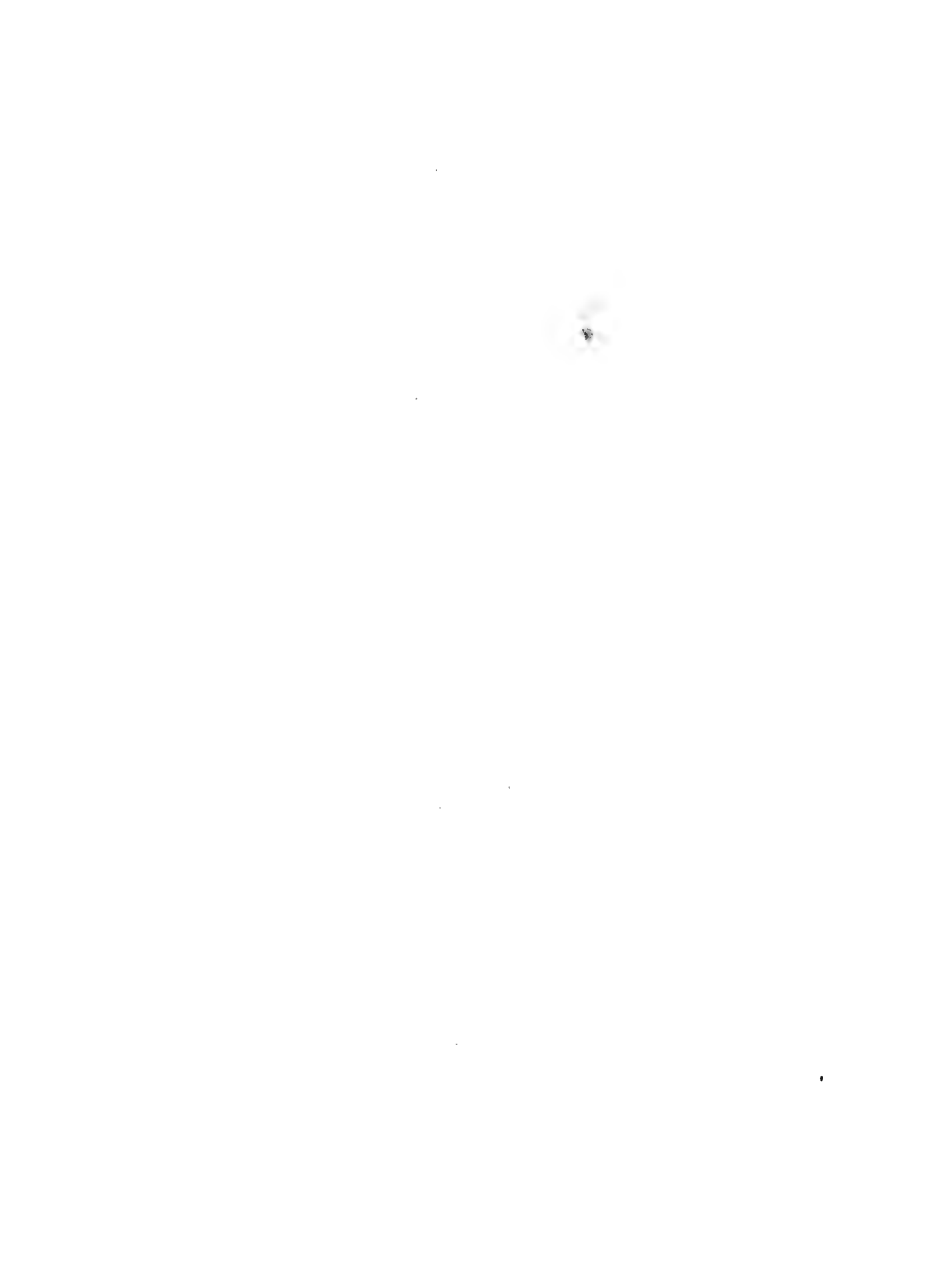
A. V O S M A E R,

Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Genootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye te Haarlem, enz.

T E A M S T E R D A M,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X V I I.

DE GROEN GLANZ. DE MOL, van de Kaap de Goede Hoop.

NATUURLYKE HISTORIE
VAN DEN
K A A P S C H E N
GROENGLANZIGEN MOL.

ALBERTUS SEBA (a) is de eerste, welke deezen zonderlingen en fraaiën Mol heeft beschreeven, en door eene vry goede afbeelding opgehelderd. Dan by hem vinden wy dezelve voor eenen Siberischen te boek gesteld, ongetwyffeld door onkunde van die geenen, door wie hy denzelve heeft verkreegen.

Op de verkooping van het Kabinet van den Heere SEBA, 't geen te Amsterdam in het Jaar 1752. geweest is, werdt dezelve op N°. 136 voor dertig guldens verkogt. Op gemelde nommer der *Catalogus* vindt men de volgende beschryving: „Een Mol uit Arabie, met veelerhande wêerschynende verwen, *Axplax* genaamd” Ziedaar ten tweedemaal eene verkeerde geboorteplaats aan denzelve toegeëgend, onbetwistbaar een mislag van den opsteller dier Verkooplyst; Men wist ten dien tyd den naam van den Kooper niet. Maar in 1769 kwam dezelve wêer te voorschyn, te Amsterdam, op de Verkooping van den overleeden Heere Med. Doctor J. DE VISSCHER. Hy werd aldaar weder, met dezelfde benaaming, en als eene Arabische verkogt, en wel, voor een-en-veertig Guldens, aan den Heere B. VRIENDS, kundigen bezitter, voornaamelyk, van eene

(a) *Theaurus*. Tom. I. p. 51. Tab. 32. N°. 4 & 5. De gekleurde afbeelding met gouden streepjes is slegt.

eene ryke verzaameling van Uit- en-Inlandsche Vogelen en gekorvene Diertjes. Ten dien tyde was die Mol de eenigste bekende van dat soort, tenminste in deeze Verëenigde Landen. Maar in den Jaare 1780. had ik het genoeg kennis te verkrygen aan den Heere PATERSON, zoo ik my niet bedrieg een' bekwaamen Kruid-kundigen van Londen, welke, ter vermeerdering zyner kennis, van eene reize naar onze Kaapsche Volkplanting, als toen over Amsterdam van zyne reize te rug kwam. By het bezien van verscheiden zeldzaamheden zyner Kaapsche verzaameling, zeide hy deeze fraaie Mol ook vandaar hadt meedegebracht. Ziedaar de ontdekking der waare geboorteplaats welke wy aanden Heere PATERSON verpligt zyn. Voor dien tyd wist men nog niets zekers, omtrent de waare afkoomst van dit schoone Diertje; want Arabie was eene kennelyke misflag in de Verkoop- of -Naamlysten, vermits het *Theaurus* van SEBA, in welke dees Mol voor eene Siberische beschreeven is, lang vóór deeze Naamlysten, was in het ligt gebracht, en voor Siberie was ook niets waarschyglyks, vermits ons de Reizigers dier Gewesten niets van denzelven vermelden; vooräl de Hoog-Leeräar PALLAS, welke in Siberie gereisd heeft: en daar die geen bericht geeft dat deeze Mol zich in Siberie of Ruschland onthield, had men reedengenooch dat denzelven aldaar niet gevonden wierd, vermits dit zonderlinge Schepzel zyn kundig oog en naspeuring onmogelyk konde ontwyken. Door de hier voorverhaalde kennis verkryging, van den Heere PATERSON voorgelicht, schreef ik daaröver naar de Kaap, en ik had in den Jaare 1783, reeds het genoeg deezen fraaien Mol, met nog twee andere zeer onderscheiden Molsoorten, te ontvangen voor het Kabinet van Zyne DOORL. HOOGHEID, door de verpligtende dienstbewyzen van den Heere Baron van PLETTENBERG, Gouverneur van gem. Kaap.

Het

Het was by my zeerlang eene twyffeling, of dees zonderlinge Mol zyne schitterende koleuren, leevend en droog zynde, wel vertoonde, naamenlyk met al dien groenglanzigen en zelfs eenigzints goudkleurigen gloed, waarmede dezelve in een glas met geestig vocht gedompelt, en in een bekwaam daglicht geplaatst, zich vertoont. Dit was by my eene twyffel, zeg ik, om dat andere onderwerpen, gelyk eenige zaaden van Bloemen, en Popjes (*Chrysalide*) van gekorvene Diertjes, my zulks reeds lang geleerd hadden, en zie hier volgende; 't geen myne gisning sehynt te bevestigen. By den my toegezonden Mol, die maar alléén volmaakt fraai was, waaren noch drie of vier foortgelyke, maar die, als meer dan de helft kleinder zynde, my toefcheenen noch zeer jong en dus onvolmaakt te zyn, echter hadden zy reeds iets, min of meer, van de fraie kouleur des ouden. Ik nam een' der meest kleurige uit de *Liquor*, liet hem opzetten en droogen; hem daarna beziende waaren de weinige koleuren, die hy te vooren in de *Liquor* hadt, geheel en al verdweenen, gelyk dezelve nog in het Vorstelyk Kabinet te zien is; en in tegenstelling, een dergelyke jonge in *Liquor*, zyn weinige koleur behouden hebbende, in het Kabinet der fraie Natuurlyke verzaameling van den Heere C. P. MEYER, Koopman te Amsterdam kan gezien worden. Maar zie hier nog meer bevestiging van myne verönderfelde koleurverändering deezer dieren, wanneer zy droog of nat zyn.

By twee Brieven gedagteekend Haarlem 13 November 1784. en 19 Jan. 1785 schryft my de meergemelde Heer B. VRIENDS: „ Ik heb onlangs het geluk gehad nog een' „ groenglanzigen Mol van de Kaap in *Liquor* te bekoomen. „ Ik was daarmede in myn' schik, te meer, wyl ik lang

6 NATUURLYKE HISTORIE VAN DEN

„ zeer nieuwsgierig geweest ben, of dit diertje droog
„ zynde (volgens uw denkbeeld) zich zonder die schoone
„ koleuren zoude vertoonen, zoo lang ik 'er maar een had
„ wilde ik het zelve aan geen kleur-bederf blootstellen.
„ Ik heb nu een' tweeden laten opzetten, om te zien wat
„ de uitkoomst zoude zyn, en het volgende bevonden:
„ De schitterende groene weêrschynende koleur is meeren-
„ deels daardoor verminderd, zy vertoont zich nu, by
„ de eerste beschouwing, als eene donkerbruine koleur,
„ doch echter zeer sterk glimmende, en zelfs sterker als
„ ik my zulks by eenig dier kan erinneren; maar wanneer
„ men het, van het licht af, tegen de zyden aanziet, zoo
„ koomt 'er tog eenen flauwen weêrschyn van groen ten
„ voorschyn; maar zoodraa men het hair maar eenigzints,
„ zelfs maar met eenen vochtigen vinger, nat maakt,
„ als dan verleevendigd zich de fraaie koleur aanstonds,
„ in al haar schoonheid. Dit weinige in het oog lichten der
„ koleuren, wanneer het dier droog is, denk ik nu, over-
„ eenkoomstig met U, dat mogelyk de waare reden zal zyn
„ dat hetzelfde zoolang is onbekend gebleeven”.

Men ziet hier myne verwachting en waarneeming, by eene nadere proef, in het verschil der glansryke koleuren, door een' bekwaamen Natuurkundigen bevestigd. Dan! vermits de kennis der Natuurlyke Historie met alle oprechtheid en de mogelykste naauwkeurigheid moet behandeld worden, vinde ik my verpligt hierby te voegen: dat de Heer SPARRMANN, (b) wiens reize naar de Kaap ik eerst onlangs hebbe ontvangen, niets zegt van dit verschil der koleuren,
in

(b) *Reise nach dem Vorgebirge der guten Hoffnung & Berlin 1784. 8vo. p. 497.*
De reeds uitgegeeven *Werken* van de Heeren PENNANT, SCHREBER, en BROWN. Waar van deze Schryver spreekt, heb ik nog niet gezien.

in eenen droogen of natten toestand beschouwd. Doch het is ook mogelyk , dat die Schryver dezelve niet dan na hun dood, in *Liquor* bewaart, ontvangen of gezien heeft. De Heer LE VAILLANT, welke opzettelyk de Kaap bereisd heeft ter betrachting der Nat. Hist. na zyne te rugkoomft in 1784. my met een bezoek verëerende, verzekerde my, dat deeze dieren, in heur leeven en na heur' dood, dezelve fraaie koleuren vertoonden, doch heeft naderhand my door een' Vriend doen fchryven , dat zy zich zoo fraai niet vertoonden als de zoogenaamde Siberifche van SEBA. Dit is echter onbetwiftbaar, dat, die welke wy thans voor geen' Siberifchen maar Kaapfchen Mol kennen, zich onëindig en onvergelykelyk fraaier in *Liquor* vertoont als die by SEBA verbeeld is, en als de kunst dien verbeelden kan.

De Heer de BUFFON, welke dit onderwerp onzer befchryving nog niet fchynt te kennen, befchryft twee andere geheel verfchillende Kaapfche Molfoorten (c). By eene derzelve (d) fpreekt de Heer GORDON nog van eene kleindere *staalkleurige* foort die hy landwaards in gezien heeft. Ik zoude haast in het denkbeeld vallen of die ook de groenglanzige foort kon zyn; maar het geen de Heer GORDON vervolgens zegt, dat die voor het overige volmaakt overëenkoomftig is met een ander, (den kleenen Kaapfchen Mol (e) naamlyk) ontnemnd my allen twyffel; want de gedaante der voorklaauwen van deezen groenglanzigen, dien wy befchryven, en den zoo even aangehaal-

den

(c) *Hift. Nat. Tom. 6. t. 36. & 38. 4to. Paryfche uitgaave. Die my te gelyk, met die wy hier befchryven, door den Ed. Heere Baron van PLETTENBERG voor het Kabinet zyn toegezonden.*

(d) BUFFON *Hift. Nat. Supp. Tom. 6. p. 253.*

(e) BUFFON *als vooren. Tab. 36.*

den van den Heere de BUFFON, zyn geheel verschillende ; 't geen in de afbeelding by SEBA reeds genoeg te zien is, en in de hierachtervolgende afzonderlyke beschryving kennelyk zal gezien worden.

Ten opzichte van de natuurlyke geëardheid en eigenschap, deezer fraaie Mol-foort, zyn de my opgegeeve berichten éénstemmig, en ook overëenkoomstig met dat gene 't welk de reedsgemelde Heer LE VAILLANT my desaangaande heeft opgegeeven, naamenlyk: zy leeven volmaakt, gelyk de meestbekende Europische Mollen, onder den grond in loopgraaven, en maaken derzelve hoogtens of landonëffenheden welken wy gewoonlyk Molshoopen noemen. Zoo verre men heeft kunnen nagaan gebruiken zy het zelfde voedsel wortels van planten, aardwormen enz. Zy onthouden zich in al de Tuinen aan de Kaap, in vry groot getal. Dit beweert het nog niet ten vollen opgeloste verschil, van hunne fraie koleurvertooning, ten mynen voordeele, die, zoude men immers natuurlyk zeggen, moest lang in het oog gelooopen hebben, en deez' fraaie Molfoort reeds voorlang hebbendoen overbrengen; en, ten laaften; vertoonen zy deze fraaie koleuren in haar leeven? gelyk zy dezelve naar heur' dood, mits in een geestig vocht bewaard, vertoonen, waarom heeft men derzelve afgetrokken huid aan de Kaap, daar men zegt dat zy genoeg gevonden worden, niet bereid? het geen het allerkoftbaarste en schoonste Pelswerk zoude opleveren dat tot heden bekend is. Voor het verdere verzekert men my, dat zy in de Tuinen dezelfde schadelyke gevolgen veröorzaaken als onze gewoone Mollen.

Onderscheiden Natuurkundigen welken dit nog zeldzaame Dier, by de Aard-Muizen, in hunne Rangschikkin-

kingen, geplaatst hebben, zullen waarschynlyk, gelyk de Heer de BUFFON (*f*) my denkelyk berispen, omdat ik hun voetspoor niet volge. Dan! hier geene Rangschikking, maar de gedaante en natuur, van een zeldzaam dier, beschryvende, het welk in aard en eigenschappen zoo volmaakt met de Mollen overëenkoomstig is, blykbaar uit myne zoo evengegeeven beschryving, en desäangaande aan de Kaap onder die naam bekend zynde, achte ik zulks voor my eene genoegvoldoende reeden om hun die naam te laten behouden.

B E S C H R Y -

(*f*) De byna boven alle in Styl uitmuntende Heer de BUFFON, mag my, gelyk nog onlangs, een observateur PEU ATTENTIF noemen, omtrent zaaken in welke ik met hem verschille. Maar kan men het PLUS ATTENTIF noemen, als men hem, om hier maar één voorbeeld bytebrengen, den Luiäard zonder tanden ziet beschryven, daar integendeel dit dier wel degelyk zeer goede tanden heeft. Men zie, desäangaande, myne beschryving van den Bengaalschen Luiäard pag. 6. &c. Hoewel de Heer de BUFFON deezzen zynen mislag, op myne aanwyzing, heeft erkend, Wilde ik alles in het licht brengen, myne aantekeningen die ik op het somwyl PEU ATTENTIVE, TROP GRANDE CREDULITÉ, HARDIE, &c. van dien, met al dit, geleerden Schryver thans voor my hebbe, het zoude een bekwaam boekdeel opleveren. By herleezing zyner THÉORIE DE LA TERRE. EPOQUES DE LA NATURE &c. zal geen oordeelkundige aan Hem de zichte benaming van AUTEUR of OBSERVATEUR TROP HARDIE weigeren. Uit eerstgemelde wil ik hier maar te pas brengen het geen Hy van den grooten BURNET zegt: UN AUTRE, THÉOLOGIEN HÉTÉRODOXE, LA TÊTE ECHAUFFÉ DE VISION POËTIQUE, CROIT AVOIR VU CRÉER L'UNIVERS: &c. Men kan hier alleen (THEOLOGIEN) aflaaten, en 't verdere gezegde, met allen recht, op den Heere de BUFFON zelfs toepassen. Zie zyn Hist. Nat. Tom. I. pag. 67. En wat verder, op diezelve bladzyde, naar eene vry korte schets der stelsels van WHISTON, BURNET en WOODWARD, omtrent onzen Aard-Bol gegeeven te hebben, zegt Hy: TOUTES CES HYPOTHÈSES FAITES AU HASARD, ET QUI NE PORTENT QUE SUR DES FONDEMENTS RUPNEUX, N'ONT POINT ECLAIRCI LES IDÉES ET ONT CONFONDU LES FAITS, ON A MÊLÉ LA FABLE A LA PHYSIQUE; AUSSI CES SYSTÈMES N'ONT ÉTÉ RECUS QUE DE CEUX QUI RECOIVENT TOUT AVEUGLEMENT, INCAPABLES QU'ILS SONT DE DISTINGUER LES NUANCES DU VRAI-SEMBLABLE, ET PLUS FLATTEZ DU MERVEILLEUX QUE FRATPEZ DU VRAI!!

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

K A A P S C H E N

GROENGLANZIGEN MOL.

Tab. X X.

Indien 'er aan de Kaap geen grooter van dit fraïe dier gevonden worden, als dit, 't welke ik ter beschrijving voor my hebbe, dan vind ik deezen Mol wat kleinder als onzen Europifchen Mol. De Heer SPARRMAN zegt, dat deezen Kaapfchen 5 a 6 duimen lang is; die ik thans voor my hebbe is maar vier en een halve Rhylandfche duimen, en dus omtrent een halve duim grooter als de hier bygevoegde afbeelding. Het hair is in deezen, eevengelyk in onzen gemeenen Mol, ongemeen fyn, zacht en gelyk Fluëel, by het aanraaken. De koleuren vertoonen zich in den Wyngest, in welken het diertje is opgeflooten, verrukkelyk fchoon, voornaamelyk, als men het, zich met den rug naar den dag gekeert, voor zich houdt. Het verfchilt zeer veel hoe men het befchouwd: het zelve, in den zoo evengezegden ftand, op een' tafel voor zich neêrzettende, vertoont het zich groenglanzend, hier en daar met donkere bruinächtige vlakken. Maar wanneer men het glas in welken 't zelve is opgeflooten, maar een weinig vooröver buigt, zoo worden die donkere vlakken oenglanzend. Maar bewerktftelligt men deeze befchouwing in een' fchoonen zonne-

CAAPSCHEN GROENGLANZIGEN MOL. 11

zonneshyn, als dan verschynen deeze koleuren in alle haare schoonheid en schitteringen, en het groenglanzige is als dan, vooräl aan de puntige uitëindens van het donsighe fyne hair, met goudgeelen koleuren vermeerderd, welke het allerkundigste kunstvermogen der Schilderkunst niet in staat is te vertoonen. De afbeelding daarvan hier bygevoegt, hoe naby koomende, volgens het oordeel van deskundigen, geeft maar eene flaauwe schets der straalbreekende en buigende wetten, welken de Natuur allëén kan vertoonen, doch zich door de kunst niet laat verbeelden.

Het voorwerp deezer beschryving behoort tot het vrouwelyke geslacht. Twee vrylang uithangende tepeltjes vertoonen zich, wat wyd van een staande, naby de achterklaauwtjes. De neus is volmaakt kaal, zonder hair, en steekt, met de booven bek, veel over den onderbek heen, de neus is redelyk breed, donker roodächtig bruin en is door een middelstuk in tweën gedeeld. Boven de neus loopt een geele zoom of rand, welke in acht eenigzints ongelijke deelen, door streepjes of liever inkervingen, verdeelt is. Deze zoom loopt, doch minder breed, onder om de neus rond. De bek vertoont zich als eene wydbeenige V. De tanden hebbeik, door den onverwrikbaaren geslooten bek in dit voorwerp (als daarvan maar een, naar het my toefchynt volwassene, hebbende) niet konnen nazien; in de onvolwasfene waaren die te ontkenhelyk. Dan de Heer SPARMANN, wiens beschryving my voldoende toefchynt, geeft dezelve aldus op: „ De twee boovenste voor en dicht aanëen staande tanden, zyn beitelformig. De vier onderste, waarvan de twee middelste de kortste zyn, vertoonen zich puntig scherp. De zytanden, of kiezen, zyn in elk kaakebeen, zoo onder als booven, zeven, van welke de twee of drie eerste iets glad en spits zyn.

De twee of drie achterste zijn als gevorkt. De uiterste is grooter als de andere en is puntig". — De oogen als meede de ooren zyn, door het fyne en opëenpakkende hair, gelyk meede door derzelve kleinheid, onzichtbaar, dan, dezelve Heer SPARMANN verzekert, dat men die, by af-trekking van het vel, ontdekt. De voorklaauwen, welke zerveel naar die van den West-Indischen Mier-ëeter gelyken, zyn drie, waarvan de voorste de grootste is, de tweede is kleinder, en de derde veel kleinder. Aan elke buitenzyde van den grooten voorsten klaauw, of krommen nagel, zit vry hoog van die nagel verwydert, een klein rond-ächtig bruin hard knobbeltje, doch 't welk, naar myn denkbeeld, geensints als een nageltje kan geächt worden, voor het welk gemelde Heer SPARMANN het echter wil gehouden hebben. Het is enigzints hoornächtig, doch byna niet verheven, rond, glad, en dus niets nagel-ächtig.

De achter-voeten hebben vyf kleine kromme nageltjes. Dit Diertje heeft geen staart.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G.

V A N H E T

nog weinig bekende, en 't allerhoogste van de viervoetige,
Dieren, die, in de afgeleegene Wildernissen van Africa,
gevonden worden, en 't welk aan de KAAP DE
GOEDE HOOP bekend is, onder den naam van:

K A M E E L - P A A R D

(C A M E L O P A R D A L I S)

En by oude en latere Schrijvers onder dien van

G I R A F F E.

*Zijnde het bereide Vel, gelijk meede het geheele Geraamte van
dezelve, overgezonden aan het KABINET*

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW,
ERF-STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

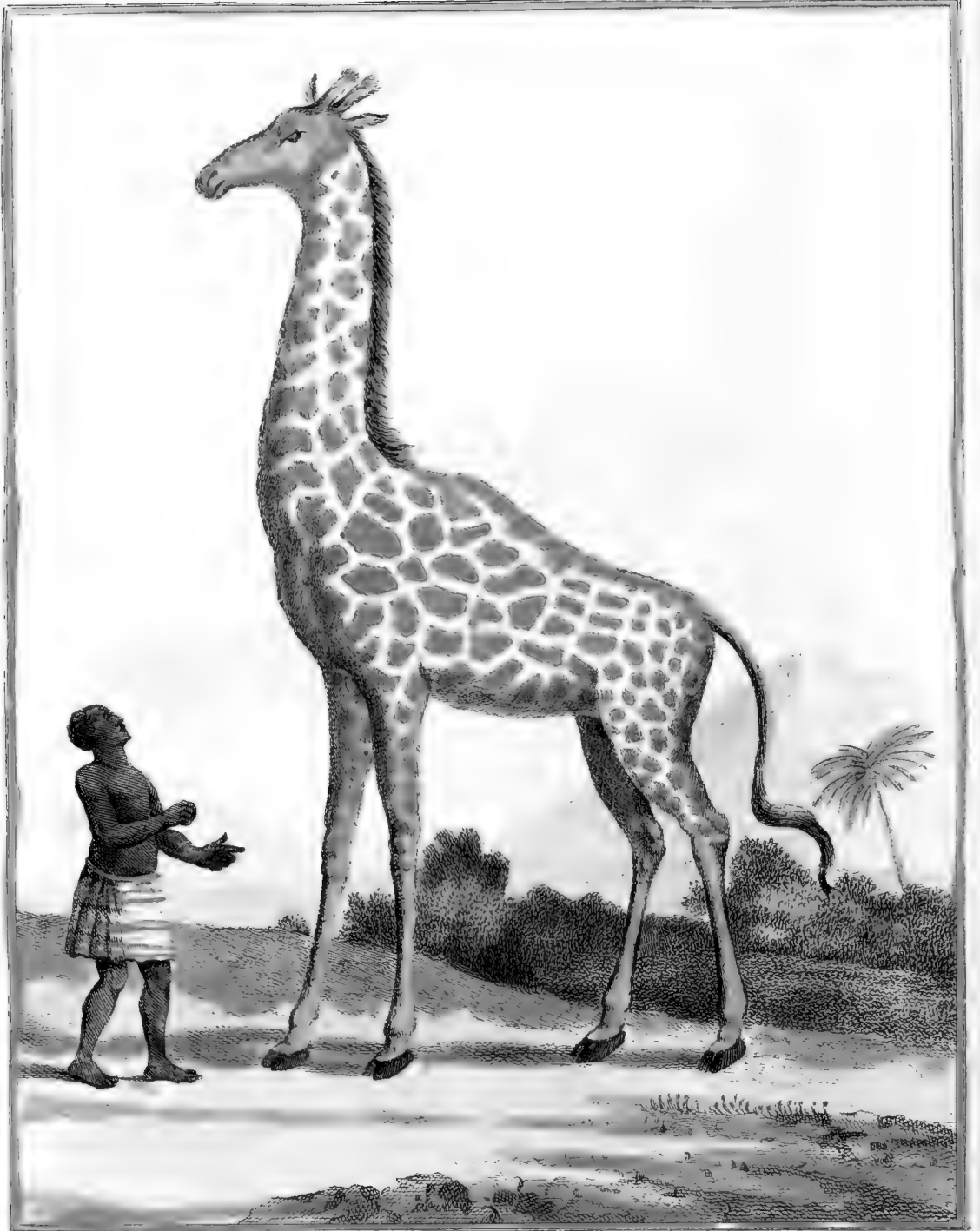
A. V O S M A E R,

*Raad van gemelde Zyne Doorl. Hoogheid, Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Kunst-Kabinetten en Diergaarde, Lid der Keyzerlyke Akademie, en Korres-
pondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys, Lid
der Koninglyke Akademie van Madrid, van het Zeeuwsche Ge-
nootschap van Vlissingen en Hollandsche Maatschappye
te Haarlem, enz.*

T E A M S T E R D A M,

BY DE ERVEN P. MEIJER EN G. WARNARS,
M D C C L X X X V I I,

GIRAFFE OF KAMEEL-FAART, van de Kaap de Goede Hoop

GENERAL ANATOMY OF THE HUMAN BODY

NATUURLYKE HISTORIE

VAN HET

K A A P S C H E

K A M E E L - P A A R D

CAMELOPARDALIS OF GIRAFFE GENAAMD. (*)

Hoewel de oude en latere Schryveren dit zonderlinge Dier gekend, en hetzelfde, veelvuldige maalen, afgebeeld en beschreeven hebben, uitwyzende de hier bygevoegde naamlyst, zoo voldoen zy echter in geenen deele, noch aan de waare gedaante noch aan de kennis, van het zelve, welke men vordert. Niemand, zal my dus van onwaarheid beschuldigen dat ik het byvoegzel van nog weinigen bekend, by deeze verhandeling, over dit zoo verwonderingwekkend en reusächtig Dier, gebruike.

De

(*) Men kan MOSES, als den Oudsten en gewijden Joodschen Geschied-Schryver hier aanhaalen; doordien zommige zich verbeelden, dat deeze in DEUTERON. 14. v. 5. de *Giraffe* bedoelt heeft; dezelve als eetbaar stellende voor de Israëlitén; vermits de verëischte hoedaanigheden als herkaauwende, en verdeelde hoeven hebbende, by dezelve gevonden worden. Dan, daar het als nog niet zeker is, of die Schryver dit dier gekent en bedoelt heeft, en dus de *Giraffe* onder de benaaming van *Zemer* of *Zamer* heeft willen aanduiden, achten wij het alhier genoeg, het zelve als onzeker aanteteekenen. Verder zyn 'er nog zeer veele Oude Schryveren, van welke wy hier de voornaamste maar zullen bybrengen, met de naamen die zy aan dit Dier gegeven hebben, en 'er nog byvoegen, dat ARISTOTELES noch AELIANUS, deeze Dieren hebben gekend.

Camelopardalis. HELIODORUS. *Lib. 10. Cap. 27. Edit. Francof. 1681. 8vo.*
Camelop. STRABO. *Lib. 16. p. 1120. Lib. 17. p. 1183. Amst. 1707. Folio.*
Camelop. ARTEMIDORUS. *Vid. HUDSON. Geogr. vet. script. Graec. min. in Fragm. ARTEMID. vol. 1. p. 80. Oxon. 1698. 8º.*

4 NATUURLYKE HISTORIE VAN HET

De meenigvuldige afbeeldingen, waarmede de Natuurlyke Historie-Schryveren, vooral tegenwoordig, hunne beschryvingen verryken, en trachten optehelderen, bewyzen de noodzaaklykheid, hoe kostbaar ook, van goede en zelfs gekleurde afbeeldingen. Daar deeze ontbreeken kan

Camelop. DIODORUS. Siculus. Bibliot. Hist. Tom. 1. Lib. 2. pag. 163. Amst. 1746. Folio.

Camelop. OPPIANUS. De venatione. Lib. 3. p. 93. venet. 1517. 8°.

Camelop. PLINIUS. Hist. Natur. Lib. 8. Cap. 18. Paris. 1723. cum Not. Hard. Fol.

Camelop. SOLINUS. cum Not. Salmasii. Cap. 30. p. 41. id. p. 275. Tom. 1. Traj. ad. Rhen. 1689. Fol.

Giraffe. GILLIUS. (P.) . . Cap. 9. Dit Boek heb ik nergens kunnen vinden.

Camelop: Giraf: CONSTANTIUS. A. Epigrammatum. & Fani. 1502. 4°.

Oralphus. MAERLANT. (J. VAN) M. S. van de 14e. Eeuw op Pergament in Fol.

Seraffa. BREIDENBACH. (B. VAN) Bedevaart naar 't Heilige Land. Mentz. 1488. 4°.

Camelop. GESNERUS. Thier Buch. Surich 1563. Fol. p. 98.

Giraffe. BELON DU MANS. Observations. p. 118. Paris 1554. 4°

Camelop. ALDROVANDUS. Quad. Bis. p. 927. Bonon. 1642. Fol.

Camelop. JONSTON. Dierbeschryving. p. 82. Amst. 1660. Fol.

Giraffe. NIEREMBERG. Hist. Natural. p. 191. Antw. 1635. Fol.

Camelop. CHARLETON. Exercit. p. 13 Oxon. 1677. Fol.

Camelop. PROSP. ALPIN. Hist. Aegypt. p. 236. Lugd. Bat. 1735. 4°.

Camelop. RAI. Syn. Quad. p. 90. Lond. 1693. 8°.

Camelop. VALENTINI. Musei Muscor. p. 143. Francf. 1714. 2e. deel. Fol.

Giraffe. KLEIN. Quad. disposit. p. 22. Lips. 1751. 4°.

Giraffe. BRISSON. Reg. Anim. p. 60. Par. 1756. 4°.

Camelop. HASSELQUIST. Reise nach Palest. p. 282. Rott. 1726, 8°. Id: Act. upal. 1750. p. 15.

Giraffe. BUFFON. Hist. Nat. Tom. 13. p. 1. id. Sup. Tom. 3. p. 320. Edit. Par. 4°.

Camelop. HOUTTUYN. Nat. Hist. der Dieren 1. D. 3. ft. p. 36. Amst. 1761. 8°.

Camelop. LINNÉE. Syst. Nat. p. 92. Edit. Duod. Holm. 1766. 8°.

Camelop. FRANSAC. Phil. p. 27. Lond. 1770. vol. LX. 4°.

Giraffe. PENNANT. Synop. anim. p. 20. Chest. 1771. 8°. Id. Hist. of Quad. Lond. 1781. p. 58. 4°.

Cerv. Camelop. ERXLEBEN. Syst. Animal. p. 294. Lips. 1777. 8°.

Giraffe. ZIMMERMANN. Geogr. Gesch. p. 125 & 270. 2e. en 3e. Theil Leip. 1778. 8°.

kan men, dikwerf, hunne onderwerpen onbekend noemen, vermits de naauwkeurigste beschryving, veelal, niet toereikende is, om de waare gedaante te doen kennen; en gebrekkige afbeeldingen, zoo als zelfs tot op heden van dit Dier gegeven zyn, eer verwarring dan opheldering aanbrengeu.

BOCHART, (a) wiens geleerdheid en kundig oordeel alom bekend is, zegt: dat de *Camelopardus* of *Camelopardalis* by de Arabische Schryvers *Zurapha*, by de grieken *Zoraphis*, by de Italiäanen en Spaanschen *Girafa* by de Duitschers, Poolen en Hungaaren *Grieff*, by de Aetiöpiers *Nabis* genoemd wordt. De latere Aetiöpiers hebben dit Dier *Zirath Katchin*, en eenige der Romeinen *Ovisfera* (zeeker wegens deszelfs zachtmoedigheid) genaamd, hoewel ook eenige der Grieken en Latynen het *Camelopardalis* geheeten hebben. In onze Volkplanting of wingewest, de Kaap de goede Hoop, is het meest by de onëigenlyke benaaming van Kameel-Paard bekend, waarom wy die ook

Camelpard. SPARMANN. Reife nach. den Cap, p. 531, Berl. 1784. 8°.

Camelop. LESKE. Anfangs Grund. Tom. 1. p. 221. Lipz. 1784. 8°.

Camelop. BODDAERT. Elenc. Anim. p. 133. Rotterd. 1785. 8°.

Buiten deeze hier aangehaalde Schryveren, welker getal nog merkelyk te vermeerderen is, zyn 'er nog eene reeks van Reifigers die van deeze dieren spreekē.

De voornaamste zyn:

THEVET. Cosmogr: du Levant. Lyon. 1554.

MARC. PAUL. Descript. des Indes. Orient. Paris. 1556.

VILLAMONT. Voyage. Lyon. 1620.

LEON. AFRIQ. Discrip. Afric. vol. 2. Lugd. Bat. 1632.

LOBO. Voyage d'Abifin. Amst.

RELATIONS. de div. Voy. curieux. la Description. des Animaux par COSMAS le Solitaire. Paris 1666. Fol. p. 10.

SCHAUWS Reize door Barbarye Utr. 1773. 2. Deel. p. 181. & 191.

NIWE BESCHR. van de Kaap. Amst. 1778. zie Dagverhaal.

(a) Hierozoicon. Tom. 2. lib. 3. Cap. 21. pag. 904. enz. Lugd. Bat. 1692.

ook behouden hebben. Met de verbafteringen der naamen vinde ik niet noodig my optehouden.

Niettegenftaande ik my alle moogelyke moeite hebbe gegeven, om myne Afbeelding van het dier tot de meeftmogelyke volmaaktheid te brengen, 't welk men uit de befchouwing eener aantal teekeningen die ik daarvan, behalven de reeds verfcheurde, nog hebbe, zoude kunnen zien; zoo durve ik my nog niet ten vollen verzekeren dat ik hier eene, in allen deelen volmaakte afbeelding geeve, in dien zin naamelyk, omtrent de verfchillende hoogten van het achterlyf tot het voorfte gedeelte van het zelve, waaröver nog nader gelegenheid te fpreeken zal voorkoomen. Natuur-Dier- en Teekenkundigen echter, wanneer zy deeze afbeeldingen, tegens die van den Hoog-Leeräar ALLAMAND en van den Heere BUFFON verge-lyken, zullen zoo ik vertrouwe, aan deeze, de voorkeure niet weigeren, en ik vinde my, ten dien opzichte ten hoogften verpligt, de gediensfige hulp, met de dankbaarfte erkentenis te melden, welke de Hoog-Leeräar CAMPER en de Raadsheer MERCK (van welken nog meerder gelegenheid te fpreeken zyn zal) my in de Befchryving van het Geraamte en de Afbeelding hebben toegebracht.

Het geheele vel van dit, elk te recht verwonderende, Dier, gelyk meede alle de beenderen, die tot het Geraamte behooren, is my, volgens onder my berustende Brieven, voor het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID DEN HEERE PRINSE ERF-STADHOUDER, toegezonden door de meergemelde allerverpligtendfte dienstbewyzen van onzen voormaligen Kaapschen Bevelhebber, den HEERE BARON VAN PLETTENBERG, die het zelve, volgens my nader gedaan bericht, van den Heere GORDON, ter verzending, hadde ontfangen, en welke laaftgemelde het,
by

KAAPSCHE KAMEEL-PAARD.

7

by geleegenheid zyner binnelandsche Kaapsche reizen, zelve geschooten heeft.

Het is vry duister, gelyk wy reeds gezegt hebben, of de Hebreën dit dier, de *Camelopardalis* of *Giraffe*, onder de benaaming van *Zemer* bedoelt hebben, en of MOSES hetzelve, onder dien naam, *Deuteron. 14. v. 5.* als eetbaar voor den Israëlitēn gesteld heeft; schoon het zeeker is dat hetzelve de daartoe verëischte hoedanigheden heeft in zyne herkaauwing en verdeelde hoeven. BUXTORF (*b*) zegt: dat 'er in de Hoogduitsche Bybelvertaaling *Rupicapra* gesteld is, 't geen de *Gems* of Steen-Geit zoude beteekenen. SCHAW (*c*) acht de *Zemer* of *Zamer* de *Giraffe* te zyn, met welk gevoelen wederom andere verschillen (*d*).

Dat

(*b*) *Lexicon Hebraicum & Chaldaicum.* p. 190. Bazel 1631. 8°.

(*c*) *Reize door Barb. en het Oosten 2. deel.* p. 181. & 191. Holl. Edit. Utr. 1773. 4°.

(*d*) Myn hooggeächte Zeergeleerde Vriend, de Wel Eërw. Heer P. NIEUWLAND schreef my het volgende: „Op de Vraage wat eigenlyk door het Dier *Zemer*, *Deuteron.* gemeent wordt, is niet wel met volkoomen zekerheid te antwoorden: Het is zoo; vele oude Overzettingen, de Grieksche de Latynsche van HIERONYMUS, hebben den *Camelopardus* die anders de *Girapha* of *Zurapha* is, daarvoor gehouden, dan! latere oordeelkundigen verschillen hier van; BOCHART dacht met veelen liefst op den *Steengeit*, zynde de wortel van het woord te vinden in de *ligte beweeging en sprongen* van dit bekende Dier: Voor den *Camelopardus* heeft echter niet zeer lang geleden de Heer SCHULE gestemt in zyne aantekeningen op *Coccejus hebreuws Woordenboek* p. 320. uit alles wat ik heb kunnen naarspooren, zoude het my hoogwaarschynlyk worden, dat men den *Zemer* van de *Alce* die de *Eland* is verstaan kan, welke *Alce* het zelve Dier is, zoo ik niet feile, 't geen onze Nederlandsche Overzetting door de *Gemse* heeft uitgedrukt, alles duid aan, dat, of de *Wilde Ezel*, of de *Eland* of, de *Steengeit* in de plaats van *Deuteronomium* beöogt wordt, terwyl het moeilyk valt, in de veräfgeleegenheid van tyden, en het slechts éénmaal voorkoomen van het woord in den hebreuwschen Bybel, de stipte beteekenis te bepaalen. & ”

Men ziet hier de twyfelingen; maarik begryp de gegronde reden niet op welke *Jonston* zegt, dat het den Jooden niet was geöorloofd om 't zelve te eeten, vermits my geen Schryver dan hy bekend is, die zulks voluit gezegt heeft. Nog zegt hy in het begin zyner Cameel-Beschryving, doch zeer ten onrechte, dat de *Camelopardalis* ongehoord is.

Dat deeze Dieren by de Ouden meer bekend, alstegenswoordig, geweest zyn, is blykbaar; want volgens **SUIDAS** heeft **JUL. CAESAR** dezelve 't eerst in de Schouwspelen doen zien. **PHILIPPUS**, of volgens anderen, **GORDIANUS**, vertoonde 'er tien aan het volk. **AURELIANUS** voerde 'er eenige om, in zyne zeegepraal. Keizer **LEO** wierd 'er een door de Aethiöpiers toegezonden. De Sultan van Babylonie verëerde 'er een aan **FREDERIK**, en een andere Sultan zond 'er een ten geschenke aan **LAURENS DE MEDICIS**.

Onder de oude Schryveren, welke in zeer onderscheiden tyden geleefd hebben, zyn 'er veele die klaarblykelyk, dit Dier gekent hebben. De voornaamste echter daarvan zyn: **HELIODORUS**, **STRABO** en **OPPIANUS** met anderen, in hier by opgegeeven naamlyst aangetekend, welke nog merkelyk te vermeerderen zoude zyn.

Daar reeds de Heer de **BUFFON** eenige uittreksels van sommigen gegeeven heeft, zal ik alhier maar van eenige gebruik maaken, die welken wy als meerder opheldering geevende noodig achten, gelyk meede van eenige welke zyn onbekend gebleeven.

OPPIANUS heeft dit onderwerp in Grieksche Vaersen; reeds ten tyde van Keyzer **SEVERUS**, bezongen. De Geleerde Heer **HEMSTERHUIS** (e) heeft de verpligtende goedheid gehad my de hier navolgende vertaaling, op myn verzoek, meedetedeelen. Ik acht dezelve niet ondien-

(e) Zie hier, Amice! woordelyk zoo ik my niet bedriegen (dus schryft zyn **W. E.** aan my) dat gedeelte van **OPPIANUS**'s raakende het Kameelpaard, de *Camelopardalis* of wel de *Camelopardus*, welke benaaming de Griekische Dichter niet gebruikt. By aldien deeze overzetting verschilt van de Latynsche, die ik niet gezien hebbe, levert zulks nog geene zekere reden uit om deeze te verwerpen. De Overzetting van den Heer **Buffon** is verschaliende, gelyk gy ziet.

dienftig, vermits zy eensdeels verfchilt met die welke de Heer de BUFFON daarvan gegeven heeft, *die van den aart der Loorns deezer dieren geen gewag maakt*, ten anderen om de verheevene en dichterlyke uitdrukkingen, reeds ten dien tyde en het zeldzaam voorkoomen van dat werkje. Men hoore hier OPPIANUS:

„Vertel my ook, ô zoete fchelklinkende Zanggodin! die gemengde geflagten, welker natuur uit die van verfchillende Dieren is te faamen gevloeit. Daar is de Panther met gevlektten huid en teffens Cameel. ô Vader Jupiter! welke dingen hebt gy niet uitgedacht! welke foorten hebt gyons niet geteelt! welke zaaken hebt gy niet aan den ftervelingen gegeven! welke niet aan de voetenlooze zeedieren! Gy die hebt verzonnen het maakzel eens Cameels te overtrekken met de huid van wreede Pantherdieren. Een berucht aangenaam en tam geflacht voor de Menfchen. Zyn hals is lang. Zyn ligchaam gevlekt. Zyne ooren zyn kort. Zyn hoofd is klein. Zyne pooten zyn fpigtig en zyne voeten breed. Zyne leden zyn niet van evenreedige maat, want zyne beenen zyn niet gelyk; de voorfte zyn langer en de agterfte veel korter, na krukkende of ftruikelende beenen gelykende. Uit het midden van het hoofd puilen twee hoornen regt uit; dog echter geen hoornen hoorn. By de ooren en uit het midden van het hair fpruiten op de hoofdflaapen zwakke hoorntjes of puntjes. Hy heeft den bek eël en teder gelyk een hart, en van binnen zyn rondfomme in denzelven kleine melkwitte tanden gevestigd. Zyne oogen blikzemen uit een' alömfchitterenden glans. Doch hy heeft een kleine ftaart, gelyk de fnelle *Dasfen*, met zwarte haren op het einde”.

Men moet, aan de Poëtifche omfchryving van dit Dier; by OPPIANUS wat toegeeven. De zwakke hoorntjes aan de hoofdflaapen hebbe ik niet kunnen ontdekken, en om-

trent de tanden enz. zal men hier nader onderricht worden. Hy geeft hier echter duidelyke blyk, de hoorens deezer dieren gekent en geweeten te hebben dat zy van geene hoornächtige natuur waaren. De struikelende beenen of gang waar van hy, zoo wel als andere spreekt, en het verschil der voor- en-achterhoogte is aanmerkelyk.

De vriendschap van den meer dan Rechtsgeleerden Heere J. VISSER, alhier, stelt my, uit zyne alöude Boek-Schat, een Boekdeel in Folio ter hand, 't welk van het begin der XIV. Eeuw geächt wordt. Het zelve is zonder eenigen Tytel, op Pergament, in twee colommen, met Gottische letteren geschreeven en met de gewoone uitlating van cenige letters welke de leezing daarvan moeyelyk maakt. Verder is het met zeer veele kleine afbeeldingen versiert, welke naar dien tyd redelyk goed zyn. In het zelve is de *Giraffe* niet onduidelyk, onder de benaaming van *Oralphus*, in oude Hollandsche of liever Vlaamsche vaersen, beschreeven.

Dan deeze benaaming is my nergens voorgekomen. weldie van *Orafus* die by MAJOLUS' gemeld wordt.

Men hoore hier deezen ouden Vlaamschen Dichter (f)

Oralphus dat es een Dier	Syn vel so misselic soens oec echt
Dat va varwen es so fier	En so menighe varwe d'an
Dat gheene beeste scherlike	Dat hem om niet elc man
Van siche hare es so rike	Pynt te scrivene dies gelike
Up die vorste voete voren	Dit Dier vheft hem sekerlike
So est so hoech, als wyt hore	Als hem die liedene sien anc
Dat XL voete op wt slaat	Het toghet hem alle sine gedane
Metten hoofde d' het staat	En keert hem om desen ea dien
Achter sone ist hogher niet	Om dat het wille syn besien
Dan die herten over den stiet	Die soudaen van babilone
Na den hert voete ende staert	Sende dese beeste scone
En ghehouet als een paert	Wilcn van stoife Vrederike
Lanc upwaert den hals gerecht	In dat lant ne qua noit h' gheke

Men

(f) Dit oudste Rymwerk, in de Holl. of Vlaamsche taal over de geheele Natuurlyke H storie handelende, (zegt de Heer VISSER) wordt toegeschreeven aan JACOB VAN MAARLAND; van hetzelfde is my geen ander als dit bekend.

Men moet aan deeze Vaersen en beschryving, als van het vroege der veertiende Eeuw, gelyk meede aan zyne begroote hoogte van Veertig voeten, wat toegeeven. De hoogte, van vooren en van achteren, wordt hier almeede als veel verschillende opgegeeven.

Nog verplicht my de gemelde Heer VISSER, door my een ander werk, van het begin der Drukkunst, te doen kennen, zynde: de Hollandsche of Vlaamsche Beschryving eener Beedevaart naar het Heilige Land, door BERNARD VAN BREIDENBACH, ten dien tyde, Deeken en Kameraar van de Kerk te Mentz. By die Beedevaart was, onder anderen ook Meester EVERHART REWICH van Utrecht, welke de afbeeldingen in dat werk getcekend en het zelve in 1488. te Mentz, in Folio heeft doen drukken. De laatste houtte Plaatdruk van dat Boek vertoond zeer onderscheiden dieren, waarönder twyfelächtige, en by dezelve, de *Camelopardalis*, met de bygevoegde benaaming van *Scrassa*. Dezelve is zeer kennelyk en, gelyk by alle de Schryveren, van achteren zeer laag en voor zeer hoog verbeeld. De beschryving deezer Dieren wordt in het werk zelfs niet gevonden. Onder eender verbeelde dieren, een' langstaartigen Aap, is gevoegt, *non constat de notē*, welk laatste woord eene verkorting is van het eigentlyke woord, *nomine*, zooveel willende beteekenen, als dat de naam van dat Dier onbekend is (g). De aanhaaling van dit Boek geschied alleen om aantetoonen, dat dit Dier, reeds in zoover verloopende tyden, ook aldaar bekend was.

By

(g) Myn verplichtende Vriend, de Geleerde Heer MERCIER, *Abt de St. Leger de Sôisons*, bericht my, na zyn vertrek van Amsterdam, by een' Brief, dat 'er van dit zelve Boek, 't geen reeds zeldzaam is, eene Fransche overzetting te Lyon, meede in 1488. by Michelet Topie gedrukt is. Als meede nog

By deeze oude Vlaamsche Schryver plaatst zich gevoeglyk de volgende, my insgelyks door den Heere VISSER terhand gestelt, ten Tytel voerende. *Voyage* van JOOS VAN GHISTELE (b). Daarin word gezegt: dat Hy met zyn tochtgenooten, te *Aden* koomende (eene Stad aan de Arabische Zee in gelukkig Arabie) aan hun, onderandere vertoond wierden twee *Geraffen* „ Dat alte schoon en te „ vreemde Dieren zyn, vooren hooghe van halze ende „ van beenen wel twee mans lyngden maer achter en zyn „ zy nauwe alzo hooghe als een cleen paerdeke, hebbende „ een cleen rond steertgin, 't hoeft ende de voeten ghenouch ghelyc den herten, met twee cleenen hoorentgins „ omtrent een vierendeel (zekerlyk el) lang, ende niet ghe- „ taft. Dees Dieren zyn wat ruachtich, ende van coleu- „ re ghelyckende den Leeuwen, hebbende groote ronde „ plecken als een ghepomoleert paert.” Zie daar 's mans eigen woorden, en alweeder het merkelyke verschil deezer Dieren, in hoogte van vooren en van achteren, aange- weezen.

Reets voor eenigen tyd met de beschryving der *Giraffe* bezig zynde, en het vel van zulk een Dier op den grond myner kamer leggende, kwam de Heer Baron HOCHÉPIED my bezoeken. Zyne verwondering by het gezicht van dat vel bemerkende, vroeg ik Hem de reeden; zie hier het antwoord: „ Gedurende myn lang verblyf in Con- „ stantinopolen, erinnere ik my, allerleevendigst, dit zelfde

een Latynsche van 1486. en dat onder de Plaatverbeelding der Dieren, in die uitgaave, geleezen word:

Haec animalia sunt veraciter de picta, cicut vidimus in Terra sancta. Maar op die Plaatdruk worden even als in de reeds bygebragte uitgaave, by de *Giraffe*, en andere meerbekende Dieren, te gelykverbeeld het Eenhoorn-Paard, neevens een' langstaartigen Aap, welke, zonder de staart, veel gelykt met den *Orang-Outang*. Hoe zal men dit met het *vid mus in Terra Sancta* overeenbrengen.

(b) Te Ghendt by Henric van den Keere 1563. klein Folio. p. 208.

„ zelfde dier aldaar, in een opgevuld vel, gezien te
 „ hebben; Men heeft in Constantinopolen, by den Groo-
 „ ten Heer, op groote festiviteiten de gewoonten, alles,
 „ 't geen de verwondering maar eenigzints kan opwek-
 „ ken, in het openbaar ten toon te stellen. By zulk eene
 „ onstandigheid zagen wy zulk een dier, onder andere
 „ afgestorvene opgevulde dierenvellen, en het geene my
 „ het allermeest, by zyne verbaazende hoogte, verwon-
 „ derde, was, het verbaazend verschil van het laage achter-
 „ lyf in tegenstelling van het voorste deel van dit dier. Het-
 „ zelve was vrywel opgezet of opgevuld, zekerlyk door lie-
 „ den welke het aldaar leevende gezien of behandeld had-
 „ den; want de Grootte Heer (Sultan) krygt dikwyls
 „ presenten van leevendige dieren.

Men ziet hieruit alweër, de voorige verhaalen, omtrent
 de laagte van het achterlyf, bevestigd.

P. GILLIUS en BELON hebben zeker dit dier het
 best beschreeven. 't Werk van Eerstgemelden, die ge-
 meent wordt tusfchen de veertiende en vyftiende Eeuw
 geleest te hebben, heb ik niet kunnen ontdekken; van
 BELON heb ik onderscheide Uitgaaven, en vinde aangetee-
 kend dat die Schryver in 1564. is vermoord. Beide die
 Schryveren geeven vryomftandige berichten der *Giraffe*, van
 welke de uittrekzelen by den Heer de BUFFON (i) te vinden
 zyn. Ik hebbe meede niet kunnen vinden dat BELON gezegt
 heeft, gelyk GESNERUS hem in zyne Latynfche uitgaave
 van Francfort 1603. doet zeggen, dat de *Giraffe*, gelyk de
 Harten, de hoorns verwisfelt. Het is echter niet ondien-
 stig hier aanteteekenen, dat in de Hoogduitsche uitgaave
 zyner Viervoetige dieren, te Zurich 1563. gedrukt, daar

VIII

(i) BUFFON. *Hist. Nat. vol. 13. p. 4. 6. Edit. 4°. de Paris.*

van ook niets gezegt word by de korte omschryving der dieren die hy aldaar geeft. Aanmerkelyk is het echter, dat ook beide deeze vry omstandig spreekten over de verschillende hoogten van het voor-en-achterlyf deezer dieren.

Daar wy hier over de kennis spreekten, die de Oude en latere schryveren van deeze dieren gehad hebben, moeten wy de gewichtige ontdekking van den geleerden Heere MERCIER *Abt. de St. Leger de Soissons*, bybrengen door hem in de Mazarynsche Bibliotheek gedaan, en welke zyn Eerw. der geleerde waereld reeds heeft medege-deeid: (k) JAQUES CONSTANTIIUS (zegt hy) was de uitgeever van dit werk zyns Vaders ANTONII CONSTANTII, welke in 1490. overleedt. Zie hier de vertaaling van den Brief zoo als hy, in de hier onderaangehaalde journals, door den Heer MERCIER, gegeven is.

ANTONIUS CONSTANTIIUS AAN GALEOLTUS
MANFREDUS PRINS VAN FAËNZA.

„Ik biede U hier nevens aan, een vry naauwkeurige afteekening van een Kameelpaard, dat ik onlangs hier gezien heb. Eenige byzonderheden omtrent dit schoone Dier, zal ik daar tevens byvoegen, welke, hoe zeer mogelyk aan U niet onbekend, niet te min, zo ik vertrouw, nog aan U nog aan de Geleerden van Uw Koninglyke Stad onaangenaam kunnen zyn.

Men

(k) De Tytel van dit zeldzaam voorkoomende Boek is, volgens den Heere MERCIER. ANTONII CONSTANTII *epigrammatum libellus, Odae epistolae, orationes & Fani*, HIERONIMUS SONCINUS. 1502. 4°. Zie *Journal des sçavans* juillet 1784. p. 490. Edit. van Parys. 4°. En daaruit overgenoomen in, *L'Esprit des Journaux van Octob. 1784. pag. 328.*

Men vindt het Kameelpaard in het Zuidelyke gedeelte van Ethiopiën, het welk ook den Rhinoceros en het Luypaard voortbrengt. dit Dier werdt gemeenlyk *Giraffa*, genoemd, 't geen ontleent en verbastert is van het woord *Siraf*, waaronder hetzelve by de hedendaagfche Arabiers bekend staat. By de Ouden wierd het dan eens een *Kameelpaard*; dan eens een *Wildfchaap*, genaamd. de Ethiopiërs noemen het in hunne taal, *Nabum*, welke benaaming, door *Albertus Magnus*, ten onrechte, in die van *Anabula* is verändert geworden.

Dit Dier heeft de kop van een' Kameel, de hals van een Paard, de pooten, de staart en de dyen van een' Os. De rosfe vlakken van zyn huid zyn met witte streepen doormengt, waarvan het, volgens Plinius, den naam van Kameelpaard heeft ontvangen. Het agterlyf is lager dan het voorgedeelte van 't Ligchaam 't geen aan dit dier een zittende gestalte fchynt te geeven. De hals is lang en verheven. waarüit Strabo, tegen het begrip van Artemidorus aan, vermeent te kunnen afleyden, dat dit Dier niet snel ter been zoude zyn. Dan ten onregte. De Inwoonders van Fano hebben het met zoveel snelheid en zo ongedwongen zien loopen, dat de beste Ruiters agter moesten blyven, al fpoorden zy hunne Paarden daartoe aan. (*)

Ook dwaalt Strabo nog, wanneer hy stelt, dat 'er tusfchen dit dier en den Luipaard geene gelykenis zoude zyn; want hoe zeer de koleur der vlekken, of der oogen (gelyk men

(*) Deeze omftandigheid fchynt eenigzints het gevoelen van de Heere ALLAMAND tegen te gaan. Zyn Hoog. Gel. drukt zich aldus uit in het 1e. D. p. m. 55. van zyne Byvoegfelen tot de Natuurlyke Historie" De bewegingen van de *Giraffe* zyn niet zeer snel, en zyn renning is minder dan die van een Paard. Men moet evenwel een goed Paard hebben om dit dier te kunnen volgen. Met zyne lange pooten kan het veel wegs afdoen.

men die noemt) verschillende is, zo zyn egter die vlekken op dezelfde wyze geteekend, 't geen genoeg is om eenige gelykheid daar te stellen; en zulks word ook nog door den Geleerden VARRO bevestigd, die een Kameelpaard uit *Alexandria* had gezien, 't welk de kop had van een' Kameel, en de gevlekte huid van het Pantherdier.

Diodorus van Sicilien, die zig veel met sprookjes bezig houdt, vertelt ons, dat het Kameelpaard niet zo dik dan een Kameel, en van een korter hals voorzien is. Maar, dat my 't meest verwondert, *Plinius*, *Solinus Strabo*, *Albertus Magnus*, *Diodorus*, *Varro*, en meer andere zwygen alle van de hoornen, die het Kameelpaard egter eigen zyn. Mogelyk dat het Dier, dat men voor 't eerst te Romen, onder het Dictatorschap van Julius Caesar zag, gelyk meede dat, 't welk aan den Keyzer *Fredericus*, ten tyde van *Albertus Magnus* toebehoorde, beide hunne hoornen hadden verlooren. Dit gaf my gelegenheid aan *Laurens de Medicis* het volgend punt dicht toe te zingen.

Albertus magno clarus cognomine, plenam
 Non didicit nostri corporis effigiem.
 Non qui orbis modico scripsit memoranda libello.
 Plinius, et pulchrae conditor historiae
 Non qui scriptorem dum corrigit Artemidorum
 Strabo, mihi dotes invidet ipse meas.
 Qualiacumque vides isti mihi cornua demunt:
 Laurenti, hos tibi do barbara discipulos. (*)

De

(*) Dit Stukje werd onder de Gedichten van *Constantius* gevonden, *blad. 6. verso van het vel A.* alwaar 't zelve word voorafgegaan door deze vaarzen, aan denzelfden Prins opgedragen, en waarin men ook de *Giraffa* spreekende invoert:

Cornua sunt nobis capreae, sunt ora cameli
 Colla ferocis equi, tergora pardus habet.
 Cauda pedesque bovem referunt. Si nomina quaeris
 Sunt tria; sed grato nomine dicor ovis.
 Regia sunt aurum, tentoria, balsama: Phaebi
 Nos sumus, et divae munera Leuchotoae
 Me primum exhibuit Romae Dictator Iulus;
 Quid mihi cum magao Caesare, si tua sum?

De meeste Schryvers schynen ook van den Staatigen en trotfen tred van de *Giraffa* geen kennis te hebben gedragen. In haar' gang, volgt de linker agterpoot de beweeging niet van den regter voorpoot, maar de twee voorpooten beweegen zich gelyker tyd, en dan eerst de twee agterpooten, in diervoege, dat dit dier zich in zyn' tred van verscheiden zyden schynt te vertoonen. Voor het overige, hoe zeer men het Kameelpaard onder de wilde dieren rangschikt, is het zelve egter noch wreed noch ontembaar. Om zyne zagtzinnigheid zoude het eerder den naam van een Schaap verdienen. Ik heb het te Fano zeer gewillig uit de handen van kleine Meisjes brood, hooy, vruchten en uyen zien ontvangen, en met veel gretigheid inslokken. Meermalen heb ik dit dier, de Kop naar boven zien steeken, om aanteneemen het geene hem uit een Vengster wierd toegereikt. Hy kan zyn Kop tot de hoogte van elf voeten bovenwaards brengen. Des het gemeen, in 't verschiet eerder een tooren dan een dier meende te zien. De *Giraffa* schynt voor de groote toeloop van volk niet bevreesd, altoos vredig, rustig, en zonder angst schynt zy de omstanders met genoeg en aantezien.

Fano den 17 January 1487."

Zie daar de fraaie beschryving van CONSTANTIUS, reeds in 1487. by eenen Brief aan den PRINSE van FAENZA GALLIAS MANFREDI gegeven; latere Schryveren, zelfs die onzer tydgenooten beschaamende. De gelykenis van dit dier met de *Leopard*, welke deeze Schryver voorstaat, is wat overdreeven, maar in anderen opzichte verbeeterd hy de Oude, en omtrent de gezwindheid van den gang, onze hedendaagsche Schryvers, uitwyzende de *noot*, raakende den Heere ALLAMAND, door de Heer MERCIER, met recht daar bygevoegd.

C

Men

Men verwondert zich hoe deeze Collossaale dieren, reeds in die tyden, in Italie zyn overgebracht, daar het ons nog niet heeft moogen gebeuren die dieren leevend te moogen zien, niettegenstaande onze geduurige Scheepvaart op de Kust van Africa. Dan, zulks geeft, naar myn denkbeeld, zeerveel waarschynlykheid dat die dieren, van de Kaap de Goede Hoop afgereekend, zich veel dieper in de woestyn van *Zaara* en zelfs in *Barbaryen* onthouden, als de Heer ZIMMERMAN dezelve, in zyne fraaie *Zoölogische* waereldkaart geplaatst heeft. In *Ethiopie*, zoona aan *Egypten* grenzende, onthouden zy zich, volgens eenige schryveren. Men herdenke wat wy vroeger gezegt hebben, naamenlyk, dat KEIZER LEO er één door de *Ethiopiërs* ontving; de SULTAN van *Babilonie* 'er één aan FREDERIK ten geschenke zondt, en eene andere SULTAN een aan LAURENS DE MEDICIS verëerde. Men neeme hierby nog in overweeging, dat voormaals de Koophandel en Scheepvaart der Venetiaan en andere, op de Roode-Zee en de Adriatische of Venetiaansche Golf, wegens de Asiatische, Egyptische en verdere Africaansche gewesten, aanmerkelijk geweest is; en dat dezelve eerst na de ontdekking en het omvaaren der Kaap, op den uithoek van Africa, door de Hollanders in het vroege der 16. Eeuw geheel in verval gebracht is: als men dit alles overweegt, dan zal het niet meer moeilyk voor het begrip zyn, hoe dieren gemakkeliker, dan de Egyptische *Obelisquen*, naar Roomen en Fano zyn overgebracht. *Fano*, 't welk ik by myne reize door Italie gezien hebbe, legt omtrend 32. Italiïanische mylen, dat is ruim 10. uren, van Ancona, beide aan de Adriatische Golf, is nu een arm Steedje, welks inwoonderen, denkelyk geene *Giraffe* meer leevend zien zullen.

Na hier dus het voornaamste bygebracht te hebben, 't
geen

geen vroege en latere Schryveren van deeze dieren bekend was, zoo volgt hier nu dat geene, 't welk my, door onderscheiden berichten, van de Kaap is toegezonden, gelyk mede, 't geen my alhier geweest zynde bevoonderen van dit geweest, zelfs mondeling hebben mede gedeeld. Dan deeze berichten moeten in veel opzicht, noodwendig, met die door de Heer GORDON, aan den Heere ALLAMAND medegedeeld, overëenkoomen, te meer daar ik, by deszelfs hier zyn, het genoeg gehad hebbe, ook desaangaande, met zyn Ed. te spreekken. Men moet hem in deeze, in eenigen opzichte, als den bevoegdsten Rechter aanmerken, daar hy zelfs, by zyne binnenlandsche reize, onderscheiden dezer dieren, en zelfs het onderwerp deezer beschryving, ter neêrgeveld heeft. Doch met alle die voordeelige omstandigheden, in welke de Heer GORDON zich heeft bevonden, moet het elk onpartydigen Natuurbeschouwer verwonderen, dat hy in zyn schryven aan den Hoogleeräar ALLAMAND, onder meer andere (ter dier tyd nog twyfelingen doch nu in deeze meest afgedaan) niet besliff heeft, of de Hoorns der *Giraffen*, Jaarlyks verwisfelde; 't welk de Heer GORDON. by eene oplettende beschouwing, ontwyffelbaar met neen, en dus ontkennende wyze, had kunnen beantwoorden, vermits de gedaante en het maakzel dier Hoorns zulks ten klaarsten aanduiden. Keeren wy by dit onderwerp eens een oogenblik terug, beschouwen wy in deeze de partydige handelwyze van den Heere de BUFFON (1) hoe ongenadig en laag hy aldaar (even als voorheen reeds by myne beschryving der *Jchneumon* is aangemerkt) juist ten opzichte van de natuur der Hoornen der *Giraffe*, den ongelukkigen HASSELQUIST behandeld heeft.

(1) Buffon. Hist. Nat. vol. 13. pag. 7. enz.

heeft. Die ongelukkige, herhaalen wy, die alles ter verkryging van Natuurwonderen opofferde, en hierdoor zich het benoodigde onderhoud en de noodige voorzorge van zyn ligchaam verzuimende, te Smirna, aan eene Teering (*m*) overleedt, Partydige en te laage handelwyze, herzeggen wy voor een' BUFFON, om in den LEERLING, de onsterflyke LINNEE te gispn, welk in het hier aangewezen oogmerk genoeg te ontdekken is. Maar genoeg hier van, er blyven in de *Giraffe* nog twyfelingen over, welke de Heer GORDON, bestuurt door eenen Leermceester als den grooten LINNEE, ontwyfelbaar zouden hebben opgelost. Maar ik moct voortspoeden en vraagen mynen Leezer verschooning, omtrent myn offer der gerechtigheid, 't welk ik my verschuldigd achtete, aan de afgestorvene zielen dier verdienstvolle Natuurkenneren.

Alle de Oude en zelfs laateren berichten koomen zowel in hunne beschryving als afbeelding, in dit belangrijk stuk overeen, naamenlyk: dat zy het achterlyf der *Giraffe* twee en zelfs meer voeten laager te zyn beschryven, of in hunne afbeeldingen vertoonen, dan het voorste gedeelte

(*m*) Men leeze de fraaie voorrede van den Ridder LINNEE in de Reize van HASSELQUIST naar Palestina. Hoogd. Uitg. Rostoch 1762. 8°. en aldaar de edelmoedige daad der Sweedsche Koningin LUISA ULRICA, welke door de geleerdheidächtende Heeren den Archiator BECK, en den Ridder LINNEE van het ongeval onderricht, terstond bevel gaf, voor HAAR eigen geld, ter somme van 14000. Ryksdaalders, des Overleedens nalaatenschap, alléén in zyne Schriften en Natuurproducten bestaande, voor HAAR inteloschen. Gelukkige geleerden, in dienst aan zulke Hoven! waar zich oordeelkundige en geleerdheidlievende edelen bevinden, vermits het zelfs den besten der VORSTEN niet mogelyk is alles te onderkennen, te minder, daar waare geleerde meer verkiesen omzich in hun Boekvertrek, zelfs by hun Lamplicht, te verlustigen, dan in de verlichtste zaalen van het Hof, vooräl wen zy geenen prys of achting zien verleenen, dan alleen aan het zich laagverneederende en bedrieglyk zelfsbelang.

gedecte. (n) Ik zoude waarlyk, zoo veele geleerde mannen voor my hebbende, in haare denkbeelden, ten dien opzichte, moeten treden, en weldes te gereeder, daar verscheiden dit Dier zoo wel, als den Heere GORDON, en met meerder gemak, als reeds gevangen en getemd, gezien hebben. Dan! de doorkundige Hoog-Leeraar CAMPER, welke zoo veele Dieren ontleed, onderzocht en met elkander vergeleeken heeft, brengt my desäangaande in twyfeling. Zyn onvermoeide arbeid, die de juiste maaten op alle de deelen van het uitmuntende, geraamte genomen, en die der voor en achter beenderen, tegens elkaër vergeleeken heeft, schynt my nu op het allerduidelykste te bewyzen, dat alle de Schryveren gedwaald hebben in hetzelfde van achteren zoo laag te verbeelden, gelyk in de hierächtervolgende beschryving, met welke zyn Wel. Ed. my zoo verpligtend heeft gelieven te verëeren, kan gezien worden (o). Van

(n) Men onderzoeke deeze myne aanmerking, wanneer men dezelve by alle de Oude en latere Schryveren zal bevestigd vindeu, en 't welk wy ook reeds vroeger, by eenige, hebben doen zien.

(o) Ik achte het alhier de gevoeglyke plaats om myne verpligting te betuigen wegens de ontvangene dienstbewyzen, in eenigen opzichte het onderwerp deezer verhandeling betreffende. De Heer МЕРСК, Raad van zyne D. L. Hoogheid den Heere Landgraave van Hessen-Darmstad, het uitmuntend *scelet* der *Giraffe* by my ziende, had de verpligtendste goedheid my de afteekening, ('t welk een ieders werk niet is) en zelfs de bezorging van het graveeren der Plaat, gulhartig aantebieden. Ik aanvaarde, met dank, deeze aanbieding, onder belofte van zyn W. E. daar van geene *Copie*, dan aan my te zullen geeven, als reeds bewust zynde van myn voorneemen, om dit nog onbekende stuk ten vervolg van myne andere werken in het licht te brengen. Zyn W. E. heeft weezendlyk voldaan aan deszelfs belofte, *in zoo verre*, dat men de hier bygevoegde afbeelding van het *Scelet* aan zyne zoo zeldzaame kunstneiging te danken hebbe, en voor welk dienstbewys ik alhier openlyk myne verpligting betuige. Maar te gelyk kan ik hier myn billyk ongenoegen niet verbergen, daar ik verneem (door twee afdrukken van Plaat die my zyn toegezonden) dat zyn W. E. eene veel vergroote *Copy*, of origineele Plaatdruk van dit *Scelet* reeds lang geleeden naar Londen heeft gezonden, waardoor ik my dus, gelyk al meer gebeurt is, verstookten vinde, van de my toekoomende rechtmaatige eere der eerste uitgaave.

Van de latere Schryveren hebben niemand , dan de Heeren ALLAMAND, of GORDON, door zyne laatste afbeelding, hoe gebrekkig die, buiten zyne schuld ook zyn mag, eenig bewys gegeven, dat deeze dieren met een al te laag achterlyf verbeeld en beschreeven zyn, en in welk, *denkelyk*, misverstand, zelfs de Heer de BUFFON, door eene allerellendigste afbeelding misleid, insgelyks vervallen is. Men beschouwe die afbeelding (*p*); Maanen, zo men die by deeze dieren dus noemen mag, van het hoofd tot by den staart! Puntige regtöpstaande hoorns (*q*). Het geheele lyf, door een' kladschilder, met onverschillig hier- en- daar ter nedergeduuwde vlakken als bezaaid. Bezien wy nu, de eerstgegeeven afbeelding van den Heere ALLAMAND (*r*) almeede door eene ellendige afbeelding misleid, welke (men moet zulks zien) naar eene ellendig opgepropte jonge *Giraffe* huid vervaardigd is, doch op welke de vlakken, gelyk die weezendlyk zyn, kennelyk gevonden worden, die echter in de Printverbeelding even ellendig als de voorige van den Heere de BUFFON met hier- en- daar ter neêrgeduuwde vlakken verbeeld zyn, en welke dus nog eene tweede verbeelding, door de Heer GORDON overgezonden, vorderde (*s*). Hierin zyn de vlekken eenigzints

ver-

(*p*) BUFFON. Hist. Nat. Tom. 13. p. 330. tab. 64. 4°. Ed. de Par.

(*q*) De Heer de BUFFON had wel reeden om het gewaande *Giraffe* hoorntje, hem door den Hoogleraar ALLAMAND toegezonden te verdenken. Zie zyne Hist. Nat. Supp. Tom. 3. pag. 329. tab. 65. Daarvan was reeds voorlang een volmaakt dergelyk alhier in het kabinet, met dit woordelyk byschrift. „ Een hoorn of been van den Visch gen. *Narwal* dewelke dit been of hoorntje op de rechterzyde, onder het vel (zonder byvoegzel waar) heeft leggen, en zonder dat men weet tot wat nut.” zoude dit ook mogelyk ter rechterzyde van het hoofd leggen, en dus een begin zyn der groei van eenen tweeden hoorn, welken eenige Schryvers aan dien Visch toeschryven?

(*r*) BUFFON Nat. Hist. Holl. vertaalde uitgaave van den Heere ALLAMAND. 13. deel. Bladz. 8. pl. 1. Amst. 1782. 4°.

(*s*) Als-vooren Bladz. 16. plaat 1. 4. van diezelfde uitgaave.

verbeterd, maar ver van haare waare gedaante te vertoonen. En wat moet ik nu van het daarby afgebeelde ge-raamte van dit dier zeggen? door de Heer ALLAMAND met zooveel verhaefing uitgegeeven (1) en daarin nog, zonder eenige kennis ofte afspraak met my, door den be-kwaamer ontleed- en Heelkundigen Heere ONYMUŠ, in de maaten der deelen, gelyk hy zelfs zegt, te regtgeholpen, terwyl die Heer, met het in order brengen van het zelve voor het Vorstelyk Kabinet, en deeze beschryving, bezig was. Maar genoeg hiervan! wy wyzen onzen oordeelkundigen Leezer liever, tot een vergelyk dier afbeelding, met die welke my hierby door den ontleed- en teekenkundigen Heere MERCK is medegedeeld. Ik schikke my dus om tot de natuurlyke eigenschappen deezer dieren over te gaan. Maar ik achte nog nodig dit volgende te zeggen:

De gemelde Heer MERCK had my, op myn verzoek, ook reeds eene bekorte beschryving van dit *scelet* gezonden. Dan de zoo merkelyke vershillende opgaave der Schryveren, omtrent de laagte van het achterlyf der *Giraffe*, waarvan ik hier boven omstandiger spreek, schein my nu, meer dan voorheen, eene omstandiger beschryving van het *scelet* te verëisfchen. En wie konde my hierin beeter dienen dan den Hoogleraar CAMPER, met welken, zoo door zyn W. E. nu dikwyls hier zyn als nadere woonplaatze, het gemakkelyker was al het benoodigde afte-doen. Hierin, door de gediensfge bereidwilligheit van gem. Heere, volmaaktelyk geslaagd zynde, heb ik tegelyk de eer Hem myne erkennelyke verpligting te betuigen.

De eigenlyke verblyfplaatzen deezer dieren is, in de diepfte wildernissen van Africa in Ethiopie enz, gelyk

WY

(1) Als vooren, Bl. 22, plaat 1. 5.

wy in deezen opzichte onze gedachten reeds gezegt hebben by den fraaïen Brief van CONSTANTIUS; zy verwyderen zich echter fomwylen, want men heeft dezelve, van veertig tot op tweehondert mylen afftands, van de Kaap de Goede Hoop, gevonden. De Heer GORDON zegt, en zulks is my ook van anderen verzeekert, dat men dezelve vindt in het Land 't welk door eene zwarte Nat e bewoond wordt, door de Hottentotten *Brinas* of *Briquas* genaamd, en geleege op 28 graaden zuiderbreette, doch, voegt hy'er by, zeldzaam verder. Dit land der *Brinas* fchynt my, volgens de kaart van SPARMAN, het zelfde of aangrenzende te zyn van de groote *Namaquas*, alwaar de Heer GORDON een dezer dieren gefchooten heeft. Na de Ooftelyker deelen verzeekert men my, dat zy zich fomwyl op drie en vier graaden lengte der andere zyden van de Kaap vertoonen. In het eigentlyk Ethiopie zyn zy, buiten allen twyfel. In Alexandrye heeft PROSP. ALPIN. die gezien, en door andere, zyn dezelve te Cairo gevonden. Het is dus meer dan waarfchyntlyk dat deeze dieren over de Middelandfche Zee in de Adriätifche Golf gevoerd, en langs dien weg in Italie gebragt zyn.

Het is overëenkoomftig met het bericht, my door den Heere VAILLANT, en andere Kaapfche Burgeren gedaan, (hebbende eerftgemelde zelfs eenige afgeleegene gedeelten der Kaap bereisd) dat men de *Giraffe* nimmer dan in de vlakten vindt, fomwylen van vier tot in grooter getal by een, graazende en ftilftaande, en hunne befchouweren met gelyke verwondering aanzierende. Het moet een verbaazend en verrukkend gezicht opleeveren, zoo veele zulke Colofaale, en byna onbekende dieren, byëen te zien, waarin echter de verwondering hunner onregelmatige, of liever ongewoone gedaanten, meerder werkzaam zyn moet dan hunne

hunne schoonheid waarvan veele Schryveren zoo hoog opgeeven. De *Zebra* en *Coedoe* zyn ontwyfelbaar, in tegenstelling, veel schoonder dieren.

De geaartheid der *Giraffen* wordt alöm, als uitmuntende in zachtzinnigheid opgegeeven, zelfs zoo, dat men dezelve, met een dun koord aan het hoofd gebonden, waar men wil, kan heenen leiden. Zy laten zich by hunne ontmoeting, tot op eene zekere nabyheid, naaderen, zonder, in het allermint, eenen aanvallenden of kwaaden aart te doen blyken. Volgens CONSTANTIUS aten zy brood enz. uit de hand van kinderen, en voorby de huizen gaande naamen alles, 't geen de nieuwsgierige lieden, boven uit hunne vengsters leggende om dezelve te zien, aanboden. Maar hoeveel vermeerderd hunne blyk van goedäartigheid, als wy het bericht van de Heer GORDON, aanden Heere ALLAMAND mededegeeld, naleezen, daar hy zegt:

„ Het kenmerk van zagtzinnigheid, 't welk de oogen en
 „ 't geheele gelaat aankondigen, is niet bedrieglyk; Ja
 „ zelfs is dit dier, gekwest zynde, niet kwaadäartig. De
 „ Heer GORDON een ter aarden hebbende doen vallen
 „ door een snaphaan schoot, die het beest slegts een been
 „ vermorfelde, naderde hetzelve zonder dat het nog eeni-
 „ ge begeerte toonde, om met de hoornen te stooten,
 „ of zich op eenigerhande wyze te wreken. Hy bewoog,
 „ zelfs verscheiden maalen, zyne hand heen en weder
 „ voor zyne oogen, maar het floot alleenlyk dezelve zon-
 „ der enig teeken van toorn te geeven; men sneedt het
 „ den hals af, om 't af te stroopen en het vel te bewaaren;
 „ daar vloiede eene verbaazende hoeveelheid bloeds uit,
 „ en in de doodsängften sloeg 't verscheiden maalen op de
 „ aarde met eene kracht, welke die van elk ander dier ver-
 „ re overtrof; ook is het in de slaagen of schoppen met

D

„ zyne

„zyne pooten, dat zyne voornaamste verdediging be-
„staat (u).

Het Vrouwelyke zoo wel als het Mannelyke geslacht, zyn beiden gehoornd, alleen verzeekert men, dat die der Vrouwelyke wat kleinder zyn. Het is meer dan waarfchynlyk, hoe gering deeze hoorntjes ons ook moogen toefchynen, by deeze colossaale dieren, in vergelyk met die van andere kleinder dieren, dat dezelve hun meerder ter verweering, als ten sieraad zullen strekken. Het is niet mogelyk in alle de geheime oogmerken van den Schepper door te dringen, de in allen deelen onnaspeurbaare wysheid, van 't geene bekend is, bewyft zulks. Zouden dezelve aan deeze zachtzinnige dieren ook gegeven zyn, om, gelyk zulks by de Boksoorten gezien wordt, door een speeland stooten tegens elkanderen zichte verlustigen. Derzelve bekleede versiering, boven op hunne stompe toppen, met vrylange zwarte hairen, belet volstrekt te denken, dat zy hun tot eene beschaadigende verweering gegeven zyn. By de beschouwing van het gesceletteerde hoofd, 't welk ik thans voormy hebbe, blyft geene de allermiste twyfeling meer over, dat deeze dieren hunne hoorntjes jaarlyks, gelyk de Harten, zouden verwisfelen. Zy zyn aan het voorhoofsbeem, en van dezelfde natuur als dat, vastgehecht, en zelfs daaruit voortgroeiende, dus is zulks niet mogelyk. Het word belachlyk, als men dit hoofd van het vel ontbloot beschouwd, om de bultige verheevenheid, die zich op het voorhoofd vertoont, en welke wat meer nederwaards naar de neus, als de hoornen, geplaatst is om die bult, zeg ik, in navolging van GILLIUS en anderen die

(u) BUFFON Nat. Hist. Holl. vert. uitg. van den Heere ALLAMAND. 13. deel. bladz. 19. Amst. 1782 4.

die zeker geen van het velöntbloote hoofd zullen gezien hebben, een begin van, of een derde hoorn te noemen. Eene verhevenheid van niet meer dan eene duim, kan men die benaaming niet geven, het is niet anders dan eene bultige verheffing, mogelyk geschikt om meerdere sterkte en vastigheid, aan die plaats, te geven, daar de neusbeenderen zich, met die van het voorhoofd, verëenigen. Inde voor my hebbende gesceletteerden kop, schynt het my niet anders te zyn, dan eene onregelmaatige uitstorting, of uitgroeing dier stoffe welke tot de beenwording geschikt zyn. Die bultige verhevenheid vertoont zich, zeer onregelmatig, in groote en kleine byëenstaande, doch zich echter eenigzints van elkaër afzonderende knobbels. Juist vier duimen lager vertoont zich, ter linkezyde op het neusbeen, eene kleindere doch even dergelyke verhevenheid, die is even knobbelig, rond, en ruim eene halve duim verheven, en even alzoö nog op verscheiden andere deelen van het hoofd, zelfs langs de beide hoorns, en eene aanmerkelyke, boven op de rechter oogkas; moeten dit almeede hoorns worden? men zoude 'er dus doende een wonderlyk gediocht van maaken!

Meerder verwondering geven my eenige oude Schryveren die deeze dieren als ongehoord beschryven, 'tgeen CONSTANTIUS doet denken of die, welke onder het Dictatorfchap van JUL. CAESAR te Romē, en in laater tyd aan Keizer FREDERIK gezonden zyn, hunne hoorns verlooren hadden (v). Vond men by de hedendaagsche geene verzeekering dat beiderleie geslachten gehoord waaren, men zou kunnen denken, dat het vrouwelyke geslacht deezer dieren daar van niet voorzien waaren; dan het is niet mogelyk,

(v) Zie hier vroeger in de overgenoomne beschryving van CONSTANTIUS.

mogelyk, dat beide Heeren GORDON en VAILLANT, die de Kaap inwendig bereisd, deeze dieren gezien en terneêrgeveld hebben, zoodaanigen mislag zouden begaan, in beide gehoornd te stellen. Daar moet dus iets plaats hebben welke dit misverstand heeft veröorzaakt, naamenlyk, dat de oude Schryveren de hoorns vergeeten hebben te beschryven, of dat men die had afgezaagd, en de eene Schryver den anderen heeft naargeschreeven. Voor de verbreeking dier hoorns is, wegens de vastheid hunner beenächtige stoffe, geene moogelykheid. JOHNSTON zelve, zie ik, in zyne *Cameel Beschryving*, deeze dieren nog ongehoornd noemen, zeggende: „Tot hiertoe hebben wy van de gehoornde herkaauwende gehandeld, nu volgen de ongehoornde naamenlyk: de Kameel en Kamelo-pardalis.”

Wy hebben reeds gezegt dat de *Giraffe* tot de herkaauwende dieren behoord, en, als gekloofde hoeven hebbende, het den Jooden vrystond dezelve te eeten, indien zy deeze dieren gekend hebben, welk vrywaarschynlyk stuk, nog in twist is. Intuschen weet men nu dat het vleesch een welsmaakend voedsel is, maar somtyds eene *aromatique* smaak heeft, naar dergelyke planten die zy eeten, en dat de Hottentotten zeer verlekkert zyn op het merg van derzelve beenen, ten welken einde zy dezelve met vergifte pylen schieten.

Onderscheiden berichten hebben my verzekert dat deeze dieren een' zeer snellen loop hebben, en CONSTANTIUS bevestigd zulks, tegens het tegenstrydige desäangaande van STRABO, met Artemidorus en de getuigen der bewonderen van Fano, die dezelve, zonder moeite hebben zien loopen, en wel met zooveel snelheid dat te paard rydende dezelve niet konden byhouden, al spoorden zy zelfs hunne paarden daartoe aan. Dit strydt tegens het bericht van
de

de Heeren GORDON en ALLAMAND, gelyk de Heer MERCIER met alle recht aanmerkt by den Brief van CONSTANTIUS. Hunnen harden loop, is my verzeekert, eene zeer sterke gallop te zyn, by welken zy hunnen langen hals geduurig naar voor-en-achter brengen, de langte hunner beenen hierby gevoegd, moet hun een' gezwinden voortgang geeven.

Ten opzichte der gemakkelyke of ongemakkelyke verkryging van het voedzel deezer dieren, zyn de gevoelens zeer verschillende by oude Schryveren, wegens de lange voorbeenen en den hoogen hals. Hierdoor hebben eenige, in hunne beschryving, dezelve als zy voedzel van den grond wilden neemen, op de knien doen kruipen, of de voorbeenen wyd van een doen zetten. Andere hun byna alléén tot het eeten van boombladeren verweezen, enz. Op myne vraag desäangaande aan den Heere VAILLANT gedaan, die deeze dieren leevend, ter plaatze waar zy gevonden worden, gezien heeft, vindt ik deszelfs antwoord by my aldus aangeteekend. „Waarom zoude dit dier niet, of met moeite van den grond kunnen eeten, het drinkt immers uit de rivieren, die dikwyls laager dan den grond zyn daar het zich op bevind? Het eet en plukt even goed de planten van den grond als alle andere dieren.” Men kan dus, ten dienopzichte verzekert zyn, dat het zelve even gemakkelyk, als alle andere dieren, eet en drinkt, 't welk ook de welgeschikte wervelbeenderen van den hals genoeg aanduiden. Ik achte my verpligt hier nu by te voegen, dat de wervelbeenderen, op zekere hoogten van den hals, door een zeer sterk *ligament*, van eene peesächtige natuur, verbonden waaren met eenige uitsteekende wervelbeenderen van den rug, 't welk ten klaarsten de wyze voorziening van het Albestutrend Opperweezen aanduid, by deeze

D 3 dieren

dieren, om hunne zeer langen hals, willekeurig, voorën-achter te kunnen brengen. By de schoonmaking der been-deren en het in orderbrengen van het geraamte heeft, de doorkundige ontleder, de Heer ONYMUS hetzelfde niet welvoeglyk kunnen bewaaren.

Het gewoone voedzel der *Giraffe* is gras, zeer veele onderscheiden planten, boombladeren en ook hooy. Zy schynt, in hunne spyzen van geen en viezen aart te zyn en beminnen zelfs *aromatique* planten en wortelen. In den Brief van CONSTANTIUS ziet men hun uyens, vruchten, hooy en brood eeten

De eeltächtige verharding, welke de aan my onderscheiden overgezondene vellen, hier-en-daar doen zien, bewyzen dat deeze dieren veeltyds op den buik neder leggen, doch veelal leggen zy ook ter zyden op den grond geheel uitgestrekt neder.

Omtrend de hoogten deezer dieren is een aanmerkelyk verschil by veele Schryveren, zeker hierdoor ontstaande, of zy dezelve zeer jong of zeer oud en volwasfen gezien hebben. Het onderwerp deezer verhandeling wordt als vyftien voeten en vier duimen opgegeeven, en in verönderstelling dat het geraamte der Vorstelyke verzameling wel is opgesteld, schynt het my toe die hoogte zeer ruim gehad te hebben. De Heer GORDON stelt de gemeene hoogte derzelven op 14 a 15. voeten, en zegt verder dat boovengem. van 15. v. en 4. d. van het manelyk foort zynde, de hoogste was die hy immer gezien hadt, en zoo 'er grooter mogten gevonden worden, dat zulks op zyn meest niet meer dan 2. of 3. duimen (zeker Rhynd:) zoude zyn. In de beschryving van het dagverhaal, gehouden op eene Landtocht, door het Land der
grooten

groote en kleine *Namacquas*, op bevel van den overleeden Heere Gouverneur TULBAGH in den Jaare 1761. (w) gedaan, word van eene ter nedergevelde gesproken van 17. voeten hoogte. De Heer GORDON twyfelt aan de echtheid deezer opgegeeven hoogte; dan! ik vinde geene voldoende rede welke my meer aan die als zyne opgaave kan doentwyffelen, te minder, daar ik zie te hebben aangeteekend dat de meergemelde Heer VAILLANT my insgelyks verzeekert heeft, dat Z. E. 'er verscheiden gezien hadde waarvan de grootste ruim 17. voeten hoog was. En zie hier noch sterker. Ik vinde by my aangeteekend: Bejaarde en my voorkoomende zeer geloofwaardige bewoonderen der Kaap, gesproken te hebben (het spyt my derzelver naamen niet te hebben aangeteekend) die my verzekerden, dat 'er voormaals van deeze dieren gezien en terneer geveld zyn, welke (de toppen der hoornen meedegerekend) 22. Voeten hoog waaren.

Deeze laatste colosfaale hoogte, welke benaaming men zelfs aan die van 17. voeten mag geeven, als nog in het onzeker latende; zoo is het echter nu blykbaar genoeg, dat die geene welke deeze dieren laager dan 17. voeten stellen, nog geene volwaschen van die dieren gezien hebben. De geleerde Heer HOUTTUYN twyfelde, (en hy hadt geen ongelyk in den tyd toen hy zulks schreef) of de oude Schryveren de hoogten van 15. voeten niet te overdreeven stelden (x) Hy kan nu met alle zekerheid derzelver hoogte tot 17. en mogelyk nog hooger aanneemen.

Men

(w) Besch. van de Kaap. p. 28. van het dagverhaal. Amst. 1778. gr. 8vo.

(x) Nat. Hist. der Dieren enz. 1. Deels 3c. stuk p. 38. Amst. 1761. & in gr. 8vo.

Men verzeekert dat de Vrouwelyke foorten deezer dieren, iets kleinder dan het manlyk geslacht zyn, en de hoorntjes ook kleinder en dunder bevonden worden. Dat dezelve vier Tepels of Borsten hebben, doch teffens maar één Jong voortbrengen.

Hier nu, zooveel mogelyk, alles hebbende byëen gevoegd, wat de alleröudste en zelfs de laatste Schryveren hebben aangeteekend, en dat geen 't welk my zelfs door geloofwaardige berichten is meedegedeeld, zoo bleef 'er niets meer over dan eene goede afbeelding, zoo van het dier zelfs, in zynen natuurlyken stand, als van het geraamte. In hoe verre wy hier in geslaagd zyn zal een kundig oog genoeg ontdekken, vooräl, by vergelyk der afbeeldingen welke de Heeren BUFFON en ALLAMAND daarvan gegeven hebben,

Ten opzichte van myne afbeelding der *Giraffe*, moet ik hier nog byvoegen. Dat de voorige teekening reeds gemaakt was, na het in allen deele compleet aan my overgezonden vel, aan welk het hoofd en de voeten bewaard waren. Volgens de afmetting van hetzelfde vel, vertoonde zich het achterlyf weezendlyk laager in die teekening. Dan by ondervinding wetende, hoe weinig men zich op zodanige buiten 's Lands bereide vellen kan betrouwen, zoo heb ik liever myn' Teekenaar dien stand aan het dier doen geeven, welken de Heer CAMPER my het genoegendeed in eene omtrek van hetzelfde, volgens deszelfs denkbeeld, meedetedeelen.

Betreffende het geraamte deezer *Giraffe*, verdiend de Heer GORDON, Bevelhebber der Kaapfche *Militie*, den lof van elks verwondering in de volvoering zyner zoowel
gelukte

begonnen onderneeming. Het zegt iets, in de woeste wildernissen van Africa zulk een Colossaal stuk te ontleeden, en, zonder gemis van eenig deel, ter verzending naar Europa te schikken! Het is zeekerlyk niet in dien stand, gelyk het nu is, overgezonden, zulks was onmoogelyk: Hetzelve heeft men te danken, aan de onvermoeide kunstwerking van den bekwaamen ontleedkundigen Heere ONYMOs. M. D. De Hoogleraar CAMPER roemt denzelven, en by deezen Lof zyn geene weérklanken meer nodig.

De Hoogleraar MICHAËLIS (*y*) heeft, onder veele andere, eenige vraagen voorgesteld, weegens de *Camelopardalis* of *Giraffe*, aan een Gezelschap van Reizigers, welke op bevel van Zyne MAJESTEIT, den KONING van DEENEMARKEN, naar Arabie reisden, omtrent deeze vraagen zal men alhier meede eenige oplossinge vinden.

Ten besluit voege ik hier nog by, dat men deeze Dieren, naar myne denkbeelden, als het naaste aan de Cameelen grenzende, ter vermyding van de onnoodige vermeerdering der Geslachten, in de Rangschikkinge, onder de benaaming van *Giraffe*, of *Geboornde en gevlakte Cameel*, als eene merkelyke verscheidenheid, by het Geslacht dier Dieren, zoude kunnen plaatsen.

(*y*) MICHAËLIS. Vraagen aan een Gezelschap &. Amst. & Utr. 1774. 4to Holl. vert. p. 139.

B E S C H R Y V I N G

V A N H E T

K A A P S C H E

K A M E E L - P A A R D ,

DE CAMELOPARDALIS OF GIRAFFE

der vroege- en latere Schryveren.

Tab. XXI.

Dit elks verwonderingwaardige Dier was van het mannelijke geslacht. De hoogte van het zelve, by de voorvoet van den grond tot op het hoofd opgemeeten, was volgens opgaave, 15. voeten en 4. duimen Rhynlands. Die van de borst tot de staart, in een rechte lyn, 5. voeten en 7. duimen. Voor de verdere maaten wyzen wy, den begeerigen Leezer, liever naar de hier achtervolgende beschryving, van den beroemden Ontleedkundigen Heere CAMPER. Ik bekenne dat 'er eenige verschillen in de maaten van het *Scelet*, en die op het leevende dier genomen zyn, plaats hebben, doch dezelve kunnen zooveel niet zyn, dat zy het begrip te boven gaan.

De grondkoleur by deeze dieren, in vier onderscheiden vellen die ik gezien hebbe, is zuiver wit; (want men moet zich

zich door de geelachtige koleur, die het wit deezer vellen, by het bereiden, gekreegen hebben, niet laten misleiden) op deeze witte grondkoleur vertoonen zich lichtbruine vlakken¹, van allerlei gedaanten, welke in de afbeelding, gelyk zy weezendlyk zyn, verbeeld worden. De witte grondkoleur vertoont zich vry regelmatig, even als een smal riviertje, 't welk om en tusfchen eene meenigte kleine eilandjes, van onderscheiden gedaanten, rondom loopt, en dus geheel verschillende, van alle de verbeeldingen, die de oude en alle latere fchryveren daarvan tot op heden gegeven hebben. De vlakken ter zyden van den hals, en zoo het my toefchynt op de keel, fchikken zich zoo, dat zy aldaar de witte grondkoleur, als byna in eene rechte nedergaande lyn laten doorloopen, tot omtrent op de borst. De grootste vlakken zyn terzyden het ligchaam en op den hals. De Heer GORDON zegt, dat de vlakken by de wyfjes en jonge dieren, lichter van koleur, en eenige derzelve, by de oude, zwart zyn. De buik is witächtig grys, gelyk meede de onderste deelen der beenen, op welke zich echter hier en daar de bruine vlakjes, beneedenwaards verminderende, doen zien. De lange hals heeft caftanje kleurige bruine maanharen, veel van die eens paards verschillende. De langfte van die haren zyn vyf duim, derzelve grondbeginzel en uiteinde zyn, ligter bruinkleurig of liever grysächtig. Deeze zogenaamde maanharen vertoonen zich, van het hoofd tot even op den rug, en geenzints tot by de ftart, noch zoo alternatief geel en bruin gevakt, gelyk men die by myne tydgenooten verbeeld vindt. De bultige hoogten, voor boven op den rug, is eenigzints aanmerkelyk, zy word veröorzaakt door de opftaande verlenging van eenige wervelbeenderen van den rug, en ik ben in twyfel of deeze bultige verhooging alléén niet de werkende oorzaak is, welke deeze dieren van achteren zoo

laag doet fchynen, zoo als de fchryveren hun verbeeld en befchreeven hebben. Het wit en bruine hair is over het geheele lyf zeer kort. Het vel deezer dieren is, aan het dikke van den hals, op den rug, terzyden van het lyf en van de achterbeenen, byna een' halven duim dik. By en op het hoofd, den buik, voorbeenen en aan het achterlyf, is het veel dunder. De Hottentotten, en anderen, gebruiken het voor fchoenen en andere behoefkens.

De staart heeft meede korte gryze hairen met flauwe bruine vlakjes. Boven op langs dezelve loopt, een fmalle ftrek donkerder geelbruine hairen, die wat langer dan de overige zyn. Deeze ftrek neemt reeds haar begin twaalf duimen op het lyf voor 't begin der staart. Dit dus verre gedeelte der staart is ruim twee voeten lang en zeer dun uitlopende. Daarään hangd een bos puntig uitlopende hairen, waarvan de langfte ruim twee- en- twintig duimen zyn. Eenige derzelve zyn bruin geel, half doorzichtig en plat, de overige, die meer in getal zyn, zyn zwart en rond. De inlanders gebruiken die by hunne armringen enz.

Het hoofd heeft geene naar het lyf gelykenende vlakken. De koleur is gryswit, van de hoorns tot op de neus loopt eene breede ligtbruine vlak die zich by de neusgaaten vernald. De ooren zyn, in evenreedigheid van het hoofd, redelyk groot puntig uitlopende, van buiten en binnen met zeer kort wit gryswit hair bezet. Dezelve staan in deeze afbeelding te dicht by de hoorns van welke zy op twee duimen afstands geplaatst zyn. De twee hoorns zyn elk acht duim hoog, de toppen staan drie duim van elkander, onder koomen zy elkaar veel nader, zy staan een weinig achteröverhellende. Zy zyn met een lichtbruinkleurig gehaird vel bekleed, de toppen hebben langer zwarte hairen, die by jonger dieren in eene pinceelpunt uitloopen, en by
ouder,

ouder, gelyk deeze, zich maar korter en als afgefleeten doen zien, door afwryving tegens harder ligchaamen. Van de bultächtige knobbels, welke de Heer ALLAMAND, tusſchen de ooren en de hoorns beſchryft, vind ik geene de minſte blyk, in drie onderſcheiden vellen. Op 't midden van het voorhoofd, even boven de oogen, ziet men eene bultige verheevenheid, dezelve heeft niet den allerminſten ſchyn van een' derden hoorn, gelyk eenige gedacht hebben. Wy hebben daarvan vroeger omſtandig geſprooken. De oogen zyn groot, leevendig en ſchitterende van een goed-
 aardig aanzien. De boven oogleden hebben lange en ſteevige oogharen, die der onderſte zyn veel korter. Maar ik vinde nergens aangeteekend, dat die bovenſte oogharen, uit de bovenhoek van het oog tot op de halve lengte van het oog uit zwarte haren beſtaat, en de verdere lengten zyn ligt bruin, die zyn langer van hair en ſtaan wat hooger op den rand van dat ooglidt. De rand van het onderſte ooglidt heeft weiniger en korter, doch alle zwarte haren. De oogen hebben geen traanbuis. De neusgaaten zyn zeer groot en langwerpig. De bovenlip ſteekt wel twee duim over de onderſte, en die zyn beide met een' breeden dikken rand van korte digte en harde gryze en bruine haren omzet. Het hair op het hoofd is overal langer als dat van het lyf. Onder den geheelen bek van het dier is het hair meer wit dan grys.

Boven, voor in den mond, zyn geen tanden, maar wel van onderen, het heeft aldaar agt ſnytanden, en in elk kaakbeen zes kiezen. De gedaante kan men in de hier volgende beſchryving omſtandiger vinden. De tong komt zeer naby aan de herten.

De beenen zyn, in vergelyk, niet dik, hebben geen bewys van byhangende klaauwtjes boven de voeten, als eenige andere dieren, maar zyn met zeer groote gekliefte hoeven voorzien; die, aan de my overgezonden vellen, zyn van zeer masive hoornächtige natuur, niet zwart maar grysgrauw. Die der voorvoeten zyn een duim grooter als die der achtervoeten.

E I N D E.

W A A R N E E M I N G E N
 O V E R H E T G E R A A M T E V A N D E
 C A M E L O P A R D A L I S,

*'t Welk in het KABINET van Z. D. H. den Heere
 PRINSE VAN ORANGE gevonden wordt.*

De *Camelopardalis*, of Giraffe, heeft als alle levendbaarende viervoetige Dieren zeven halswervelen; doch veertien in de borst, vyf in de Lendenen; Het heiligbeen bestaat uit vier als inëen gesmoltene wervelen, met welkers uiterste de staart geled is, die uit zeventien, allengskens verminderende wervelen zamengesteld is.

Daar zyn evenveel ribben als borstwervelen, van welke agt met het borstbeen geled zynde waare of echte, en de overige zes onwaare of onëchte kunnen genaamd worden.

Het

Het borstbeen heeft een spits aangevoegd been, of *os Eniforme*: g. σ. De Ribben, vooräl de waare, zyn, even als in de harten, geled met kleinere stukken, die niet kraakbeenig, als in menschen, en veele andere Dieren, maar been zyn; deeze zyn eigentlyk door middel van kraakbeene verëenigingen gehecht aan het borstbeen. Het schynt dat de Natuur, dit, in zeer veele viervoetige Dieren, en wel by de meeste herkaauwende, ook in het Varken, als mede in de Vogelen, zelfs in de Bruinvischen zoo gewrogt heeft, om ruimer te ademen; aangezien, de voorste ribben, een' rechten hoek met de ruggraat maakende, de borst door geene beweging kunnen verwyderen, gelyk zulks in ons geschiedt. De herkaauwende dieren ademen dus meestäl met het middenrif, en heigen daarom zoo sterk in de warmte, gelyk vooräl in de schaapen gezien kan worden.

De heupbeenderen, en agterpooten zyn gemaakt even als by de schaapen; zoo zyn ook de voorpooten; dat is, 'er zyn geene fluitbeenderen, noch agterklaauwen, gelyk by zommige harten, en vooräl by het Rendier.

Het gebrek aan fluitbeenderen schynt oorzaak, dat 'er zydelings aan den buitenkant, tusfchen het hiel-en-scheenbeen, een klein been gevonden wordt, 't welke het kootbeen bevat, en een soort van buitenenkel maakt, zoo als het de Heer *Daubenton* zeerwel beschreeven heeft by het geraamte van den Os, *Hist. Nat. du Cab. du Roi, Tom. IV. pag. 527.* 't welke als eene *Hypographe* van het fluitbeen kan aangemerkt worden: In het Geraamte van het Indiäansch Reetje, door my in myne *Natuurkundige Verband. p. 225.* beschreeven, heb ik het als nog niet kunnen gewaar worden; Het fluitbeen schynt daar, als by ons en veele andere dieren, den buitensten Enkel te maaken. De voorvoet, even als by de schaapen, bestaat uit soortgelyke beenderen,
ook

ook de voorhand; 'er ontbreekt aan den voorvoet van dit geraamte een klein beentje overreënkoomende met het grootte wiggebeen, waar in de trekker van den *Musculus peronens* zig inhegt, zeer zichtbaar in Koejen en Schaapen. Ook wordt het tongenbeen gemist, zoo dat wy daarömtrent niets kunnen bepaalen; te minder, om dat die beenderen in de herkaauwende Dieren zeer verschillende zyn, vooräl ten opzigte van het middelstuk of *basis*, aan welke, by voorbeeld in de Buffels, een uitsteekfel is, gelyk by de Paarden, schoon kleiner, 't welk by de Harten Rendieren en Schaapen, geheel niet gevonden wordt.

De Schryvers, welke dit Dier wel gekend, en oorspronkelyk hebben nagespoord, gelyk *Petrus Gillius*, door de meesten, als door *Gesner*, *Aldrovandus*, *Linneüs*, *Briffon*, en anderen naderhand uitgeschreeven, zeggen alle, dat de voorpooten langer zyn dan de agterpooten, 't gene in de daad zoo is, schoon het verschil niet aanmerkelyk bevonden zal worden, en op zyn best 7. duimen uitmaakt, 't welk op eene hoogte van omtrent 7. voeten genoegzaam van geen belang is; offchoon het merkelyk vermeerderd zou kunnen worden door het schuinzer staan van het deije- en-scheenbeen, in vergelyking van het armbeen, en de ellepyp.

Wy zullen den kop met deszelfs voornaamste deelen beschryven, en aanmerken, hier in gelykformig te zyn aan alle dieren, welke de horens op een voetstuk draagen, van uit het voorhoofdsbeen uit te groejen, en niet vlak boven het ooghol, maar boven de verëeniging van het voorhoofdsbeen met het jukbeen te staan.

Als meede, dat het Dier, gelyk alle de harten, de Elanden,

den, het Rendier, en zommige Bokken (*a*) eene opening heeft aan den voorkant van het opperkaakbeen, even onder of bezyden het ooghol, welke door *Daubenton Tom. VI.* over het hartebeest handelende *Planche XVIII.* door N O. afgebeeld is, en pag. 129. zeerwel beschreeven wordt met de benaaming van *un' espace vuide*, eene opene plaats: Dit is een natuurlyk en geregeld gebrek in het been van de bovenkaak, tusfchen het *Os Unguis* en het neusbeen in.

Het wordt in de harten, Damharten en Rendieren met het beenvlies, van binnen en buiten zich opëen hegtende, gedekt en geflooten; anders zou 'er de lucht doorgaan, het is l. in de bygevoegde figuur.

Er waren geene snytanden in de tusfenkaaks beenderen; gelyk dezelve by alle herkaauwende Dieren ook niet gevonden worden, ook geene Haaktanden onder noch boven; doch aan beide de zyden zes kiezen in de opperkaak, alle met twee wortels. In de onderkaak in tegendeel zyn agt snytanden, waarvan de beide uiterfte zeer groot, en breed van kroon en als ingefneden zyn, staande fcheppende als by de koeijen; ook zyn 'er aan yder zyde beneden zes kiezen, waar van de agterfte, de grootste, krom is, en drie wortelen fchynt te hebben.

De onderkaak is teder, de plaats voor de *Musculus temporalis*, of flaapfpiet zeer diep, en vry groot. Het jukbeen is zeer zwaar, en kan van gelyken eene groote *Maffeter* plaatzen.

De twee horenftronken *d, d*, zyn agt duimen lang, ftaan
boven

(*a*) De *Condoma*, de *Kevel*, en eenige anderen, welke by den Graave de *Buffon* worden afgebeeld *Tom. XII. pl. 31. 32. 39. &c*

40 NATUURLYKE HISTORIE VAN HET

boven 3. duimen van elkander, en hebben een' dikken stoel of *basis* byna famenkoomende midden op het hoofd.

Daar de Neusbeenderen met de voorhoofdsbeenderen verëenigd zyn, is eene knobbeligheid *s.*, het is daar ter plaatse, daar door *Gillius* een foort van derden horen, omtrent twee vingeren hoog, gestelt wordt.

De lengte van den voorkant der onderkaaksbeenderen tot den knobbel van het agterhoofd is = 2 Rhynd. voeten, en 4 duimen, naamenlyk $ag = 10.$ $gk, = 6.$ $bi, = 8.$ $ib, = 4.$ dus $ab. = 28$ duim. De onderkaak $e, f, = 22$ duim = $c d.$ De geheele hoogte $ck. = 7$ duim. Van boven den fronk des horens tot onder het juk-kebeen $d, k = 12 \frac{1}{2}$ duim. Het ooghol $l, m,$ en $n, o, = 3.$ duim. $e, d. = 2 \frac{1}{2}$ voet, $d p = 11$ duim. $q, r = 9.$ $p, i = 14.$ $m, t = 12$ duim.

Het breedste van den kop beneffens de ooghollen = 11 duim, nevens het begin der snuit = 5. duim.

De buitenkanten van de grootste tanden zyn $4 \frac{1}{2}$ duim van een.

De hals bestaat, gelyk boven gezegd is, uit zeven wer- velen, waarvan de *Atlas* of bovenste = is aan 5 duim.

De *Epistropheus* of tweede = . . . 11 $\frac{1}{2}$

De derde. 11.

De vierde. 10 $\frac{1}{4}$

De vyfde. 10 $\frac{2}{3}$

De zesde, en zevende yder = 10 $\frac{1}{2}$ of 21 duim te zamen.

$b, n,$ De hals is dus lang 72. duim of 6 voeten, met de kops- hoogte $b, d. = 7$ voeten, en 4 duimen.

De hoogte van *u* de eerste borstwervel ten voeten uit,

u =

$u = 3$ voet 9. duim. En $v, w = 1$ voet 2. duim, dus van w . tot v . = 9 voeten 11 duim, naagenoeg 10. voeten.

Het Schouderblad is lang = 2 voet 1 duim.

Het Armbeen. 1 — 7 —

De *Radius*, of draaijer . . . 2 — 6 —

De Ellepijp geheel. . . . 2 — 11 —

De voorhand, dat is de *Carpus*, bestaat uit zes beentjes, welke twee reijen uitmaaken als in de menschen; *de bovenste* wordt zaamen gesteld uit het driehoekig, het halfmaansch, het schuit en ronde beentje. *De benedenste* bestaat slegts uit twee, welke yder wederom als twee in een gesmolten zyn, naamlyk de twee veelhoekige, en het hoofd en haakbeen te zamen twee uitmaakende.

De hoogte der voorhand $\beta. \gamma. = 3$ duim, dat is de twee reyen beendjes op elkander gerekend.

De naahand $\gamma. \delta. = 2$ voet $3\frac{1}{2}$ d. $\delta. \epsilon.$ de eerste vinger koot $5. \epsilon. \zeta.$ de tweede = $2. \zeta. \eta. \theta.$ het navelbeen = 4 duimen.

Waaragter twee voegstukken $\mu.$ in de plaat, doch te hoog, zy zyn geleed met de nagelbeenderen, agter $\zeta. \theta.$ en om trent $1\frac{1}{4}$ duim lang.

'Er zijn, even als by alle dieren, twee *Offa sesamoidea*, of Zaadbeenderen, tusfchen het nahands, en eerste vingerbeen, hier te hoog $\lambda.$

De schoen van den voorpoot is $8\frac{1}{2}$ duim lang, zoo dat de Zaadbeendertjes $\mu,$ en $\theta. \eta.$ dat is 4. en $1\frac{1}{4}$ of $5\frac{1}{4}$ duim, zeer gemakkelyk in den schoen kunnen bevat worden.

Nu overgaande tot den romp zal ik aanmerken, dat dezelve tot aan het Heiligbeen lang is = 4 voet, 1 duim.

De veertien Borstwervelen zyn = 3 voet, dus de vyf

Lendenwervelen = 1 voet, 1 duim. De staart $\phi. \chi.$ = 1 voet, 11 duim. Het Heiligbeen B. $\phi.$ uit vier Wervelen bestaande = 9 duim.

Het Borstbeen = 2 voet, 4 duim. Het Schildwysbeen = 4 duim. De eerste Rib = 1 voet en 8 duim. De laatste waare Rib $\pi. \xi.$ = 2 voet, 9 duim. Het stuk $\xi. \eta.$ = 9 duim. De laatste Rib is slegts lang = 1 voet, 9 duim: op deeze wyze kan men de borstholte naagenoeg gissen.

Het heupenbeen A. B. D. E. was lang van B. tot D. = 1 voet, 6 duim; het Darmbeen A. B. breed 1 voet, 6 duim, tot de Pan of *Acetabulum* = 1 voet, 1 duim; van voor de punt van het Darmbeen A. tot de voerpunt van het Schaambeen E. = 1 voet, 9 duim. Het Schaambeen van E. tot D. = 11 duim, het ovaale gat F. G. = 3 duim.

Het Deijbeen, H. I. K. = 1 voet, 7 duim. De Knieschyf M. L. 4 duim. Het Scheenbeen L. N. K. P. O. = 1 voet, 9 duim.

Men dient aantemerken, dat hier geen Fluitbeen is; eene opmerking, welke COITER reets, lang gemaakt heeft omtrent de herkaauwende Dieren. *De quadrup. scelet. Cap. 2.* zonder van hem te wecten, maakte ik dezelfde aanmerking in den Jaare 1774. Zoo, dat ik stellig verzekeren dorst, by niet één herkaauwend dier zulk een been gevonden te zullen worden, tot dat ik onverwagt dit been gewaar wierd in het Asiätisch Reetje, den 12 October 1778. gelyk ik in mijne Verhandeling over het *Rendier*, p. 228. § 5. gemeld hebbe.

Natuurlyk moeten wy nu tot den voorvoet, of *Tarsus* koomen, van welken ik reets eenig gewag gemaakt hebbe. Hy bestaat uit het hielbeen R. Z., de koot T. het taarling

ling wysbeen met het schuitbeen in een gesmolten R. V., en twee wiggebeenderen *u. v. w.*, mede tot een been vereenigd: eindelyk uit het derde wiggebeen; derhalven uit vyf; doch 'er is een zesde *e* by, welke den buiten enkel uitmaakt, reets door ons beschreeven, en door den Heere DAUBENTON uitmuntend uitgelegd. Het vyfde, of derde wiggebeen, 't welke in de Koeijen en Schaapen den trekker van de *Peroneus* ontfangt, schynt hier verlooren, 't welke eerder geschieden moest, om dat de beenderen los, en zeer onder een verward tot het Kabinet overgekoomen zyn.

Men moet zig veelëer verwonderen, dat dit geraamte nog tot die volkomenheid, heeft kunnen gebragt worden. Zy hebben dus zes beenderen in het geheel, welke te zamen den voorvoet O. P. W. Y. uitmaakende, 5 duimen hoog zyn.

De naavoet of *Metatarsus w, y. a. b.* = 2 voet, 4 duim. Het been *a. b. d. c.* = $4\frac{1}{2}$ duim. Het tweede *d. c. f. g.* = 2. Het derde *f. g. i. k.* = 4. Het agterbeentje *g. b.* gelyk $\frac{1}{2}$ van een duim.

'Er zyn hier weder twee zaadbeenderen tusfen de geleiding van het naavoetsbeen, en vingerbeen, *a. b.* naame-lyk, *b. e.* welke $1\frac{1}{2}$ duim. lang zyn.

De schoen van den agterpoot is een duim kleiner dan van den voorsten, dat is = $7\frac{1}{2}$ duim, waarin het nagelbeen *f. g. i. k.* met het agterbeentje ligtelyk bevat kan worden, om dat het de helft kleiner is dan aan den voorpoot.

De hoogte van den schoft tot onder het borstbeen *a. g.* = $4\frac{1}{2}$ voet.

Het Geraamte in 's Prinses Kabinet is in de daat schoon, en uitmuntend wel saamengefeld: men zou nogthans de

kleine beenderen van den voorvoet en voorhand, duidelyker gezien hebben, indien men in plaats van breedkoper darmfnaar had gebezigd, 't welke by myne zekere onderzinding even duurzaam is, en daar en boven nooit het been bederft, daar het anders zoo wel door het koper, als yzer weg roeft.

De ruggraat staat te recht, en het fchouderblad is te laag geplaatst: De voor zoowel, als de achterpooten hangen, maar staan niet. Dit is een gebrek, 't welke men in alle de Geraamte van Dieren in het Kabinet des Konings van Frankryk, in het Natuurboek van den Graave DE BUFFON ontmoet, en over het hoofd gezien is door DAUBENTON.

De Heer MERCK heeft dit naar myne aanmerking getracht te verbeteren, dog zou beter geflaagd hebben, indien zyn Edelheid meer tyd gehad hadde.

Ik hebbe zelf dit Geraamte twee maalen gemeeten in December 1785. en weder den 2 July 1786. om dat het my ontgaan was, dat ik dit reets met naaukeurigheid verrigt hadde: dog t' huisgekoomen vond ik myne eerste aantekeningen, welke maaten, met de laatste vergeleken zynde, volmaakt overeenstemden.

P E T R U S C A M P E R.

KLEIN LANKUM,
den 4 Augustus 1786.

B E S C H R Y V I N G
V A N D E N
A M E R I K A A N S C H E N
T R O M P E T T E R ,

ZYNDE EEN GENOEGZAAM ONBEKENDEN , EN
EENE ZONDERLINGE EIGENSCHAP HEBBENDE

V O G E L ,

koomende uit

S U R I N A M E N ,
E N

zich thans bevindende in de DIERGAARDE en het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

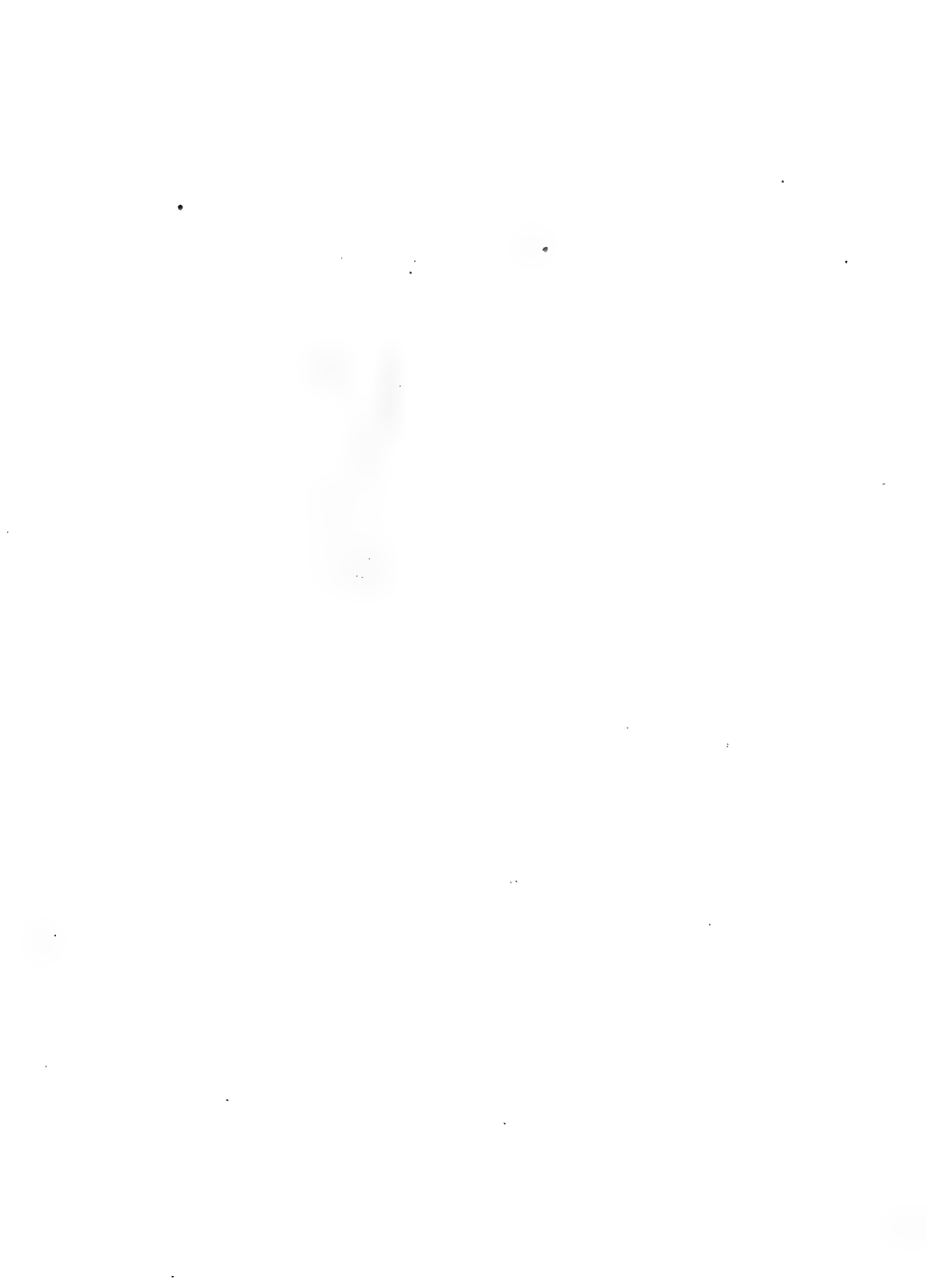
Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

TROMPETTER-VOGEL.

DE Schryvers, welken min of meêr, doch genoegzaam allen even duister of gebrekkig, over deezen Vogel geschreeven hebben, zyn in gering getal. MARCGRAAF (*a*) is de eerste geweest, die den -zelve onder den Brasilschen naam van *Macucagua* heeft vermeld, en dat weinige en gebrekkige, 't welk die Schryver 'er van zegt, is naderhand door PISON (*b*), (wiens werk te gelyk met dat van MARCGRAAF gedrukt is) WILLOUGHBEI (*c*), RAAJ (*d*), BRISSON (*e*), en anderen overgenomen. Uit de beschryvingen onzer West-Indische Volkplantingen, die van de Dieren, enz. spreken, bekomt men geen meerder licht. D'Heer FERMIN (*f*) maakt hun onkenbaar. PISTORIUS (*g*), die anders ook niet veel zeggen wil, is de eenigste, welke eenige waare eigenschappen van dit zonderlinge Dier mede deelt, hoewel hy met al de anderen, aan de beu-felachtige vertellingen, die men overal verspreid heeft, namelyk dat deeze Vogel een geluid door den aars geeve, al meede blyft hangen.

De Systeematische Schryvers zyn, volgens gewoonte, het zeer on-eens tot welk geslagt deeze Vogel te brengen zy. WILLOUGHBEI en RAAJ betrekken den zelve tot de Hoenderen: BRISSON maakt 'er een Patrys van: KLEIN (*b*) een Trapgans, en LINNÉUS (*i*) een byzonder geslagt, 't welk hy *Pfophia*, en deezen Vogel daar in,

(*a*) *Hist. Nat. Bras.* p. 213.

(*b*) *Bras.* p. 88.

(*c*) *Ornithologia.* p. 116. f. 26.

(*d*) *De Avibus.* p. 53.

(*e*) *Ornithologia. supp.* 12.

(*f*) *Hist. Nat. de la Holl. Equinoxiale. Amst.* 1765.

(*g*) *Beschbr. van de Col. van Suriname. Amst.* 1763. pag. 65.

(*b*) *Avium prod.* p. 18.

(*i*) *Syst. Nat. Edit. X.* p. 154.

HOUTTUYN, *Nat. Hist. der Dieren &c. I. D. V. St.* p. 285.

in, *Crepitans* noemt. Ik voor my omhelze het gevoelen van den Heer PALLAS, die den-zelven tot de Kraanvogels t' huis brengt, hoewel hy korter van bek, hals en beenen is.

Vier deezer Vogels, welker geluid zo verwonderbaar is, als de wyze op welke zy dat voortbrengen, in de Diergaarde van ZYNE DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE ERFSTADHOU- DER, gehad hebbende, van welken 'er nu nog een in 't leeven is, is ons de gelegenheid gunstig genoeg geweest, de-zelven in hunnen aart en eigenschappen van naby te kunnen beschouwen.

Twée der-zelven zyn, in 't laatst van den Jaare 1764., door *den Wel Ed. Geftr. Heer MARSYS*, uit Zeeland, en twee anderen, in den Zomer van 1765., door *den Wel Ed. Geftr. Heer MARSELIS*, van Amsterdam, aan de Diergaarde van Hoogstgem. ZYNE DOORL. HOOGHEID gezonden. Beiden deezen waren uit onze West-Indische Colonie van Surinamen overgebracht. D'Heer FERMIN zegt, dat zy zeer gemeen zyn op de kust der Amazo- nen.

De aart van deeze Vogels is in geenen deele schuw of vrees- achtig, in tegendeel zyn zy zeer mak, zelfs zo, dat men hun met de hand kan opvatten, uit welke zy ook, 't geen men hun geeft, aanneemen. In gedaante en gang hebben zy veel overeen- komst met de Kraanvogels, dan eens schieelyk loopende, en dan weêr, als in een' deftige houding, met groote schreden stappende, somwylen ook zeer vrolyk huppelende. Stil staanden rusten zy veeltyds op een been, het ander opgetrokken houdende. In deezen stand brengen zy hun ligchaam meer in eene horizontaale gedaante, de rug word krom of hooger, en de hals meêr inge- trokken: stoort men hun echter hier in, dan rechten zy zich op, de hals word langer, het ligchaam begeeft zich in een schuinfchen stand, en de Vogel gelykt een geheel ander soort. Het is deeze gedaante, welke de voornaame Dier-schilder, d'Heer A. SCHOUMAN, als de leevendigste, heeft uitgekoozen ter afbeelding.

Wanneer deeze Vogels maar zindelyk gehouden worden, zyn
zy

zy ook zindelyk op hun ligchaam en haalen dikwyls de veeren van het lyf en de vleugels door den bek. Als zy fomtyds tegens elkaâr vegten, is zulks al fpringende, en met redelyke fterke bewegingen of flaagen der vleugels. Het verfchillende klimaat en voedzel bepaalt hier zekerlyk hunne natuurlyke drift ter voortteeling, waar toe zy maar weinige blyken van luft geeven. Hunne gewoone fpys is graan, als boekweit, enz.; doch zy eeten ook gaarne kleine vifchjes en vleefch, en beminnen zeer fterk het brood. Hunne neiging naar vifch, en het redelyk lang ftel van beenen, doet genoegzaam zien, hoe zy, ook hier in den Reigeren en Kraan naderende, waterminnaaren zyn, of tot de watervogelen behooren.

De grootfte, kennelykfte en aanmerkelykfte eigenfchap die zy hebben, is het wonderbaare geluid, 't geen deeze Vogels dikwyls uit zich zelfs maken, of, daar toe door de Oppasfers der Diergaarde worden aangefpoord. Het verwondert my niet, dat men tot op heden in het denkbeeld gebleeven zy, dat zy zulks door den aars deeden; ik zelve heb moeite genoeg gehad my van het tegendeel te overtuigen; 't welk men niet doen kan, of men moet zich genoegzaam op den grond nederleggen, den Vogel door brood by zich lokken, en denzelven het geluid doen maaken; waar in de Oppasfers, (die het zelve al vry wel weeten na te bootfen) en ik zelfs, door hem zulks voor te doen, dikwyls al zeer gelukkig flaagden. Voor dat zy hun twyffelachtig geluid maaken, geeven zy veelmaalen een wild gefchreeuw, 't geen fomwylen wordt afgebroken door een klank die naar *fcherek, fcherek* zweemt, en daar op volgt dikwyls het zonderlinge doffe geluid, 't welk eenige weinige overeenkomt heef met het gekir der Duiven. In dier voegen hoort men hun vyf, zes, tot zeven maalen, kort op een, een doffen klank geeven, uit het lyf voortkomende, en zweemende naar *tou, tou, tou, tou, tou, tou, tou*, binnen 'smonds gemaakt; welk laafte *tou . . .* zy zeer lang en zagtes uit-rekken. Deeze klank heef ook zeer veel zweem naar dat lang

en steunende geluid, 't welk de Bakkers op een glaazen posthoorn maaken, om hunne kalanten te waarschuwen, als het warm brood uit den ooven komt.

Dit geluid of deeze klank komt dan, gelyk wy reeds gezegt hebben, niet uit den aars, maar het schynt my nevens den Heer Dr. PALLAS, die het met my dikwyls gehoord heeft, en wien ik den Romp des gestorvenen Vogels ter ontleeding gegeven hebbe, zeer zeker, dat het zelve voortkomt door eene flaauwe opening des beks, en een foort van windzakken, welken, hoewel vershillende in gedaante, meest allen Vogelen inwendig eigen zyn. Voornoemde Heer heeft my (daar het in dit stuk op aankomt) de volgende waarnemingen wegens het inwendige maakzel meede gedeeld, waar voor wy hem onze erkenenis hier afleggen. Zie hier wat hy zegt: „ De luchtpyp is, eer „ zy in de borst gaat, van dikte als een groote schryf-pen, been- „ hard en geheel rol-rond. In de borst wordt zy kraakbeenig, en „ verdeelt zich in twee half ronde kanaalen, die hunnen loop naar „ de long neemen. De linker windzak is zeer kort; die der „ rechterzyde gaat tot geheel achter in het onderlyf, en is door „ dwars-vliezen in drie of vier groote cellen afgedeeld”. Het zyn dan zekerlyk deeze zogenaamde wind-zakken, welken men als oorzaken van de onderscheiden geluid maakingen der Vogelen grooten deels moet aanmerken. De lucht, door de drukkende werkingen der spieren geperst, zoekt haaren uitgang door de hoofdtakken der vleezige long, en ontmoet in haaren weg kleine, veerkragt hebbende vliesjes, welken drillingen verwekken, die allerlei toonen kunnen voortbrengen (*k*). Maar 't geen ons eindelyk verzekert dat dit geluid niet uit den aars komt, is dit, dat men, by eene zeer naauwe oplettenheid, als zy dit vreemde doffe geluid maaken ('t geen zy veelyds zonder voorafgaand geschreeuw doen,) hunne borst en buik ziet beweegen, en den bek eventjes open gaan.

Het

(A) *Mem. de Mr. HERISSANT, dans les Mem. de l'Acad. Royale des Sciences de Paris; année 1753. p. 293.*

Het geen de reeds aangehaalde PISTORIUS ons wegens de erken-
 nis van deezen Vogel verhaalt, kan somnige menschen in hun
 gedrag beschaamen. „ Deze Vogel (zegt hy) is erkennend;
 „ wanneer hy tam gemaakt is, zo dat hy altoos zyn meester of
 „ weldoender boven allen anderen kent, dat ik zelfs, 'er een van
 „ jongs af opgefokt hebbende, ondervond. Wanneer ik 's mor-
 „ gens zyn hok open maakte, sprong dit vriendelyke beest rond-
 „ om myn lyf, met beide vleugels uitgespreid, *trompettende* (zo
 „ meenen veelen het te moeten noemen) met den bek en aars,
 „ als of hy my op deeze wyze een goeden morgen wenschte; niet
 „ minder vriendelyk bejegende hy my, wanneer ik uit geweest
 „ was en wederom t' huis kwam; naauwlyks zag hy my van ver-
 „ re, of liep naar my toe; al was ik zelfs in een vaartuig, zo ras
 „ was ik niet aan den wal, of hy verwelkomde my in 't byzonder
 „ alleen met dezelfde complimenten, zonder iemand anders”.
 Deeze Schryver laat hier nog op volgen een Vogel dien hy *Crico*
 noemt, en welke even het zelfde geluid met bek en aars, doch wel
 zo aangenaam, zou maaken.

B E S C H R Y V I N G
 VAN DEN
 AMERIKAANSCHEN
 TROMPETER-VOGEL.

Tab.

IN grootheid komt deeze Vogel het naaft aan den gemeenen
 Wulp, de *Arquata* van LINNÉ; doch het lyf is korter en
 dikker. Maar om beter over de grootheid van denzelven te kun-
 nen oordeelen, zullen wy de maat hier liever ter neder stellen.
 Dezelve is genomen van een volmaakt wel opgezetten Vogel, die
 in het Kabinet geplaatst is, en welken ik thans ter Beschryving voor
 my

8 B E S C H R Y V I N G VAN DEN enz.

my hebbe. De hoogte van den grond tot den top van het hoofd is achttien duim. De breedte van vooren aan de borst tot agter aan den stuit is horizontaal acht duim. De lengte der beenen, van den grond tot dicht aan het lyf, acht en een half duim. De hals, van het bovengedeelte van 't lyf tot aan den top van 't hoofd, zes en een vierde duim.

De bek gelykt volmaakt naar die van den Trappans, is veel korter dan die van den Kraan, en ter zyden wat plat gedrukt; aan 't grondbeginzel is hy redelyk breed, verder puntig toe loopende; van boven final rond, en naar 't einde een weinig krom naar beneden geboogen. De kleur is vuil groen. Het opperste van den bek fluit ter zyde op het onderste. De neus-gaaten zyn groot, langwerpig ei-rond, en dicht by het voorhoofd, ter zyde den bek, geplaatst.

De *Irides* of oog-ringen zyn donker geel-achtig, en redelyk groot.

De tong is kraakbeenig, plat en aan het einde gefmazeld.

Hoofd en hals zyn met korte donzige vaal-zwarte veertjes bezet; by den bek komen die tot dicht aan de neus-gaaten. Wat laager; beneden den hals, worden deeze veeren grooter; en alleen van vooren aan den hals, even boven de borst, zyn zy zeer schoon, met een groenen, blaauwen, rooden en goudkleurigen weerschyyn versierd, welke de Schilder-kunst niet kan afbeelden. Het verder gedeelte der borst, het geheele onderlyf, en het grootste deel van den rug heeft meede vaal-zwarte haar-achtige veeren. Op het agterste gedeelte van 't boven lyf is de kleur der veeren flauw loot-verwig grys. De vleugels zyn meede vaal-zwart.

De beenen zyn groen achtig. De dyen halfwege met vaal-zwarte hairige veeren bedekt. De vingeren zyn van vooren drie; de middelste is de langste, en door een kort zwem vliesje aan den buitensten, en door een nog korter aan den binnensten vinger verbonden. De nagels zyn meede kort en puntig. Agter aan de beenen vindt men negen, even van den grond hangenden, vinger, met een kleinen nagel. Onder de voeten by de hiel is een eelt-achtig knobbeltje.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N

ZEER FRAAIËN, ZELDZAAMEN, OF MIS-
SCHIEN GEHEEL ONBEKENDEN

A M E R I K A A N S C H E N L A N G S T A A R T I G E N Y S - V O G E L,

aan den welken men twee voor-, en twee agter-vingers ontmoet.

Herwaarts gebragt uit de Hollandfche Volkplanting,

D E B E R B I C E;

E N

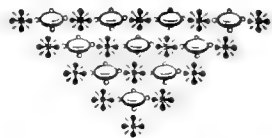
bewaard wordende in het MUSEUM van Zyne

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Befchreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenfchappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
MDCCLXVIII.

C. A. Bohner del.

W. A. Wood sc.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN EEN

AMERIKAANSCHEN

twee voor-, en twee agter-vingers hebbende

LANGSTAARTIGEN YS-VOGEL.

DE Schryvers, welken de kennis der Vogelen (*Ornithologia*) behandeld hebben, zyn het niet eens omtrend de be-
paalingen der kenmerken, welken zy wegens de Ys-vogelen op-
geeven. Wy verkiesen met de Schryvers van onzen tyd te be-
ginnen. d'Heer BRISSON (*a*) ('t is onbegrypelyk voor een man
die zo veel gezien heeft,) maakt zyn XIII. Orde van die Vogelen,
welken twee voor-, en twee agter-klaauwen hebben, door geene
vliezen (*Membrana*) te samen gehecht; waar onder de Pape-
gajen, Spechten (*b*), Koekoekken, Toucans, enz. behooren.
Verder zegt hy, dat de Ys-Vogelen, by hem de XIV. Orde uitma-
kende, drie voor-, en eenen agter-klaauw hebben. De Ridder
LINNÉ (*c*) schynt hem te volgen, hoewel hy de kenmerken dee-
zer Vogelen niet van de voeten, als een wezenlyk kenmerk, af-
leidt. SEBA (*d*), en MOEHRING (*e*), geeven hun mede, drie
voor- en eenen agter-klaauw (*f*): EDWARDS (*g*), WILLOUGH-
BEI

(*a*) ORNITHOLOGIA. Tom. IV. pag. 471. Par. 1760. VI. Vol. Quarto.

(*b*) Doch de Heer LINNÉ heeft reeds lang een Specht ondeckt, met drie voor-, en een
achter-vinger. Zie HOUTTUYN, *Natuurlyke Hist. der Dieren, enz.* (volgens het Sa-
menstel van LINNÆUS) I. Deels, IV. Stuk, pag. 393. Amst. 1761. Octavo.

LINNÉ, *Systema Naturæ. Edit. XII. pag. 177. N. 21.*

(*c*) *Systema utf.*

(*d*) *Thesaurus. Tom. I. en II.*

(*e*) *Avium Genera. Auricæ 1752. Octavo. Item Holl. Vertaaling daar van gen.*
Geslachten der Vogelen, door my met Aanteekeningen uitgegeeven. Amst. 1758. Octavo,
by P. Meijer.

(*f*) *Zie de Anteeek. by myne Hollandsche uitgave van MOEHRING.*

(*g*) *Hist. Naturelle des Oiseaux &c. Lond. 1751. Quarto.*

Idem Glanures, Lond. 1758. Quarto.

BEI (*b*), BELLON (*i*), ALDROVANDUS (*k*), en GESNERUS (*l*), doen allen het zelfde. Alleen SCHWENKFELD (*m*), en KLEIN (*n*), zyn volger, (zonder my met deezes laatsten twyffelingen of onderscheiding van den *Alcion* en *Ispida* op te houden) zeggen, dat deeze Vogelen maar twee voor-, en twee agter-voeten of klauwen hebben. Men ziet uit dit kleine staaltje, in welke verwarring de Geslagtkunde der Vogelen noch ligt, of liever, aan wat zwaarigheden dezelve onderhevig is, door de onuitputtelijke verscheidenheden die zich in de ryken der Natuur vertoonen. Wy moogen alle onze poogingen aanwenden, om de waare grens-scheidingen der Natuurlyke wezens te ontdekken, en te bepalen, de groote Bouwheer der Natuur doet ons, by elken stap, ten aller duidelykste zien, dat hy al het geschapene, als een geschakelde keeten, aan elkaar verbonden heeft. Maar, om tot ons onderwerp weder te keeren, deeze strydige gevoelens der Schryveren zyn overeen te brengen, als men zich erinnerd dat verscheiden Gewesten, dikwyls Dieren voortbrengen, die in eenige deelen van hun ligchaam verschillen, schoon andersints, hnnne aart, eigenschappen, en verscheiden kenmerken, genoegzaam aan toonen, dat zy, voor het overige, overeenkomstig zyn.

In myne Aanmerkingen, by de vertaalde uitgave der Vogelgeslagten van MOEHRING, heb ik reeds gezegd, dat zich in het Kabinet van ZYNE DOORL. HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE ERFSTADHOUDER, ENZ. ENZ. ENZ., een uitlandsch Ys-Vogeltje bevindt, met twee voor-, en eenen agter-vinger, nevens een ander Amerikaansch, met twee voor-, en twee achter-vingers. Beide die ver-

(*b*) *Ornithologia*. Lond. 1676. Folio.

(*i*) *L'Histoire de la Nature des Oiseaux*. Paris 1555. Folio. *Het is zonderling, dat die Schryver deeze Vogelen met drie voor-, en eenen achter-klauw beschryft, daar by hun, in zyne afbeelding, duidelyk, twee voor-, en twee achter-klauwen geeft.*

(*k*) *Ornithologia*. Bononiæ 1640. Folio.

(*l*) *Vogel-Buch*. Zurich 1657. Folio.

(*m*) *Tberio-tropheum Silesiæ*. Lignicii 1603. Quarto.

(*n*) *Stemmata Avium*. Lipsf. 1759. pag. 6. Tab. V. Quarto.
Item *Avium prodromus*. Lub. 1750. p. 31. &c. Quarto.

verschillende foorten zyn wy voorneemens op deeze uitgave te laaten volgen. Men voege hier by het onderwerp deezer Verhandeling, 't welk mede twee voor-, en twee achter-klaauwen heeft; én weërom anderen, met drie voor-, en eenen achter-klaauw gewapend, (gelyk de meeste Schryveren aan allen toefchryven).

Zie daar, door welke oorzaak mogelyk het verschil ontstaat.

De gefteltheid der voeten, ondertusfchen, van onzen inlandfchen Ys-Vogel, (van welke foort ik thans een onlangs gestorvenen, voor my hebbe, die door de gewezenre ftrenge koude op het Ys dood gevonden is,) blyft van deeze verschillenheid uitgezonderd, vermits die wezenlyk, drie voor-, en eenen agter-klaauw heeft; en 't blykt hier uit, dat SCHWENKFELD, en KLEIN, voor al niet van onachtzaamheid vry te fpreken zyn, door dien zy het ftelfel der voeten, in deezen onzen gemeenen Ys-Vogel, niet beter naagezien hebben.

Uit alle de verfcheidenheden, welken zich in de Vorftelyke verzameling, en by de Schryvers bevinden, nevens die, welken ik in andere Kabinetten gezien hebbe, dunkt my, dat de kenmerken van dit geflacht het beft aldus bepaald worden.

Het hoofd is groot in evenredigheid van het ligchaam, de hals kort, de bek lang, breed, aan 't grondbeginzel meest regt en puntig uitloopende, doch fomwyl, gelyk in deezen, wel wat neêrgeboogen; van boven, daksgewys, of gelyk een omgekeerde Δ . De voeten zyn kort, en tot over de dyën en kniën in de yeeren verborgen. De klaauwen zyn lang, en altoos, voor al de buitenften, ('t geen het befte kenmerk van dit geflacht oplevert) twee of drie leeden ver aan elkander vaft gegroeid, zo dat de voetzool zich aldaar breed en plat vertoond. De ftaarten zyn onderscheiden, doch in de meesten zeer kort.

Zonder ons in de beuzelachtige vertelfels der Ouden in te laaten, kan men met zekerheid dit volgende zeggen, ten opzicht der levenswyze van onze inlandfche Ys-Vogelen. Zy houden zich, voor al in den broeityd, met paaren by een, en fchuuwen dus,

in tegenstelling van anderen, de veel-wyvery. Zy maaken hun Nestje aan de kanten der Slooten en Vyvers, zeer diep in den grond, van drooge deelen van planten, waar onder zich dikwyls vischgraaten van hun genomen voedzel, bevinden. Zy leggen drie à vier eieren, en het mannetje voedt, in dien tyd, het wyfje. Hun gewoon voedzel is visch, doch ik meen ook ontdekt te hebben, dat zy insecten eeten. Zeker Heer, in Amsterdam, heeft my verhaalt, dezelveu vry lang in een kleine kamer in 't leeven gehouden te hebben, in het midden op een tafel een schotel water met leevende vischjes zettende, die zy, in de vlucht, 'er aardig wisten uit te haalen.

De Ys-Vogel, welken wy hier beschryven zullen, is een der fraaifte Vogelen van dit geslacht, gelyk men uit de bygevoegde afbeelding zien kan. Dan het is volstrekt onmogelyk denzelven naar behooren af te beelden; de schitterende en veranderende glans der veeren heeft iets, 't geen het volmaakfte pinceel niet kan af schetzen; de schoonste koleuren, en de kunst van de mengeling derzelven, zyn te zwak om de Natuur hier in naar te volgen. De borduurnaald, bestuurd door een schilder- en oordeelkundige hand, is alleen daar toe in staat; en ik heb, veele jaaren geleeden, 't genoeg gehad hier van een overtuigend bewys te beschouwen (o). Deeze schoone Vogel is my uit de Colonie de *Berbice* gezonden.

(o) De overledene Huisvrouw van den beroemden Kunst-Schilder SANDERS, te Rotterdam, zelfs een Schilderesse zynde, heeft in haar leeven eenige weinige stukken, bloemfestoenen verbeeldende, met zyde geborduurd, daar al de regelen der Schilderkunst volmaakt in gevolgd zyn. Daar, durf ik van die onwaardeerbaare Kunst-stukken zeggen, scheen de Kunst in verbeelding de Natuur te evenaaren, door het voordeel van den gloed en glans der zyde, welk voordeel de Verfstoffen ontbeeren, en 't geen hun de schoonste vernis niet geeven kan.

B E S C H R Y V I N G

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

twee voor-, en twee agter-vingers hebbende

LANGSTAARTIGEN YS-VOGEL.

Tab. I I.

Aangaande de bepaaling van de waare grootte der Vogelen, ben ik lang in onzekere verkiezing geweest. De maatneeming, welke de Heer BRISSON, en anderen gevolgd hebben, is veel te twyffelachtig. De meeste Vogelen worden ons, opgevuld, uit verscheiden Gewesten toegezonden; hier door wordt de huid, die rekbaar is, dikwyls buiten haare waare vorm gebragt, en de natuurlyke gestalte van den hals en der pooten veranderd, en zo voorts. Ik heb dan liever, eens voor al, de grootheden, by wyze van vergelyking, willen opgeeven, en den Leezer hier in naar Dieren wyzen, die elk bekend zyn. Op dien voet zeg ik, dat het lyf, of de romp van deezen Vogel (het hoofd en den staart 'er niet by gerekend) de grootte van onze gemeene en grootste Lyftersoorten evenaard.

De Bek, uit den hock der kaak gemeeten, is twee duimen lang, zwart, aan 't grond-beginzels breed, van boven, daksgewys, schuins afloopende, naar het uiteinde wat krom neërdaalende, en eindigende in een redelyk scharpen punt. De onder-bek heeft, ter weërzyde by het hoofd beginnende, een breedten diepen sleuf, die
zich

zich halverweg de lengte dier bek verliest. De neusgaten zyn ovaal-rond, en staan dicht by de voorhoofds veeren.

De Oogen De Tong

De veeren van het hoofd zyn schoon blinkend blaauw-achtig groen; agter by den nek wat naar 't goud-kleurige, en wat verder, naar het rood-koper-kleurige hellende.

De rug-veeren speelen met een leevendigen rood-koper-kleurigen glans, voor al boven by den hals; verder, en op de schaften der vleugels, zyn dezelyen meerder blinkend goud-kleurig groen.

De vier onderste slag-veeren der vleugels zyn zwart, de verderen schoon blinkend groen, en geeven (gelyk alle de veeren van deezen Vogel,) een schoonen goud-kleurigen weêrschyn, naar maate dat men de lichtstraalen 'er op laat vallen.

De bovenste staart-veeren, die omtrent vyf duimen lang zyn, pronken met dezelfde koleuren, doch met meer blaauwen weêrschyn. Van onderen zyn zy blaauw-staal-kleurig.

Sommige Vogelkundigen onder myne Leezeren verwonderen zich mogelyk, dat ik, op het voetspoor myner voorgangeren, het getal der slag-veeren, in hunne onderscheiden rangen, en die van den staart, hier niet opgeeve: Ik meen in eenige myner schriften reeds de reden daar vangegeven te hebben; zo niet, elk kan makkelyk genoeg naargaan, aan hoe groote onzekerheid deeze opgave onderhevig zy, voor al in Vogelen, welken ons gedroogd uit vreemde Gewesten worden toegezonden, door dien deeze Dieren zeer dikwyls staart- en slag-veeren, zelfs buiten den rui-tyd verliezen, door de naauwheid der plaats waar in men hun veeltyds bewaard.

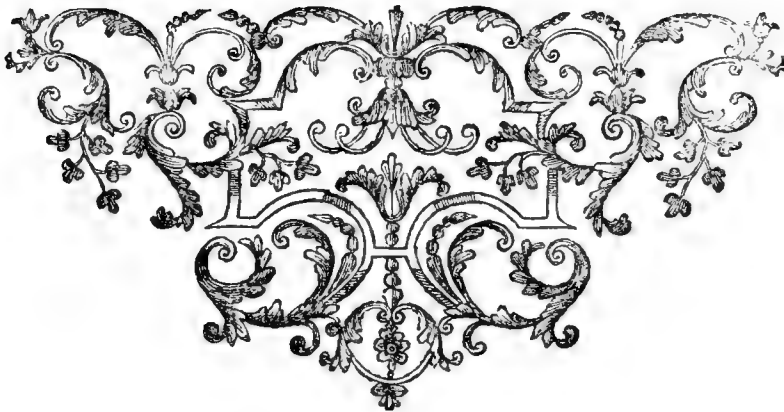
De veeren, onder den bek en van de keel, of korten hals, zyn mede blinkend-groen, en hier op vertoonen zich, even boven de borst, eenige witte veeren, die aldaar als een tamelyk breeden witten vlak maaken.

De borst-veeren, en die van het geheele onder-lyf, zyn hoogkaneel-, of roest-kleurig-geel.

De

De beenen zyn, gelyk in alle de Ys-Vogelen, kort, en bedekt met veertjes die tot by den klaauw neêrhangen. De klaauwen zyn, in dit voorwerp, zeer duidelyk voor en agter twee. De buitenste voor-, en agter-vingers zyn de langsten, en de binnenste voorvinger is, meer dan halver weg, aan de anderen vast gegroeid; zoo dat de voetsoel, gelyk ik gezegd hebbe, zich hier breed en plat vertoont. De twee agter-klaauwen zyn los, doch staan ook dicht by een. De nagels zyn redelyk lang, ter zyde plat gedrukt, een weinig krom, scharp, en, gelyk de beenen en klaauwen, zwart.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
V A N E E N
V E R W O N D E R B A A R F R A A I
A M E R I K A A N S C H
Y S - V O G E L T J E ,

*hebbende byna geen staart, doch voorzien met twee voor-,
en twee agter-vingers.*

Koomende uit de Hollandfche Volkplanting, genaamd

D E B E R B I C E,
E N

bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenfchappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X V I I I .

AMERIKAANSCH YSVOGELTJE.

0.2000.00

NATUURLYKE HISTORIE

VAN EEN

A M E R I K A A N S C H

Y S - V O G E L T J E ,

byna zonder staart , doch met twee voor- , en twee agter-vingers voorzien zynde.

IN onze voorige Verhandeling hebben wy de Beschryving gegeven van een vier-vingerigen langstaartigen Ys-vogel, die, namelyk, twee voor-, en twee agter-klaauwen hadt. Thans doen wy 'er op volgen, een diergelyken vier-vingerigen, die insgelyks de klaauwen, paarsgewys, voor en agter geplaatst heeft, doch welke gevoeglyk, in tegenstelling van den voorigen, zoude kunnen genaamd worden de Ys-vogel zonder staart, met twee voor-, en twee agter-klaauwen.

Hoewel d'Heer BUFFON, voor wiens schriften wy alle hoogagting betuigen, ons anders is voorgegaan, verkiezen wy echter, in de benaming der onbenoemde wezens, altyd liever die kenmerken in het oog te houden, die zich terstond by de beschouwing ontdekken, dan zulken te gebruiken, welken alleen bekend zyn by Natiën, die mogelyk nimmer tot de kennis van onze schriften koomen zullen.

By de voorgaande Beschryving zoude men mogelyk, en met reden hebben kunnen twyffelen aan de zekerheid van ons gestelde, om dat men het getuigenis omtrend de gesteldheid der voeten dezer Vogelen van zoo veele Schryveren voor zich hadt, die met ons hier in onëens zyn; te meerder, als men bewuft is, hoe dikwyls en gemakkelyk, door onkundige of bedriegelyke behandelars, de welgeplaatste deelen der Dieren, verminkt, verwrongen en verplaatst worden, eer zy ons gedroogd zyn toegezonden.

Dan, niet tegenstaande wy verzekeren kunnen, hier omtrend altyd op onze hoede te zyn, zoo twyffelen wy niet, of het dikwyls te veel veld-winnende vooroordeel zal zich het aller best doen overtuigen, door het te berde brengen van drie of vier verscheidenheden, welken, als zoo veele afzonderingen op den regel, die by na alle Schryvers vast stellen, zyn aan te merken, namelyk, dat, alle Ys-vogelen drie voor-, en eenen agter-klaauw, of volgens SCHIWENKFELD, en KLEIN, twee voor-, en twee agter-klaauwen hebben. Het na dit volgende stukje, behelzende de Beschryving van nog twee, (wederom in verdeeling der vingers verschillende,) fraaië Ys-vogeltjes, zal mogelyk de waarheid myner ontdekking buiten allen twyffel brengen.

Aangaande de Natuurlyke Historie van dit verwonderlyk fraaië Vogeltje, tot welks volmaakt gekoleurde afbeelding de tot nog bekende verstoffen te kort schieten, kunnen wy geene merkwaardige omstandigheden by brengen. Het is vry twyffelachtig, of dit Geslacht der Vogelen, die zich zoo onderscheiden van gedaanten in Asië, Afrika, en Amerika onthouden, ook niet geheel in aart en huishouding met ons Europeesch zal verschillen: verscheiden voorbeelden daar van zou men hier, genomen van andere Geslachten en foorten, kunnen bybrengen.

Dit Vogeltje is my, gelyk de voorige, zonder eenig bericht, van de Berbice overgezonden; en, voor zoo ver ik het zelve heb kunnen nagaan, voor my nog niet beschreeven. Door een misverstand van den Letter-snyder, is hier de naam van den Heer A. SCHOUMAN, onder de afbeelding gesteld; het is den Heer G. VAN DEN HEUVEL die het zelve geteekend heeft.

B E S C H R Y V I N G

VAN DEN

A M E R I K A A N S C H E N

*staart ontbeerenden, en twee voor-, en twee agter-
vingers hebbende*

Y S - V O G E L.

Tab. I I I.

DE grootte van deezen Ys-Vogel, komt, na genoeg, aan die van onze gemeene, hier te Land vallende, foort, eer kleiner dan grooter.

De bek, uit den hoek der kaak gemeeten, is een en vyf agtste duim lang. De koleur is overal geheel zwart. De gedaante is, zoo wel boven als van onderen, zeer scharp, daksgewys, of gelyk als deeze (< >) twee teegens een gelegde letters V, en loopt uit in een regten en scharpen punt. De Neusgaten zyn ovaalrond, en schynen my (zoo ver ik uit dit gedroogd en opgevuld voorwerp zien kan) ruim halver wegen met een dun schuins neêrloopend vliesje bedekt. Zy staan dicht by de voorhoofds-veeren, en zyn aldaar met drie fyne, zwarte, voor uitstaande, lange borstel-hairtjes gewaapend.

De Oogen De Tong

Aan den hoek van het oog, voor by den bek, staan meede vyf op een rei geplaatste kleiner borstelhairtjes.

De veeren, boven op het hoofd en aan de wangen, of onder de oogen, zyn fraai, blinkend-goudkleurig-groen; doch het is

6 B E S C H R Y V I N G V A N E E N e n z .

in de water-verwen niet mogelyk , deeze gouden en blinkende kleuren , by dit voorwerp , wel af te beelden . Agter , of verder op den nek , rug en borst , vertoonen zy zig blinkend koper-kleurig rood . De onderfte slag-veeren der vleugels zyn vaal zwart , de verderen worden door de genoemde rug-veeren bedekt .

De afhangende rug-veertjes , die als een klein bewys van een staart maken , zyn ook rood koper-kleurig , met loot-kleurigen gemengd .

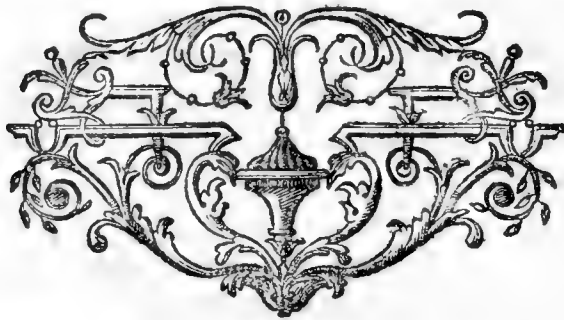
De veeren , onder de keel en by den bek , zyn wit , die der borst , (als gezegd is ,) zyn blinkend koper-kleurig rood , en de verderen van den buik , enz. zyn kaneel-kleurig .

De beenen zyn kort , met tot by den klaauw neêrhangende veeren bedekt , en met de klaauwen zwartachtig van koleur .

De klaauwen zyn hier meede voor en agter , twee ; de buitenfte voor- en agter-klaauwen zyn zeer lang , de naar binnen staanden , in evenredigheid , veel korter , en meer dan halverwege aan den anderen vast gegroeid , zoo dat de voet-zool zig hier ook breed en plat vertoond . De twee agter-klaauwen zyn los .

De nagels zyn redelyk lang , ter zyde plat , krom , zwart en fcharp .

E I N D E .

B E S C H R Y V I N G

V A N T W E E

ZEER FRAAIE, KORTSTAARTIGE

O O S T - I N D I S C H E Y S - V O G E L T J E S,

beiden voorzien met twee voor-, en eenen agter-vinger,

bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

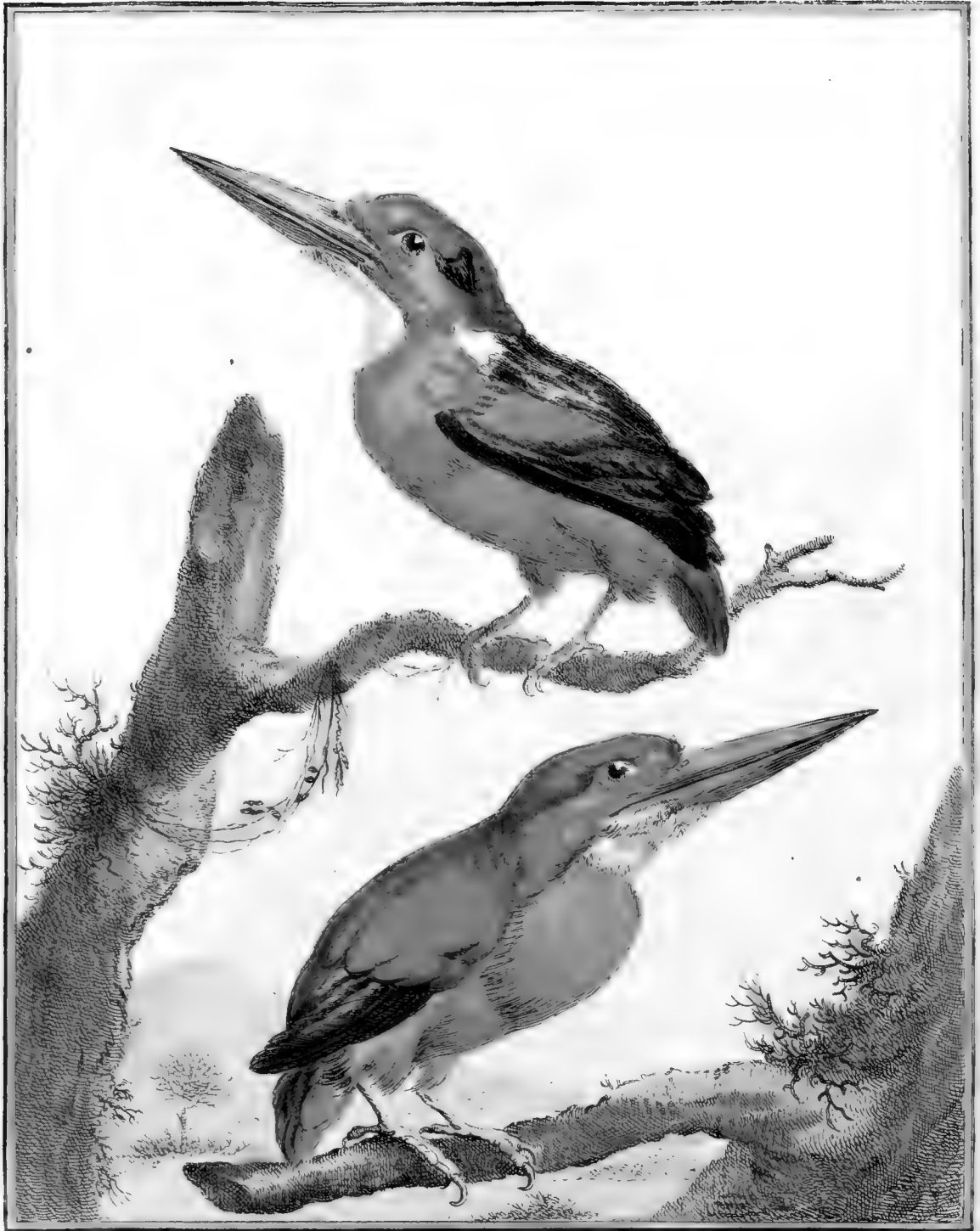
Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenfchappen van Parys.*

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXVIII.

Alcedo leucophaea

W. Forster

NATUURLYKE HISTORIE

VAN TWEE

KORTSTAARTIGE

OOST-INDISCHE

YS-VOGELTJES,

beiden voorzien met twee voor-, en eenen agter-vinger.

In den derden rang der Ys-vogelen, die verschillende zyn in de kenmerken, welken men hun meest heeft toegeschreeven, volgen hier wederom twee soorten, door de verdeeling der vingers onderscheiden van die, welken wy reeds te vooren beschreeven hebben. Deeze fraaië Diertjes hebben in het geheel maar drie vingers, en wel dusdanig geschikt, dat twee van dezelve voor, en een agter geplaatst is: zie daar eene speeling der Natuur in het getal der vingers by dit Geslacht, van welke noch by geene Schryvers is gesproken

De Heer SEBA (a) beschryft een Vogeltje van deeze soort, zeer naar by koomende aan het *bovenste* in onze afbeeldingen, doch hy sprekt niet van de gesteldheid der voeten, en, doordien het vliegende is afgebeeld, is daaromtrent ook niets te ontdekken. Hy noemt het zyne een Amerikaansch, en zegt, dat het zyn voedzel *aan de Honigbyën* zoude vinden. Dit Vogeltje van SEBA neemt de Heer BRISSON (b) voor zyne zestiende soort, brengt het ook in Amerika t' huis, en geeft het (gelyk hy aan alle zyne Ys-vogelen doet) drie voor-, en eenen achter-vinger.

De verschillende schikking der Natuur, in het getal der vingers,

ren,

(a) Tom. I. Tab. LIII. N°. 3.

(b) Tom. IV. p. 505.

ren van deeze onze voorwerpen is verwonderlyk. Aan de verſcheidenheid van Geweft kan echter dit verſchil in de ſamenſtelling niet toegelchreeven worden, zo, naamelyk, dat Aſie vogelen, die men wegens haare uiterlyke overeenkomt met die van andere gewefften tot een geflacht brengt, met drie vingeren of klaauwen voort zoude brengen, en America met vier. Het tegendeel zelfs is bekend: de Vorſtelyke verzaameling, en andere Kabinetten, toonen ook Aſiatifche Ys-vogelen met drie voor-, en eenen achter-vinger, en dus vier-vingerigen, gelyk die van Europa zyn. De waare oorzaak derhalven moet in andere omſtandigheden, ons noch onbekend, te vinden wezen. De groote Werkmeester der Natuur toont ons, by het onderzoeken, wel veeltyds de wyze redenen van zyn doen, maar meeftendeels echter blyven dezelve voor onze oplettendſte naarſpeuringen verborgen. De gedaante van den bek, en het maakzel der klaauwen, zyn zekerlyk geſchikt naar de natuur der Dieren, naar het voedzel 't geen zy in het algemeen noodig hebben, en naar de wyze op welke zy dat moeten bekoomen. Elk Schepzel is dan op de beſt mogelyke wyze gewa-pend, zo om zyn onderhoud te kunnen bekoomen, als ter verweering tegens zodanige andere Schepzelen, als aan welken hy niet ten prooi is toegelchikt.

De Ys-vogel van SEBA verſchilt van den geenen, welken wy hier beſchryven, en die op de bovenſte tak zittende is afgebeeld, onder anderen door eenige blaauwe en witte veeren, die deeze ſoort terzyde van den hals heeft; maar de bek van SEBA's Vogel ſchynt my niet geheel en al geſchikt, om, gelyk die Schryver zegt, alleen van Byen te leeven.

Ik moet echter bekennen, gelyk wy voorheen reeds hebben aangetekend, dat de Ys-vogels by gebrek van Viſch, anders hun gewoon voedzel, zich ook met het gebruik der bloedeloze Diertjes behelpen kunnen. Doch zo men eens met oplettendheid naargaat het geflacht dier Vogelen, welken van de gekorvene Diertjes leeven, voornaamenlyk van Byen en al zulke ſoort van

Infec-

Insecten, en die daarom reeds van de Ouden *Apiaster* genaamd werden, zal men een merkelyk verschil in de gedaante van den bek vinden.

Beide foorten van Ys-vogelen, die wy hier verbeelden, en welken in koleuren met die van den Heer BRISSON merkelyk genoeg verschillen, zyn, ten opzigt van het getal en de plaatsing der vingers, elkaâr gelyk, doch de koleuren verschillen, zoo als men in de volgende Beschryving zien zal. Zy zyn my op onderscheiden tyden toegekoomen, en beiden als Oost-Indischen by my te boek gesteld. Gedroogd en reeds opgevuld overgebracht zynde, is het niet mogelyk ten opzigt van het verschil der Kunne iets zekers te bepalen; echter schynen zy my daar in alleen maar te verschillen.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E T W E E

*kortstaartige, beiden twee voor-, en een agter-
vinger hebbende*

O O S T - I N D I S C H E Y S - V O G E L T J E S.

Tab. I V.

Het bovenste afgebeelde Ys-vogeltje, 't geen wegens deszelfs leevendiger koleuren het mannetje schynt te zyn, is evenredig aan de grootte van de afbeelding.

De bek, uit den hoek der kaak gemeten, is een en zeven zestiende duim lang, boven en onder wat minder scharp dan van de

voorige foort, echter daksgewys afdaalende, zo dat de doorsnede eene ruit zoude verbeelden. De kanten van den bek zyn eventjes inwaards gebogen; het uiteinde is niet heel scherp uitlopende. De koleur is licht-geel. De neusgaaten komen, in form van een half ovaal, eeven uit de voorhoofds-veeren, en zyn door een dun vliesje geheel geslooten.

De oogen De tong

De koleur der veeren, boven op het hoofd, zyn licht kastanje-kleurig-bruin. Voor het voorhoofd vertoond zich, ter wederzyden by de neusgaaten, een licht geel vlakje. De wangen, borst, en buik zyn fraai licht geel. Ter zyden van den hals, wat naar achteren, doet zig een klein bosje schoone blaauwe veeren zien, en daar onder een wat grooter van diergelyke witte veertjes.

De veeren onder den bek zyn wit.

Op den rug zyn de veeren schoon donker-blaauw; laager naar den staart wat naar 't purper trekkende. De bovenste staartveertjes zyn, eeven als het hoofd, licht kastanje-bruin, van onderen kaaneel-kleurig. De vleugel veertjes, en slagpennen, zyn muisvaal-kleurig.

De beenen zyn redelyk kort, licht-geel, zeer teer en naakt.

De klaauwtjes voor twee en achter een. De binnenste voor-klaauw is wat langer dan de anderen, en zeer ver met de buitenste vastgegroeid, waar door het voetzooltje hier, in evenredigheid met de dunte der klaauwen of vingertjes, zich ook weêr breed en plat vertoond.

De nageltjes zyn kort, ter zyde plat, krom, licht geel, en scharp.

Vermits 'er verskil in de koleuren is, zoo volgt hier de Beschryving van het, op 't benedenste takje zittende, Vogeltje.

Dit komt in grootte genoegzaam over een met het vorige, en zou mogelyk, wegens de mindere leevendigheid in koleur, het wyfje zyn kunnen.

De

De bek is in grootte en maakzel evenredig aan het voorige. De koleur alleen verschilt, en is vuil of bruinachtig-geel. De neusgaaten zyn even eens.

De oogen De tong

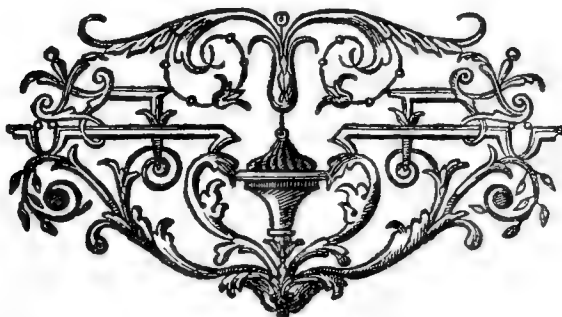
De koleur der veeren, boven op het hoofd, is licht rosachtig-kaneel-koleur. Voor het voorhoofd vertoonen zig dezelfde licht-geele vlakjes, ter wederzyden, by de neusgaaten. De wangen zyn geel-kleurig. De veeren op den rug, op de bovenzyde van den staart, en die op de schoften der vleugels, zyn mede licht-rosachtig kaneel-kleurig. De slagpennen in de vleugels zyn muisvaal, met roskeurige kanten.

De veeren, onder den bek, zyn licht afch-graauw. Die der Borst rosachtig-geel, met wat rosachtiger veeren gemengd. Onder aan den buik, en verder, zyn dezelve flaauw-geel, en onder den staart rosch-kleurig.

De beenen zyn tamelyk kort, bruinachtig, teer en naakt.

De klauwtjes even als by het voorige. De nagels alleen wat donkerder-geel.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G

VAN EENEN FRAAIËN

A M E R I K A A N S C H E N

L Y S T E R,

QUEREIVA genaamd,

IN BRASIL VALLENDE,

en bewaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur-en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

TE AMSTERDAM,
BY PIETER MEIJER,
MDCCLXIX.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

LYSTER,

genaamd *QUEREIVA*.

De foorten deezer wonderlyk fchoone Vogels, van welken noch maar weinige Schryvers gefprooken hebben, zyn zo onderscheiden afgebeeld en befchreeven, dat wy het niet ondienftig oordeelen dezelve, door eene naauwkeurige nafpeuring, zo veel mogelyk, op te helderen.

De Heer BRISSON (*a*), een der voornaamfte *Ornithologifche* Schryvers van onzen tyd, brengt deezen Vogel, welken wy, wegens dezelfs overeenkomst, voor eene Lyfter-foort houden, met andere en veel verfchillende Vogels in zyn XXIII. Geflacht, 't welk door hem *Cotinga* genaamd wordt; een naam, zegt hy, van de Amerikanen ontleend.

EDWARDS (*b*) befchryft en verbeeldt onder anderen twee dergelyke Vogels, die hy *Manakin* noemt, en welken door BRISSON tot zyne eerfte foort betrokken worden.

A. SEBA (*c*) geeft eindelyk een Vogel, die zeer verfchild met den geenen, dien wy hier befchryven zullen, en noemt hem *Oocolin*, waarfchynlyk in navolging van FERNANDES, welken hy aanhaalt, doch ten onrechte.

FERNANDES, (*d*) in zyne Befchryving van den *Oocolin* (om niet van een Patrys te fpreken, waar aan hy denzelven naam geeft) fchynt

(*a*) COTINGA DE CAYENNE. *Ornithologie Tom. II. p. 344. tab. 34. fig. 3.*

(*b*) MANAKIN. *Glanurés Tom. I. p. 65. Tab. 241. Idem Tom. III. p. 273. Tab. 34c.*

(*c*) OCOCOLIN. *Tbeſaurus, Tom. II. p. 102. Tab. 96. fig. 3.*

(*d*) *Historiæ Animalium. & Cap. CCXI. p. 54.*

ſchynt my, in allen opzicht, meêr te zien op den Vogel, die by ons onder de benaaming van Troupial bekend is, dan op de *Cotinga*; vermits de laafte, de geele koleur enz., waar van FERNANDES ſpreekt, niet heeft.

BRISSON brengt deezen Vogel, dien SEBA te gelyker tyd, hoewel ten onrechte, een Sprceuw noemt, tot zyn derde foort der *Cotingaas*, en noemt hem *Cotinga van Cayenne*.

Maar fla ik het oog op het geen de Heer BRISSON in de beſchryving van zyn eerſte *Cotinga* zegt: *Eenigen hebben op de borſt een dwarsband, van het zelfde blaauw als dat van den rug, en eenige roſchkleurige vlakken aan de benedenſte deelen van den hals en op den buik (e)* dan, zeg ik, kan ik niet opmaaken waarom deeze kundige ſchryver de foort van SEBA van de eerſte foort zynner *Cotingaas* aſſcheidt, en die by zyne derde foort brengt, aangemerkt het verſchil in deeze minder is, dan de verſchillendheden, zo even door hem aangehaald.

De beroemde Heer LINNÉ herneemt thans in zyn vernieuwd *Natuur ſystema (f)* de benaaming van *Ampelis*, 't geen hy nu aan het Geſlacht geeft, waar toe hy deeze foorten van Vogels brengt: De fefde zynner *Ampelis, Cayana* genaamd, (zynde de derde van den Heer BRISSON, en de aangehaalde van SEBA) is eigenlyk die, welke het meefte met deeze, die wy thans behandelen, overeen komt.

KLEIN (g) maakt een Roof-vogel van deezen Lyfter, hem noemende *Lanius*, en *Oocolin*, in navolging van SEBA.

Van meerder gewicht achten wy het weinige, 't geen DE LAAT (b). aantee kent, als hy zegt: *De Wilden maaken groot werk van het Vogeltje QUEREIVA, 't welk zeer ſchoone roode veerkens heeft op de borſt, de vleugelen zwart, en de reſt van het lyf blaauw.* Dee-

ze

(e) *Ornith. pag. 341.*

(f) AMPELIS. *Edit. Duodecima, reform. pag. 297. & 298. N° 6.*

(g) LANIUS, OCOCOLIN *dictus. Avium prod. pag. 54. N° 6.*

(b) QUEREIVA, *Beſchryving van Weſtindiën, pag. 505.*

ze korte, doch klaare, beschryving duid onzen Vogel vry wel aan; maar 't geen meer is, daar vinden wy de waare Land-benaaming, die wy hem dus, onderscheidings halven, als eenen toenaam geeven kunnen.

Ik beken by de eerste vergelyking der aangehaalde Schryveren, tegen deeze onze Lyfter-foort, by na in twyfel gebragt te zyn, of de koleuren, met welken SEBA en EDWARDS hunne Vogels verbeelden, der natuure wel nauwkeurig genoeg gevolgd waaren? Dan daar na gelegenheid gevonden hebbende deeze fraaie Vogels in de Kabinetten der Liefhebbers naar te gaan, (gelyk, onder anderen, in dat van den zo vriendelyken als verplichtenden Heer JULIANUS, te Utrecht, 't geen ongemeene zeldzaamheden bevat) ben ik volledig overtuigd geworden, dat onder deeze foort, verscheide vershillendheden, even als by de Europeesche Lyfters, gevonden worden.

In deeze gedachten dus door eigene ondervinding gesterkt, vermoede ik, dat niet alleen de twee *Manakins* van EDWARDS, (naamenlyk, die de keel, borst en het gedeelte van den buik, purper kleurig heeft, en die met de rooze- of oranje-kleurige vlakken, welken hy alleen in kunne onderscheiden denkt te zyn, doch vry onzeker) maar ook de *Ococolin* van SEBA (die maar zeer weinig purper onder den bek heeft) en de Vogel met den blaauwen dwarsband, van welken BRISSON by zyn eerste foort als eene verscheidenheid spreekt, en eindelyk deeze, dien wy hier beschryven zullen, vyf, of ten minsten vier onderscheiden' foorten zyn. Voornaamenlyk mogen wy dit veronderstellen, indien het verschil der kunne (omtrent welke wy by de kennis der vogelen, visschen en andere schezelen nog op duistere paden wandelen) hier in geene mistasting kan veroorzaaken; dit plaats hebbende, zoude het kunnen zyn, dat de Vogel van SEBA de vrouwelyke foort van den onzen is, vermits de purpere koleur der keele veel minder, en de blaauwe koleur zelfs zwakker is; doch wy zyn verplicht hier aan te merken, dat deeze veronderstelling alleenlyk rust op eenige waar-

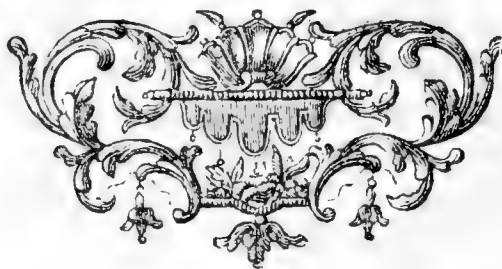
6 B E S C H R Y V I N G V A N D E N

neemingen van fommige *Ornithologici*, welke de koleur der vrouwelyke foorten doorgaans minder schoon en zwakker vinden. Een stelregel, welke, hoewel zy by fommige foorten doorgaat, echter anderfints, door dagelykfche ondervinding beweezen kan worden aan genoegzaame tegenfpraak onderworpen te zyn.

De overeenkomstige kenmerken, welke wy in deeze Vogelen met de Lyfters vinden, naamenlyk de grootheid, de gedaante van het lyf, de bek, (die, genoegzaam als die der Lyfters, het omgeboogen puntje heeft) de staart, de voeten, dit alles by een genomen, zeg ik, doet ons deezen Vogel, op het eerfte aanschouwen, een Lyfter noemen.

Van deezen Vogel, alhier in 's Graven Hage op eene verkoping, zeer wel gedroogt en opgezet, voor het Vorftelyke Kabinet gekogt, en dus by ons niet leevende gezien zynde, kunnen wy, wegens deszelfs natuurlyke eigenschappen, hier niets zeker ter neder stellen.

Het komt ons nochtans niet onwaarfchynlyk voor, dat deszelfs gewoone levenswyze en voedzel niet veel van den Lyfter verſchillen zal. Deszelfs geboorteplaats is Brafil.

B E S C H R Y V I N G
 V A N D E N
 A M E R I K A A N S C H E N
 L Y S T E R ,

genaamd Q U E R E I V A .

Tab. V.

De grootte van deezen Vogel is overeenkomende met dien Lyster, welke onder de benaaming van Krams - Vogel bekend is.

De Bek is zwart; het puntje van den bovensten eventjes over den ondersten als omgeboogen. De Neusgaaten half ovaal buiten de voorhoofds-veeren uitstekende.

De Oogen - - - - De Tong - - - -

De veeren van het Hoofd, den Hals en den Rug zyn schoon lichtblauw, met zwart gemengd. De slag - veeren der Vleugels zyn zwart, gelyk mede de schoften der Vleugels, doch wat laager vertoonen zich ook eenige blaauwe veertjes. De Staart-veeren zyn mede zwart.

De Keel is van onder den Bek tot op de Borst schoon purperachtig rood. De geheele Borst en Buik, tot aan den Staart, zyn schoon lichtblauw. Dicht by de Beenen en by den Aars vertoonen zich alleen een enkeld purperachtig rood en zwart veertje.

De Beenen, en de Klaauwen, die van vooren drie en achter een zyn, zyn zwart, gelyk mede de kromme platachtige Nagels.

E I N D E

B E S C H R Y V I N G
V A N D E N
A M E R I K A A N S C H E N
R O T S - H A A N ,

Zynde een wonder-ſchoone en nog weinig bekende

V O G E L ,

overgebracht uit

S U R I N A M E N ;

en zich bevindende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

Befchreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur-en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenſchappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X I X .

ОБЩЕСТВО С ОГРАНИЧЕННОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТЬЮ

«ИПСО»

ИНТЕРНАЦИОНАЛЬНАЯ
ИНВЕСТИЦИОННО-ПРОЕКТИРОВАТЕЛЬСКАЯ КОМПАНИЯ

С УЧАСТИЕМ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИОННЫХ
КОМПАНИЙ

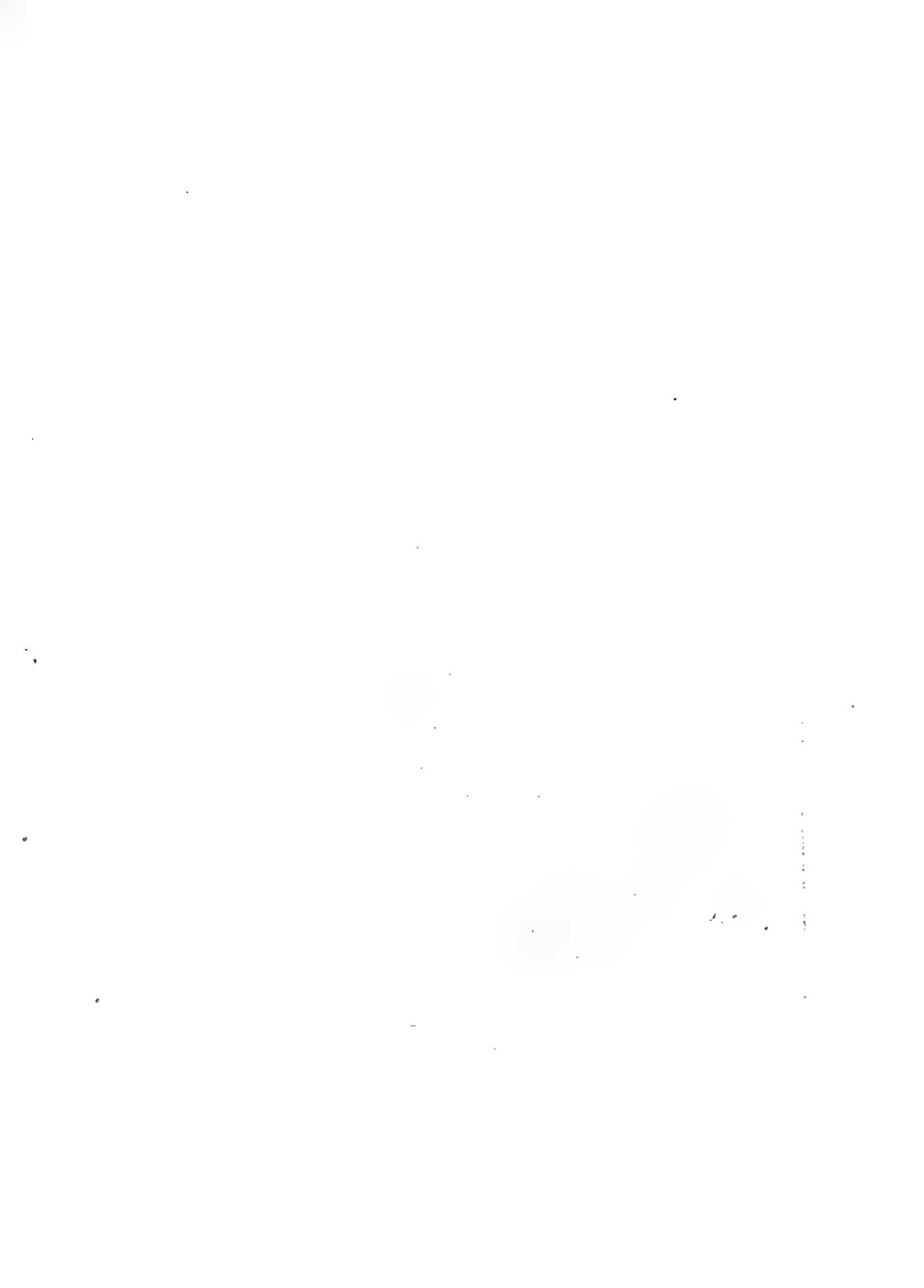
И ПЕРСОНАЛА

С УЧАСТИЕМ

И ПЕРСОНАЛА
И ПЕРСОНАЛА
И ПЕРСОНАЛА
И ПЕРСОНАЛА

И ПЕРСОНАЛА

И ПЕРСОНАЛА
И ПЕРСОНАЛА
И ПЕРСОНАЛА

[Faint, illegible text]

[Faint, illegible text]

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AMERIKAANSCHEN

ROTS-HAAN. (*)

Behalven de oneindige meenigte voorwerpen der Natuure, die wy niet kennen, zyn 'er nog een ongelooflyk getal, waar van aan ons niets meerder, dan de oppervlakkige gedaante, bekend is. Het is zekerlyk te beklagen, dat de overzenders, voornaamelyk die der uitheemsche gewesten, dikwils geene de allerminste opgave doen, gelyk al meest gebeurt, van den aart en van de eigenschappen der voorwerpen, welken zy overzenden: hoe weinig zulks ook zyn mogt, het zou nuttig weezen; want het leidt en brengt eenen waaren Natuur-beschouwer op het rechte spoor, van 't welk hy anders; (door zyne bespiegelingen, op waarschynlyke veronstellingen gevestigd, dikwyls misleid) gemaklyk kan afdwaalen.

Onder deeze duisterheid der voorwerpen, waar over wy klagen, verbergt zich nog de kennis der natuurlyke eigenschappen van deezen fraaien Vogel. BARRERE (a) is de eerste geweest, die het *bestaan*, doch ook maar alleen het *bestaan*, van denzelven, in zyne Americaansche Lyft der Planten en Dieren, opgegeeven heeft. By de reizigers, en die de dieren der nieuwe waereld beschreeven hebben, voornaamelyk by die van onze Colonie, heb ik 'er niets van

(*) Dit voorwerp, waar na deeze Beschryving en Afbeelding gemaakt is, niet levendig zynde, maar gedroogd en zeer wel opgezet, zo is het ons niet mogelyk geweest het waare Geslacht der Kunne te bepaalen. By het behouden van den naam, door BARRERE aan deezen Vogel gegeeden, hebben wy ook die van Haan moeten behouden, hoewel denzelven andersins niet eigen is, dan aan het Mannetyke Geslacht der Vogelen.

(a) *Gallus ferus, Saxatilis, Croccus, cristam à plumis constructam gerens.* Coc-des Roches. *Essai sur l'Histoire Naturelle de la France Equinoxiale.* Paris 1749 3to.

van kunnen ontdekken. De Heer LINNÉE (*b*), brengt thans deezen Vogel, met eenige andere, onder een nieuw geslacht, 't geen hy *Pipra* noemt, en geeft hem den naam van *Rupicola*, in navolging van den Heer BRISSON, van wien wy straks zullen spreken. EDWARDS (*c*) verbeeldt en beschryft het hoofd en den hals van deezen Vogel; doordien hy deeze deelen maar alleen, en dus zeer gebrekkig, had ontvangen. In een klein, door zyn vriend daar by gevoegd, bericht, niet minder gebrekkig, dan dit hem toegezonden deel, wordt gezegd, dat hy sterk naar Muskus ruikt, ('t geen ik in mynen gedroogden niet heb kunnen ontdekken); dat hy zeer zeldzaam is in Surinamen en moeielyk om hem te naaderen. Men geeft hem aldaar ook den oncigen naam van *Wieddebop*, welken de Heer LINNÉE hem voormaals mede gaf. De Heer BRISSON (*d*) is dan de eerste, die deezen Vogel, zyne uiterlyke gedaante, als een rangschikkend (systematisch) Schryver, naauwkeurig beschryft; en met eene vry goede afbeelding, doch ongekoleurd, opheldert. Hy plaatst den zelve in zyn XIV. Order, welke in V. Afdeelingen en VII. Geslachten verdeeld is. Zyn eerste Geslacht, in die Order, bevat alleen deezen *Cocq-de-Roche*, door BARRERE reeds aldus genaamd, en welken wy, in navolging, Rots-Haan noemen.

Dus niets van den aart van deezen Vogel beschreeven vindende, zo kunnen wy geene andere beschryving, dan slegts eene denkbeeldige, daar van opgeeven, welke op de benaaming en eenige uiterlyke kenmerken beruist.

By eene vergelyking van deezen Vogel, met den waaren Hop-Vogel, welken, niet wy, (gelyk de Heer BRISSON verkeerd meent) maar de Duitschers, *Wieddebopff* of *Widbopff* noemen, zal men rasch be-

(*b*) *Rupicola. Pipra. Crista erecta margine purpureo, corpore croceo, tetricibus retricum truncatis. Syst. Nat. Ed. Duodec. Hol. 1766. p. 338.*

(*c*) *Le Widde Hop. Glanures. Tom. II. p. 115. Tab. 264.*

(*d*) *Rupicola. Coq-des-Roches. Ornithologie. Tom. IV. p. 437. &c. Parysche uitgave.*

bemerken, dat geene andere overeenkomsten in beide deeze zeer onderscheiden Vogelen zyn, dan alleen, dat zy elk eene fraaie opstaande Kuif hebben, die evenwel in onzen Rots - Haan geheel en al verschillende is met die van den Hop. De vergelyking der bekken van deeze, zeer onderscheiden, Vogelen, is alleen genoeg om de verscheidenheid des Geslachts in een oogenblik te onderkennen. Den naam van *Coq-de-Roche*, zegt de Heer BRISSON (alleen in eene kleine aantekening), komt, om dat hy zich op de Rotsen onthoudt; mogelyk draagt hy den naam van Haan, naar een eenigfins overeenkomend geluid, 't geen hy met den Haan maakt; want hy draagt geene spooren, noch andere overeenkomsten met de onderscheide Geslachten der dieren van dien naam.

Volgens de gesteldheid van den bek zoude ik oordeelen, dat hy een Vogel is, die de weeke graanen of zaaden en dergelyke dingen tot zyn voedzel neemt, of andersfins van gekorvene dieren leeft. Het stelzel der klauwen, naby die van den Ys-vogel komende, schynt met dit gevoelen ook wel overeen te stemmen.

De zelve is my voor eenen Surinaamschen Vogel verkogt, en zeer waarschynlyk laat hy zich door geheel Guiana vinden, alwaar hy, volgens BARRERE, door de Franschen, *Coq-de-Roche* genaamd word. Het is te verwonderen, dat van zulk eenen zonderlingen en fraaien Vogel niet het minste gesproken wordt by de Hollandsche nieuwe Waereld-beschryvers, daar zy teffens van de Vogelen en verdere Dieren van die Landen spreken.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

A M E R I K A A N S C H E N

R O T S - H A A N ,

Tab. V I.

Deeze Vogel is een weinig kleiner, dan de gemeene Duif. De Bek is licht-geel, kort, ter zyden plat, boven rond en naar het einde wat krom neêrdaalende; het onder kaak-been wordt door het bovenste ingestooten. De Neusgaten schynen my ovaal en groot, en staan in dit voorwerp, 't geen zeer wel is opgezet, onder de voor-veeren van de Kuif verborgen.

De Oogen De Tong

De Veeren van het Hoofd, Hals, Borst, Buik, Rug en op de Schoften der Vleugels, gelyk mede de boven- en onderveeren van den Staart, pronken met eene schoone en zeer levendige oranje koleur, doch even onder den bek is dezelve een weinig lichter. De fraaie Kuif-veeren, waarmede deeze Vogel pronkt, zyn insgelyks oranje-kleurig; zy vertoonen zich ter zyden als plat gedrukt, omtrent anderhalf duim hoog opstaande, en maaken dus, op het voor-en achter-hoofd, als een halfronde cirkel. Boven in deeze fraaie Kuif, even van de uiteindens der veeren af, ziet men een rondlopend smal bandje, 't geen bruin-rood is, (de Heer BRISSON zegt, schoon purper) 't welk den Vogel een fraai aanzien geeft.

In de Vleugels zyn de onderste groote slag-veeren vaal-zwart, omtrent het midden hebben zy eene groote witte vlak. De vee-

ren

ren van de binnenste zyden, aan het einde der eerste groote slagveer, verminderen eensklaps in hunne breedte, zo, dat de pen zich aldaar, aan het einde, als naakt en zonder veer vertoont, 't geen een zeldzaam verschynfel is in deezen Vogel. De mindere slagveeren zyn mede vaal-zwart, doch aan den buiten-kant oranje-kleurig, en aan de einden vuil-wit met eenen oranje-kleurigen weerfchyn. Boven, wat terzyden den Rug, liggen eenige lange draadachtige oranje-kleurige veeren los over de vleugels heen.

De boven op en onderliggende staart-veeren (hebben wy reeds gezegd) zyn oranje-kleurig; doch wy moeten hier by voegen, dat zy zich, aan het einde, even als afgesneeden vertoonen. De wezentlyke staart-veeren zelfs, die redelyk kort zyn, zyn mede vaal-zwart. Aan hun einde, daar zy zich insgelyks als regt afgesneeden doen zien, zyn zy verflaauwend oranje-kleurig.

De Beenen zyn niet lang, en licht-geel. De oranje-kleurige Buik-veeren hangen, in ons voorwerp, over de Hielen heen. De Klaauwen zyn van vooren drie, achter een, en met platte geele en vry groote kromme Nagels gewaapend. De Heer BRISSON zegt, dat de middelste van de drie voorste vingers, tot aan het derde lid met den buitensten vereenigd is, en, met den binnensten, tot aan het eerste lid. Wy hebben geene gelegenheid kunnen vinden dit te ontdekken, zonder gevaar van schaade aan ons voorwerp toe te brengen. De Klaauwen waaren te sterk gedroogd, en door yzerdraaden te vast aan een boomtakje verbonden. Dan de nauwkeurigheid, met welke deeze waarneemer zyne voorwerpen beschouwt, belet hier in alle twyfeling.

E I N D E.

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that this is essential for ensuring transparency and accountability in the organization's operations.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the need for consistent and reliable data collection processes to support effective decision-making.

3. The third part of the document focuses on the role of technology in data management and analysis. It discusses how modern software solutions can streamline data collection, storage, and reporting, thereby improving efficiency and accuracy.

4. The fourth part of the document addresses the challenges associated with data security and privacy. It stresses the importance of implementing robust security measures to protect sensitive information from unauthorized access and breaches.

5. The fifth part of the document concludes by summarizing the key findings and recommendations. It reiterates the importance of a data-driven approach and encourages the organization to continue investing in data management capabilities to stay competitive in the market.

6. Finally, the document provides a list of references and resources for further reading. It includes links to relevant articles, books, and industry reports that offer additional insights into data management and analysis.

B E S C H R Y V I N G
V A N E E N E F R A A I J E
O O S T - I N D I S C H E
P A P E G A A Y - S O O R T ,
D E G R O O T E
P U R P E R - R O O D E L O E R I
G E N A A M D ,
I N C E Y L O N V A L L E N D E ,

en bewaard wordende in het MUSEUM

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R ,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys,
Lid van het Zeeuwfche Genootschap der Weetenschappen van Vlissingen.*

T E A M S T E R D A M ,
B Y P I E T E R M E I J E R ,
M D C C L X I X .

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE GROOTE

C E Y L O N S C H E

PURPER-ROODE LOERI.

Men zou schier vermoeden, na dat een Schryver (a) ons vyf-en-negentig verscheidenheden van Papegaay-soorten oplevert, dat, zeg ik, in dit getal alle de soorten bekend en genoemd zouden zyn, die in dit geslacht gevonden worden. Dan het tegendeel is waar; zo onbepaald en onderscheiden vertoont zich de groote Werkmeester der Natuure in zyne Schepzelen.

Deze schoone Vogel, welke met recht een der fraayste van de geheele bende der Papegaaijen kan genaamd worden, heb ik niet kunnen ontdekken, dat nog door iemand beschreeven is. Hy ontbreekt zo wel in de Geslacht-lyst van den opmerkenden LINNÉE, als in die van BRISSON. By onze Uitheemsche Landbeschryvers, welke de Natuurlyke Historie, veel al, zeer oppervlakkig behandeld of elkander nageschreeven hebben, vind' ik 'er ook geen het minste gewag van.

De-

(a) De onvermoeide Heer BRISSON heeft dit getal van verschillende soorten by een gebracht, waar onder men echter alle de verscheidenheden van dit geslacht moet begrypen: Als daar zyn de groote Langstaarten, die wy den oneigentlyken naam van *Raaf* geeven. De kleine Langstaarten, welke wy *Parkiet-Raafje* noemen. Die, welke in 't algemeen onder de benoeming van *Papegaay* bekend zyn. Die, welke *Loeri* genoemd worden, alleen kenbaar aan derzelver gewoonlyke min of meêr schoone hooge roode koleur; doch dit kenmerk is niet genoegzaam om hun van de eigentlyke Papegaaijen af te zonderen. Verder volgen die, welke den naam *Kakatoe* gegeeven is, kennelyk aan derzelver fraaije kuif, waar mede zy pronken. En eindelyk, die onder den naam van *Parakietjes* of *Mosch-Parkietjes*, door hunne kleinheid, genoeg bekend zyn. Mogelyk zyn 'er onder die verscheidenheden van den Heer BRISSON wel eenige, die zich maar alleen door 't verschil der Kunne onderscheiden: dit, en de volwasen- of onvolwasenheid, zyn zeer moeiljelyke hinderenissen by de Vogelen, in de bepaalinge der soorten. Ornitholog. Tom. IV. p. 182.

Dezelve is voor eenige Jaaren door zyne Doorluchtigste Hoogheid, op deszelfs Lustplaats het Huis in 't Bosch, van eener Oost-Indie-vaarder gekocht, die zeide hem van Ceylon te hebben mede gebragt. De leeftyd aan het Hof, van dit fraaije Dier, is maar eenige weinige maanden en dus van korten duur geweest. Met hoe schoone en het oog aandoenlyke koleuren deeze Vogel versierd was, zyne geartheid was min uitmuntend, tegen de gewoonten der zogenaamde Loerries, die anders leerzaam zyn (*b*). Hy sprak niet en wilde niets leeren, anders was hy van geen kwaadaartigen aart, en dit was zyn beste Karakter, in

(*b*) SEBA beschryft eene Loeri, van de Papoefche Eilanden, welke vierderleye Taalen duidelyk sprak, 's morgens zong dezelve in byzyn van zynen Meester, aan wien deeze Vogel zeer getrouw was, een deuntje, waar na hy riep, *goeden morgen Sinjeur! een Wyn-supje.* Dit nep hy ook des avonds, en wuschte beiden fluiten hy. Als hy zyn Meester niet zag, treurde hy, en wilde niet eeten noch spreken. Zyn Meester verkocht deezen Vogel voor vyfhonderd Guldens, doch de getrouwheid van dit Dier ging zo ver, dat het weinige dagen daar na stiërf. SEBA *Theaurus Tom. I. Tab. 38. Fig. 4.*

EDWARDS. *Hist. Nat. des Oiseaux, Tom. IV. Tab. 170.* verbeeld een kleine Loeri. Deeze is in 't voorleedene Jaar, leevend, aan ZYNE DOORL. HOOGHEID toegezonden door den Wel Edelen Gestrengen Heere HOPE, Representant van welgemelden Vorst, by de Edele Oost-Indische Compagnie. Dezelve is van Bengaalen, en het leerzaamste, makste en fraayste Diertje (want het is niet groot) 't geen men zien kan. Het spreekt, verscheide woorden, zeer duidelyk en fluit zeer fraay. Het legt zich neder op den rugge, speelt met bek en pooten, met iemands hand. Op den vloer gezet, huppelt het, even gelyk een Mosch, iemand achter na. Het danst op zyn stok en op den vinger van die het neemt, telkens, met eene zeer duidelyke en lieffelyke stem, Loeri roepende. Dit aangenaame Diertje is thans het vermaak van HAARE KONINGLYKE HOOGHEID, MEVROUWE DE PRINCESSE VAN ORANJE EN NASSAUW enz. enz. enz. De koleuren van deezen Vogel zyn veel schoonder en levendiger, dan die door den Heer EDWARDS verbeeld zyn. Weinige dagen na deeze beschryving is het zelve overleeden.

Nog een ander, het geen de Heer EDWARDS *Tab. 169.* volmaakt wel verbeeld, en 't welk wegens zyne overeenkomende gedaante, maar niet in koleuren, een kleine Loeri schynt te zyn (hoewel ik geene genoegzaame verschillen ontdekken kan, om de Loerries van de eigentlyke Papegaaijen af te zonderen) bevindt zich ook, met verscheide andere, in het Vorstelyk Museum. Dat fraaije Diertje was mede van eene liefstalligheid, waar van my, het voorige uitgezonderd, geene weergade

tegenoverftelling van zyne fchoone koleuren en fchreeuwachtigheid. Men gaf hem eens een Mos, om te zien hoe hy daar mede zoude omgaan, de uitkomst beantwoorde de gevreesde verwachting; hy beet het arme Dier dood en vergenoegde zich met 'er de Hersfenen alleen van op te eeten.

De natuurlyke geartheid over het geflacht in zyn geheel genomen, is leerzaam en 't menschelyk geflacht beminnende. Het geen men desaangaande daar van by de Schryvers vind aangeteekend, het fabelachtige uitgezonderd, is uitmuntend. Ik zelfs heb eene Papegaay te Rotterdam gezien, welke haar Meesteresfe by het fpeelen op 't Clawier in verfcheide Muziek-ftukjes verwonderlyk acompagneerde.

Haar gewoone voedzels zyn allerley Boom-vruchten. De gefchiktheid en de kracht die deeze Vogels in hunnen bek hebben, fchynt zelfs in den eerften opflag van het oog tot meerder weêrftandbiedende Lichaamen, dan de weeke Boom-vruchten, gefchikt te zyn, en zy is het ook inderdaad; want, behalve de verweering die zy tegen verfcheide vleefcheetende Dieren, welken in die Geweften des nachts de Boomen beklimmen, noodig hebben, dient hun zoodanige kracht ook voornaamelyk om de pitten en kerns van fommige vruchten die zy graag eeten, en waar van eenige in eenen harden baf beflooten zyn, te vermeerfieren. Men kan 'er nog byvoegen, dat de bek der Papegaayen hun als een derde voet in het klimmen dient.

Volgens LABAT (c) maaken zy hunne neften in holle boomen en takken, den grond met eenige hunner vederen bedekkende. De geleerde Heer VALMONT DE BOMEER (d) fpreekt

gade bekend is. Wy hebben deeze byvoegzelen maar alleen willen aanhaalen, om aan te toonen, dat deeze Papegaay-foorten, inzonderheid, zeer leerzaam, zacht van aart, en dus ligt te temmen zyn.

(c) Nieuwe Reizen naar de Franfche Eilanden van Amerika, I Deel pag. 272. Amft. 1725. 4°.

(d) Dictionaire d'Hift. Naturelle, Tom. IV, pag. 235. Paris 1764. 8°.

fpreekt ook van zeer aartige nesten, welken zy van fyne takjes enz. 't faamenstellen, en die zy aan de hoogfte en uiterfte einden der boomtakken, zekerlyk ter beveiliginge hunner jongen, afhangend vast maaken. Dit komt overeen met de beschryving en afbeelding, welke SEBA (e) van zulk een nest geeft, en 't geen in 't Vorstelyk Museum te zien is. Zy leggen; volgens de meeste Schryvers, maar twee Eijeren, die gespikkeld, byna de grootte van Duiven-eijeren hebben, en, beurtelings, door het Mannetje en Wyfje, gebroeid worden. Gemelde LABAT zegt, dat in het Jaar 1707. te Parys by de Weduwe van den Heer AUGER, Gouverneur van St. Domingo, twee Papegaaijen verscheide reizen jongen teelden, doch dat zy niet in 't leven bleeven, zekerlyk door gebrek aan 't benodigd voedsel voor zulke jonge Vogels. Dikwils is my hier te lande een klein doch wit eitje, door een Papegaaai jaarlyks in deszelfs kooy gelegd, voor gekomen.

De Papegaayen kunnen zeer oud worden, ik ken 'er een, welken men zeker weet dat naby de honderd jaar by eene Famillie geleefd heeft. Dit niet tegenstaande zyn zy heel zeer aan de valkende ziekte onderhevig, voornaamelyk, de zogenaamde Loeries. Het beste hulpmiddel hier tegen is hun brood, zeer natgemaakt, met eene goede quantiteit gestampt Hennip-zaad te vermengen. De Oost-Indische Loeries vereiffchen doorgaans natter voedsel, dan de Amerikaansche Papegaayen. Het is ook zonderling van deeze Vogelen, dat het zaad der Katoen-boom hun dronken maakt, en dat der wilde Saffraan, 't geen een sterk Purgeermiddel voor den Mensch is, door hun zonder schaade gebruikt word (f).

Het is aanmerkelyk 't geen PISTORIUS (g) verhaalt, en waar
uit

(e) *Thesaurus Vol. I. pag. 104. Tab. 68. Fig. 1.*

(f) HOUTTUIN *Nat. Hist. of uitvoerige Beschryving der Dieren, Planten en Mineralen, volgens het samenstel van den Heer LINNÆUS, I Deel IV Stuk pag. 233. Amst. 1762. 8°.*

(g) *Beschryving van de Colonie van Surinamen, Pag. 68. Amst. 1763: 4°.*

OOST-INDISCHE PAPEGAAY-SOORT. 7

uit schynt te blyken, dat de Papegaayen, hoewel zy in Surinamen voortteelen, ook Trek-vogels zyn. „ In de maanden Augustus „ en September van de Jaaren 1750. en 1751. (zegt hy,) wan- „ neer de Koffy-Oogst invalt, zag men in Surinamen een on- „ noemlyk groot getal van Papegaayen van allerley foort, die met „ geheele trouppen op de Koffy vielen, de roode bast van de „ zelve afpluckten en tot hun voedzel namen, terwyl zy de „ Boonen op den grond verftrooiden. In 't Jaar 1760. terzelve „ tyd, zag men wederom diergelyke zwermen van Papegaayen, „ die zich over de geheele Kust verspreiden, en veele schaade en „ verwoefing aanrechten, zonder dat men heeft kunnen ontdek- „ ken, van waar die Dieren in zo groote meenigte kwaamen”. Dezelfde Schryver en anderen zeggen ook, dat in de Neusga- ten en in eene buil op het Hoofd der Jonge Papegaayen een kort en dik Wormpje groeid, dat na weinig tyds afvalt, wanneer zich de plaats daar het gezceten heeft wederom fluit (b).

De manier om deze Vogels te vangen is verschillende. Die men verkieft in het leven te behouden, om te leeren praten, worden zeer jong uit de Nesten gehaald, volgens PISTORIUS, in Augustus.

De

(b) Zekerlyk moet dit veroorzaakt worden door het een of ander Insect, tot de Vlieg- of Wesp-soorten behoorende, welke die plaatsen verkiezen om hunne Eijeren daar, ter uitbroeiing, in te leggen; even als by de Rendieren enz. geschied. Deeze bedenking brengt my de gevleugelde Luis te binnen, zo als de Heer SLABBER die noemt en beschryft, in de Verhandelingen van de Hollandsche Maatschappye der Weetenschappen, X. Deels II. Stuk pag. 413. Op het eerste gezigt der afbeeldinge, verwonderde ik my reeds over de benoeming van Luis, zonder my de beschryving te erinneren, welke reeds de beroemde Heer de REAUMUR daar van, onder den naam van Vlieg, gegeeven had. Beschouw ik de gedaante van dit Dier, de Vleugels, voornaamelyk den langen Zuiger, die aan het einde met een omgeslagen rand plat is: doorlees ik de beschryvingen van de Heeren de REAUMUR en SLABBER; ik vind meer Vlieg, dan Luis, die zyne Eijeren en jongen den Zwaluw toebetrouwd. Ik lees ook met den Heer SLABBER, by den Heer REAUMUR Tom. IV. Mem. 3. dat hy de nesten der Zwaluwen vol vlooijen vond en met wormen van vlooijen, of de vlooijen in haar eerste gedaante: mogelyk zullen deeze de Zwaaluw-vlooijen zyn.

De oude worden in Brazil met zeer lange pylen, welkers punt met kattoen zeer dik omwonden is, uit de boomen geschooten.

LABAT verhaalt, dat de Caraïben by nacht de boomen, waar op zy zich onthouden, met koolen beleggen, daar op een Gom met groene Piment werpen, door welks rook deze Vogels duizelig worden en voor hun neder vallen. VAN BERKEL (*i*) verhaalt, dat de Indiaanen dezelve in Rio de Berbice vangen, met strikken, aan stokken vastgehecht, en die zy den Vogel over 't Hoofd werpen.

Het vleesch deezer Vogelen is eene zeer goede spyze. LABAT, die zegt meer Papegaaijen in Amerika, dan Patryzen in Europa, gegeten te hebben, verzekert zulks, zeggende, dat het vleesch der jongen zeer aangenaam en sappig is, het zy gestoofd, aan 't spit, of in Wyngaard-bladen gebraden. Van de Oude Vogels bereid men een goede Soupe. Doch haar Vleesch verkrygt den reuk en smaak der voedzels die zy eeten, en 't is hier door dat zy dikwils zeer smaaklyk of onbruikbaar tot spyze worden.

De Spraak, waar door deeze Dieren boven alle andere uitmuntten, maakt hun aanmerkelyk. Dan vermits wy de ontleedkundige beschouwingen eigentlyk niet tot ons voorgestelde Plan geschikt hebben, en ons daar toe een zo oordeelkundige en bekwaame Ontleeder, als de Heer de BUFFON in den Heer DAUBENTON heeft aangetroffen, behalven meer, ontbreekt, wyzen wy den desaangaanden begeerigen Leezer naar het Werk van den onvermoeiden Heer Doctor HOUTTUYN. Deeze Geleerde heeft in zyne Natuurlyke Historie (*k*) alles hier toe betrekkelyk, met zeer veele onderzoekingen byeen gebracht.

(*i*) Amerikaansche Voyagie, pag. 85. Amst. 1695. 4°.

(*k*) Natuurlyke Historie der Dieren enz. I. Deel IV. Stuk. Pag. 22.

OOST-INDISCHE PAPEGAAY-SOORT.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

C E Y L O N S C H E

G R O O T E

PURPER-ROODE LOERI.

Tab. V I I.

DE grootte van deezen Vogel is een weinig meerder, dan de gewoone Loodkleurige Papegaay, *Eritacus* LIN., en wat kleinder, dan de dubbelde Amazoon, *Æstivus* LIN.

Het geheele Hoofd, de Hals, en een gedeelte der Borst zyn zeer schoon scharlaaken rood, naar 't purper hellende, en zo is ook de rug, het meerdergedeelte der Vleugels, de veeren der Voeten en de onderste deelen by den Staart, zo dat men den geheelen Vogel, naar de heerschende koleur, de Purper-roode Loeri kan noemen. De Borst alleen pronkt met een gewaasfemd blaauw, even als by de blaauwe Pruimen gezien word, waar op de Dauw noch ongeschonden bewaard is, en waar een Tint van purperachtig rood doorstraald. Even dat zelfde blaauw der Borst, 't geen tot op de Beenen neërdaald, verheft zich ter weêrzyden by de schoften der Vleugels, en loopt den Hals, of liever wat benedenwaards, rond, daar het zich op den rug komende verbreed. De schoften der Vleugels zyn met eenen rand van zeer schoone blaauwe veertjes omzoomd. De uiteinden der slag-pennen, zelfs de buitenste halve zyden der eerste of grootste, zyn schoon donker blaauw. De staart-veeren zyn van boven rood, en de

B.

ein-

55 B E S C H R Y V I N G VAN EEN enz.

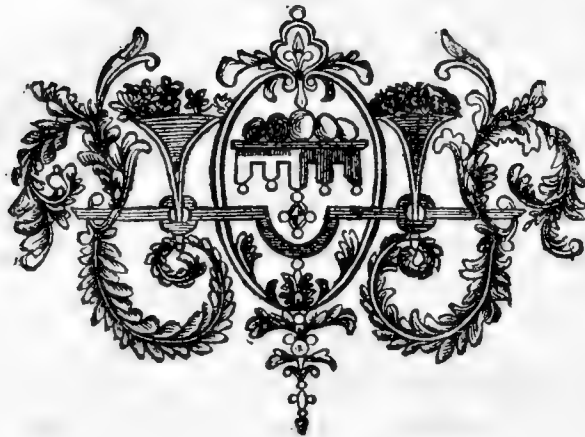
einden derzelven fraay licht geel. Van de onderzyde zyn de staart-veeren eigentlyk geheel geel, doch het middelste gedeelte daar van, is licht geelachtig rood.

De Bek van deezen Vogel is zwart. De Neusgaaten zyn klein, ovaal, en komen maar even uit de voorhoofd-veeren.

De Oogen zyn zwart, met eenen geelen ring. De Tong . . .

De Beenen zyn graauw zwart, gelyk mede de Klaauwen, die voor en achter tweevingerig zyn, zynde de binnenste de kortste. De Nagels zyn groot, krom, zwart en puntig.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
VAN EENEN
AFRIKAANSCHEN
NOG GEHEEL ONBEKENDEN
R O O F - V O G E L,
D E
S A G I T T A R I U S
G E N A A M D,

OP DE KAAP DE GOEDE HOOP VALLENDE,
en overgebracht in de DIERGAARDE

V A N Z Y N E

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,
DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

Beschreeven en uitgegeeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys,
Lid van het Zeeuwfche Genootfchap der Weetenschappen van Vliffingen.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
M D C C L X I X.

U. ...

...

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DEN

AFRIKAANSCHEN

VOGEL, SAGITTARIUS.

Welke onbekende wonderen de wildernissen van Afrika in hun binnenste verbergen, of somwylen doen zien, daar van hebben wy reeds de blyken doen beschouwen, in onze beschryvingen van 't breedsnuitig Bosch-Zwyn en het basterd Mormeldier.

Thans komen wy die proeven te vermeerderen, door een Schepfel uit het Geslacht der Vogelen van dat Waereld-deel. Een Schepfel, zo vreemd, in deszelfs gestalten, als in de samenstellinge der deelen waar uit het bestaat, en niet minder wonderlyk, in zyne geartheid en eigenschappen, in tegenoverstellinge van zyne gedaante.

ALDROYANDUS beschryft eene Duif met den bek van een Eend (*a*). Een Gans met den onder- en boven-bek vooraan binnenwaards omgeboogen (*b*). Een andere met eenen Snavel naar een Arends-bek gelykende (*c*). Om van geen Monster te spreken; want deeze bygebragte geeft de gemelde Schryver voor wezendlyke soorten op. Zo verschillend is de Natuur in haare uitwerkfelen; en hoe moeiljelyk zyn de grenscheiden der Geslachten, door zulke voorwerpen, te bepaalen.

Dit zo even aangehaalde, en niet minder het onderwerp deezer beschryvinge, toont ten allerduideljkste, zo als wy voorheen by de Ys vogelen reeds gezegd hebben, op hoe losse gronden de samenstelsels der Natuure (*Systemata*) nog rusten; voornaamelyk, wanneer men de onderscheide kentekens der Geslachten en Soorten alleen aan uiterlyke kenmerken wil bepaalen. Ik beken de

nut-

(*a*) *Ornithologia* Tom. II. p. 482.

(*b*) *Ornithologia* Tom. III. p. 150.

(*c*) *Ornithologia* Tom. III. p. 164.

B E S C H R Y V I N G VAN EENEN

nuttigheden, en de vorderingen dezer Eeuw, hier in gemaakt; dan hoe zal men op dien voet dezen Vogel plaatsfen? De kromme bek brengt hem tot de Roofvogelen, en de lange beenen, tot de Steldloopers of Waaterminnaaren; welk eene verschillendheid van kenmerken! en echter zyn die overeenkomstig met den aart in dezen Vogel, zo als men uit deszelfs beschryvinge zien zal. De aart en natuurlyke eigenschappen der schepfelen zyn dan datgeene 't welk men, vooral by de Rangschikkingen, moet raad pleegen. Geen vyand van visch zynde, zo is echter het geliefte voedsel van dezen Vogel vleesch, 't geen hy verscheurend inzwelgt; zie daar een kenmerk, 't welk hem terstond naar de Bende der Roofvogelen verwysd, en in welke hy, wegens zyne lange beenen, die anders aan hun oneigen zyn, een afzonderlyk Geslacht uitmaakt.

Deeze Vogel kan, naar 't schynt, de gesteldheid van onze luchtstreek zeer wel verdraagen. Voor omtrent twee Jaaren is dezelve door den Heere OTTO LUDER HEMMY, Lid van den Raad der Justitie van de Kaap de Goede Hoop, overgezonden, en aart hier in onze Diergaarde volmaakt wel.

De Kuifveeren, welke, by de langbeenige en meest alle andre Vogelen, alleen den mannelyken eigen zyn, doen my denken dat hy tot hun Geslacht behoort. Van natuur is deeze Vogel niet kwaadaartig; en hoewel hy met eenen bek gewapend is, die vrees aanbrengt, byt hy nooit, zelfs niet als men hem aangrypt en vasthoud, altoos trachtende iemand te ontvlugten, die hem nadert. In dit geval kan hy ook sprongen doen van acht a negen voeten hoog, om zynen vervolger te ontwyken. Zich ter ruste willende begeeven, legt hy zich op den buik en borst op den grond neder, en slaapt met het hoofd tusschen de veeren. Zyn schreeuwend geluit zweemd het meest naar dat van eenen Arend, doch dit maakt hy zeldzaam. Zyne gewoone beweging is, by aanhoudendheid, met zeer groote schreeden gins en weër te loopen; van wege deeze groote stappen die hy maakt, eenigzins overeenkomstig met eenen Boog-Schutter, zal het mogelyk zyn, dat men hem

hem den naam van *Sagittarius* gegeven heeft, en met welken hy van de Kaap is afgezonden. Deze Vogel moet aldaar nog zeer raar zyn, vermits KOLBE, VALENTYN, en anderen in hunne Kaapfche dier-befchryvingen, geen gewag van hem maaken (d). Wanneer men hem by zyn gins en weêrloopen nadert, en waar in hy weezendlyk eene grootfche houding vertoont, maakt hy een geduurig kraakend geluid, even als, *Krak, Krak*. Hy fchynt, eenigen tyd in rust gelaaten, en van zyne gewoone vreeze voor iemand te rug gekoomen zynde, vry nieuwsgierig. Toen de Tekenaar met hem af te beelden bezig was, kwam hy, even als hier terzyden in de afbeelding vertoond is, zelfs van zeer na by, en als over zyne afbeelding verwonderd, met de veeren van het hoofd alle opgericht, op de aftekening zien. Dikwils komt hy met opgelichte vleugels en vooruitfteekenden kop nieuwsgierig zien; zo kwam hy twee a drie maalen by my, wanneer ik aan een tafel, in zyn loopplaats gezeeten, met hem te befchryven bezig was. In dien ftand, of dat men hem, als hy honger heeft, iets 't geen hem aangenaam is toewerpt, fpreid hy de kopveeren in twee ryën vry hoog opgericht van een, daar zy anderzins als onregelmatig hier en daar geplaatft zich nederhangende vertoonen. Ver van kwaadaartig te zyn, fchynt hy veeleer van eene goedaartige en vrolyke natuur; veelyds ziet men hem een ftrootje, of ander by hem liggend lichaam, met den bek en zelfs met den poot opvatten, en in de hoogte werpen, 't welk hy, als fpeelende, verfcheide reizen herhaalt.

Zyn

(d) Na dat ik deeze Befchryving geheel had afgefchreeven, komt my een oud Domesticq bezoeken, pas van de Kaap te rug gekomen, alwaar hy eenige Jaaren gewoond heeft. Die bericht my, dat deeze Vogels aldaar thans redelyk gemeen zyn, dat de Boeren die, eenige uren ver van de Kaap, zeer jong uit de Neften haalen, en dezelve voor hun vermaak houden, gelyk mede om hunne Woonfteeden van het ongedierte van Slangen, Hagediften, Padden, Rotten en Muizen enz. te zuiveren, die zy alle opzoeken en verflinden. Men zou dus deezen Vogel den Afrikaanfchen Ibis kunnen noemen. De gemelde Boeren geeven hem (zekerlyk by verbaftering van het woord *Sagittarius*) den naam van *Secretarius*.

Zyn gewoon en gelieft voedsel is vleesch. Werpt men hem een levendig Kuiken, zelfs een Hoer voor, zo slaat hy 't zelve met eenen voet zeer geweldig. Mist het hem, het dier in eenen slag genoeg te treffen, zo herhaalt hy zulks, en verscheurt het vervolgens met zynen krommen scherpen bek. Eens heb ik hem drie doode Mosschen, die men hem voorwierp, den een naa den anderen, met veeren en al, zeer gulzig zien inslokken. Om die gemakkelyk door te zwelgen nam hy die by den kop, vooraan in den bek, en slokte die zo, zonder de minste verscheuring, naar binnen. Zyne gewoone spys is echter Schaapevleesch, waar van hy het vet zelfs afzondert en liggen laat. Des Winters, tegen de koude, binnens huis in eene afgezonderde plaats bewaard wordende, weet hy de Rotten en Muizen, die op het zaad der Dieren afkoomen, aartig te vangen. Geduldig kan hy langen tyd voor het een of ander gat, daar zy door koomen, staan loeren, en wanneer die in zyn bereik zyn, slaat hy hun dikwils in eenen slag dood en voed 'er zig mede. Dit zyn zyne lekkerste beetjes; want hy verkieft de levende boven de doode dieren. Op zyn gemak willende eten, buigt hy zich neder op zyn hakken of kniën, en verflindt dus zyn voedsel half liggende.

De lange beenen van deezen Vogel gaven my genoegsaame verzekering dat hy, gelyk de Reigers, ook visch tot zyn voedsel zoude neemen: ik liet 'er hem eenige voorwerpen; hy bezag dezelve, zonder die aan te raaken; dan den volgenden morgen, mogelyk door wat meerder honger aangespoord, vond men die meest verteerd, en, om zeker te zyn, hem doen nog een kleine Snock voorgeworpen zynde, verkoos hy 't vleesch. Hoe oplettend men geweest is, heeft men niet kunnen zien, dat hy ooit dronk.

In de maanden Juny en February verzekert my zyn oppaffer, dat hy hier van veeren verwiffelt. De ontlasting der verteerde spyze is, als die der Reigers.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E N

A F R I K A A N S C H E N

V O G E L , S A G I T T A R I U S .

Tab. V I I I .

DE hoogte, van den grond tot den top des hoofds gemeeten, is ruim drie Rhyndlandsche voeten. Het hoofd, de hals en het lyf, zyn lood-kleurig. De borst is, tot op de dyën, met vuil-witte veeren bedekt. De dyën hebben korte plat op een liggende kleine zwarte veeren, tot op de hakken van het eerste lid der beenen. Onder, naar den buik, zyn de veeren zwart, aan den aars wit. Het hoofd heeft naar giffing (want men kan die door tusschenkoomende kleindere veeren niet wel tellen) twaalf lange zwarte afhangende smalle veeren, de langste derzelve zyn omtrend vyf duimen. De oogen zyn zeer groot en rond. De middelste appel is zwart, rondom deezen loopt een breede gryze, en vervolgens, een smalle geele ring. De oogen worden tegen alle toevallen, die, gelyk het licht als anders, hun niet alleen ondienstig, maar ook schaadelyk kunnen zyn, beschermd, door een blaauwachtig redelyk dik vlies, 't geen zich voor de oogen heenen schuift, dan 't welk, naar het my toefchynt, niet, zo als andere willen, van boven naar beneden, maar, vry duidelyk, van den achter hoek van het oog naar vooren bewoogen word. De Vogel, vastgehouden wordende, om dien ter beschryvinge beter van naby te bezien, bewoog dit vlies vry dikwils, doch zeer schielyk. De bovenste oogleden zyn met, ten minsten veertien, vry lan-

lange kromme, naar achteren geboogen, dikke zwarte haaren bezet, die platachtig en zich als hol uitgeschaafd vertoonen. De onder-oogleden hebben korte fyne zwarte haartjes. Rondom de oogen vertoont zich een geel eeltig vel, dat zich op den bek tot aan de neusgaten uitbreid.

De bek is lood-kleurig blaauw. De boven-bek aan 't einde krom neerdaalende, gelyk mede de onderste, en in de zyden der bovenste insluitende, beide ter zyden wat platachtig. De Tong

De neusgaten staan dwars, even voor de voorhoofd-veeren zyn zy geheel open en vry groot.

De vleugels zyn mede met lood-kleurige veeren gedekt, de slagveeren alleen zyn geheel zwart.

De staart bestaat uit verscheide lange veeren, waar uit in het midden twee nog veel langer uitsteeken. en die zich, naar derzelver uiteinden, als van elkander verwyderen. Deze veeren zyn insgelyks loodkleurig, naar derzelver einde met eenen breeden zwarten band verfierd, en aan de uiterste einden witgepunt. Boven, dicht by het lyf van den Vogel, zyn zy wit en zwart gestreept.

De beenen zyn, als by den Reigeren, zeer lang, de dyën, gelyk gezegd is, met zwarte platliggende veeren tot op de hakken of kniën bedekt. Verder zyn dezelve naakt, vliezig en rofchkleurig. Van onderen zyn die met drie voorklaauwen of vingeren, en eene achterklaauw, voorzien. De voorklaauwen zyn door een half vlies, tot aan het eerste lid der vingeren, aan elkander verbonden. De middelste vinger is de langste, de twee anderen zyn omtrend even lang. De achterste vinger is los. De nagels zyn zwart, maatig lang, krom en scherp. De klaauwen zyn van onderen sterk geknobbeld.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
VAN EEN ZELDZAAM
D U I F S O O R T,
G E N O E M D
D E C E I L O N S C H E
K A N E E L D U I F.

Bewaard geweest zynde in het M U S Z U M

V A N Z Y N E

D O O R L U C H T I G E H O O G H E I D.

B E S C H R E E V E N D O O R

A. V O S M A E R,

*In zyn leven Raad van Z. D. H., Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Konst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Academie,
en Correspondent der Koninglyke Academie der Wetenschappen
van Parys, Lid der Koninglyke Academie van Madrid,
van het Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen, en
van de Holl. Maatschappye te Haarlem.*

Met naar 't leven Getekende en Gecouleurde Afbeeldingen.

T E A M S T E R D A M,
B Y J. B. E L W E,
M D C C C I V.

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

DEPARTMENT OF BOTANY

NEW YORK

1911

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

MISSISSIPPI

THE COMMON GULL (Larus argentatus)

1850

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

DUIVEN

IN HET ALGEMEEN;

Ter verklaring van die van

DE CEILONSCH E

KANEELDUIF.

Onder alle *met den Mensch leevende Dieren* (a) immers onder de Vogelen, is geen gemeener en meer bekend dan de Duif; waar door de Beschryving derzelve overtollig zoude worden, zoo niet de menigvuldige foorten, in welken men dezelve onderscheidt, eenigzins eene bepaaling en onderscheidende aanwyzing van het *hoofd of algemeenste foort* vorderden.

De Duif, door de Grieken *Peristera* en *Peristeros* en door de Latynen, van het Grieksche woord *Kolumban*, betekende *het hoofd onder het water houden*, gelyk de Duiven, wanneer zy drinken, gewoon zyn te doen, *Columba* geheeten, is, wanneer men derzelve voor naamste foort beschouwt een vrywillig met den Mensch leevend Dier; dat eigentlyk niet gezegd kan worden door bedwang, maar alleen door gewoonte zich by hem te onthouden, waarom de beroemde Graaf de BUFFON, in zynen gewoonen schilderachtigen styl, van dezelve zegt: *Zy zyn indedaad geene Huisdieren gelyk de Honden, noch gevangenen gelyk de Hoenders; het zyn veel eer vrywillige gevangenen, vluchtige gasten, die zich niet langer in het verblyf*
dat

(a) περιστερίαι, ARISTOTELES, *Hist. Anim.*

4 BESCHRYVING VAN EENE CEILONSCH E

dat men hun aanbiedt, ophouden, dan zo lang zy er vermaak in scheppen, zo lang zy er overvloedig voedsel, eene aangenaame wooning en alle de aangenaamheden en gemakken, welke tot het leven noodig zyn, aantreffen; zodra hun iets ontbreekt of mishaagt, verlaten zy hetzelve, en verspreiden, zich om naar elders te vertrekken. (b) Heure gestalte is zeer bevallig, de bek dun, spits, langwerpig, boven de neusgaten meelachtig, en voor het overige bruin; de regenboog van het oog rosachtig geel; de pooten zyn aan de voorzyde, byna tot aan de vingers met vederen bezet, de pooten en vingers rood, de nagelen zwart, de kop van een blaauwachtige aschkleur, de hals met schoone kleuren versierd, welke, naar derzelve plaatsing, in een verschillend daglicht, veranderlyk zyn; de krop is ros, het overige van de borst en de buik aschverwig, het achterste gedeelte van den rug wit en aschverwig omtrend de schouderen, het overige zwart; doch echter met eene aschkleur geschaduw; de slagpennen der vleugelen zyn van dezelfde kleur; die van den staart zyn vier en een halve duim lang, aan de uiteinden zwart, voor 't overige aschkleurig; heure vlucht of uitspreiding der vleugelen, heeft eene uitgestrektheid van zes-en-twintig duimen, terwyl de lengte van heur lighaam, van den bek tot het uiteinde van den staart, dertien duimen beslaat; zynde het gewigt van dezen Vogel omtrend dertien oncen; voords merkt men, wat derzelve *inwendige deelen* betreft, op, dat de flokdarm eener Duif tot grootere uitzetting bekwaam is dan die van eenigen anderen Vogel, gelyk men zulks bevinden kan met in heure luchtpyp te blaazen. (c) Zy heeft een kleine en byna ronde holte boven de maag, welke de krop geheeten wordt, in welke zy de versche spys bewaart. (d) Heur maag is zeer heet; de milt, door derzelve kleinheid, nauwlyks zichtbaar. Over de gal hebben de Natuur-

on-

(b) BUFFON, *Histoire Naturelle*, Art. Pigeon.

(c) *Histoire de l'Academie Française des Sciences*, I Partie.

(d) ARIST. *Hist. Animal.* Lib 3.

onderzoekeren, van ouds, bereids zeer van gevoelen verschild, daar sommigen haar dezelve geheel ontzegden; doch het welk door GALENUS echter ontkend wordt. (e) Voords is het der Duiven eigen beide de oogschellen te kunnen beweegen. (f)

Zy zyn zeer tot de liefde geneigd, waarom ze ook door de Grieken aan de Godinne Venus gewyd waren; daar er ook eene groote menigte op de eilanden *Cyprus*, *Paphos*, *Cythera*, *Siciliën* en *Knidus*, waar *Venus* voornaamlyk gediend werd, aangetroffen werd. Het Mannetjen dat by ons den naam van *Doffer* draagt, en zich door zyne grovere stem voornaamentlyk onderscheidt, is zeer trouw voor het Wyfjen, verlaatende, wanneer hy de aanprikkeling tot vereeniging gevoelt, haar niet, maar zweevende gestadig, met uitgespreiden staart, rondom haar, welke tekenen van liefde door het Wyfjen met een dof gekor beandwoord worden, en de paaring, onder een aanhoudend trekkebekken, derzelver beslag verkrygt.

Van de twee witte eyëren die de Duif legt en bebroedt, brengt het eene een Mannetjen en het andere een Wyfjen voort; somtyds worden ook wel twee Mannetjens en twee Wyfjens tegelyk voortgebracht. Om ieder ei te leggen wordt eene nieuwe paaring vereischt. Het Wyfjen legt liefst in den namiddag, en als zy heure twee eyëren gelegd heeft, zit zy, geduurende vyftien dagen, van drie of vier uren in den namiddag op dezelve om te broeden, tot 'sanderen daags negen of tien uren, wanneer zy door den Doffer afgelost en vervangen wordt, tot omtrend weder vier uren in den namiddag (g) geduurende welken rusttyd zy aas gaat zoeken. Blyven zy echter een van beiden langer dan de bepaalde tyd uit, dan gaat de broedende den zwervenden opzoeken, en dryft dien, hem gevonden hebbende, naar het nest. Geduurende de drie eerste dagen, gee-

(e) *De Atra bile.*

(f) ARISTOTELES, *de Partib. Anim.* Lib. 2.

(g) ATHENÆUS, Lib. 9.

geeven zy den Jongen geen voedsel hoegenaamd, maar zorgen alleens om ze te verwarmen, wyl ze geheel kaal en wanstaltig ter waereld komen. Hier na spuwen zy hun, eenige dagen achter een, heur verteerd en tot pap geworden voedsel in den bek, en wel in dier voege dat de Doffer gemeenlyk het jonge Duifjen, en de Duif het jonge Doffertjen aast, en zo dra zy even in staat zyn om te vliegen, verdryft de Doffer hen uit het nest.

De Doffer betoont de zichtbaarste blyken van minyver, wanneer zyn Duifjen zich door een' anderen Doffer heeft laten dekken, als wanneer hy haar overal ontwykt, en, zo hy genoodzaakt is haar te ontmoeten, met haar vecht. De ouden hebben reeds waargenomen, dat de Wyfjens zich, by gebrek aan Mannetjens, met elkander paaren, en daar na, alle dagen, tot den achtsten toe, een onvruchtbaar ey leggen (*h*) als ook dat twee Doffers elkanders Wyfjens, waar over ze onvergenoeigd waren, met elkander verwisfeld hebben, en vervolgens, elk met zyne verruilde gade, vreedzaam leefden. Zy zyn het geheele jaar door vruchtbaar, (*i*) als zy eene warme plaats en spyze hebben, welke zy, door de groote hitte van heure maag, zeer gemakkelyk verteeren; 't welk door ARISTOTELES voor de voornaamste oorzaak heurer vruchtbaarheid aangezien werd. (*k*) VARRO meldt, dat er ten zynen tyde vyf duizend duiven in ééne kooi gevoed werden. (*l*)

Hun voedsel is liefst wikken of boonen, tarwe, boekweit, garst, erweten, hennipzaad en allerhande soorten van zaaden. Zy baaden zich gaarne en wentelen zich gaarne in het zand, ten einde zich van de luizen en vlooijen, die hen zeer lastig zyn, te ontslaan.

Hunne vlucht is, wat de tamme betreft, niet hoog maar snel, en hun-

(*h*) J. JOHNSTON, *Hist. Avium*.

(*i*) PLINIUS, Lib. 10. Cap. 53.

(*k*) ARISTOT. *Hist. Animalium*. Lib. 6. Cap. 4.

(*l*) VARRO, *de Re rustica*. Cap. 7.

hunne geneigdheid tot hun dagelyks verblyf zo sterk, dat zy hetzelfde niet ligt verlaaten, maar altyd daar heenen weder keeren; waarom ze ook tot zekere Briefdraagers van ouds gebezigd zyn' *Tourasthenes* gebruikte hen reeds, om eene overwinning aan zyn' Vader te *Algina* te boodschappen, (m) en zo ook werden zy, tot dat zelfde einde, door de Romeinen *Hirtius* en *Brutus* in het beleg van *Mutina* gebezigd, (n) zo ook gebruikten de Romeinen hen als Boodschappers, wanneer zy, in de Schouwburgen zittende, iets tot hunnent te berichten hadden. (o) De Egyptische, Cyprische en Cretische Schippers, zonden ze vooraf, wanneer zy hun land genaakten, om hunne aankomst tot hunnent te melden; en welken dienst zy aan de belegerde Stad Leyden, in den Jaare 1572 bewezen hebben, is alom in 's Lands Geschiedboeken vermeld. Wanneer zy in de lucht den Kiekendief of den Sperwer ontmoeten, verdubbelen zy de snelheid hunner vlucht, en de angst voor dezen hunnen natuurlyken vyand, doet hen een sidderend en fluitend geluid maaken. Hun gezicht en gehoor, is, ten einde hunnen vyanden te eerder te kunnen ontwyken, uitneemend scherp; en schoon ze over het algemeen voor zeer zachtaartig en vreesachtig gehouden worden, vechten zy dikwyls, wanneer de jaloufie hen beweegt, met elkanderen, dat ze er dood by neêr vallen.

Zy leeven over het algemeen tot acht jaaren, (p) *ATHENAEUS* rekt echter den leeftyd der tammen tot de dertig jaaren uit. (q)

Hun vleesch is zeer dienstig voor zwakke, tedere en naauwelyks uit eene ziekte verrezene lieden, alzo het, voornaamlyk dat der jonge Duifjens, malsch, sappig en zeer gemakkelyk om te verteeren is.

Oud

(m) *ABELIANUS*, Variar. Hist. Lib. 9.

(n) *PLINIUS*, Lib. 10. Cap. 37.

(o) *BELLONIUS* *de Avibus*.

(p) *PLINIUS*, Hist. Nat. Lib. 10. *ARIST.* Hist. Anim. Lib. 9.

(q) Lib. 9.

Oud zynde, leveren ze in lang zo een ligt voedzel niet op. Men wil dat eene Duif kort na de dood opengesneden, en nog warm tegen de voetsoolen van een' krankzinnigen gelegd, het bloed van de hersenen aftrekke en alzo de ylhoofdigheid geneeze; derzelver nog laauwe bloed geneest naar men wil de oogwonden, men mengt hetzelfde meest onder de spaansche vliegen, om door deszelfs hitte, die in staat is het vel, waar op het eenige tyd gelegen heeft, met roodheid te ontsteeken, de koude flymachtige gezwellen optelosfen.

Dit zy genoeg van derzelver algemeene eigenschappen, wy zullen nu voordgaan om derzelver voornaamste soorten kortelyk op te noemen. Deze zyn (1) *De Gemeene Duif* of *Hokduif* (*Columba Vulgaris.*) (2) *De Wilde Duif*, Hout- of Koolduif, *Bifet* (*Columba Livia Gesneri*) welke door DE BUFFON voor den Stamvader van alle de overige Duifsoorten gehouden (r) in eenige koude luchtstreeken gevonden wordt, doch, een Trekvogel zynde, niet dan gedurende den zomer heur verblyf in onze gemaatigde luchtstreeken houdt, en tegen den winter van daar waarschynelyk naar Africa vertrekt. (3) *De Duif Briefdraager* (*Columba Oenas fera en vinago*) Zo genoemd van *Oinos*, dat in de grieksche taal Wyn betekent, om dat heur kleur aan die van rype druiven gelyk is. Deze was, volgens het gevoelen van DE BUFFON, alleen by de Ouden bekend, (s) onder dezen telt men thands verscheidene, door voedsel, klimaat en temming zeer van elkander verschillende, speelfoorten, als de *Trommelduif* (*Col. aenas Dasypus.*) (Ruigpoot) om derzelver zeer ruige pooten aldus genoemd, de *Kropduif*, *Kropper* (*Col. aenas Gutturifera*) met

(r) *Hist. Nat. des Oiseaux, Art. Pigeon*; WATSON, Dierlyke Waereld. Vert. door Nozeman, Bladz. 269.

(s) *Hist. Nat. des Ois.* waar hy zegt: *Nous remarquerons même que les Anciens ne connoissoient que cette espèce de Pigeon Sauvage qu'ils appelloient Oinas ou Vinago & qu'ils ne font nulle mention de notre Bifet, qui néanmoins est le seul Pigeon vraiment Sauvage et qui n'a pas passé par l'état de domesticité.*

met een' ongemeen grooten krop. De Kap of *Sluierduif*, ook gekapte Non en *Jacoby*n geheeten (*Col. Oenas Cucullata*) van een kap van vederen, die haar in den nek hangt. De *Pauwenduif* (*Col. Oenas Laticauda*) met een' uitgebreiden en opstaanden staart, en de eigentlyke *Briefdraager* (*Col. Oenas Tabellaria sive Turcica*) om dat ze, inzonderheid in het Oosten en by de Turken, tot dien dienst gebezigt wordt.

Voords zyn er nog andere soorten van Duiven, als de *Kroonduif* (*Col. Coronata*) zynde de grootste soort van Duiven, en wordende op *Guinea* aangetroffen. (t) De *Muschduif*, in Zuid-America, welke niet grooter dan een Musch, en dus de kleinste onder de Duifsoorten is. De *Ringduif* (*Col. Palumbes*) zodanig genoemd naar een' ring van schoone vederen om den hals. Zy zyn in Duitschland en Italiën zeer algemeen, en worden in Frankryk *Ramiers* of *Takduiven* genoemd, onder welken naam ze ook by *BUFFON* beschreeven worden (v). De *Lachduif* (*Columba Risoria*) om heur lagchend geluid aldus geheeten, en in Indiën thuis behoorende. De *Tortelduif* (*Col. Turtur*) naar heur geluid in het Grieks, *Trugoon* geheeten, welk woord in de meeste Europische taalen, elk naar derzelve dialect, overgenomen is. Deze bemint inzonderheid de warme plaatsen, en is insgelyks een *Trekvogel*, daar geene derzelve, gelyk nog wel de *Biset* en *Takduif*, ter plaatse, waar zy gewoon geworden zyn, kunnen overwinteren. (w) Vóór den Herfst, zyn ze reeds uit Zweden, Duitschland, Frankryk, Italiën en Griekenland vertrokken, en komen niet dan laat in de Lente weder terug. En eindelyk de *Rotsduif* (*Col. Rupicola*) eene kleine Duifsoort, welke aschkleurig is, en de rotten en oevers der zee bewoont.

Onder de vreemde Vogelen, welken men om hunnen uiterlyken
zweem

(t) *BRISSONIUS*, Ornithol. Tom. I.

(v) *BUFFON*, *Hist. Naturelle des Oiseaux*, Art. *Ramier*.

(w) *Idem*, Art. *Tourterelle*.

zweem, ook den naam van *Duiven* gegeven heeft, telt men de *Brafiliaanfche* Duif, die MARCGRAVE onder den naam van *Picus Pinima* befchreeven heeft. (x) De *Duif van Nicobar* (y) of *Nicobar*, zynde eenige kleine Eilanden ten noorden van Sumatra, die dezen naam draagen. De wilde Duif van het Eiland *St. Thomas*. (z) De Duif van *Jamaica*. (aa) Voords worden er nog een menigte andere foorten van *Duiven*, door vermenging van foorten, met elkander en dus als 't ware door de kunst voortgebracht, als de *Pagadet*, die uit de *Bastaardduif* en uit den *Briefdraager* voortgeteeld wordt; de *Duif van Mahometh*, welke weinig van de *Numidifche* verfchilt, enz. (bb) Onder alle de *Duiven* echter, wil men, dat die van *Louifiana* het fmaaklykfte vleefch hebben; deze zyn door geheel *America* zo vet, dat ze, gefchooten wordende, in het neder-vallen niet zelden berften. Aan de Kaap de Goede Hoop, worden de *Bergduiven* en die in de *Kreupelbosfchen* gevonden worden, zeer hoog gefchat. Zelfs de *Poollanden* brengen eene foort van *Vogels* voord, welken al mede onder de *Duiven* gerangfchikt worden. LINNÆUS geeft ons eene befchryving van de *Groenlandfche Duif* (cc) en de Heer ANDERSON zegt, dat ze ook op het Eiland *Ysland* gevonden worden. (dd)

Uit

(x) MARCGRAVE, *Hift. Nat. Brafil.* Pag. 204.

(y) ALBINUS, Tom. III. pag. 20, alwaar het *Mannetje* op de XLVIste en het *Wyfjen* op de XLVIIste plaat wordt afgebeeld, doch welk onderscheid tufchen het *Manl.* en *Vrouwl.* geflacht, volgens *Edwards*, niet zeker is, die er nog een beter afbeeldfel van geeft. *Glanuren*, pag. 271. plaat CCCXXXIX.

(z) *Columba Sylvestris Species ex insula Sancti Thomæ*, MARCGRAVE, *Hift. Natur. Brafil.* pag. 213.

(aa) *Columba minor ventre Candido*, SLOANE *Jamaica*, pag. 303. Tab. CCLXII. fig. 1. BROWN, *Nat. Hist. of Jamaica*, pag. 469. CATESBY, *Hift. de la Caroline*, Tom. I. pag. 25. pl. XXV.

(bb) Zie daar van by RAY, in zyne *Befchryving der Vogelen*.

(cc) LINNÆUS, *Natuurlyke Hist.* 5de Deel. WATSON, vert. door NOZEMAN, Bladz. 242.

(dd) ANDERSON en HORREBOW, *Befchryving van Ysland*, Bladz. 35. *Nederd. Vertaaling*.

Uit dit alles is ligtelyk te besluiten, dat de Duif in het algemeen, een bewoener der geheele Waereld genoemd kan worden, daar zy, zo wel in Europa, als in de Oost- en West-Indiën voorkomt. Ja zelfs op de *Pelew Eilanden*, is ze aangetroffen geworden, waar zy van eene groote waarde gehouden wordt, zo dat het niemand, dan personen van een' hoogen rang, vrystond, van dezelve te eeten. (ee)

Men ziet door deze optelling, dat onze Europische wilde Duif, zich over de geheele Aarde verspreid heeft; men vindt ze in *Mexico*, in *Nieuw Spanje*, op het Eiland *Martinique*, in *Carolina*, in *Jamaica*; in alle de heete en gemaatigde Landstreeken der West-Indiën, in de Oost-Indiën, *Amboina* (ff) *Ceylon*, de *Molukksche* en *Philippynsche Eilanden*. Ja, zelfs worden er Duifsoorten in de *Poollanden* gevonden, waardoor de algemeenheid van dezen Vogel genoegzaam gestaafd wordt; echter de byzondere en door geen Schryver nog beschreevene soort, van het Eiland *Ceylon* of *Ceylon*, welke wy de *Ceylonsche Kancelduif* noemen, verdiende naar ons oordeel als iets zeldzaams in deze soort, in derzelver kleuren naauwkeurig afgebeeld, en als een weinig bekende Vogel, den liefhebber der *Natuurlyke Historie* voorgesteld te worden.

(ee) Zie G. KEATE, Reize van *Henry Wilson* in 1783, naar de *Pelew Eilanden*, gedrukt te Rotterdam 1789, Bladz. 304.

(ff) Een myl oostwaardsch van *Amboina*, heeft men eene Baai, voor welke, een half myl van den wal, het klein Eiland *Pulo Touban* of het *Duiven Eiland* ligt, dus genoemd naar de menigte dier Vogelen, welke men aldaar vindt, PREVOST. Hist. Beschryving der Reizen, XIIIde Deel. (Ned. Uitgave)

B E S C H R Y V I N G
V A N D E
C E I L O N S C H E
K A N E E L D U I F.

Tab. IX.

Deze Vogel, schoon onder de *Colombæ Oenas* wel te betrekken, maakt echter een geheel zonderling soort uit, als men deszelfs kleur in aanmerking neemt, welke nergens, by geen' Schryver over de Natuurlyke Historie der Duiven, alzo wordt gevonden. Zy is eigentlyk van Ceilon, tot verryking van het Kabinet van den Prince overgezonden, en wordt nergens in deszelfs waare kleuren afgebeeld of beschreeven gevonden.

Zy is iets kleiner dan de gemeene Duif, schoon dezelfde gestalte van hoofd hebbende, de kleur van de vederen boven op den kop, hemelschblaauw, de bek kanceelkleurig, aan den hals bleek rood, de krop en buik eenigzins bruiner, de dekvederen donker groen, met eene ligt blaauwe plek van boven voorzien, de zeer korte staart is donker bruin en de pooten hoog rood; wy geeven dezelve den naam van *Kaneelduif*, zo om de kleur van den bek als om dat ze zich gaarne met het kanceelriet voedt. Daar wy dezen Vogel, niet dan dood en reeds afgezet ontfangen hebben, is het niet mogelyk van deszelfs levenswyze eenig verslag te geeven. Zo veel echter is zeker, dat ze van de gemeene Duif niet veel in aart verschilt, en in menigte in de boschryke Oorden van het Eiland *Ceilon* wordt aangetroffen; alwaar ze echter, uit hoofde van derzelver wildheid, niet zeer gemaklyk leevende gevangen wordt. Zy heeft genoegzaam denzelfden aart als de *Molukkische* en *Ambonafche Duiven*, schoon ze, om heure gemengde kleur, nog meer met die van *Nicobar* overeenkomt; alhoewel ze in grootte met dezelve verschille.

E I N D E.

B E S C H R Y V I N G
VAN EENEN ZELDZAAMEN
A F R I K A A N S C H E N
NOG NIET BESCHREEVENEN
N A A K T H A L S I G E N
NIMMERZAT OF WULP,
AAN DE KAAP DE GOEDE HOOP
G E N O E M D
BOSCH-KALKKOEN.

En overgebracht in de DIERGAARDE

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGE HOOGHEID.

BESCHREEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*In zyn leven Raad van Z. D. H., Directeur der Vorstelyke Natuur- en
Konst-Kabinetten en Diergaarden, Lid der Keizerlyke Academie,
en Correspondent der Koninglyke Academie der Wetenschappen
van Parys, Lid der Koninglyke Academie van Madrid,
van het Zeeuwsch Genootschap te Vlissingen, en
van de Holl. Maatschappye te Haarlem.*

Met naar 't leven Getekende en Gecouleurde Afbeeldingen.

T E A M S T E R D A M,
B Y J. B. E L W E,
M D C C C I V.

THE NATIONAL ARCHIVES

COLLECTIONS

RECORDS

OF THE

DEPARTMENT OF THE ARMY

AND THE

NAVY

AND

THE

WAR

DEPARTMENT

OF THE ARMY

AND THE NAVY

AND THE WAR

DEPARTMENT

OF THE ARMY

AND THE NAVY

THE STORK OF AMERICA in a Nest near BOSTON, MASSACHUSETTS

NATUURLYKE HISTORIE
VAN EENEN
AFRIKAANSCHEN
NIMMERZAT OF WULP,
(TANTALUS *Linn.*)

Aan de Kaap de Goede Hoop BOSCH-KALKOEN genoemd.

Hadden wy meermalen gelegenheid, om de billykheid der klagten van zo veele ervaren Natuuronderzoekeren te moeten erkennen, over de geheel onvoegzaame en dikwerf groote verwarring geevende benamingen, welken zo veele voortbrengfelen der natuur van derzelver eerſte vinders of ontdekkers, wegens gebrek aan de noodige gronden der waare Natuur-kennis, bekomen hebben, wy treffen er thands wederom een nieuw en zeer overtuigend voorbeeld van aan, in den ſchoonen Vogel welken wy hier gaan beſchryven, als zynde van de Kaap de Goede Hoop, aan de zoo bereemde en myner zorge toevertrouwde Vorſtelyke Diergaarde overgezonden, onder den naam van *Bosch-Kalkoen*, offchoon aan denzelven niet alleen alle de orde- en geſlachts-kentekenen ontbraken, welke het dier noodzakelyk hebben moest, om tot die afdelingen te kunnen gerangſchikt worden, en den nu verkeerdelyk gegeeven naam met recht te kunnen dragen, behoorende de vogel, welken wy voorgenomen hebben hier te beſchryven en aftebeelden, zo om zynen, by het eerſte aanzien zelfs terſtond in het oog vallende, langen en neerwaards omgebogen bek, zynen langen hals, zyne tot byna aan de knieën bevederde lange pooten, als om den kalen breeden keel en wangen, om den ſtand der toonen of zogenaamde vingers, en wegens zynen overigen geheelen lichaamsbouw, tot de *orde* der zogenaamde *Steltlopers*, en daar in tot het Geſlacht der *Tantali*, of

4 BESCHRYVING VAN EENEN AFRICAANSCHEN

dier vogels, welken wy Neêrlanders *Wulpen* of ook wel *Nimmerzatten*, de Franschen *Courlis*, de Engelschen *Carleys*, (beide naar het gewoon geluid dezer dieren) en de Hoogduitschers *Wind-, Regen- of Wetter-Vogel* of ook wel *Nimmerzat* noemen. Van dit Vogel-geslacht bewoonen verscheide soorten verschillende Wereld-deelen, zo echter, dat sommigen alleen aan dit, sommigen aan een ander Wereld-deel by uitzondering, en als in eigendom schynen toe te behoren. Over het algemeen genomen zyn ze zeer snel, zo wel van loop als van vlucht, vliegen in schoolen met eikanderen, en kunnen als Trek-Vogels aangemerkt worden, die hunne woonplaatsen min of meer naar de veranderingen der Jaargetyden verwisfelen. In verscheidene soorten van dit Vogel-geslacht, heeft men tusfchen de Mannetjens en Wyfjens (wat de uiterlyke gedaante, grootte en tekening of koleur der vederen betreft) geen byzonder in het oog vallend verschil kunnen waarnemen, zo als zulks, door het voorbeeld onzer Europifche *Wulpen*, bewaarheid wordt. Voor zo verre men tot heden heeft waargenomen, leggen de meesten drie of vier eijeren, welke even als die onzer Europifche *Wulpen*, die men vry eenstemmig zegt dat er steeds vier leggen, voorts by uitstek smaakelyk, en als eene byzondere lekkerny geacht worden.

Voorts onthouden zy zich in watterryke moerasfige landstreeken, zo wel in den omtrek van rivieren en meiren, als op de flykende zeebanken, en aan de oevers der zeeën, alwaar zy zich voornamentlyk voeden met kikvorschen, kleine vischjens en wormen, welken zy met hunnen daar toe zo juist geschikten, langen priemvormigen, en aan deszelfs einde seisvormig neêrwaards omgebogen bek, zeer behendig weeten uit den grond te haalen, terwyl, volgens het verhaal van sommige Reizigers, ook het vleesch van verscheide buitenlandfche *Courlis* of *Wulp*-soorten, aan de bewooners der landstreeken waar zy zich ophouden, geen minder smaakelyk gerecht oplevert,

vert, dan onze inlandfche Wulpen ons hier te Lande verſchaffen. (*) Van dit fraaije Vogel-geflacht heeft de Graaf de BUFFON vyftien foorten beſchreeven, en van dezen er elf doen afbeelden, welk aantal naderhand, by het doen van zo veele nieuwe ontdekkingen in de verſchillende Wereld-deelen, allengs, met nog zes anderen vermeerderd is; gelyk men die in de laaſte of veertiende uitgaaf van het *Systema Naturæ* des Ridders LINNÆUS (†) by een vergaderd, en beknoptlyk kan beſchreeven vinden, en waar by wy als eene geheel nieuwe, of zo verre wy weten, eene tot heden nog niet naauwkeurig beſchreevene twee-en-twintigſte foort, nu die voegen mogen, welke wy thands naar het voorwerp zelve gaan beſchryven, en in eene ook naar hetzelve, door den beroemden Vogel-Schilder A. SCHOUMAN, naauwkeurig vervaardigde afbeelding, den liefhebberen der Natuurlyke Historie zullen voorſtellen. —

(*) Vergel. de belangryke beſchryving, door den voortreffelyken HOUTTUIN, van onzen inlandfchen zogenaamden GRAUWEN WULP, gegeven in het ſchoone Werk over de Nederlaſdſche Vogelen, des Hrn. SEPP, II Deel, bl. 109 en 110.

(†) Ik vind echter den *Tantalus Calvus* aldaar verkeerd, en waarſchynlyk alleen by overyling beſchreeven, als: *zwart zo wel van agterhoofd, als van bek en pooten*; daar alle die deelen, in deze foort, beftendig rood van koleur en als zodanig ook beſchreeven en afgebeeld zyn, in de door den Hr. GMELIN zelve aangehaalde werken.

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N E N

A F R I K A A N S C H E N

TANTALUS OF WULP,

Aan de Kaap de Goede Hoop BOSCH KALKOEN genoemd.

Tab. X.

Deze fraaije en zeldzame Tantalus of Wulp, die omstreeks twintig duimen hoog, en van lyf zo groot als een gewoon volwasfen huis-hond is, heeft een kaalen kop, wiens voorste en bovenste gedeelten van de basis, of het grondstuk der boven nebbe af, tot ruim halver wegen den kruin, in eene even boven langs de oogen schuins oplopende richting, door eene vleeschige en verhevene roodkoleurige huid bedekt is, terwyl de ruim zes duimen lange, roode en naar het eind seisvormig uitlopende bek, buitenwaards met geene neusgaten, maar van binnen in deszelfs boven nebbe, dicht by het geheimte, met eene lange smalle opene sleuf voorzien is, en de wangen reeds van boven de oogen af, en zijdelings langs het grondstuk van den bek, even als de keel beneden en ook het voorste en zydelingsche gedeelte van den hals tot voor aan de borst, geheel kaal en met ligt grys of blaauwachtig vel bedekt zyn. Doch het overige van den hals daar en tegen, van agteren en ook eenigermaten zydwaards met donkere- of zwartgroene neêrhangende veëren bezet is, welke van weêrskanten langs de voorschouders rondachtig benedenwaards naar de borst voortloopen, en daar, als 't ware, eenen langwerpig ronden, zwartkoleurigen kraag vormen; 't is dan ook in deze zo ver uitgestrekte en daar door zeer in 't oog vallende naaktheid van hals, by-

byzonderlyk dat ik eene voldoende reden meen gevonden te hebben, om dezen vogel den kenmerkenden en niet onpasfenden naam van *Tantalus Nudicollis* of *Naakthalsigen Wulp* te geeven, ter onderscheiding van dien, welken de Heer DE BUFFON, onder den naam van *Courlis à tête nue* (a) beschreeven en afgebeeld heeft, en welke in de laatste of dertiende uitgave van het *Systema Naturæ* des Hr. LINNÆUS (b) als de elfde soort van het Tantalus geslacht, onder de kenmerkende benaaming van *Tantalus Calvus* of *Kaalhoofdigen Wulp* voorkomt, met wien de onze overigens, by het eerste aanzien, zeer veel verwantschap schynt te hebben.

Het binnenste van den oogappel van dezen Vogel is zwart, en met eenen lichten rooden kring omgeeven: de oogaten zyn bloot, breed van opening en liggen laag, benedenwaards en achter de kaaks geleiding in de naakte wang-huid bevat; de tong is, even als in alle de tot heden toe bekende Wulpsoorten, kort en dun, de keels opening wyd, zonder echter in eenen vlietsachtigen meelzak over te gaan.

Het gantsche lyf van dezen Vogel is overal dik bevederd, en schynt (van verre gezien) één-koleurig en wel zwartachtig groen te zyn; schoon iedere veer (meer van naby beschouwd) eenen fraaijen weerschynt van zich geeve, die met een donker glanzig groen, en een zwaar gedekt staalkoleurig blaauw als gemengeld schynt te zyn: de veeren van de agterzyde van den hals, borst en staart zyn voor al van eene glanzige donker groene koleur, en de eerste die van den halven borst, naamentlyk daar waar zy den hier bovengemelden kraag vormen, lang en stroef.

Op het midden der vleugels zyn de dekveeren donker bruin, of rood koper koleurig, en aan derzelve bovenkant met eenen leevendigen staalkoleurigen rand omgeeven, welken, wegens den glans en in éénsmelting der koleuren, niet dan ten uitersten gebrekkig kan nagebootst

(a) Hist. Nat. des Ois. Tom. VIII. pag. 32. en Pl. enlum. N. 867.

(b) Tom. I. part. 2. pag. 649 en 653.

bootst worden, en die men daarom ook in onze hier by gevoegde (schoon overigens zeer nauwkeurige) afbeelding slechts zeer onvolkomen heeft kunnen aanwyzen, zynde voords de slagpennen van de zelfde algemeene donker groene koleur, die het geheele lyf heeft, en teffens zo lang, dat dezelve, daar tegen aan gefloten zynde, zich uitstrekken tot even voorby den *staart*, die kort neêrhellend in eenen eirond vormigen omtrek uitloopt, en, even als het onderfte gedeelte van den buik, met zwart groene vederen dicht bezet is.

De *pooten* die lang, sterk van schenkels, tot slechts even boven het kniegewricht bevederd en rozenkleurig zyn, hebben drie voorklauwen of toonen, welke tot aan hun eerste gelid (van den voet af gerekend) door eene huid of vlies aan een verbonden, en even als de agterklauw met eenen zwarten, smallen, en hoekachtig neêrwaards omgebogenen nagel voorzien zyn, terwyl die van den middensten voortoon breeder dan die der anderen is.

Deze fraaije Vogel, is dan, naar myn inzien, van alle andere, tot heden toe beschrevene *Tantali* of Wulpen onderscheiden, ook zelfs van den *Tantalus Calvus* of *Kaalhoofdigen Wulp* dien wy hier boven zeiden dat anders met den onzen het meest overeenkomt, en met hem teffens ook het zelfde vaderland heeft: zynde ik voords te meer in deze myne meening gesterkt, door dien ik de onderscheidende kenmerken van eenen voorwaards tot aan de borst toe naakten hals, eenen uit lange en stroeve zwart groene vederen, als gevormden kraag, eenen langeren bek en hoogere pooten, behalven nog het aanmerkelyk verschil van koleur, en eene algemeenere kloekheid van het geheele dier, bestendig hebbe aangetroffen in ieder dezer Vogelen, welke onder den onpafenden naam van *Bosch-Kalkoen*, en als uit de Kaapsche binnenlanden herkomstig, aan de Vorstelyke Dierverzameling zyn toegezonden, en waar door ik derhalven meen recht te hebben, dezen Vogel niet slechts voor eene verscheidenheid van den *Tantalus Calvus*, maar voor eene wezentlyk nieuwe en van denzelven geheel verschillende soort te kunnen houden.

E I N D E

B E S C H R Y V I N G

V A N E E N E

SIERLYK GETEEKENDE, EN OVER HET HOOFD EN DEN HALS
TWEE LANGE ZWARTE STREEPEN HEBBENDE

S U R I N A A M S C H E R A T E L S L A N G ;

N E V E N S

NIEUWE PROEFNEMINGEN, IN 'SGRAVENHAGE
GENOMEN, OP DE DOODELYKE UITWERKSELEN DER
VERGIFTIGE BEET VAN EEN LEEVEND OVER-
GEBRAGT SOORT DIER SLANGEN;

Zich bevindende, met verscheiden anderen, in het MUSEUM
V A N Z Y N E

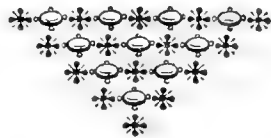
DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-KAPITEIN.
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

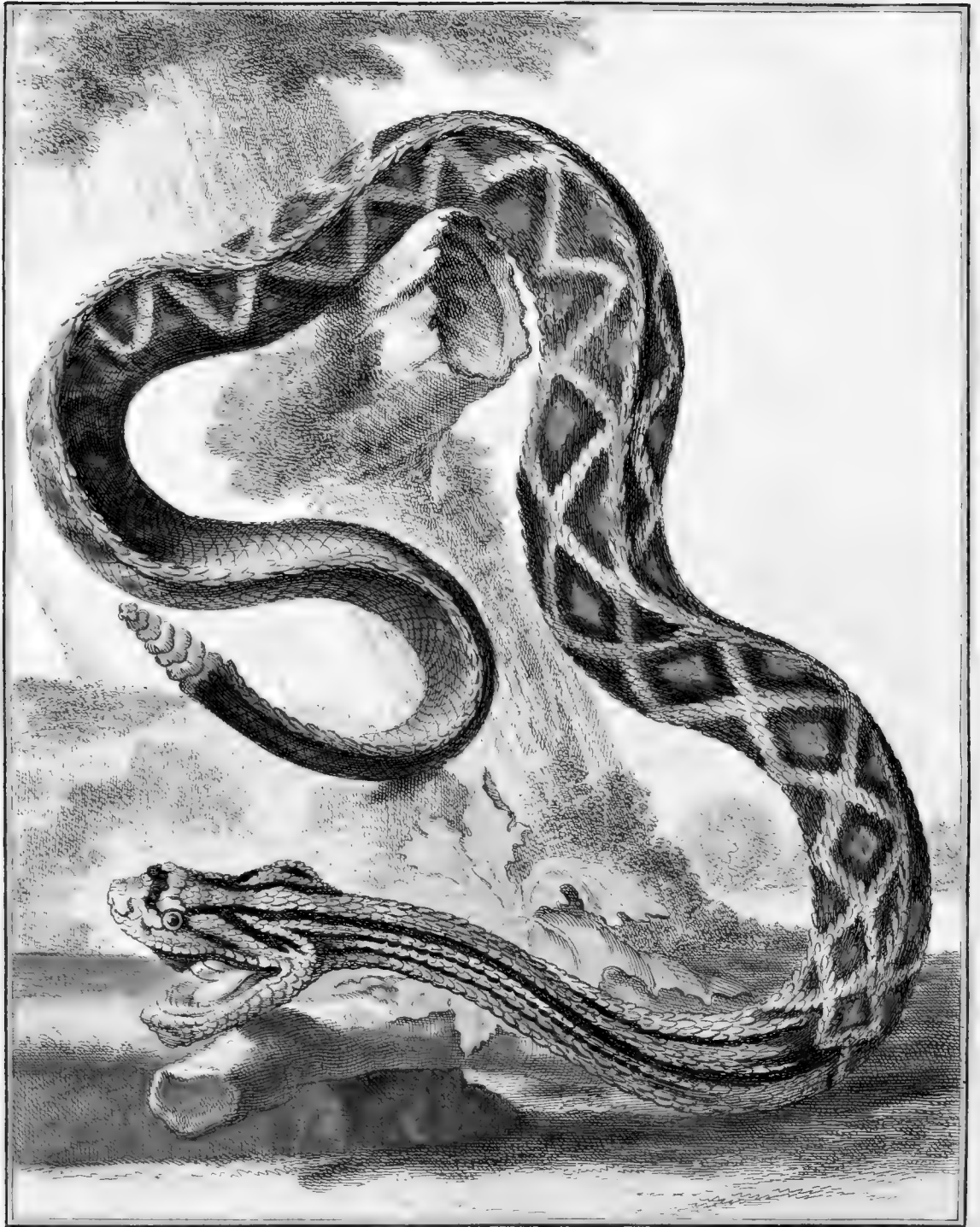
Beschreven en uitgegeven door

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten, Lid der Keizerlyke Akademie,
en Korrespondent der Koninglyke Akademie der Weetenschappen van Parys.*

T E A M S T E R D A M,
B Y P I E T E R M E I J E R,
MDCCLXVIII.

NATUURLYKE HISTORIE

E N

NIEUWE PROEFNEMINGEN,

IN 'S GRAVENHAGE GENOMEN, OP DE DOODELYKE
UITWERKSELEN DER VERGIFTIGE BEET

VAN DE

A M E R I K A A N S C H E

R A T E L S L A N G.

Indien wy hier boven niet van nieuwe Proefnemingen gewag maaken, zoude het elk, die in de Natuurlyke Historie der Dieren maar een weinig kundig is, billyk verwonderen moeten, op nieuw een Dier te zien beschryven en afbeelden, 't welk reeds ten onderwerp van zeer veele Schryvers gediend heeft. Zo min nu als het dit beruchte Schepfel aan Schryvers ontbreekt, even zo veel heeft men het getracht door afbeeldingen kenbaarder te maaken: hoe verre nu wy hier in boven anderen, door de teekenkundige hand van den Heer G. VAN DEN HEUVEL, geslaagd zyn, zullen wy aan het oordeel der Kunst-kenneren overlaaten.

Onder alle de Schryvers, hier onder aangehaald (a), by welken
men

(a) *Der Konigl. Schwedischen Academie der Wissenschaften. Tom. XIV. p. 316.
Tom. XV. p. 54. 189.*

R. MEAD. *A Mechanical Account of Poisons. Lond. 1747.*

P. FERMIN. *Hist. Nat. de la Hollande Equinoxiale. Amst. 1765.*

T. PISTORIUS. *Besch. van Surinamen. Amst. 1763.*

F. WATSON. *De Dierlyke Wereld. Amst. 1761.*

R. BRADLEY. *Wysgerige Verbandeling. Amst. 1744. Tab. IX. fig. 1.*

*Journal des Scavans, Septembre 1764. No. 10. p. 513. Expériences faites par
le Capitaine HALL, sur les effets du poison du Serpent à sonnettes. Extraites
des Transactions Philosophiques.*

E. TYSON. *Phil. Transact. Ang. Vol. XIII. No. 144. p. 25. Idem in ACTA
ERUDIT. 1684. p. 138. Tab. V.*

A

CATES-

men nog een goed aantal zoude kunnen voegen, zyn 'er zekerlyk geen, welken meer omftandigheden en beter Befchryving van deze Slangen geven, dan de Heeren CALM en Kapitein HALL, by welken wy de fraaije afbeelding van het Ontleede hoofd dezer Slang, en de waare gedaanten der tanden, 't geen wy in het Werkje van Dr. MEAD vinden, niet vergeten moeten; gelyk ook de geleerde Heeren Dr. HOUTTUYN, en WATSON, (wiens Werk door den Eerw. en Geleerden Natuurkenner Dr. C. NOZEMAN in het Hollandfch vertaald is) in hunne hier aangehaalde Werken, alles wat over deze ftoffe tot noch toe ontdekt is, gevoeglyk by elkander gebragt hebben.

Daar zyn Schryvers, welken het verblyf dezer Slangen zoo wel in Ooft- als West-Indiën ftellen; maar het fchynt my vry twyffelachtig of deze, door derzelve vergiftigende beet zo alom met recht gevreesde Slang, wel ergens anders, dan in de nieuwe Waereld-deelen gevonden wordt: Men weet dat SEBA in zyn II. Deel verſcheide Ooft-Indifche Ratel-Slangen (*b*) afbeeldt en befchryft; doch men weet ook teffens zeker, dat de eerfte, die die beroemde Man op *Tab. 45. f. 4.* verbeeld, en voor een Ceilonsche Wyfjes Adder-Slang befchryft, geene andere is, dan een jong West-Indifch Ratel-ftoort, en wel de zelfde, welke wy hier na befchryven zullen. Ik beken met den Heer BUFFON (*c*) my dikwyls in die korte en losfe Kabinet-befchryvingen te mistrouwen; de ftukken, waaruit dezelve beftaan, zyn veeltyds voor een groot gedeelte op Verkoo-
pingen

CATSBY. *Nat. Hift. of Carolina. Vol. II. p. 41. Tab. 41. 42.*

A. SEBA. *Theſaurus Vol. II. Tab. 45. fig. 4. Tab. 95. fig. 1. 2. 3. Tab. 96. fig. 1.*

HOUTTUYN. *Nat. Hift. der Dieren enz. Amft. 1764. &c. Vol. I. Pars VI. pag. 290. Tab. 45. fig. 1.*

W. SCHOUTTEN. *Ooft-Indifche Voyagie. Amft. 1676. III. Boek p. 53.*

CHARLEVOIX. *Hift. de la nouvelle France. Tom. V. p. 233.*

LAUSONS. *Natural History of Carolina. p. 129.*

LINNÉ. *Syft. Nat. Edit. X. p. 214.*

GRONOVIVS. *Muf. Ichth. Tom. II. p. 70. Id. Zoophyl. Fac. I. p. 26.*

(*b*) Zie hier boven.

(*c*) Tom. X. p. 98.

pingen gekocht, op Naamlysten, niet zelden door onkundigen, of zonder oordeel, zo niet fomtyds met een merkelyk bedrog om te misleiden, opgemaakt; verzekerde proeven hier van zyn my, in een vyf-en-twintig jaarige ondervinding, te veel maalen voorgekomen.

De voornaame reden op welke myne twyffeling beruft, naame-lyk of deeze Dieren in de oude Waereld te vinden zyn, is deeze, dat de Reizigers dier Gewesten daar van niet, of ten minsten zeer onzeker spreken. WOUTER SCHOUTEN (*d*), in zyne Ooft-Indifche Reize, zegt wel, dat zy dezelve in de Wilderniften van het Eiland Dingding, ruim dertig mylen ten Noordwesten van Malakka gelegen, hoorden ratelen, doch hy betuigt daar by, dat zy dit gedierte, hoe zeer zy 'er ook naar zochten, niet gezien hebben. Het kan dus gemaklyk zyn, dat zy het geluid van den Veldkrekkel, welke in Ooft- en West-Indiën merkelyk grooter dan hier valt, daar voor genoomen hebben. VALENTYNS wydloopig Werk van Oud- en Nieuw-Ooft-Indiën doorbladerd hebbende, vinde ik dat deze 'er zo min van spreekt, als eene geheele reeks van andere Reizigers door welken Ooft-Indiën is doorkruift, en wiër Werken ik nagezien hebbe. D'Heer LINNÉUS fchynt het ook vast te ftellen dat zy in het Ooften niet gevonden worden; want in zyn *Systema Naturæ* ftelt hy alle drie zyne foorten voor Amerikaanfche te boek, en ook zelfs die, welken SEBA voor Ooft-Indifche opgeeft: Wy verlangen dus des aangaande zekerder berichten.

In het MUSEUM van ZYNE DOORL. HOOGHEID, DEN HEERE PRINSE ERFSTADHOUDER, bewaare ik zes foorten of verfcheidenheden, zo als men 't noemen wil, en waar onder een, die ik uit de Verkoopung van het Kabinet van SEBA, onder de benaaming van Ooft-Indifche, gekocht hebbe. Deeze fchynt my dezelfde als die welke hy in zyn *Tbesaurus Tab. 95. fig. 2. en 3.* verbeeldt. Het is zeker dat als wy deeze Slangen, tegen die, welken wy weten dat Ameri-

(*d*) Zie hier voor in de *Lyst der Schryverren.*

Amerikaanfche zyn, vergelyken, men een merkelyk verschil zal vinden, maar dit verschil wederspreekt geenszins haar récht van geboorte aan de Nieuwe Waereld; want waarom zou dit Gewest alleen geen twee of meerdere verscheidenheden in foort van deeze Dieren kunnen opleveren? 't geen CATESBY in Carolina reeds aantoot. Ook kan de vervelling der Slang hierin een merkelyk aandeel hebben. Myne twyffelingen, naamelyk, of dit foort van Slangen wel zo zeer aan de Oude als aan de Nieuwe Waereld eigen zy, beruft dan maar alleen, gelyk ik gezegd hebbe, hier op, dat ik in de Ooft-Indifche Reisbefchryvingen, niet het allermínste bericht desaangaande vinde, waar op eenigen ftaat gemaakt kan worden. De geleerde Abt PREVOST (*e*) rept 'er niets van in zyne Befchryving van Ceylon, daar SEBA evenwel zegt die van daar ontfangen te hebben. R. KNOX (*f*), die in zyne Befchryving van Ceylon van verscheide Slangen en andere Dieren van dat Eiland spreekt, meld 'er ook niets van, insgelyks OSBEEK (*g*) enz. en in Afrika kan ik ook geene blyken van deeze gevaarlyke Dieren ontdekken: Wat rest 'er dan anders, dan te denken dat de Heer SEBA in de opgave der woonplaatfen van deeze Dieren zal misleid zyn geweest.

In onze West-Indifche Kolonie te Surinamen noemt men deze Slangen *Boicininga*, en in 't Hollandfch Ratel- of Bel-flang. De Heer LINNÉUS geeft de benaaming van *Crotalophorus* aan dit geflacht, in het welk hy drie onderscheidene foorten heeft opgeteekend, die hy *Horridus*, *Dryinas* en *Durifus* noemt. Hy onderscheid die foorten door het verschillend getal van schubben, welke deeze Dieren onder aan den buik en ftaart hebben, een kenteeken (behoudens de achtung, welke wy anders aan dien grooten Natuurkenner verschuldigd zyn) even gelyk het tellen der Vingraaten ter onder

(*e*) *Hift. Gen. des Voyages. Tom. II. Edit. de la Haye.*

(*f*) *'t Eyland Ceylon in zyn binnenfte &c. Amft. 1693. 8vo.*

(*g*) *Reize nach Oostindie und China. Rostock 1765.*

derfcheiding der Vifch-foorten , van veel te ongewiffe uitkomst om daar op met zekerheid te kunnen aangaan.

De Natuurlyke Historie deezer Dieren door den Heer KALM en andere genoegzaam afgehandeld zynde , (waarby men nog de Schriften van MARCGRAAF, PISO en NIEREMBERG voegen kan) zo is myn voornemen maar alleen (gelyk wy alreeds daar mede begonnen zyn) de mislagen , tegenftrydigheden , en dat geene 't welk anderen verzuimd hebben , en myne eigene waarnemingen , hier ter neër te ftellen.

Men is het zeer oneens of deeze Slang eene vlugge dan wel eene traage beweging eigen zy. Dat geene , 't welk ik door eigene ondervinding wete , is zekerlyk niet in allen opzichte voldoende , want de langduurigheid van de reis , de befloote , hoewel zeer ruime en van boven met glas overdekte kift , waarin de Ratel-slang by my ontfangen zich bevond , zyn , ongetwyffeld , hinderlyk , aan Dieren , die in het wild gewoon zyn te leeven ; zo dat zy , door afgematheid en vrees , belet worden hunnen waaren aart te vertoon. De eerste veertien dagen , der zeven en twintig , die zy by my geleefd heeft , (niet tegenftaande deeze Slang toen reeds al meer dan 23 weeken , zonder te eeten , gevangen was geweest ,) was dezelve nog zeer leevendig , kruipende geduurig door de kift heen en weder , komende dikwyls tot boven aan het glas ; en uit al de bewegingen , die ik haar in dien tyd heb zien maaken , heb ik my nimmer kunnen overtuigen , dat deeze Dieren van een langzaamen en traagen aart zyn , vooral wanneer zy zich in het wild ophouden. Het geval , 't welk ik , in tegenwoordigheid van een goed vriend en mynen knecht , met dezelve gehad hebbe , wanneer wy haar in een daar toe gefchikte kift , met glas bedekt , overbragten , en waarvan wy hier na fpreeken zullen , kan niets anders dan eene vaardigheid te kennen geeven , welke my , of mynen toenmaaligen knecht , zeer flecht had kunnen bekomen.

Eenige Schryvers maaken gewag van een fterken ftank , welke deeze Slangen , getergd wordende , afgeeven. Dit heb ik niet onder-

vonden, terwyl dezelve in zyne eerste kist, welke van oud droog eikenhout, van binnen met witte lymverf bestreeken, bewaard werd. Doch haar naderhand in een grooter nieuwe vuuren-houten kist overbrengende, rook de eerste kist, door het op den bodem liggende vochtige zand, zeer sterk, 't welk veelen, hoewel verkeerdelyk, voor een stank der slang namen.

Niet tegenstaande alle aangewende poogingen heb ik deeze Ratel-slang, zo min als onze gemeene inlandsche Slangen (welken in het Sticht by Utrecht en elders veel gevonden worden) aan het eeten kunnen krygen. Alles wat ik dezelve voorwierp was vruchteloos; alleenlyk meent men haar eens melk te hebben zien drinken, doch ook niet meer dan eens, en zulks nog vry onzeker; want hoe nauwkeurig ik op de vermindering der melk acht gaf, 't welk ik, wegens een teeken, 't geen zich aan den rand van het bakje bevond, gemaklyk doen konde, kon ik niet zien dat de melk in het bakje verminderde, hoewel de slang 'er haar bek eenigen tyd geboogen in hield. Het zelfde gebeurde met een kom met enkel water, door welke zy dikwyls heenen kroop, en 'er somtyds in liggen bleef.

Het schieen my toe, nevens zeer veele andere perfoonen, die deeze Slang by my gezien hebben, dat de Dieren, welken wy haar voorwierpen, en waar van wy d'uitkomst hier na melden zullen, eene schrikkelyke gewaarwording van deezen hunnen algemeen vyand hadden. Zo dra werden zy niet by denzelfen gebragt, of zy zochten zich in een hoekje te verbergen, en hier in, door een ingebragt stokje, verhinderd wordende, liepen zy, als reeds den doodschrik gezet hebbende, hunnen met den staart geduurig ratelenden vyand te ontmoet. WATSON beschryft dit betoo-verend vermogen zeer fraai, 't welk men deeze Slangen, door hunnen prooi sterk aantezien, toekent, en waar door alle Dieren haar als in den opgesparden muil zouden loopen of vallen. Dan ik geloof, dat men zulks nog meer, door deeze zonderlinge eigenschap in sommige menschen, aldus zoude kunnen ophelderen. Indien het
zeker

AMERIKAANSCH E RATEL-SLANG. 9

zeker is dat alle Dieren, inzonderheid klein Gevogelte, dezen hunnen vyand kennen, en door eenen dood-schrik op het zien van hem bevangen worden, zou het met hun even eens kunnen gaan, als met vreesachtige menschen, die op eenen smallen en hoogen weg, of op een open toorn klimmen, en die gewislyk (door de vreeze dusdanig geprangd) van boven neder zouden storten, indien men hun niet te hulp kwam; dit kan ook een betooverend vermogen, 't geen de vrees alleen veroorzaakt, genoemd worden.

Men is nog in twyffel, of deeze Slangen uit gramfchap, dan uit vreeze, met haaren staart ratelen. Myns bedunkens kan het beide waar zyn, en nog in een derde geval plaats hebben; naamelyk, om, in den tyd der paaring, elkander ter byeenkomst uit te lokken; gelyk wy weten dat in zeer veel Dieren plaats heeft: hoe wel 't ook zyn kan, dat de goedheid en voorzorge van het Opperwezen dit geluid alleen geschikt hebbe, om den mensch te waarschouwen. Het heeft my, in myne proefnemingen, altyd toegeschenen, dat eerst de vrees, daar na de gramfchap haar ter rateling aanfpoorde. Wanneer wy eenig Dier, 't zy een Muis of Vogel, by de Slang wierpen, kroop in 't eerst de Slang verschrikt weg en ratelde; daar na, terwyl de Vogel of Muis benaauwd rond liep, herstelde zy zich weêr, en bleef ratelen, tot dat zy het Dier gebeten had. Met hare schubben, die zy op het lyf heeft, heb ik haar nooit geluid hooren maaken, schoon sommigen zeggen dat zy zulks doet.

Verscheiden Schryvers zyn van gedachten, dat de ouderdom der Slang, uit het getal der leden, waar uit de ratel bestaat, kan gekend worden; andere spreekten dit wederom tegen, doch met geen meerder recht, zo 't my toefchynt, dan hunne party. Wy kennen de kringmerken der Runderen, en de inkerving der tanden by de Paarden. SEBA verbeeld eene Slang met veertig leden in den ratel; dan dit is zeldzaam, want doorgaans hebben zy 'er niet boven tien of twaalf. De wyfjes, zegt men,

hebben altyd minder leden in haare ratels. Hier door kan het zyn, dat men fomtyds groote Slangen met weinig, en kleine met meerder schellen in de ratels ziet; doch dan kan het ook niet waar zyn, dat het getal der leden in den ratel den ouderdom van het Dier aanduide; ten waare men wilde veronderstellen, dat de wyfjes schieliker ftierven, en raffer aangroeiden. Onder de veelvuldigen, die ik in de Kabinetten gezien hebbe, heb ik fomtyds groote Slangen met weinig, en kleine met veele ratels gevonden: De grootte deezer Slangen is ongelyk: de Heer KALM fpreekt maar van vier tot zes voeten lengte; WATSON ftelt die van zeven tot twaalf, en FERMIN zegt van vyftien voeten; doch dit is twyffelachtig.

Sommigen zeggen dat de Slangen geen gehoor hebben, om dat men 'er geene openingen voor vind, die zekerlyk, gelyk in den Schildpad, onder de schubachtige opperhuid verborgen zyn. Wy hebben hier over, in 't kort, eenige opheldering te wagten van den Hoogleeraar P. CAMPER, te Groningen, die met het onderzoek van het gehoor der Dieren bezig is.

De wyze, op welke deeze Slangen leevende gevangen worden, bericht men my hier in te beftaan, dat de zwarte of Afrikaanfche Negers dezelve, als zy in cengerold, of, zo als men daar te Lande zegt, te flaapen liggen, weeten te bekruipen, en haar heel gezwind digt onder den kop vatten, zo dat zy die niet kunnen omdraaijen. De Slang flaat zich dan wel ten eerften om de hand en den arm, doch alle deeze beweegingen zyn vruchteloos, en niet in ftaat om haar vry te maaken.

Het heeft my toegefchenen dat deeze Slang, welke ik leevende gehad hebbe, het licht in de oogen, even gelyk de katten, door twee tot elkaër naderende vliezen kon bepaalen: want, na den dood, was de *perpendiculaire* ftreep, dien wy zoo dikwils met verandering waargenomen hadden, veel wyder. Maar, in de laafte dagen van haaren leeftyd, heb ik zelfs beginnen te twyffelen, of zy niet reeds blind was, vermits ik geene aandoe-
ning

ning bespeurde, als ik het stokje dicht voorby haare oogen deed zweeven; maar wel als men haar maar even den kop daarmede aanraakte.

Terwyl ik dit schryve, brengt men my de twaalfde, veel vermeerderde, en veranderde druk van het Natuur-*Systema*, van den Heer CAROLI A LINNÉ (*b*), het welk met de Vischen eindigt, zo dat de Insecten en wormachtige Dieren nog moeten volgen. Hier zyn thans vyf soorten deezer Slangen, en dus is dit geslacht met twee vermeerderd. Maar ik geef deezen grooten Natuur-onderzoeker, gelyk allen anderen in overweeging, (midlerwyl ik antwoord afwachte op de brieven, door my over dit onderwerp geschreeven,) of 'er waarlyk wel zo veele onderscheidene soorten deezer Dieren bekend zyn, als men zich inbeeld? De verscheidenheden (gelyk ik dezelve thans achte, tot betere ondervinding my anders onderrichte) welken ik in de Vorstelyke verzaameling bewaare, geeven my genoegzame reden om te twyffelen, of 'er wel meêr dan vier waare verschillende opgenoemd kunnen worden? Die by SEBA (*i*), (hoe zeer dit op 't oog anders schynen mooge,) denk ik dat één soort zyn, en maar alleen door ouderdom onderscheiden, vermits ik by die, welke in de Vorstelyke verzaameling, en in andere Kabinetten bewaard worden, zeer klaar meen ontdekt te hebben, dat de fierlyke teekening met de vermeerdering der jaaren verloopt: en dus koomen my nog drie andere Slangen, die by den zelfden SEBA (*k*) elders te vinden zyn, ook maar als afzonderlyke soorten voor van de voorgaanden; waar by men, met zekerheid, de twee van CATESBY, als de vierde kan voegen. Ik bepaal hier, gelyk men ziet, niets zekers; ik tracht door myne twyffelingen maar alleen het zekere te doen ontdekken. Welk een verschil kan de vervelling van huid, de onderscheiden tyden der faizoenen van het jaar, waar in zy

(*b*) *Syst. Naturæ, Edit. Duodecima, reformata. Tom. I. Holm. 1766.*

(*i*) *Tab. XLV. fig. 4. & Tab. XCVI. fig. 1.* . . . (*k*) *Tab. XCV.*

zy gevangen worden, en het onderscheid der *Sexe* niet geeven? Men zie hier over na wat CATESBY zelf zegt, van zyne twee, zo in kleur als teekening, verschillende foorten deezer Slangen.

Het verschillende getal der buik-, en staart-schilden, 't geen de Heer LINNÉUS, zekerlyk niet zonder reden, maar als een kenmerk opgeeft om de foorten te onderscheiden, moest, zou men zeggen, alle deeze twyffeligen beslechten; dan ik heb reeds gezegd, en herhaal hier zulks nogmaals, dat dit kenmerk niet doorgaat, en geene zekere teekens heeft. Ik heb alle de Ratel-slangen der Vorstelyke verzaameling met alle oplettenheid in dit opzicht onderzocht; de schilden, of liever schubben, verscheiden maalen geteld; en welke was de uitkomst? dezelve, die my door het onderzoek van anderen reeds bekend was; naamelyk, dat, onder de zes, maar een was, die in getal van schubben met den *Horridus* van den Heer LINNÉUS over een kwam. Men kan hier zien wat ik ondervonden hebbe.

Aan eene zeer groote en dikke Slang, de lengte van 4 voet en 3 duim Rynlands hebbende, en welker ratel met 11. leden voorzien is, tel ik, zeer naauwkeurig, 170. Buik-, en 25. Staart-schubben.

Aan eene kleindere, van dezelfde foort, doch, als jonger, wat netter in teekening, (zynde die, welke ik leevende gehad hebbe, en over welke deeze Verhandeling gaat,) die lang is 3. voet en een halven duim, en zes schellen in haren ratel heeft, bevind' ik 168. Buik-, en 29. Staart-schubben.

Aan nog een zeer sierlyke kleine, dunne, mede van 't zelfde foort, maar 3. schellen in den ratel hebbende, vind' ik 171. Buik-, en 21. Staart-schubben. Deze drie zyn my allen van Surinamen toegezonden, en dezelfde, die SEBA ook verbeeld(e). Hoe weinig staats is hier nu op te maaken? Met te zeggen dat het, by deeze telling, op geen twee of vier schubben aankoom', zegt men my niet veel voordeeligs van deeze uitvinding? Voor welke foort van den Heer LINNÉUS moeten wy nu deezen neemen? voor zynen *Horridus*, of voor den *Mutus*? In

(e) *Tom. II. Tab. 45. fig. 4.*

In drie anderen , welken meest afch-graauw van koleur zyn , fommigen met meer of minder flaauwe teekening , en het meest overeenkomende met die by den Heer SEBA , *Tab. 95.* heb ik het dus met de fchubben gevonden.

Een vinde ik , (die ik op de Verkoopng van SEBA gekogt hebbe , en voor eene Ceilonsche te boek geteld word) , met 6. ratelſchellen : deeze ſchynt my 162. Buik- , en 20. Staart-fchubben te hebben ; dan dit is twyffelachtig , vermits de Slang wat ſlecht bewaard is.

In een tweede , voor eene Weſt-Indiſche by my geboekt , ontmoeten my 10. ratelſchellen : deeze heeft 163. Buik- , en 28. Staart-fchubben.

Een derde , mede een Weſt-Indiſche , met 6. ſchellen , heeft 167. Buik- , en 23. Staart-fchubben . Deeze alleen komt met den *Horridus* van den Heer LINNÉUS , in 't getal der ſchubben , overeen.

Wy zullen na deeze uitweiding (in welke wy de onzekerheid van deeze kenmerken maar hebben willen aantoonen , en welken wy veel liever uit de gedaanten van het hoofd , en den ſtaart willen afleiden) wederom tot ons onderwerp overgaan.

Den 20. der maand September , van den Jaare 1765. , werd my deeze Slang , leevende , over Amſterdam , voor het Kabinet , toegezonden door den Wel-Ed. Geftr. Heere JAN NEPVEU , Fiſcaal op Surinamen . Ik ontving dezelve in een klein houten vaatje , boven op met dik lood bedekt , waar in eenige gaten gemaakt waren , doch die niet toelieten iets van het Dier te zien . Ik maakte , met hulp van mynen knegt , het lood gedeeltelyk los , en een foort van linnen zak , boven om den ton , onder 't lood bindende , ſtaken wy , het open einde deezer zak by elkaër neemende , op die wyze in een kasje , 't geen van boven met een ſchuivend dekzel met dik glas voorzien was . Wy zagen de Slang ook in het kasje vallen , nog gedeeltelyk door den linnen doek , zo wy meenden , alleen bedekt zynde : doch de knegt de zak wat ſchielyk uit het kasje trekkende , was de Slang daar te gelyk met het hoofd meer dan 8. of 10. duimen buiten gefchooten . Myne tegenwoordigheid van geeft redde ons ; ik had

een hand-doeck in de hand; myn vriend, die op het toefchuiven van het glazen dekfel paften, knelde de Slang een weinig, en ik fliet, met den hand-doeck gewapend, de Slang gelukkig in het kasje.

'Er zyn menfchen, welken my hebben willen verzekeren, dat deeze vergiftigende Slangen, cenigen tyd gevangen geweest zynde, haar vergif zouden verliezen: Men heeft my verfcheiden verzekerde Hiftoriën, ten bewyze daar van, bygebracht; doch het volgende Dag-verhaal, by my naauwkeurig opgeteekend, en waar van de proeven, in de tegenwoordigheid van Vorftelyke en andere Perfoonen, zyn genomen, zal, zo ik geloof, deeze zaak geheel buiten twyffel ftellen.

Saturdag, den 21. September 1765. werd my de Slang van Amfterdam gezonden: ik plaatfte die, des middags, in een, daar toe redelyk bekwaam, kasje, of kasje, boven op met glas voorzien zynde, en ter zyde van boven met een fchuifje, om het een of ander, zonder gevaar, het dier te kunnen toewerpen. De bodem van dit kasje was met gemeen zand bedekt. De Slang was zeer fterk, fors en leevendig, geduurig door het kasje heen en weêr kruipende; dikwils kwam zy tot boven aan het glas, naar eenige uitkomst omziende.

Zondag, den 22. niets kunnende krygen, lieten wy haar in ruft. Ik gaf haar brood, vliegen, vruchten, enz. doch zy nam niets.

Maandag, den 23. des avonds een leevenden Vogel krygende, zynde een Wyfjes-Groeninger, deed ik denzelven in het kasje: de Slang ratelde toen voor het eerft zeer fterk, en fcheen, den Vogel geduurig aanziende, denzelven te willen afwachten. Deeze Vogel, zeer gebrekkig aan de pooten zynde, en zeer benaauwd, kroop in een hoek van de kas, zonder beweeging, en dit duurde zelfs tot den volgenden morgen, van welken wy nu fpreken zullen.

Dingsdag, den 24. 's morgens vroeg opftaande, en begeerig te weeten hoe het met den Vogel was, vond ik denzelven nog op zyn oude plaats, de Slang en hy elkaër aanzienden. Om half acht uren hoorde ik eenig gewoel in 't kasje, 't geen in eenen hoek der kamer ftond,
en

en de Vogel, die, voor weinige minuten, nog fris leevend was, was dood; zeer waarfchynelyk door de Slang gebeeten, en kort daar op geflorven.

Dien zelfden morgen, om tien uuren, kwam ZYNE DOORL. HOOGHEID, DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, en eenige andere Heeren van het Hof, de Slang bezien; ik gaf dezelve een anderen dergelyken Vogel, die fris leevend was, doch zeer bang in 't ronde vloog. De ratelende Slang wachte maar even zo lang, tot dit Dier in haar bereik was, fchoot toe, en beet het in het dikke vleugel-lid. De Vogel piepte, kroop in een hoek, hield zich eenige oogenblikken ftill, maar hier op overvielen hem ftuiprekkingen, in welken hy binnen 10. minuten ftierf. De Slang kroop aanftonds, na de gedaane beet, in een, ratelde nog eenigen tyd, en hield zich verder ftill.

Woensdag, Donderdag en Vrydag, den 25., 26. en 27., gaf ik haar niets, dan zulke dingen, die ik dienftig oordeelde om te zien of wy haar aan 't eeten konden krygen: ik liet de doode Vogels by haar, doch zy raakte niets aan, maar kroop 'er over heen en weër. Als wy aan de kift ftieten, of met een lang ftokje haar aanraakten, ratelde zy, zo dat men het zelve de geheele kamer door konde hooren.

Saturdag, den 28. des 's morgens, kwamen HUNNE DOORLUCHTIGE HOOGHEDEN, DE HEEREN PRINSEN VAN WEILBURG EN SAERBRUK, en eenige andere Heeren. Weër een Vogel in het kiftje gelaaten hebbende, werd dezelve terftond door de Slang gebeeten, zo dat de Vogel piepte. Na een weinig ftill-zittens, braakte de Vogel, in geduurige ftuiprekkingen, zyn kort te voren gegeeten kennipzaad uit, en ftierf in 22. minuten, in ftuipen. Twce à drie dagen, na dat ik de Slang in het kasje gebragt had, loosde dezelve eenigen afgang; deeze geleek volmaakt naar brokkelige fyn-geklopte geele zwavel, en was met eenig vogt vermengd; dit uitwerpzel, 't geen zy in eenen hoek van het kasje gelegd had, maakte de wanden, welken met witten lym geverfd waren, zwart.

Des namiddags, ten vyf uuren, kwam ZYNE DOORL. HOOGHEID

DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, vergezeld van de Heeren Barons van WULCKNITZ, en VOOGT, nevens de Heeren Professooren WEIS en GAUBIUS, en anderen. Men plaatste by de Slang weder een Vogel, welke, bennaauwd rond loopende, en vliegende, naar uitkomst zocht. De Slang, mogelyk van 's morgens vermoed, beet verscheiden reizen op den onrustigen Vogel mis, dan eindelyk kwetste zy hem in het lid van den vleugel. De Vogel kroop in een hoek, werd aanstonds door stuip-trekkingen overvallen, en was dood in vier minuten.

Zondag, den 29. een Muis gevangen hebbende, gaf ik haar die, des avonds om half 9. uuren, in hoop dat zy dit boutje, als een lekker brokje voor de Slangen, zoude op eten. De muis in 't kasje gelaaten hebbende, liep deeze vry lang, doch zeer wild, heen en weder, en zelfs om en over de Slang, die eindelyk zyn prooi in de ribben beet: terstond verviel het Dier (dat by de beet zeer sterk gepiept had,) in zwaare stuip-trekkingen; en, in minder dan een en een halven minuut, stierf de Muis. Aanstonds na deeze proefneming van het byten der Slang, zag de Heer Baron de HOCHPIED (die toen by my was) nevens my, een zonderling bedryf der Slang, 't welk wy te voren noch nooit gezien hadden. Terstond na de beet, (daar in tegendeel de Slang zich anders stil hield,) begaf zy zich in geduurige beweging met het hoofd tegen het glas, gaapte en geeuwde op deeze wyze wel vyftien- of twintig-maalen, kort op elkander, den bek, zo wyd mogelyk, dikwils zeer schuin en scheef, verschrikkelyk open sperrende. By deeze gelegenheid liet zy ook haare vergiftigende wapentuigen, de twee, ter wederzyden, voor aan boven in den bek staande, en een weinig krom geboogen tanden, ten allerduidelykste geduurig zien, en ratelde, gelyk in alle de voorige reizen, toen zeer sterk. Wy raakten, by dit zonderling verschynzel, in 't vermoeden, of de Slang ook haare tanden op de ribben der Muis mogt bezeerd hebben.

Saterdag den 5. October. Tot deezen tyd liet ik de Slang in rust, de Muis, en 't geen wy verder bedachten, by haar latende, om

te zien of zy wilde eeten; dan alles was vruchteloos. Ondertuschen, het kasje, of kisje, in het welk zy zich bevond, wat te klein achtende, had ik een ander, van vuurenhout, doen maaken, 't geen veel grooter was, en 't welk men op een derde konde afluiten, door een nederzakkende schuif. Ik kreeg hier door gelegenheid, om alles, 't geen ik wilde, zonder gevaar, in deeze kist by de Slang te brengen, door middel van haar met een stokje in de groote ruimte te jaagen, welke ik dan affloot, en het afzonderlyk met glas voorzien zynde dekzel maar op sloeg. Het Dier in deeze zyne nieuwe en ruime wooning overgebracht hebbende, ('t geen niet zonder vrees, en alle mogelyke voorzorg geschiedde,) gaf ik het een groote kom met water, nevens een bakje met versche melk, waar van wy den uitflag, die zonder vrucht was, reeds gezegd hebben.

Vrydag den 11. October. Van den vyfden October tot deezen dag toe, lieten wy haar aan zich zelve, de melk, het water, enz. van tyd tot tyd ververschende, om te zien of zy, by nacht of by dag, noch lust ter spysneming zoude krygen; doch wy konden zulks niet bespeuren. Dien zelfden morgen, door een gezelschap verzocht wordende om de Slang te mogen zien, gaf ik haar weder een Vogel, die, zeer schielyk door haar gebeten zynde, even als de anderen, in veertien minuten, stierf.

Saturdag den 12. des namiddags, om half twee uren, had ik de eer en het genoegen, dat HUNNE DOORL. HOOGHEDEN, DE HEER PRINS ERFSTADHOUDER, nevens den HEERE HERTOG LODEWYK VAN BRUNSWYK LUNENBURG, &c. &c. &c. de Slang kwamen bezien. Men gaf haar wederom een Vogel, die, zeer bevreesd, weg kroop, en, niet tegenstaande alle daar toe aangewende moeite, wilde de Slang; die men nu aanhitste, en by welke men den Vogel bragt, denzelven niet byten, gelyk zy ook toen ten tyde niet ratelde. In den namiddag, om half vyf uren, mêt eenig gezelschap, weder by de Slang koomende, in welkers kist ik den Vogel gelaten had, vonden wy den zelve noch onbescha-

digd, doch digt in een hoekje zittende. Met een stokje den Vogel verscheiden maalen by de Slang brengende, ('t welk ik doen kon, vermits over al daar toe gaten in de kist gemaakt waren,) beet eindelyk de Slang, na een weinig gerateld te hebben, en de Vogel stierf, gelyk alle anderen, aan stuipen, in zeventien minuten.

Na deeze laatste proefneming, verminderde de Slang van dag tot dag in krachten, hoe langer hoe minder zich bewegeende.

Woensdag den 16. bevond ik dezelve geheel magteloos; nu en dan, wat benaauwd schynende, verkroop zy een weinig.

Donderdag den 17. 's morgens om twaalf uuren, haar met een stokje aanraakende, gaf zy maar slaauwe blyken van leeven: kort hier op begon zy, uit zich zelve, te ratelen, doch zeer zacht, en, gelyk my zulks nader bleek, alleen door eene stuiptrekkende beweging. Dit bleef aanhouden met tusfchenpoozen, en openfparingen des beks, even als op den 29. der voorige maand, tot in den namiddag om vier uuren, vindende ik haar, korten tyd daarna, gestorven.

Deeze Slang was, volgens ontfangen bericht, in Surinamen gevangen op de Plantagie, genaamd de *Vier Kinderen*, in Para, in het begin van de maand April 1765.; en had dus, toen ik dezelve kreeg, reeds vyf maanden, en drie weeken, zonder voedzel geleefd, en, na dien tyd, by my, noch zeven en twintig dagen.

Den avond van haar overlyden, den buik zeer rood en ontstoken vindende, deed ik haar terstond in sterken brandewyn. Door geduurige vermagering, was de dikte, voornamelyk op den rug, zeer verminderd, zo dat zy, op den buik liggende, zich als driekantig vertoonde.

Op den 10. January 1766., en dus, na omtrent drie maanden in brandewyn gelegen te hebben, wilde ik beproeven of de Slang haar vergif noch behouden had. Na de vergiftigende tanden, door een werktuig, naar vooren gebragt te hebben, nam ik een frischen leevenden vogel, en kwetste deezen daar mede in het vleugel-lid,
des

des namiddags om vyf uren. Zo dra had ik den Vogel niet weêr in zyne kooi gezet, of hy gaf aanftonds blyken der werking van het fenyn, en bleef onbeweeglyk op ééne plaats, dan met toe, en dan wederom met open oogen zitten; tot dat myn knecht, des avonds tusfchen tien en elf uren, my kwam zeggen, dat hy hem fchielyk dood gevonden had.

Alle deeze Vogels, gelyk mede de Muis, zaten ogenblik'lyk na de ontfangene wond zeer ftil, tot hun de ftuiptrekkingen meêr en meêr overvielen.

De doode Vogels en de Muis naziende, kon men naauwlyks de beet der tanden ontdekken. Aan twee Vogels, welken ik in het vleugel-lid had zien byten, zag men twee, onbegrypelyk kleine, paars roode vlekjes, doch het lyf was niets opgezwollen; zy fcheenen ook geen vroeger bederving onderhevig te zyn, vermits ik dezelve, hoewel fomwylen drie of vier dagen by de Slang laaten-de, niet meêr, dan gewoonlyk, bedorven vond.

De Slang liet de aan haar voorgeworpen Diertjes na de beet aanftonds los, en kroop te rug, als verzekerd van haar bedryf. Zy nam doorgaans haare kans zeer wel waar, en fchoot, zeer kwaadaartig in het byten, met een open gefparden bek, en uitwaards gebogen tanden, op haaren prooi toe; daar na rolde zy zich, in een hoek der kift, in een, ratelde meêft voor af en daar na, dikwyls zeer lang, den ftaart, in 't midden van haar, even gelyk een opgerold kabeltouw, liggend lighaam, naar om hoog al drillende beweegende.

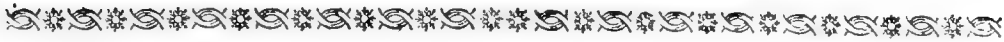
In de *Philofophifche Transaations*, (de fchryver van het *Journal des fçavans* zegt niet in welk deel) vind men eene uitvoerige Verhandeling, aangaande verfcheide Proefnemingen, welken de Kapitein HALL, in Carolina, wegens de uitwerkzelen der beet van deeze Slangen op verfcheiden dieren, genomen heeft: de bevestigende overeenkomst met de onzen, en de zeldzaamheid van zodanige proeven, doen ons overgaan, om dezelve hier kort ter neêr te ftellen.

Hy liet een Ratel-flang, van omtrend vier voet, aan een ftok, in den grond ftaande, vafmaaken. Drie Honden werden door de Slang gebeeten. De eerfte ftierf in min dan een vierde van een minuut; de tweede, kort daer op gebeeten, in twee uuren; beiden aan ftuipen. De derde, gebeeten een half uur daar na, onderging de zichtbaare werking van het vergif eerst drie uuren naderhand, en ftierf, doch onzeker wanneer. Vier dagen daar na ftierf een vierde Hond in een halve, en een andere, wat laater, in vier minuten. Een Kat werd den volgenden dag dood gevonden. Acht dagen na dien tyd zag men een gebeeten Kikvorfch in twee, en een Kuiken van drie maanden in drie minuten fterven. Eenigen tuffchentyd, door gebrek aan voorwerpen, verlopen zynde, kreeg men een gemeene witte Slang, die fterk, en by de drie voet lang was; men bragt deeze by de Ratel-flang, zy beeten elkaâr; doch de gemeene Slang beet de andere fterk genoeg om die te doen bloeden. Men fcheidde dezelve van een, en in min dan acht minuten ftierf de witte Slang; de andere, daar tegen, hoewel fterker gebeeten, gaf geen de minfte blyk van ziekte, maar bevond zich zo wel als voorheen. Eindelyk willende zien of de Ratel-flang ook zich zelve zou kunnen befchadigen, ftelde men alles in 't werk om haar zich zelve te doen byten, dit gelukte, en in minder dan twaalf minuten gaf zy den geest.

De Varkens zoeken de Ratel-, zo wel als alle andere Slangen, en eeten dezelve met zeer veel fmaak, zonder het minfte letzel. Een Hond at den afgehakten en vermorzelden kop van een deezer Slangen; zonder hindernis.

Dikwyls ziet men deeze foort van Ratel-flangen, wanneer zy noch jong zyn, maar met een, twee of drie fchellen in den Ratel.

B E S C H R Y V I N G

D E R

SIERLYK GETEEKENDE, EN OVER DEN KOP EN HALS
TWEË LANGE ZWARTE STREEPEN HEBBENDE,

S U R I N A A M S C H E

R A T E L S L A N G.

Tab. I.

DE Lengte van deeze Slang is drie voet, en een halve duim. Het Hoofd is van boven plat, achter naar het lyf breed, en naar vooren smal of overal rond. De ronde holle Neusgaten staan voor aan den bek, wat laager dan de oogen. De Oogen, na den dood, en in *Liquor* staande, zyn paarelkleurig, met een witten oog-appel. In leeven zynde, waren dezelve schitterende donker bruin, met een *perpendicularen* streep, die zich, naar maaten van het licht, verwyderde of vernauwde. De Tong is zwart, buigzaam, van voren in twee-en verdeeld, en ligt onder in den bek in een schede besloten. Het maakzel zo van de vergiftigende, als der andere Tand en, en van het geheel ontlede Hoofd, is volmaakt, by Dr. MEAD, afgebeeld en beschreven.

Boven op den Kop is deeze Slang sierlyk geteckend, met zwarte, dwars en ter zyde uitloopende streepen, waar van de twee middelsten boven over den hals, zeer lang en recht door loopen, die daar na, in een omgeboogen punt, op den rug eindigen. Laager naar de borst of den buik staan noch een of twee smalle streepjes van zwarte Schubben. Verder op den rug, en ter zy-

de den buik, vertoonen de Schubben zich als ruitachtige figuren, die in het midden ligt bruin, en door een zwarten, en een vuilgeelen rand omtrokken zyn. Benedenwaards, naar den buik, zyn de Schubben min of meer afch-kleurig, hier en daar met zwarten gemengd. Maar naar den ftaart verliest zich deeze ruitachtige teekening; de zwarte Schubben neemen hier een muisvaaler kleur aan, hoewel 'er eenigen onder zyn die men vuil geelen of afchkleurigen kan noemen. Aan het einde van den ftaert, tot aan den ratel, zyn zy weder muisvaal. De breede Buik- en Staart-fchilden zyn in het leeven wit, doch worden geelachtiger na den dood.

De gedaanten der Schubben koomen het naaft aan ruitachtige figuren, die, even als de leyën op de daken, over elkander gefchooven liggen, zo dat elke Schubbe met haar punt, of liever tot over de helft, onder de bovenfte Schub uit fteekt: zy zyn zo gefchikt, dat zy den loop der figuren, waarmede deeze Slang verfierd is, volgen. Boven op het Hooft der Slang, op den Rug, naar-en op den Staart, zyn de Schubben het kleinft, plat en dicht op een liggende; verder naar de zyden, of naar den buik, worden zy al grooter en grooter, en vertoonen zich aldaar meer verheven of opwaarts ftaande. De Schilden of Schubben, welken de onderfte deelen der Slang, gelyk de Keel, den Buik, en Staart bedekken, beftaan elk uit een final ftuk of fchub, welken over elkander gefchooven, de geheele brette van die deelen bedekken. De Schubben zelve fchynen van eene hoornachtige zelfftandigheid te zyn, die zeer dun is.

De Ratel beftaat in deeze Slang, uit zes leden, en is van een zeer dunne hoorn-achtige natuur. Elk lid is los, en inwendig drie dubbeld in elkaâr fchietende, waar door het een het ander kan vaft houden: dus verwonderlyk zyn zy te faamen gefeld.

B E S C H R Y V I N G

VAN DE ZEER ZELDZAAME,

LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE

SLANG-HAGEDIS,

MOGELYK IN AFRICA VALLENDE?

GELYK MEDE, VAN DE ZELDZAAME

AFRICAANSCH E GLAD-GESCHUBDE

WORM-HAGEDIS,

VAN DE KAAP DE GOEDE HOOP.

Beide bezwaard wordende in het MUSEUM

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

*DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.*

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

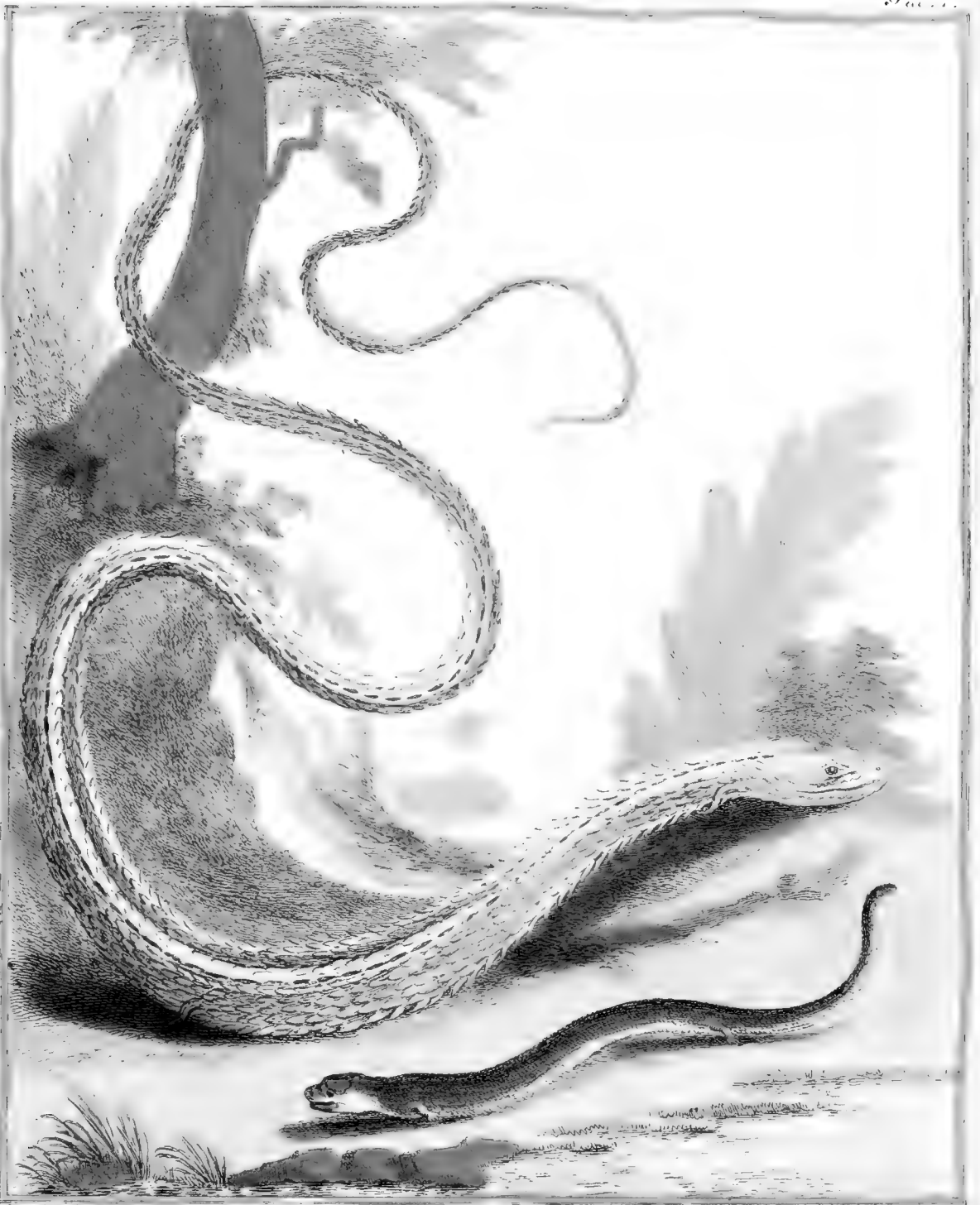
*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der
Weetenschappen van Vlisfingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

TE AMSTERDAM,

BY P I E T E R M E I J E R,

M D C C L X X I V.

C. *Monia* *serpentina* *serpentina*

N. *serpentina*

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE

S L A N G - H A G E D I S ,

M O G E L Y K U I T A F R I C A .

G E L Y K M E D E V A N D E

GLAD-GESCHUBDE AFRICAANSCH E

W O R M - H A G E D I S .

TOT onze onderwerpen in de Natuurlyke Historie, alleenlyk datgeene neemende, 't welk geheel onbekend, of niet genoeg bekend is, zo volgt natuurlyk daar uit voort, dat wy dikwijls buiten staat zyn, aan onze beschryvingen toe te voegen, dat leevendige en verlustigende, 't welk anders de verhandelingen der geëartheid, huishouding en eigenschappen der Dieren, daar aan kunnen geeven. Juist in deeze omstandigheid bevinden wy ons thans, gelyk meermalen, by deeze hier te beschryvene voorwerpen. Dan, liever verkiezende onbekende wezens, door goede afbeeldingen, bekend te maaken, en, zo veel mogelijk, door beschryvingen op te helderen, en niet, gelyk sommige gedaan hebben, eenen Roman of eene verdichte Historie der schepfelen te geeven, blyven wy ons ingetreedden pad bewandelen, en zwygen, daar ons genoegzaam licht ontbreekt.

Gelyk het bygeloof, door bedrog voortgeholpen, het Zevenhoofdig dier verbeeld heeft (a); even zo heeft het ongeloof, alles

(a) SEBA *Thes.* Tom. I, Tab. CII. fig. 1.

B E S C H R Y V I N G V A N D E

alles aangrypende wát flegts dienen kon, om de Godlyke Openbaringen te ontzenuwen, de vervloeking der *Slange*, om voetenloos op den buik te kruipen, door de ontdekking van dergelyke voorwerpen, als die van deeze verhandeling, trachten te befryden; vergeevende, dat 'er *Slangen* met voeten gevonden wierden. Dan hunne bepaalde kennis in de natuurlyke wezens, te dikwijls ontdekt, geene eigenschappen of kenmerken gade flaande, wist van geene onderscheidings kenmerken, welken de *Slangen* van de *Ilagedisfen* onderscheidt. Zy zyn 'er echter; en wy zyn derzelve opgehelderde kennis verschuldigd, aan den Hoogleeraar P. CAMPER, van wien wy eenige fraaije ontdekkingen over het gehoor van verscheide Dieren te wachten hebben. De voornaamste verschillende eigenschappen en kenmerken, tusfchen *Slang* en *Ilagedis*, bestaan hier in; dat de *Slangen* de ooren of gehoorgaaten bedekt, en, integendeel, de *Ilagedisfen* die, hoewel zeer klein, geheel ontbloomt van cenig overdeksel, vry en open hebben. De oogen der *Ilagedisfen*, fluiten zig ook door leeden, doch die der *Slangen* zyn open.

Het gebruik, 't geen dit dier van de voetjes of vinnetjes kan maaken, valt niet gemaklyk te begrypen. Zy fchynen uitermaaten zwak, en hebben geen bewys van nagels aan derzelve uitëinden. Geheel met fchubbetjes gedekt, zeer dun zynde, en puntig uitloopende, kunnen zy in het water van geen den minften dienst zyn, en men zoude hier uit, dunkt my, mogen besluiten, dat het meer, voor een Land- dan voor een Waterdiertje, kan gehouden worden.

Deeze zeldzaame *ruw-gesclubde Slang-Ilagedis*, is voor veele Jaaren uit het Cabinet van eenen voornaamen Liefhebber, den Heere VAN HØEY, *Med. Doctor*, in dat van my, 't welk ik als doen bezat, en 't geen ik naderhand aan ZYNE DOORL. HOOGHEID DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW ETC. ETC. ETC. by de aanvaarding myner bedieninge verkogt hebbe, overgegaan. Ik kan my niet herinneren,
de

LANGSTAART., RUW-GES. SLANG HAGEDIS, ENZ. 5

de weërgade daarvan in eenig Cabinet gezien te hebben. A. SEBA echter schynt mede een bezitter daarvan geweest te zyn (*b*), doch 't geen hy van dezelve zegt, dat zy aan de Kaap by de Tafelbaay in de rivier tusfchen de klippen in menigte zouden te vinden zyn, komt my twyffelagtig voor, en schynt my meerder toepasfelyk te weezen op de *Worm-Hagedis*, die wy zo straks beschryven zullen, om reeden, dat ik die van de Kaap hebbe ontfangen, doch de *Slang-Hagedis* nooit, hoe zeer ik daarom gefchreeven hebbe; zo dat het bericht, dien aangaande aan den Heer SEBA gedaan, denkelyk, verkeerd zal gefchied zyn.

Het schynt my echter toe, dat 'er in de lengte en 't onbuigzaame van den staart, van die van SEBA, en in de fchubben van den buik en kleur, eenig verfchil is met de onze.

De Ridder LINNÉE (*c*), heeft hem, onder de benoeming van *Anguina*, met recht onder de *Hagedisfen* geplaatft, en een byvoegfel omtrent zyne gedaante, in zyn vernieuwd *Systéma*, gegeven, 't geen ik hem over eenige Jaaren in eenen brief mededeelde; doch ik heb my als toen vergift, in dit diertje nagels aan de voetjes toe te fchryven, waar in ik misleid geweest ben, door de puntige overfteekende fchubbetjes, die de voetjes bedekken.

De Heer HOUTTUIN (*d*) noemt hem *Worm-Hagedis*, welke naam my echter eigenlyker toefchynt aan de volgende foort te behooren.

(*b*) Tom. II. Tab. 68. fig. 7 & 8.

(*c*) Edit. Duod. reformata. Tom. I pag. 371.

(*d*) Natuurlyke Historie der Dieren enz, I Deel 6. Stuk pag. 186.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

LANGSTAARTIGE, RUW-GESCHUBDE

S L A N G - H A G E D I S .

Tab. I.

DE lengte van dezelve is twintig duim, en de dikte overeenkomstig met de hier by gevoegde afbeelding.

De kleur is, over het geheel genomen, afchgrauw, op de zyden naar den staart een weinig donkerder. De buik wat witter.

De langwerpige schubben liggen in taamelyk rechte reijen, byna gelyk de leijen op de daken der huizen; doch op den buik nog rechter, en niet, gelyk by die van SEBA, ruitsgewys over elkander geschooven.

Het hoofd loopt met het lichaam egaal uit. Het schynt my toe, dat zich vooraan, ter zyden van den bek, kleene neusgaten vertoonen. De tong De tanden . . . zyn, door het fluiten van den bek, (en niet te openen zonder gevaar van het voorwerp te schenden) niet zichtbaar: Het schynt echter, dat het, leevend, de bek wyd kan openen. Dit diertje heeft oogleden, die hetzelfde, als andere dieren, kan fluiten: de ooren of gehoor-gaten staan kort achter den bek, dwars, zyn meerder langwerpig, dan rond.

De vier kleine voetjes zyn genoegzaam rond, mede, gelyk het lyf, tot aan het uitëinde, rondom met schubbetjes bedekt, zonder het minste bewys van nageltjes aan derzelve uitëinde.

De staart loopt dun en draadswyze uit, en is, ten einde toe, met gemelde schubbetjes gedekt. Dicht by de achtervoetjes ver-
toopt; zich den *anus*. N A-

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

AFRICAANSCHÉ GLAD-GESCHUBDE
WORM-HAGEDIS.

DIT diertje, niet zeer gemeen in de Cabinetten der Liefhebbers voorkomende, is ons, onder anderen, voor eenige Jaaren van de Kaap de Goede Hoop, door den overleeden Heer Gouverneur TULBACH, toegezonden

Verscheide zo vroege als latere Schryvers (*a*), hebben het zelve aangehaald, doch tot nog toe met geene goede afbeelding opgehelderd.

De Ouden hebben 'er vry duister van gesproken, de staart te lang en te dun uitlopende afgebeeld, hun te groot gemaakt, en de schaadelyke eigenschap gegeven, als of hunne beete vergiftig was, en verrotting in de wond zoude brengen. Dit is echter niet waarfchynlyk, de kleinheid en het aanzien deezer diertjes, in aanmerking genomen; want verscheiden die ik gezien hebbe, waren alle zeer klein. Men kent daarenboven het algemeen en kwaad gerucht, waarin zelfs onze gemeene Inlandsche *Land-Hagedisfen*, als vergiftig, nog zyn; hoewel my het tegendeel, door eigene ondervinding, bekend is. De Heer LINNÉE, heeft

(*a*) IMPERATUS. *Hist. Naturalis* pag. 917. *Cacilia major*.

ALDROVANDUS. *Quad. digit. vivip.* pag. 638. *Lacerta Chalcidica*.

COLUMNA. *Expr. I.* pag. 35. *tab. 36.* *Lacerta Chalcidica*.

RAJ. *QUAD.* pag. 272. *ut supra*.

GRONOVIVS. *Zoophylacii* pag. II. N°. 43. *Scincus*.

LINNÉE. *Syst. Nat.* pag. 369. *Chalcidis*.

HOUTTUIN. *Natuurlyke Historie der Dieren, I. Deel* 6. *Stuk* bladz. 184.

B E S C H R Y V I N G

VAN TWEE VERSCHILLENDE EN VOOR ALS NOG
ZEER WEINIG BEKENDE

PLATSTAART SLAGEN,

ZYNDE DE BRUINRUG UIT MEXICO, EN DE
GERINGDE UIT DE INDISCHE ZEEN.

*Beide, met nog eene verschillende soorte van de laatstgemelde,
bewaard wordende in het MUSEUM*

VAN ZYNE

DOORLUCHTIGSTE HOOGHEID,

DEN HEERE PRINSE VAN ORANJE EN NASSAUW, ERF-
STADHOUDER, ERF-GOUVERNEUR, ERF-CAPITEIN-
GENERAAL EN ADMIRAAL DER VEREENIGDE
NEDERLANDEN, enz. enz. enz.

BESCHREEVEN EN UITGEGEEVEN DOOR

A. V O S M A E R,

*Directeur der Vorstelyke Natuur- en Kunst-Kabinetten en Diergaarden, Lid
der Keizerlyke Akademie, en Korrespondent der Koninglyke Akademie der
Weetenschappen van Parys, Lid van het Zeeuwsche Genootschap der
Weetenschappen van Vlissingen, en van de Hollandsche
Maatschappye te Haarlem.*

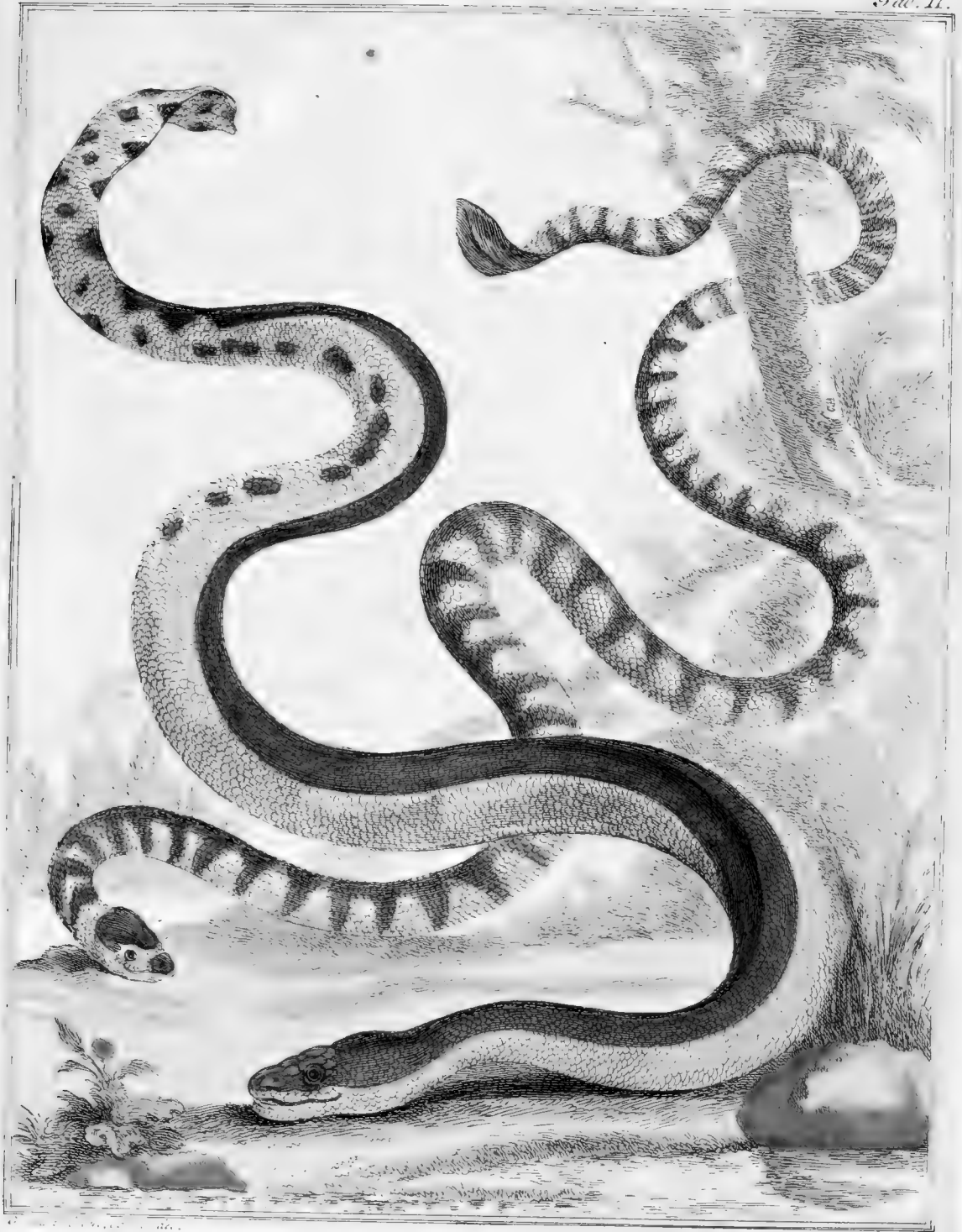

TE AMSTERDAM,

By P I E T E R M E I J E R,

M D C C L X X I V.

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

B R U I N - R U G

PLATSTAART SLANG,

Uit MEXICO.

DIT zeldzaam voorwerp ontdekte ik, onder andere fraaije zaaken, toen, voor verscheide Jaaren, by de oprichting van het Kabinet, door wylen HAARE KONINGLYKE HOOGHEID, Glorieuser Gedachtenise, de Verzameling van den Heer de LASSARAZ, voor het Cabinet gekogt wierd. Tot nog toe heb ik geene weêrgade daarvan in eenig Cabinet gevonden. Alleen SEBA (a) schynt het mede gehad te hebben; hy zegt dat het te *Mexico* te huis hoort, en beschryft het onder de benoeming van *Nixboa Quanquebolla*, of zeldzaame Slang van *Mexico*, met eenen breedten staart. Dit is het alles, behalven de kleur-beschryving, wat wy daarvan vinden, en de afbeelding is zeer gebrekkig.

De Heer LINNÉE, hetgeen vreemd is, heeft deeze Platstaart in zyne Rangschikking niet overgenomen, daar hy nochtans die, waarvan wy straks spreken zullen, of eene verschillende soort derzelve, zeer wel gekend en plaats gegeven heeft.

De overeenkomst, welke tusschen deeze en de volgende te vinden is, zo in de platheid der staart, het ontbreken der buikschilden, als anders, doet my denken, dat deeze van denzelfden aart, en dus een Zee-dier of Zee-Slang, zyn zal, terwyl dezelve zig, door het gebrek der vinnen, genoeg van Zee-lampereijen en Aalen, onderscheidt. B E-

(a) *Tbes. Tom. II. Tab. LXXVII. Fig. 2. of liever 1. als verkeerd gemerkt zynde.*

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

B R U I N - R U G

PLATSTAART S L A N G .

Tab. I I.

HET dier, hier op zyne waare grootte afgebeeld zynde, behoeft desingaande geene nadere bepaling.

Over het hoofd en langs den geheelen rug loopt een breede donkerbruine band, zynde verder licht- of flauw-geel. Ter zyde, naby het beginsel van en op den staart, vertoonen zig eenige bruine vlakken.

Vooraan op den bovenbek vertoonen zig twee wat van een staande ronde gaatjes, die mogelyk de neusgaten zullen zyn. De kop is van boven gedekt met kleene schildplaatjes, even als sommige Slangen. De ronde oogen schynen blaauwächtig, in 't midden een wit stipje hebbende, 'er zyn geene oogleden, noch zichtbaare gehoorgaten.

Het geheele lyf is van onderen, als op den rug, gelyk mede op zydè en den staart, met zeer kleene plat- en dichtfluitende schobberjes bezet.

Men bespeurt geen het allerminste bewys van vinnen. Het lyf schynt rondächtig, naar het staart-einde, ter zyden, wat meêr plat gedrukt.

De staart is omtrent een duim lang, ter zyden geheel en al dun en plat. Het heeft onder aan den buik, noch aan het staart-einde, geene de minste tekens van smalle buikschubben, die anders aan de *Slangen* eigen zyn.

N. A.

BESCHRYV. VAN DE GERINGDE PLATST. SLANG. 5

NATUURLYKE HISTORIE

VAN DE

GERINGDE

PLATSTAART SLANG,

UIT DE

INDISCHE ZEËN.

DIT Zeldzaam, en zo veel ik weet, nog niet beschreeven *Platstaart Slangetje*, is, tegelyk met het voorige, uit de Cabinet-verzameling van den Heer DE LASSARAZ, zonder dat men weet, van waar het afkomstig is. In deeze onkunde zouden wy mogelyk nog lang gebleeven zyn; dan verscheide bezoeken, waarmede de beroemde Engelsche Natuurkundige, de Heer BANKS, zo bekend door zyne *Reyze rondom de Weereld*, by zyn verblyf alhier, my verëerde, deed my daarvan eenige nadere kennis verkrygen. Deeze, by ons zeldzaame voorwerpen, onder anderen, aan Hem vertoonende, verzekerde hy my, drie onderscheide soorten van dezelve, en in eene groote meenigte gevonden te hebben, op de volgende plaatsen, naamelyk: in de stille Zee, langs de Oost-kust van Nieuw-Holland, van 20. tot 10. graaden Zuiderbreedte. Verder in de Zee, tusschen Nieuw-Guinée en het Noordelyk gedeelte van Nieuw-Holland, tot voorby het Zuidelyk gedeelte van het Eyland Timor. Zyn Wel Ed. verhaalde my nog, dat die zelfde soorten van *Slangen* mede gezien zyn in de Zeën en op de Kusten van China. Met mooy weër in stille zee, zagen

zy die zwemmen, gelyk met de oppervlakte van het water, en ook dikwyls weder nederwaards naar den grond duiken.

DAMPIER (*b*) spreekt in de Reizen, door hem naar het Zuidland gedaan, ook reeds van verscheide foorten van *Water-slangen*, die hy by de Kust van Nieuw-Holland gezien heeft; doch de beschryving die hy daarvan geeft, en de verandering der kleuren, welke, vooral de Water-dieren, in de *Liquor* ondergaan, waarin die ons overgezonden worden, kunnen my met geene zekerheid doen bepaalen, of het dezelfde foorten zyn; hoewel de Heer BANKS, die daarvan by my als Natuurkundige en ooggetuige sprak, zulks verzekerde.

Dit is het al, 't welk wy omtrent dit zeldzaam scepfel zeggen kunnen. Maar niet lang geleeden, heb ik nog eene derde zeer merkelyk daarvan verschillende gekreegen, door inruiling, voor dubbelde zaaken (eene handelwyze, waardoor ik duizenden van fraaije Zeldzaamheden, aan het Cabinet, zonder de minste kosten, bezorgd hebbe). Deeze verscheidenheid van de twee voorgaande, is juist die, waarvan de Ridder LINNÉE (*c*), de allereerste beschryving en afbeelding heeft gegeven, onder de benoeming van *Laticaudatus*, in het Cabinet des Konings van Zweeden. Dan even deeze, waarvan wy nu spreken, hoe zeer dezelve in den eersten opslag dezelve schynt met de voorgaande beschreevene foort, is geheel en al verschillende.

By de voorige twee verscheide foorten is gezegd, dat die, gelyk anders de gewoone *Slangen* hebben, met geene buik- of staart-schilden of schubben voorzien zyn; deeze integendeel heeft die zeer kennelyk, 't welk eene zonderlinge verscheidenheid oplevert. De

(*b*) W. DAMPIER en L. WAFERS *Reistogten rondom de Waereld*, III. Deel bladz. 60. 61. en 62. &c., Amst. 1717. Holl. Edit.

(*c*) *Musæi Adolphi Fred.*, Tom. I. Tab. XVI. fig. 1. pag. 31 & 32. *Idem Syst. Nat.*, pag. 383. *Colub. Laticaudatus*.

HOUTTUIN *Natuurlyke Historie der Dieren*, I Deel 6. Stuk, bladz. 391. *Breedstaartige. En, wat verder, onder de eigenlyke zogenoemde Slangen, ontmoet men nog een Surinaamsche Breedstaart*, bladz. 424.

De verdere verschillen, -die in deeze voorkomen, en waar- door deeze zich, van de hiervooren beschreevene, onderscheidt, zyn als volgt: .

De zwarte banden zyn breeder, staan wyder vaneen, en loopen niet alle rondöm tot één. De drie eerste banden van en by de kop loopen, op zyde van het onderkaakbeen, door een streep byeen. Alle de banden zyn zwarter. De kleur is op het lyf loodkleurig blaauw, onder aan de buik geel-wit, waar- by men dan nog de hierby komende buikschilden, als een hoofdkenmerk, moet voegen. Te Haarlem, in het Cabinet van de HOLLANDSCHE MAATSCHAPPY DER WEETENSCHAPPEN is eene dergelyke. Waarschynlyk zyn deeze beide uit de Oost-Indische Zeën.

B E S C H R Y V I N G

V A N D E

G E R I N G D E

PLATSTAART SLANG,

U I T D E

I N D I S C H E Z E Ë N.

Tab. I I.

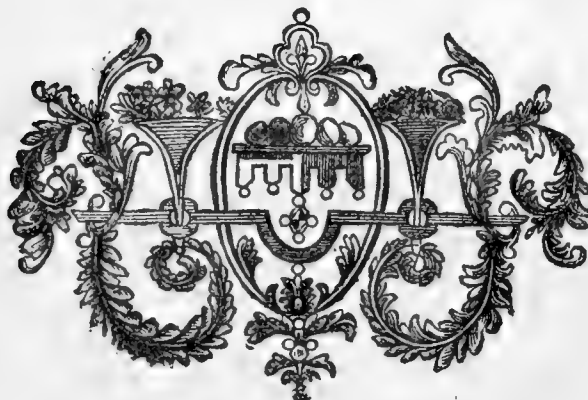
DEEZE *Slang* is mede naar haare waare grootte afgebeeld.

Het geheele lyf is omringd met digt byeen staande, vaal- zwarte banden of ringen. De kleur, tusschen beide, is flauw- geelächtig.

8 BESCHRYVING VAN DE GERINGDE ENZ.

geellichtig-wit. Boven op den kop en punt der bek is mede een vaale zwarte vlak. De platte staart is aan derzelve einde vaal-zwart. Vooraan op de bek zyn mede twee ronde, mogelyk, neusgaatjes. De kop is met schild-plaatjes gedekt.

De oogen zyn rond, blaauwächtig, in 't midden wit. Geen oogleeden noch zichtbaare gehoorgaten. Het lyf is rondöm met kleene plat- en dichtsluitende schubbetjes bezet. Het lyf is rond, naby het einde der staart, en de staart, plat. Het heeft geen het minste teken van vinnen. Onder, aan den buik en staart, ziet men geen bewys van schilden of schubben, waarmede anders de *Slangen* voorzien zyn.

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01348 7822